

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชน
ในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน”

เสนอต่อ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

โดย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1. ผศ.ดร. ไสวตรี ณ ถลาง
2. อ.ปิยาพร อรุณพงษ์
3. นายปรีชาญา ยังพินา
4. นางสาวกฤษณวรรณ วังสาร
5. นางสาวธันยพร บังใบ
6. นางสาวพรทิพย์ ชุตินวงศ์สกุล
7. นางสาวพนัญญา ศรีโสภา

หัวหน้าโครงการวิจัย
นักวิจัย
ผู้ช่วยนักวิจัย
ผู้ช่วยนักวิจัย
ผู้ช่วยนักวิจัย
ผู้ช่วยนักวิจัย
ผู้ช่วยนักวิจัย

มีนาคม 2554

บทสรุปผู้บริหาร

ในการพัฒนาโจทย์วิจัยนั้น ต้องผ่านกระบวนการ หลายขั้นตอน ตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ เตรียมชุมชน ชวนคิด ชวนมองทิศทาง และเป้าหมาย ตั้งคำถาม และวิเคราะห์ปัญหา พัฒนาโจทย์วิจัย และนำสู่การจัดเวทีแสดงความคิดเห็นและข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา เงื่อนไขของท้องถิ่น ทั้งจากนักวิชาการ นักวิจัย และนักปฏิบัติการในชุมชน

การตั้งคำถาม ชวนคิด ชวนคุย ค้นหาปัญหา จนกระทั่งพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยนั้น เป็นขั้นตอนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาโจทย์การวิจัย เพราะถ้าหากวิเคราะห์ปัญหาที่ผิดพลาดหรือบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงหรือขาดทิศทางที่คมชัดแล้ว การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อให้เป็นข้อเสนอโครงการวิจัยก็จะเป็นไปได้อย่างยาก ในการพัฒนาโจทย์วิจัยครั้งนี้ จึงเป็นการดำเนินการร่วมกับชุมชน โดยเน้นการตั้งคำถาม เพื่อชวนคุยเกี่ยวกับสภาพชุมชนและตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ประกอบกับการเชื่อมโยงให้ชาวบ้านได้เล่าเรื่องราว โดยที่นักวิจัยมีบทบาทในการจับประเด็น การลำดับความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น และเชื่อมโยงความสำคัญของปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์และความรู้ในการเชื่อมโยงเชิงประเด็น ทั้งนี้ อาจจะเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เข้ามาร่วมด้วย

กระบวนการต่างๆ ในการพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยฯ ยึดหลักการตั้งโจทย์ที่ต้องมองไปในทิศทางที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ให้ความสำคัญจากเป้าหมายการวิจัย คือ สิ่งที่ชาวบ้านอยากให้เป็น อยากให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น (ภาพฝันของชุมชน)

ผลจากการดำเนินโครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” นำไปสู่การพิจารณา ข้อเสนอการพัฒนาโจทย์วิจัยดังประเด็นต่อไปนี้

1. ตลาดชุมชนกับการสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรมต่อชุมชน “การสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรม” ในเบื้องต้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นของ “ความเป็นธรรม” เพื่อการสร้างนิยามและความหมายอย่างมีส่วนร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องก่อน การวาดภาพของความเป็นธรรมอาจจะมาจากประสบการณ์และความต้องการอันเป็นภาพฝันของชาวบ้าน กระบวนการเพื่อสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรมนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากการจัดตั้งกลุ่มอาจจะในรูปแบบของสหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพ โดยจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายของกลุ่มด้วยวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งที่แตกต่างกัน แต่ที่เหมือนกันก็คือ การสรรสร้างให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของราคาสินค้า การกระจายผลประโยชน์ ระบบการบริหารจัดการภายในเพื่อความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ โดยเฉพาะคุณภาพของผลผลิตที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้กับผู้บริโภคที่ได้ซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเครือข่าย โดยมั่นใจได้ว่าไม่อาจจะซื้อจากที่ใด เมื่อได้เห็นชื่อหรือสัญลักษณ์ของกลุ่มก็จะสามารถไว้วางใจในสินค้าได้ ด้วยกรรมวิธีการผลิตที่เป็นมาตรฐานของกลุ่ม แต่ก็ยังสัมผัสได้ถึงความหลากหลายและกลิ่นอายของวิถีชีวิตท้องถิ่นอันเป็นต้นกำเนิดของผลผลิตดังกล่าวได้อีกด้วย

2. ถอดประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้สู่การสร้างตลาดเพื่อชุมชน การจะเกิดตลาดชุมชนได้จะมีพื้นฐานมาจากการแก้ไขปัญหาาร่วมกันในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องหนี้ ที่ดิน เกษตรกร การลดต้นทุน และเรื่องต่างๆที่เป็นปัญหาร่วมกัน ดังนั้นจึงมีกระบวนการสร้างตลาดชุมชนโดยเริ่มต้นจัดการระบบการเชื่อมโยงที่ทำให้ก่อเกิดระหว่างผู้ผลิตกับผู้ขาย คือ ระบบการจัดการตลาด ระบบการผลิต รูปแบบชีวิตเกษตรกรที่พยายามปรับเปลี่ยนจากเดิมเป็นเกษตรอินทรีย์ ที่สำคัญในการทำงานเริ่มต้นโดยคน ซึ่งมีกิจกรรมและมีการจัดการสื่อสาร ความร่วมมือจึงเกิดเป็นตลาดชุมชนขึ้นได้ บทเรียนที่เกิดขึ้นร่วมกัน คือ ชุมชนต้องสร้างอาชีพ สร้างโอกาส สร้างสิ่งแวดล้อม สร้างวงจรการผลิตที่ดี สร้างการเชื่อมโยงของเครือข่ายทางสังคม เหล่านี้คือ ในแง่ของบทเรียนร่วมกันของตลาดชุมชนและเครือข่ายผู้ประกอบการบนพื้นฐานของการที่จะแก้ปัญหาร่วม เป็นสิ่งสำคัญของตัวตลาดชุมชน

3. ตลาดชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพสังคม สำหรับกรณีประเทศไทย แนวคิดคุณภาพสังคมทำให้เห็นว่า สังคมที่มีคุณภาพคือสังคมที่ประสบความสำเร็จทั้งในด้านเศรษฐกิจและมีการพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมทางสังคม ทั้งนี้ แนวคิดคุณภาพสังคมดังที่กล่าวมาจะมีความเป็นไปได้เพียงใดในการนำมาขับเคลื่อนการพัฒนาในบริบทสังคมไทย จึงเป็นที่น่าศึกษาวิจัยถึงเงื่อนไขข้อจำกัด รวมถึงศักยภาพในการพัฒนาสู่สังคมคุณภาพต่อไป

คำนำ

โครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างโจทย์วิจัย (เพื่อพัฒนาวิชาการ) ที่มีความสัมพันธ์ (selective) และความสำคัญ (priority) ทั้งในส่วนของการเปลี่ยนบริบททางสังคม บริบททางวิชาการ และบริบททางนโยบาย โดยได้รับการสนับสนุน “ทุนพัฒนาโครงการวิจัย” (Project Development Grant : PDG) จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

โครงการการพัฒนาโจทย์วิจัยฯ เป็นเสมือนพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์จากการปฏิบัติการจริงในพื้นที่ (ทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติ) อันจะเป็นการทำงานที่สร้างความหลากหลายเพื่อปรับเปลี่ยนบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมสู่การพัฒนา Social Quality (ภายใต้แนวคิดคุณภาพสังคมบนพื้นฐานของ “การจัดการความสัมพันธ์” และ “การเรียนรู้” ของชุมชนเป็นสำคัญ)

ทั้งนี้ ข้อค้นพบและข้อเสนอของโครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” โดยมีพื้นที่ศึกษา คือตลาดชุมชนในจังหวัดนครปฐม จะเป็นส่วนหนึ่งในการสะท้อนข้อมูลจากปฏิบัติการในระดับพื้นที่ ข้อมูลที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ และกลไกทางสังคม ตลอดจนข้อเสนอทางนโยบาย ที่สามารถนำเสนอเพื่อทบทวนและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความร่วมมือของชุมชนและแนวทางการเสริมศักยภาพตลาดชุมชน เกิดการพัฒนาโจทย์วิจัยการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมในการสร้างความร่วมมือและสร้างฐานเศรษฐกิจของชุมชน และสร้างกลุ่มแกนทางวิชาการ อาจารย์ และนิสิตที่จะทำงานวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เรื่องเครื่องมือทางสังคมในการทำงานกับชุมชนต่อไป

คณะนักวิจัยโครงการฯ

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
บทที่ 1 ความเป็นมาและกระบวนการดำเนินโครงการ	
1.1 ความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์	1
1.3 กรอบแนวคิดในการดำเนินการโครงการ	1
1.4 การพัฒนาโจทย์วิจัย	6
1.5 ขอบเขตการศึกษา	6
1.6 กรอบการดำเนินการ	10
1.7 ระยะเวลาดำเนินการ	10
1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่ 2 : แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับตลาดชุมชน	11
2.2 แนวคิดประชาสังคม	14
2.3 แนวคิดวิสาหกิจชุมชน	18
2.4 แนวคิดคุณภาพสังคม (Social Quality)	19
บทที่ 3 การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชน	
ในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน”	
3.1 ความนำ	36
3.2 กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัย	37
บทที่ 4 ข้อค้นพบของโครงการวิจัย	
4.1 ฐานปฏิบัติการในระดับพื้นที่	41
4.2 ฐานบทเรียน ประสพการณ์ สู่แนวทางและโจทย์การศึกษาตลาดชุมชน	45
ในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน	
บทที่ 5 ข้อเสนอการพัฒนาโจทย์วิจัย	
5.1 ตลาดชุมชนกับการสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรมต่อชุมชน	49
5.2 ถอดประสพการณ์และกระบวนการเรียนรู้สู่การสร้างตลาดเพื่อชุมชน	56
5.3 ตลาดชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพสังคม	62
5.4 บทสรุป: ตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคม	68
และพื้นที่โยงใยความสัมพันธ์ของชุมชน	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	71
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก: กำหนดการการประชุมเชิงปฏิบัติการ	
“ตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน”	
ภาคผนวก ข: รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ	
ภาคผนวก ค: บันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ	
“ตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน”	

บทที่ 1

ความเป็นมาและกระบวนการดำเนินโครงการ

1.1 ความสำคัญของการศึกษา

การทำงานเชิงแนวคิดและทฤษฎีที่อาศัยชุมชนเป็นฐานในการศึกษานับเป็นแนวทางการทำงานด้านการพัฒนาที่กำลังเป็นที่สนใจของนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถสังเคราะห์ภาพใหญ่ของการพัฒนาชุมชน จึงจำเป็นต้องศึกษาสิ่งที่เป็นแกนหลักของการสร้างความร่วมมือของชุมชนที่นำไปสู่การพัฒนาในด้านต่างๆ และผลสืบเนื่องจากโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนโดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) นำไปสู่แนวทางการทำงานแบบ “ความร่วมมือ” (Collaboration) ขึ้น โดยประการสำคัญของความสำเร็จในความร่วมมือดังกล่าว คือ การสร้างเป้าหมายและคุณค่าร่วมกันของชุมชน หรือคนในพื้นที่ความสัมพันธ์นั้นๆ โดยเมื่อเกิดแนวทางของเป้าหมายและคุณค่าจากประสบการณ์ร่วมกันของชุมชนแล้ว จะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนได้ โครงการพัฒนาการศึกษาเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชนจึงมีความสำคัญในฐานะส่วนหนึ่งของแนวคิดการพัฒนาคุณภาพสังคม (Social Quality) เพราะความร่วมมือดังกล่าวเป็นที่มาของการสร้างฐานที่มั่นคงและนำไปสู่การร่วมกันคิดร่วมกันทำเพื่อสร้างประชาคมที่เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอต่อความสามารถในการบริหารจัดการด้านต่างๆตามศักยภาพของชุมชนเอง

ดังจะเห็นได้ว่า การพัฒนาเครื่องมือทางสังคมของชุมชนมีความแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคมวัฒนธรรม เช่น ชุมชนบางแห่งสามารถใช้เครื่องมือทางสังคมที่เป็นทุนอยู่เดิม ไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี พิธีกรรม การท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พิพิธภัณฑสถาน ฯลฯ ในขณะที่ชุมชนบางแห่งใช้เรื่องการจัดการตลาดชุมชน เป็นเครื่องมือทางสังคมในการสร้างความร่วมมือของชุมชนเพื่อสร้างฐานเศรษฐกิจที่วางอยู่บนความต้องการเรื่องราวได้และความจำเป็นด้านเศรษฐกิจของชุมชน เป็นต้น

“ตลาดชุมชน” นับเป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนมานานับแต่อดีต แม้ว่าการไปตลาดจะเป็นการไปเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเป็นประการสำคัญ แต่ก็พบว่าตลาดยังเป็นพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวในชุมชนและสังคมโดยรอบ โดยเฉพาะปัจจุบัน ตลาดชุมชนได้เปิดพื้นที่สู่การติดต่อกับสังคมที่ไร้พรมแดนมากขึ้น ความนิยมในการพัฒนาตลาดสู่กระแสการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชน นับเป็นกระแสที่พื้นที่ตลาดชุมชนให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง โดยเฉพาะการนำเสนอเรื่องราวในอดีตที่ผูกติดกับวิถีชีวิตของผู้คน ความสงบ เรียบง่าย การมีประวัติความเป็นมาในอดีตและบรรยากาศที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ต่างถูก

สื่อสารความน่าสนใจเหล่านี้ผ่าน “ตลาดชุมชน” อย่างนับวันจะเพิ่มมากขึ้น กระแสความสนใจตลาดชุมชนในจังหวัดนครปฐม นับเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความตื่นตัวในการจัดการตลาดชุมชน ชาวนครปฐมมี “ชมรมชาวตลาดนครปฐม” ที่ตั้งขึ้นราวปี พ.ศ.2530¹ ประกอบกับการที่ตลาดชุมชนจังหวัดนครปฐมมีชื่อเสียงมากโดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์² เช่น ตลาดดอนหวาย อ. สามพราน ตลาดบางหลวง ร.ศ.122 ตลาดน้ำวัดลำพญา ตลาดโบราณ 100 ปี รางกระทุ่ม อ.บางเลน ตลาดสะพานเกวียน อ.เมือง ตลาดท่านา ตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง อำเภอนครชัยศรี ฯลฯ การก่อเกิดความสนใจกระแสตลาดชุมชน และการรวมกลุ่มเพื่อการจัดการร่วมกันในระดับชุมชนดังที่กล่าวถึงข้างต้น โครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” จึงเลือกพื้นที่ตลาดชุมชนในจังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่กรณีศึกษาที่มีความสำคัญในแง่ของการพัฒนาโจทย์การศึกษาวิจัยในอนาคตเกี่ยวกับการศึกษาเครื่องมือทางสังคม รวมถึงความร่วมมือของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาแนวทางการทำงานด้านการพัฒนาที่อาศัยชุมชนเป็นฐานในการศึกษา โดยอาจสามารถนำไปประยุกต์ เชื่อมโยงกับการเรียนการสอนทางด้านสังคมศาสตร์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษา ทบทวนและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความร่วมมือของชุมชนและแนวทางการเสริมศักยภาพตลาดชุมชน
- 2) เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมในการสร้างความร่วมมือและสร้างฐานเศรษฐกิจของชุมชน
- 3) เพื่อสร้างกลุ่มแกนทางวิชาการ อาจารย์ และนิสิตที่จะทำงานวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เรื่องเครื่องมือทางสังคมในการทำงานกับชุมชน

1.3 กรอบแนวคิดในการดำเนินการโครงการ

“การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” เป็นโครงการภายใต้การสนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานหลักในรูปแบบของการทำงานแบบเครือข่ายโดยมีเป้าหมายในการส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาสนใจและเห็นความสำคัญการดำเนินงานบนฐาน/ทุนการทำงานเดิมอยู่ในชุมชน

¹ ยุพดี จารุทรัพย์. หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร.

² ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม ค้นคว้าเพิ่มเติมจากเว็บไซต์ของจังหวัดนครปฐม

ต่างๆ เพื่อให้เกิดการสื่อสารและเชื่อมโยงภายในเครือข่าย ซึ่งมี โครงการ Social Quality /Social Sustainability Platform เป็นแกนกลางในการเชื่อมประสานในภาพรวม

ข้อเสนอโครงการเพื่อพัฒนาแนวทางการทำงาน (Project Develop Phase) เพื่อขอรับทุนพัฒนาโครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน”นี้ ต้องการเน้นวิธีทำงานในการพัฒนาประเด็นตาม agenda ของแต่ละสถาบัน โดยการพัฒนากระบวนการและการจัดการให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จาก กรณีศึกษาระดับพื้นที่ (area based) ความสำเร็จต่างๆ การพัฒนาประเด็นโจทย์วิจัย การสังเคราะห์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี การเชื่อมโยงกับหลักสูตรปริญญาตรี โท เอก ในส่วนของ โครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” จึงมีนักวิจัยหลัก และนิสิตผู้ช่วยนักวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้กระบวนการวิจัยร่วมกันและเพื่อการขยายผลในอนาคต การดำเนินงานเริ่มตั้งแต่ การศึกษา ค้นคว้า เอกสาร รายงานการวิจัยเกี่ยวกับความร่วมมือในชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับตลาดชุมชน ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทบทวนเปรียบเทียบการดำเนินการด้านการจัดการความร่วมมือในชุมชน (กลไก เครื่องมือ นโยบาย) จัดเวทีเพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการขยายผลการดำเนินงานในระดับพื้นที่ โดยการร่วมดำเนินการกับองค์กรประชาชน ภาคประชาสังคม หน่วยงาน และภาคีการพัฒนาต่างๆ

พลังสำคัญในการศึกษาของโครงการ คือ ปฏิบัติการในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นชุมชนท้องถิ่น องค์กรประชาชนและภาคประชาสังคมใน จ.นครปฐม สถาบันการจัดการความรู้ วิจัย และพัฒนา สุขภาวะ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการพึ่งตนเอง ครบวงจร จังหวัดนครปฐม สำนักงานสหภาคีความร่วมมือ ภาคประชาชน จังหวัดนครปฐม ฯลฯ อันเป็นส่วนสำคัญในการศึกษา เรียนรู้ ปฏิบัติ พัฒนาและขยายผลในระดับพื้นที่หรือเครือข่าย การแลกเปลี่ยนประสบการณ์สรุปบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ทั้งในพื้นที่และระหว่างพื้นที่ การประเมินศักยภาพ วิเคราะห์ความเหมาะสมของการสร้างความร่วมมือด้วยชุมชนเอง และการมีส่วนร่วมกับองค์กรต่างๆ การศึกษาและสรุปบทเรียนและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการจัดการตลาดชุมชน รวมถึง ติดตามประเมินผลการดำเนินการ การปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการ

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างพลังของการศึกษาและประสิทธิภาพของข้อเสนอจากโครงการฯ กระบวนการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับภาคีการพัฒนาเพื่อการขับเคลื่อนความร่วมมือในชุมชน ข้อเสนอขององค์กร/หน่วยงาน เครือข่ายชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ขับเคลื่อนประเด็น นโยบายด้านความร่วมมืออย่างเท่าทันสถานการณ์ การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ และการผลักดันนโยบายนโยบายอื่นๆที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ

ผลจากการดำเนินโครงการ“การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” ภายใต้กำหนดระยะเวลาการศึกษา ข้อมูลในรูปของบทเรียนและองค์ความรู้ ข้อมูลจากปฏิบัติการในระดับพื้นที่ ข้อมูลที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ และกลไกทางสังคม ตลอดจนข้อเสนอทางนโยบาย จะถูกนำเสนอเพื่อทบทวนและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความร่วมมือของชุมชนและแนวทางการเสริมศักยภาพตลาดชุมชน เกิดการพัฒนาโจทย์วิจัย การศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมในการสร้างความร่วมมือและสร้างฐานเศรษฐกิจของชุมชน และสร้างกลุ่มแกนทางวิชาการ อาจารย์ และนิสิตที่จะทำงานวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เรื่องเครื่องมือทางสังคมในการทำงานกับชุมชน รวมถึงพัฒนาสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์ ภายใต้โครงการ Social Quality /Social Sustainability Platform ต่อไป (ดูภาพที่ 1 แนวทางการดำเนินงานโครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน”)

แนวทางการดำเนินงานโครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชน
ในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน”

1.4 การพัฒนาโจทย์วิจัย

1.4.1 การทบทวนเอกสาร รายงานการวิจัย บทความวิชาการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความร่วมมือของชุมชน การจัดการตลาดชุมชน แนวทางการเสริมศักยภาพตลาดชุมชน

1.4.2 การสัมภาษณ์นักวิชาการ นักวิจัยท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักพัฒนา ในประเด็น

4.2.1 ความเป็นมาของชุมชน ประวัติศาสตร์ความร่วมมือ การรวมกลุ่มของชุมชน

4.2.2 ประสบการณ์และแนวคิดในการสร้างความร่วมมือในการจัดการตลาดของชุมชน

4.2.3 แนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการจัดการตลาด การเสริมศักยภาพชุมชน

1.4.3 การรวบรวมข้อมูล การสังเคราะห์ความรู้ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความร่วมมือทางสังคม โดยเน้นที่เครื่องมือทางสังคมและความร่วมมือของชุมชนจากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ และจัดทำเอกสารเพื่อการประชุมเชิงปฏิบัติการและการระดมความคิดเห็น

1.4.4 การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการจัดประชุมในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยเชิญนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการชุมชน นักพัฒนาชุมชน คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และผู้ที่สนใจเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความร่วมมือทางสังคมและการจัดการชุมชน การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อเป็นแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการตลาดชุมชน

1.4.5 การลงพื้นที่ในชุมชนและร่วมระดมความคิดเห็นในการพัฒนาโจทย์วิจัย โดยเป็นการศึกษาโดยเน้นการมีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยกับทีมประสานงานจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จังหวัดนครปฐม เพื่อสัมผัสและเรียนรู้ ตลอดจนสร้างความชัดเจนในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน เพื่อพัฒนาสู่การสร้างความรู้เพื่อการจัดการชุมชนอย่างเหมาะสม

1.4.6 การสรุปผลการศึกษา รวบรวมโจทย์วิจัยและเสนอโจทย์การวิจัยแก่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

1.5 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาของ กิตติพร ใจบุญ (2549) เรื่อง ตลาดกับวิถีชีวิต: บทสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องตลาดในสังคมไทย ได้จำแนกรูปแบบตลาดในบริบทสังคมไทยออกเป็น 6 ประเภท คือ 1) ตลาดน้ำ หรือตลาดบก 2) ตลาดสด 3) หาบเร่ แผงลอย 4) ตลาดนัด 5) ตลาดสินค้าเฉพาะอย่าง และ 6) ย่านการค้า โดยกล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของรูปแบบตลาดแต่ละประเภท ดังนี้

1) ตลาดน้ำ หรือตลาดบก ถือเป็นบริบทของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตสังคมไทย ตั้งแต่วิถีชีวิตริมน้ำ ตลอดจนการอยู่อาศัยร่วมกันในลักษณะชุมชนทั้งริมน้ำและตามเส้นทางคมนาคม เหตุที่กล่าวถึงความเกี่ยวข้องของตลาดน้ำกับวิถีชีวิตคนในสังคมไทยเนื่องจากการตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นระบบวัฒนธรรมการยังชีพด้วยระบบเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพิงทรัพยากรและพึ่งพาสำหรับเป็นเส้นทางการกระจายสินค้าตนเอง

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า การพิจารณาบริบทของ “ตลาดน้ำ” ภายใต้สังคมโลกาภิวัตน์ปัจจุบันนี้ ตลาดน้ำอาจไม่ได้ถูกพิจารณาความสำคัญในแง่ของพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยอีกต่อไป เนื่องจากผลการศึกษา และรายงานวิชาการหลายชิ้น พบตรงกันว่า ตลาดน้ำในปัจจุบันเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจภายใต้วิถีทางของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากกว่าที่จะอยู่ภายใต้วิถีการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่เป็นหลักเช่นในอดีต

2) ตลาดสด เป็นพื้นที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการปรับตัวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ตลาดสดจึงเป็นพื้นที่แห่งความผสมผสานทั้งในเชิงวิถีชีวิตที่เป็นรูปแบบของท้องถิ่น (localization) และการจัดการ ทั้งระบบคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค การจัดระเบียบผู้ใช้ ที่เป็นรูปแบบสากล (globalization)

ประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาในบริบท “ตลาดสด” คือ การจัดความสัมพันธ์ในพื้นที่ที่มีความผสมผสานเช่นนี้ การจัดการและความร่วมมือในลักษณะใดที่เกิดขึ้น เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขใดบ้าง (จุดเด่น จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาส)

3) หาบเร่ แผงลอย รูปแบบตลาดเช่นนี้ กิตติพร มองว่า เป็นกิจกรรมการขายที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เนื่องจากรูปแบบตลาดในลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะเฉพาะในเชิงปัจเจกที่อาจไม่สะท้อนเรื่องการสร้างความร่วมมือ ซึ่งเป็นประเด็นหลักของโครงการวิจัยนี้ แม้หาบเร่แผงลอยจะมีรูปแบบที่น่าสนใจ จากผลการศึกษาของ เฉลิมพล ธรรมวาท ที่สรุปว่า หาบเร่แผงลอย เป็นเสมือนตัวกลางเชื่อมต่อระหว่างเศรษฐกิจนอกระบบกับเศรษฐกิจในระบบ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของกระบวนการขายซึ่งไม่ต้องมีรูปแบบและกติกาในการจัดการมากนัก การใช้ประโยชน์จากตลาดวางอยู่บนเป้าหมายส่วนบุคคลภายใต้กลไกตลาดเป็นสำคัญ กิจกรรมการค้าขายจึงเป็นไปในรูปแบบของความสมัครใจระหว่างอุปสงค์และอุปทานเป็นสำคัญ ในกรณีเช่นนี้ มิติความเป็นชุมชนจึงอาจไม่สะท้อนอย่างชัดเจน จากลักษณะเฉพาะเช่นนี้ จึงไม่สอดคล้องกับการนำมาศึกษาภายใต้วัตถุประสงค์งานวิจัยนี้

4) ตลาดนัด แม้โดยลักษณะทางกายภาพ ตลาดนัดอาจไม่สะท้อนความต่อเนื่องของรูปแบบตลาดที่เกิดขึ้นอย่างเป็นประจำ³ ตลาดนัดจึงเป็นพื้นที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งกำหนดให้จัดขึ้นในช่วงเวลาที่ไม่มีการกำหนดแน่นอน ขึ้นอยู่กับการนัดหมายเชิงสังคมหรือการรับรู้ในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆว่าจะนัดมาเจอกันเมื่อใด ตลาดนัดที่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและเป็นที่ยอมรับ เช่น ตลาดนัดจตุจักร สัญลักษณ์ของการรวมตัวกันของคนเมืองกรุง หรืออาจเป็นตลาดที่มีชื่อเสียงในต่างจังหวัด เช่น ถนนคนเดิน จ.เชียงใหม่ เป็นต้น การเกิดขึ้นของตลาดนัด ซึ่งสะท้อนถึงการสื่อสาร แสดงนัยการนัด

³ ตลาดนัด ในความหมายทางการ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายว่า ตลาดนัด หมายถึง สถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่ไม่ประจำ

หมายผ่านระบบสังคม วัฒนธรรม ของพื้นที่นั้นๆ จึงเป็นกรณีศึกษาที่อาจเชื่อมความเข้าใจให้เห็นอีกมิติหนึ่งของความร่วมมือทางสังคม แม้จะเป็นพื้นที่ของการสื่อถึงเป้าหมายทางเศรษฐกิจเป็นหลักก็ตาม

5) ตลาดสินค้าเฉพาะอย่าง นับเป็นพื้นที่การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจที่มีมานานในสังคมไทย ตั้งแต่การผลิตในระบบครัวเรือน จนกระทั่งก้าวเข้าสู่ระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมอย่างในปัจจุบัน ลักษณะที่สำคัญของตลาดประเภทนี้ คือ การพัฒนาหรือการใช้พื้นที่เพื่อเป็นสื่อกลางในการรองรับสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ ตลาดสินค้าเกษตร เช่น ตลาดไท (ตลาดกลางผักและผลไม้) ตลาดกลางข้าว ตลาดยางพารา

จังหวัดนครปฐม นับเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศในการผลิตสินค้าทางการเกษตรทั้งเพื่อจำหน่ายภายในและส่งออกนอกประเทศ รูปแบบตลาดเช่นนี้จึงสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่นั่นเอง

6) ย่านการค้า หมายถึง อาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ประชาชนอยู่อาศัยและเป็นที่รวมของร้านค้า หรือเป็นย่านที่คนนิยมไปจับจ่ายซื้อขายสินค้าและบริการเป็นจำนวนมาก (สุมนา อยู่โพธิ์, 2531 อ้างถึงใน กิตติพร ใจบุญ, 2549: หน้า 46) ย่านการค้าจึงเป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์มาพร้อมกับการเจริญเติบโตของเมืองเป็นสำคัญ เช่น ย่านสำเพ็ง ย่านสีลม ย่านสยามสแควร์ ฯลฯ พร้อมกันนี้จากการเติบโตจากการขยายตัวของเมือง ย่านการค้ายังเป็นพื้นที่ของการปรับตัวในเชิงวิถีชีวิต การอยู่อาศัย การพักผ่อนหย่อนใจ และการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ผสมผสานกันทั้งคนในพื้นที่และคนภายนอก ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ตลาดในรูปแบบนี้ในพื้นที่จังหวัดนครปฐมยังไม่เป็นที่ชัดเจนนัก โครงการวิจัยนี้จึงไม่เลือกมาเป็นพื้นที่การศึกษา

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น โครงการพัฒนาจิตวิทยวิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน จึงเลือกพื้นที่การศึกษาตลาดชุมชนใน 4 ประเภท ดังนี้

1. กรณีศึกษาตลาดท่องเที่ยว/ ตลาดตามนโยบายหรือแผนการพัฒนา⁴ เนื่องจากเป็นตลาดที่ได้รับการเสนอให้มีการพัฒนาและฟื้นฟูตลาดน้ำ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ นอกจากนี้ ยังได้ให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว โดยตำรวจท่องเที่ยวมีมาตรการทั้งในด้านการป้องกันปราบปราม และการบริการ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะเรื่องมาตรฐานสินค้าและบริการ ซึ่งสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวได้กำหนดมาตรฐานการให้บริการ มาตรฐานความปลอดภัยในกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทเชิงนิเวศและผจญภัย และมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว เช่น มาตรฐานเรือ

⁴ แผนฟื้นฟู "ตลาดน้ำ" ทั่วประเทศ บูมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากผลการประชุมคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี

รับจ้าง ห้องน้ำสาธารณะ มาตรฐานบริการอาหารเพื่อการท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึก มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย เป็นต้น

สำหรับตลาดน้ำที่อยู่ภายใต้โครงการดังกล่าวประกอบ จากการสำรวจ ประเมิน และคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องพัฒนาทั้งหมด 360 แหล่ง ตามโครงการสำรวจ ประเมิน และคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องพัฒนาโดยเร่งด่วน ปี พ.ศ. 2552 มีตลาดน้ำที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันทั้งหมด 37 แห่งอยู่ในข่ายที่ต้องได้รับการพัฒนา โดยขณะนี้อยู่ระหว่างจัดทำแผนพัฒนา ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการกิจโดยตรงในการส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาด้วย ทั้งนี้ จากตลาดทั้ง 37 แห่งที่ได้รับการเสนอชื่อ โครงการวิจัยจึงเลือกศึกษาตลาด 2 แห่งในจังหวัดนครปฐม คือ

- ตลาดดอนหวาย ตลาดนัดสินค้าทางการเกษตร ตั้งอยู่ที่ตำบลบางกระทิก หลังวัดดอนหวาย อำเภอสามพราน
- ตลาดน้ำลำพญา ตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดลำพญา ริมแม่น้ำท่าจีน อำเภอบางเลน ริเริ่มโดย สภาวัฒนธรรมตำบลลำพญา ร่วมกับทางวัดลำพญา เป็นแหล่งรวมพืชผักผลไม้ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเช่น เครื่องจักสาน ผ้าทอ ผ้าย้อม และอาหารราคาถูก

2. กรณีศึกษาตลาดเศรษฐกิจ เลือกศึกษาตลาดสด 2 แห่ง คือ

- ตลาดสดอ้อมใหญ่ พิจารณาในฐานะที่มีเอกชนเป็นเจ้าของ
- ตลาดเทศบาล พิจารณาในฐานะที่หน่วยงาน (ราชการ) เป็นเจ้าของ

3. กรณีศึกษาตลาดท้องถิ่น เลือกศึกษา 2 แห่ง คือ

- ตลาดวัดกลางบางแก้ว อำเภอนครชัยศรี ตลาดในระบบชีวิตประจำวัน และมีการจัดการโดยชุมชน
- ตลาดคลองจินดา ดำเนินการโดยกลุ่มการพัฒนาที่ยั่งยืน องค์กรประชาชนในท้องถิ่น

4. กรณีศึกษาตลาดเฉพาะกิจ เลือกศึกษา 2 แห่ง คือ

- ตลาดสุขใจ ตลาดที่เกิดจากการดำเนินการภายใต้โครงการวิจัยกลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่า สามพราน เพื่อเป็นตลาดทางเลือกให้แก่เกษตรกรได้มีโอกาสนำผลิตผลที่มีคุณภาพปลอดภัย มาจำหน่ายถึงมือผู้บริโภคในราคาที่เป็นธรรม รวมทั้งมีการให้ความรู้เรื่องอาหารมาตรฐานปลอดภัย

- ตลาดคลองจินดาริมบึง คลองมหาสวัสดิ์ อ.พุทธมณฑล แหล่งขายส่งพืชผักผลไม้ของเกษตรกรสวนไม้ประดับ สวนกล้วยไม้ สวนผลไม้ การจัดการเชิงนิเวศน์เกษตรกรรมครบวงจร

1.6 กรอบการดำเนินการ

กิจกรรม/การดำเนินการ	ระยะเวลา (เดือน)					
	1	2	3	4	5	6
1.ประชุมเตรียมงาน						
2.ทบทวนเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง						
3.การสำรวจพื้นที่กรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จ						
4.การรวบรวมข้อมูล การสังเคราะห์ความรู้ และจัดทำเอกสารเพื่อการประชุมเชิงปฏิบัติการและการระดมความคิดเห็น						
5.การประชุมเชิงปฏิบัติการ						
6.การลงพื้นที่และร่วมระดมความคิดเห็นในชุมชน						
7.การพัฒนาโจทย์วิจัย						

1.7 ระยะเวลาดำเนินการ

สิงหาคม 2553 – มีนาคม 2554

1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) องค์ความรู้ด้านแนวคิด และเครื่องมือ ในกระบวนการสร้างเครื่องมือทางสังคมของชุมชนเพื่อนำไปใช้ในการทำงานร่วมกับชุมชน
- 2) พัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชนในการจัดการตลาดชุมชน
- 3) สร้างกลุ่มแกนทางวิชาการ อาจารย์ และนิสิตที่จะทำงานวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เรื่องเครื่องมือทางสังคมในการทำงานกับชุมชน
- 4) การพัฒนาหลักสูตรทางสังคมศาสตร์ทั้งระดับปริญญาตรี โทและเอก

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน มีดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับตลาดชุมชน

ตลาดชุมชน เป็นกลไกตลาดทางเลือกรูปแบบหนึ่ง ที่สอดคล้องกับชุมชนที่มีผลผลิตเหลือขาย แต่ยังมีปริมาณไม่มากนัก ไม่คุ้มสำหรับการขนย้ายไปขายนอกชุมชน แต่เพียงพอให้คนในชุมชนมาซื้อ ซึ่งในแต่ละชุมชนก็มักจะมีคนที่ไม่ได้ทำการผลิตและนิยมซื้ออาหารจากร้านค้า หรือผู้ค้าเร่จากนอกชุมชนอยู่แล้วจำนวนหนึ่ง หากคนในชุมชนเหล่านี้หันมาซื้อผลผลิตจากคนในชุมชนกันเอง ก็เท่ากับเป็นการสร้างการหมุนเวียนเงินอยู่ภายในชุมชนแทนที่จะหมุนออกนอกชุมชน นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างประสบการณ์การขายให้ผู้ผลิต จนเมื่อมีความชำนาญและมีสินค้ามากขึ้นจึงค่อยขยายสู่ตลาดภายนอก

จากการทบทวนแนวคิดและประสบการณ์การจัดตลาดทางเลือกในประเทศไทยโดยหน่วยงานต่างๆ พบว่ามีหลายรูปแบบ เช่น

ลานค้าชุมชนหรือตลาดนัดชุมชน ของศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนกระทรวงมหาดไทย ซึ่งหมายถึง “สถานที่ที่จัดเป็นตลาดให้เกษตรกรและชาวบ้านนำผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ในชุมชนมาซื้อ-ขาย แลกเปลี่ยนกัน เป็นสถานที่ที่ขายผลผลิตของชุมชน เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนซื้อขายกันต่อไปเป็นเวทีการเรียนรู้ของชาวบ้านที่จะได้แลกเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาคุณภาพ เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนทางวิชาการ ทักษะและประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาผลผลิตต่อไป”

ตลาดเอื้ออาทรของกลุ่มผู้ยากลำบาก อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ซึ่ง แชนอะทะไชย และคณะ (2545) เสนอว่าเป็น “ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค ซึ่งมีทั้งกลุ่มผู้ยากลำบาก และกลุ่มประชาชนทั่วไป ที่มีการช่วยเหลือกันทั้งในลักษณะแลกเปลี่ยน การฝากขาย รวมทั้งการซื้อสินค้าในราคาที่ยุติธรรมโดยไม่มีพ่อค้าคนกลาง ไม่ต้องแข่งขันขาย สินค้ามีคุณภาพและเป็นสินค้าของชุมชนทั้งสินค้าสดและแปรรูป”

ตลาดชุมชน โครงการนาร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย ภูมิภาคเชียงใหม่-ลำพูน (2546) สรุปว่าหมายถึง “ระบบตลาดที่ส่งเสริมให้เกิดการซื้อขาย และแลกเปลี่ยนสินค้าที่ใช้กระบวนการการผลิตทางธรรมชาติ โดยมุ่งเน้นคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีจิตสำนึกที่จะกระจายอาหารที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและราคายุติธรรมต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมทั้งการเสริมสร้างสังคมใหม่ให้ดีขึ้นโดยเกษตรกรผู้ผลิต และผู้บริโภคมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดตลาดของเกษตรกรที่ ลด ละ เลิก การใช้เคมีในการผลิตทางการเกษตร”

ตลาดชุมชน บ้านมะลูจุง ตำบลอุโลก อำเภอลำตวน จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งอารยา จันทสุข (2547) โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย ภูมิโนเศสุรินทร์สรุปว่า “เป็นกิจกรรมทางสังคมของคนในหมู่บ้านที่จะได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกัน ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านกลับมาแน่นแฟ้นมากขึ้น เป็นตลาดถ้อยทีถ้อยอาศัย ขายได้มากบ้างน้อยบ้าง มีเงินหมุนเวียนในชุมชน ลดเงินที่หมุนออกไปจากหมู่บ้าน ทำให้ชุมชนมองเห็นต้นเหตุของการล่มสลายทางด้านเศรษฐกิจในครอบครัวของเกษตรกรและชุมชนชนบท และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกคนช่วยกันฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน” เป็นต้น

จากประสบการณ์การพัฒนาตลาดชุมชนของ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น หรือที่ โครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในเขตปฏิรูปที่ดิน (คฟป.) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม ที่ผ่านมา พบว่า แก่นนำตลาดชุมชนได้ร่วมกันสรุปบทบาทหรือความหมายของตลาดชุมชน พบว่าตลาดชุมชน เป็นสถานที่สำหรับการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า โดยให้ความสำคัญกับการผลิตและขายโดยคนในชุมชน เป็นกลไกช่วยให้เกิดการปรับปรุงและขยายการผลิต โดยเฉพาะอาหารปลอดภัยจากสารพิษ เกิดการพัฒนาความรู้และทักษะทางการตลาดและการบริหารจัดการ มีคณะกรรมการที่มาจากผู้แทนภาคในชุมชนทำหน้าที่บริหารจัดการ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความสอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน และการสะสมทุนเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาความเข้มแข็งทางสังคม และการพัฒนาด้านอื่นๆ ด้วย อันมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเองมากยิ่งขึ้น โดยผ่านการต่อสู้กับอุปสรรคนานัปการมาจนกระทั่งล่วงเข้าปีที่ 4 ของการจัดตั้งตลาดชุมชนในพื้นที่ คฟป. ทำให้มีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาตลาดชุมชนในพื้นที่ขยายผลและก้าวต่อไปของตลาดชุมชนที่มีอยู่แล้ว ดังนี้

1. ก่อนการจัดตั้งตลาดชุมชนต้องทำความเข้าใจด้านแนวคิดและเป้าหมายการพัฒนาตลาดชุมชน ในระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการทำงานให้ชัดเจน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้ขาย และผู้บริโภค และต้องทำการศึกษาร่วมกัน เพื่อให้เข้าใจสภาพภูมิโนเศ สถานภาพการผลิตและการตลาด วัฒนธรรม และเงื่อนไขต่างๆ ของชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อความยั่งยืนของตลาดชุมชน เนื่องจากแนวคิดของตลาดชุมชนเป็นสิ่งที่เข้าใจให้ชัดได้ยาก และเมื่อเข้าใจแล้วจะเลือกวิธีการ/กิจกรรมให้สอดคล้องกับแนวคิดที่เน้นการพึ่งตนเองของชุมชนก็ไม่ใช่ง่าย มิหนำซ้ำการพัฒนาตลาดชุมชนต้องมีความยืดหยุ่นต่อสภาพภูมิโนเศ วัฒนธรรม และเงื่อนไขต่างๆ ของชุมชนเป็นสำคัญ หากศึกษาร่วมกันแล้วพบว่า ชุมชนไม่มีความพร้อม ก็ไม่จำเป็นต้องจัดตั้งตลาดชุมชน

2. การส่งเสริมกิจกรรมตลาดชุมชนต้องอาศัยทักษะด้านการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนร่วมกับทักษะในการพัฒนาชุมชนของพี่เลี้ยง เพื่อสามารถประเมินสถานการณ์และให้คำปรึกษาเพื่อเตรียมป้องกัน/แก้ไขปัญหาในแต่ละช่วงของพัฒนาการได้ทันที่ หากพี่เลี้ยงมีความถนัดในด้านการพัฒนาชุมชนแต่มีขีดจำกัดในทักษะด้านธุรกิจ อาจจำเป็นต้องหาวิธีเสริมความรู้ และ/หรือมีที่ปรึกษาด้านธุรกิจชุมชน เพื่อช่วยเสริมการทำงานของพี่เลี้ยงด้วย

3. การพัฒนาตลาดชุมชนเพื่อพึ่งตนเอง ต้องทำควบคู่กับการส่งเสริมการผลิตในแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจะก่อให้เกิดการเพิ่มกำลังการผลิตได้อย่างจริงจัง ถ้าเป็นไปได้ ควรเน้นการผลิตแบบชีวภาพเพื่อเสริมสุขภาพทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค และการพัฒนาแนวทางเก็บของป่าแบบอนุรักษ์ การส่งเสริมการทำวนเกษตรในพื้นที่ที่เหมาะสม โดยส่งเสริมการปลูกพืชพันธุ์ท้องถิ่นเพื่อลดแรงกดดันต่อป่า และมีให้เกิดการเก็บหาของป่าแบบทำลาย เช่น เก็บผักหวานแบบตัดกิ่งหรือ เด็ดดอก ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดเมล็ด และไม่มีต้นผักหวานเกิดใหม่ เป็นต้น

4. ต้องให้ความสำคัญกับผู้นำทางการ ด้วยการดึงเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้รับรู้และยอมรับ แต่คณะผู้บริหารตลาดชุมชนควรมาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับตลาดชุมชนอย่างแท้จริง และเป็นผู้ที่มี “ความพร้อม” มากกว่าแค่ “สนใจ” เพราะผู้นำทางการมีภาระงานมากอยู่แล้ว แต่สามารถเป็นที่ปรึกษาและให้การสนับสนุนตามความจำเป็นได้ ส่วนผู้นำตลาดชุมชนต้องติดตามการดำเนินงานของตลาดชุมชนอย่างใกล้ชิดและผลักดันการพัฒนาให้สอดคล้องกับสถานการณ์แต่ละช่วงของตลาดชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในตลาดชุมชนก็จะทำให้เกิดความพร้อมและจริงจังในการทำงานมากกว่าแค่สนใจ

5. ต้องประชาสัมพันธ์และสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญและเข้าใจแนวคิดของตลาดชุมชน เพื่อให้ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการซื้อผลผลิตในตลาดชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของตลาดชุมชน เนื่องจากการประสานประโยชน์ระหว่างตลาดชุมชนกับผู้ค้าภายนอก/ร้านค้าเอกชน มักเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้บริโภคในชุมชนให้ความสำคัญกับการซื้อผลผลิตในตลาดชุมชน การประชาสัมพันธ์โดยหลากหลายวิธี ให้ผู้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการมีตลาดชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองจึงเป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการตั้งแต่เริ่มจัดตั้งตลาดชุมชนและต่อเนื่องตลอดการดำเนินงาน

6. ในการสร้างมาตรฐานอาหารปลอดภัย ต้องเร่งรณรงค์ให้คนในชุมชนตระหนักและเปลี่ยนพฤติกรรมมาสู่การบริโภคอาหารปลอดภัยมากขึ้น มิเช่นนั้นการผลิตอาหารปลอดภัยจะกลายเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในเมืองเป็นสำคัญ เนื่องจากที่ผ่านมา ผู้บริโภคในชุมชนยังมีทัศนคติและพฤติกรรมที่ให้ความสำคัญด้านราคาสินค้า โดยไม่ใส่ใจต่อความปลอดภัยของอาหารเท่าใดนัก

2.2 แนวคิดประชาสังคม

ประภาส ปิ่นตบแต่ง นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และนักกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคม เห็นว่า “ภาคประชาสังคม” กำลังเป็นที่จับตามองอย่างมากในปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลจากการที่สมาชิกในสังคมได้ตระหนักถึง “ชีวิตสาธารณะ” ของตัวเองกันมากขึ้น ทำให้เกิดปรากฏการณ์การเดินขบวนชุมนุมประท้วงอย่างบ่อยครั้งในหลายช่วงปีที่ผ่านมา โดยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของกรอบในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ เพราะขณะนี้ภาคประชาสังคมได้ก้าวข้าม “พื้นที่การเมือง” ที่ต้องอาศัยระบบพรรคการเมืองอย่างที่ผ่านมา และพร้อมกันนั้นได้เกิดการตั้งคำถามขึ้นว่า “นโยบายสาธารณะที่ดีขึ้นอยู่กับเทคนิคในการวิเคราะห์หรือปัจจัยทางการเมือง”

ในฐานคติของรัฐประศาสนศาสตร์กระแสหลักมักนิยามนโยบายสาธารณะว่า เป็นนโยบายที่รัฐกำหนดขึ้นให้สาธารณะปฏิบัติตาม ซึ่งจากการนิยามนี้ได้ให้ความสำคัญแก่รัฐในฐานะที่เป็นผู้กำหนด โดยรัฐจะเสาะแสวงหานักเทคนิคที่เป็นเลิศเพื่อทำการวิเคราะห์และเฟ้นหานโยบายที่ดีที่สุด หากคิดตามฐานคตินี้แล้วจะพบว่าไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงด้วยเหตุที่ว่าสมาชิกของสังคมมีความคิดและความต้องการในการจัดการกับความคิดของตนเองที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ยากหากจะให้รัฐจัดการทุกอย่างเบ็ดเสร็จและการมีส่วนร่วมก็เพียงแค่เข้ามาใช้บริการที่รัฐได้จัดสรรไว้ให้เท่านั้น

ในขณะเดียวกัน ฐานคิดนโยบายสาธารณะจากเบื้องล่าง อธิบายว่า บริบทของสังคมแบบโลกาภิวัตน์ทำให้รัฐสมัยใหม่มีความซับซ้อนและประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีความหลากหลาย จึงเป็นเหตุให้นโยบายสาธารณะในปัจจุบันขึ้นอยู่กับทางเลือกและการตัดสินใจของปัจเจกชนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือนโยบายสาธารณะในรูปแบบนี้ไม่ได้คาดหวังให้รัฐทำหรือไม่ทำอะไร เพียงแค่การขอมีส่วนร่วมกำหนดชีวิตของตนเองในบางด้าน ซึ่งการที่เข้ามาขอมีส่วนร่วมในการจัดการนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการลดการครอบงำโดยรัฐโดยที่ไม่มุ่งยึดอำนาจของรัฐแต่อย่างใด และด้วยบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ นำมาซึ่งการเรียกร้องให้ทบทวนถึงการปฏิบัติงานจากที่กำหนดมาจากบนลงล่างอย่างแข็งตัวเป็นการปรึกษาหารือเพื่อหา “อุดมการณ์ของสังคมที่เป็นสาธารณะ” แทนการ “ประกาศของรัฐ” ซึ่งเห็นได้จากกรณีที่เกษตรกรประสบความล้มเหลวกับระบบเศรษฐกิจการเกษตรเพื่อส่งออก ทำให้ชาวบ้านหันกลับมาทบทวนองค์ความรู้เรื่องเกษตรพอเพียง จนเกิดเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ภายใต้การสนทนาแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งเป็นการแสดงถึงความต้องการจัดการชีวิตสาธารณะด้วยการกำหนดทิศทางของตนเอง และนโยบายสาธารณะจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นหากทุกภาคส่วนหันมาจัดการชีวิตสาธารณะร่วมกัน

2.2.1 ขบวนการประชาสังคมในสังคมไทย

ประชาสังคมสำหรับคนกลุ่มหนึ่งแล้ว อาจมองว่าเป็นพวก “เปรตขอส่วนบุญ” เพราะใช้แต่กำลังในการแก้ปัญหา แต่สำหรับคนอีกกลุ่มกลับมองว่าเป็น “ทางแก้ปัญหา” เพราะการเคลื่อนไหวด้วยความสมานฉันท์ผ่านกลไกของรัฐมักไม่ได้รับความสนใจ ด้วยเหตุที่การถือครองอำนาจไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงจำต้องนำ “เท้า” จำนวนมาก ๆ หรือจำนวนคนมาก ๆ มารวมกันเพื่อสร้างพลังต่อรอง สำหรับผู้คนที่ไม่มีทรัพยากรทางการเมืองใด ๆ ซึ่งคำว่า “ประชาสังคม” เริ่มปรากฏในสังคมไทยในราวกลางทศวรรษที่ 20 โดยมีคำอื่น ๆ ที่ใช้ในความหมายเดียวกัน เช่น “ภาคประชาชน” “ภาคพลเมือง” และปรากฏอย่างชัดเจน

ในยุคที่มีการเดินขบวนเรียกร้องของชุมชนต่าง ๆ ที่ตรงกับช่วงกรม.สัญญาของรัฐบาลพลเอกชาติชายปี 2531 กับช่วงหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬปี 2535 ที่มีปัญหาการทุจริตและคอร์รัปชัน โดยคำว่าประชาสังคมถูกนำมาใช้อธิบายกลุ่มคนที่ไม่ใช่ภาครัฐและภาคเอกชน แต่รวมตัวกันเพื่อสร้างพลังในการต่อรอง ลักษณะประเภทของประชาสังคมในสังคมไทย สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. ประชาสังคมแบบเบญจภาคี เป็นการอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยอาศัยเวทีความร่วมมือแบบสมานฉันท์ที่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้
2. ประชาสังคมแบบเสรีนิยม มีการต่อรองเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตน โดยอาศัยการลobbypowerผ่านช่องทางทางการเมือง
3. ประชาสังคมแบบขบวนการทางสังคมใหม่ เป็นความพยายามในการสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยพลังการเคลื่อนไหวจากภายนอกกระบวนการเมืองที่มีลักษณะท้าทายระบบการเมืองแบบปกติ

แนวคิดประชาสังคม นำไปสู่การทำความเข้าใจในสาระสำคัญของปฏิบัติการของภาคประชาชนในระดับพื้นที่ได้ ดังนี้

1. มิติความหมายของนโยบายสาธารณะ

แนวคิดประชาสังคมทำให้เห็นถึงโลกชีวิตแบบใหม่ที่ผู้คนต่างตระหนักถึงนโยบายสาธารณะกันมากขึ้นเป็นผลมาจากความต้องการในการจัดการชีวิตสาธารณะด้วยตนเอง โดยการดึงเอาอำนาจคืนมาจากรัฐที่ไม่ใช่เพียงแค่ปฏิบัติตามประกาศของรัฐบาลอีกต่อไป ซึ่งสิ่งนี้เองที่สะท้อนให้เห็นว่านโยบายสาธารณะควรที่จะมีที่มาจากสังคมผ่านความร่วมมือมากกว่ารัฐที่เพียงแค่สั่งให้ปฏิบัติตาม (ดูจาก ตารางแสดงการเปรียบเทียบกระแสการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ)

2. ประเด็นเรื่อง “การปลอดซึ่งคุณค่า” (Value Free)

ในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ บทเรียนที่ได้จากการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะนั้น แนวคิดประชาสังคมแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่านักวิเคราะห์นโยบายจะมีความเป็นกลางในการหานโยบายที่ดีที่สุดเพียงใดก็ตาม แต่นโยบายสาธารณะที่ออกมาก็ยังไม่สามารถตอบโจทย์ตามที่สังคมต้องการได้ เพราะแต่ละปัจเจกล้วนตั้งอยู่บนการมองโลกชีวิตและการให้คุณค่าที่ต่างกันเสมอ

3. มิติความสัมพันธ์ระหว่างโลกชีวิตของสังคมกับนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะในความหมายทิศทางโลกชีวิตของคนสังคมนั้น เป็นปฏิกิริยาตอบโต้กับปัญหาชีวิตสาธารณะที่ต้องเผชิญและรัฐไม่สามารถจัดการได้ จึงจัดการดึงเอาอำนาจคืนจากรัฐและมาจัดการกันเอง แต่ความหมายนี้ไม่ได้จำกัดแค่ในภาคสังคมเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการผลักดันให้รัฐรับรองและสร้างเงื่อนไขให้เอื้อกับการจัดการชีวิตมากกว่าคำประกาศที่สั่งตรงมาจากรัฐ และจากการศึกษาพบว่า ในกระบวนการนโยบายสาธารณะได้เกิดเครือข่ายในพื้นที่จนมีการเชื่อมประสานจนเป็นเครือข่าย นโยบายที่เข้ามาทำหน้าที่ในการสร้างประเด็นนโยบายสาธารณะร่วมกันและเหนือสิ่งอื่นใด ในการแก้ไขปัญหาแต่ละครั้งรัฐควรรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

ตารางแสดงการเปรียบเทียบกระแสการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ

ประเด็น	การวิเคราะห์นโยบาย แบบเส้นตรง/ ตัวแบบชนชั้นนำ	การวิเคราะห์นโยบาย แบบตัวแบบการเมือง	การวิเคราะห์นโยบาย แบบถกแถลง/ สหภาพปรึกษาหารือ
ความหมาย	นโยบายกำหนดให้ สาธารณะต้องดำเนินการ	ผลสะท้อนการแข่งขันระหว่างกลุ่ม ต่างๆ ทางสังคม	ทิศทางซึ่งผู้คนในสังคมต้องการ กำหนดโลกชีวิตสาธารณะ
จุดเน้น/พื้นที่	รัฐ	ในระบบการเมืองปกติ	ประชาสังคม
ตัวกระทำการ	ผู้มีอำนาจตัดสินใจทางการเมือง นักวิเคราะห์นโยบาย	กลุ่มต่างๆ ในสังคม	องค์กรประชาสังคม
เนื้อหาในการ วิเคราะห์	กลไกการตัดสินใจที่เป็น ทางการ บทบาทของผู้มี อำนาจตัดสินใจทางการเมือง	การแข่งขันระหว่างกลุ่มต่างๆ / เครือข่ายนโยบาย	-วาทกรรม การตีความ การให้ ความหมาย การปฏิบัติของแต่ละกลุ่ม/ ชุมชนนโยบาย -ความขัดแย้งเชิง สัญลักษณ์และความหมาย -การศึกษาการปะทะประสานฐานคิด คุณค่าของสังคม สังคมในอุดมคติ ฯลฯ
กระบวนการ กำหนดนโยบาย	-เส้นตรง (top down) -กำหนดจากข้างบน -แสวงหาทางเลือกนโยบาย/ การวิเคราะห์ทางเลือกที่ เหมาะสมที่สุด	-การเปิดโอกาสให้เกิดการแข่งขัน ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ	-การสร้างเวทีและกระบวนการถก แถลง/สหภาพ ปรึกษาหารือโดย เครือข่ายนโยบายในสังคม
กระบวนการนำ นโยบายไป ปฏิบัติ	-รัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระบบราชการ	-รัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระบบ ราชการ	-ปฏิบัติการที่เป็นจริงในส่วนของสังคม -การแสวงหาโลกชีวิตของผู้คนส่วน ต่างๆ ของสังคม
การประเมินผล นโยบาย (ผู้ประเมิน)	-ผู้เชี่ยวชาญ นักประเมินผล มืออาชีพ	-ยอมรับกลไก/กระบวนการมีส่วน ร่วมที่เปิดโอกาสให้กลุ่มต่างๆ ของ สังคม	-การประเมินผลโดยองค์กรประชา สังคม
กรอบและ ตัวชี้วัด	-เน้นที่ผลลัพธ์ของนโยบาย (ประสิทธิภาพและ ประสิทธิผลของนโยบาย)	-เน้นที่ผลลัพธ์ของนโยบาย (ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของ นโยบาย)	-เน้นที่การเติบโตภายใต้เครือข่ายองค์กร ประชาสังคม การสร้างกระบวนการ เรียนรู้ ความรู้ที่ผลิตขึ้นใหม่

2.2.2 เครื่องมือเชิงนโยบาย: ความร่วมมือของชุมชนบนกระบวนการนโยบายสาธารณะ

ประสบการณ์ตัวอย่างในมิติเรื่องสุขภาวะที่กำลังเกิดเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ในกระแสปฏิรูปสุขภาพและขยายตัวอย่างกว้างขวางในปัจจุบันอยู่นั้น เป็นสิ่งที่ก่อตัวเกิดขึ้นในพื้นที่ทางสังคม ไม่ใช่ในพื้นที่ทางการเมืองของรัฐ ดังประเด็นเรื่องแพทย์พื้นบ้าน หมอเมือง เกษตรยั่งยืน/เกษตรอินทรีย์ การรักษาลำน้ำที่เป็นเส้นเลือดเลี้ยงชีพของชุมชนสองฟากฝั่งน้ำ เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้ล้วนเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการตั้งคำถามกับโลกชีวิตที่ถูกกำหนดโดยนโยบายสาธารณะของรัฐ ของผู้คนเล็ก ๆ ในชุมชนต่าง ๆ ทั้งสิ้น

ความล้มเหลวของชีวิตภายใต้ระบบเศรษฐกิจการเกษตรเพื่อส่งออก ทำให้ชาวบ้านหันไปทบทวนและพัฒนาองค์ความรู้เรื่องเกษตรพอเพียง/เกษตรยั่งยืน เกิดการพัฒนาเป็นเครือข่ายการเรียนรู้เกิดเวทีสนทนาแลกเปลี่ยนในหมู่ผู้คนที่มีการบวนการเชื่อมโยงหนุนเสริม จากทั้งชาวบ้านและองค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ นโยบายเกษตรกรรมยั่งยืนที่เกิดขึ้นในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ก็เกิดขึ้นมาจากเกษตรกรรายย่อยเล็ก ๆ ที่ต้องการจัดการชีวิตสาธารณะของตนเอง ต้องการกำหนดทิศทางชีวิตของตัวเอง จนกระทั่งท้าทายต่อทิศทางนโยบายเกษตรกรรมกระแสหลักของรัฐ

กระบวนการนโยบายสาธารณะดังกล่าว จึงเป็นตัวอย่างรูปธรรมหนึ่งของการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในเรื่องนโยบายสาธารณะ ผ่านกระบวนการสนทนาปรึกษาหารือของผู้คนเล็ก ๆ และเครือข่ายปฏิบัติการย่อย ๆ ในสังคม สิ่งเหล่านี้ได้ยกระดับขึ้นมาถกแถลงกับนโยบายสาธารณะของรัฐที่สร้างปัญหา ในมุมมองที่ว่าสังคมที่ดี ชีวิตที่ดีควรจะเป็นไปในทิศทางเช่นไร นั่นคือ การหันออกจากฐานคิดนโยบายสาธารณะแบบเส้นตรง มาสู่นโยบายสาธารณะแบบถกแถลง ให้ความสำคัญกับสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะของสังคม การสร้างเครือข่ายนโยบายในความหมายที่กว้างไปกว่าการร่วมกันผลักดันนโยบายสาธารณะ แต่หมายถึงเครือข่ายเรียนรู้การจัดการชีวิตสาธารณะร่วมกัน

ดังนั้น ในการศึกษาขบวนการประชาสังคม กรอบการศึกษานโยบายสาธารณะจึงควรขยับจากฐานคิดนโยบายแบบชนชั้นนำมาสู่ฐานคิดแนวนโยบายจากเบื้องล่างหรือการวิเคราะห้นโยบายสาธารณะแบบถกเถียง ปรึกษาหารือ (ประกาศ ปิ่นตบแต่ง, เอกสารอัดสำเนา)

2.3 แนวคิดวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่เกิดจากชุมชน ที่ต้องการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกันในการดำเนินกิจการต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นการประกอบการ บริหารจัดการเชิงธุรกิจ แต่ไม่ได้ต้องการทำธุรกิจเต็มรูปแบบ แต่เพื่อสร้างรากฐานความมั่นคงให้สมาชิก เป็นการร่วมกันสร้างระบบสวัสดิการให้ตนเอง หรืออีกนัยหนึ่ง สร้างภูมิคุ้มกันให้กลุ่ม ให้ชุมชน (เสรี พงศ์พิศ, 2548)

วิสาหกิจชุมชนมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 7 ประการ คือ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ

2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน เป็นงานที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ไม่ใช่การไปลงทุนที่อื่น

3. การริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน ไม่เน้นการทำตามคนอื่น หรือการ

ลอกเลียนแบบ แต่เป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้ การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเป็นการค้นคิดใหม่ ๆ

4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ทำให้ผลผลิตมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น พัฒนาสู่การแข่งขันได้ ทำให้ได้ของดีท้องถิ่นและรูปแบบหรือเทคนิคสากลมาเสริมหรือผสมให้กลมกลืน

5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนไม่ใช่เน้นที่การผลิตเพื่อขายอย่างเดียว แต่ผลิต แปรรูป จัดการให้เกิดการประกอบการในรูปแบบต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลัก

6. เกิดจากกระบวนการศึกษา วิจัย ต้องมีข้อมูล เกี่ยวกับชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

หลักของวิสาหกิจชุมชนเริ่มต้นจากการทำเพื่อกินเพื่อใช้ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองของชุมชน ของท้องถิ่นเป็นอันดับแรก และให้ความสำคัญของตลาดท้องถิ่น ซึ่งเป็นเวทีเรียนรู้ เรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการ ฝึกฝนทักษะในทุกกระบวนการขั้นตอนของการประกอบการ "วิสาหกิจชุมชน" ไม่ใช่ "ธุรกิจชุมชน" เนื่องจากต้องส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ต้องใช้เวลา ไม่ใช่เรียนรู้เทคนิคอย่างเดียว แต่เรียนรู้วิธีคิด วิธีวางแผน วิธีทำแผนพัฒนาชุมชนทั้งหมด ทำกันทั้งกระบวนการ อย่างมีแบบมีแผน อย่างมีข้อมูล ใช้ความรู้

อย่างไรก็ตาม วิสาหกิจชุมชนยังอาศัยช่องทางการตลาด คือ เป็นการประกอบการที่ดำเนินการโดยกลุ่มชาวบ้านในชุมชนซึ่งไม่ได้ปฏิเสธตลาด ไม่ได้ปฏิเสธการส่งออกไปขายในตลาดใหญ่ รวมทั้งต่างประเทศ แต่วิสาหกิจชุมชนต้องมีฐานคิดที่หนักแน่น มีเป้าหมายชัดเจนว่าต้องการพึ่งตนเองเป็นอันดับแรก ประกอบกับมีการเรียนรู้การจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นบนฐานภูมิปัญญา อาศัยเทคโนโลยี

สมัยใหม่ และได้ความคิดสร้างสรรค์เป็นแรงขับเคลื่อน จะเกิดสิ่งใหม่ๆ ตลอดจนเกิดเป็นความร่วมมือที่สามารถขยายผลได้ต่อไป

2.4 แนวคิดคุณภาพสังคม (Social Quality)

สุรสิทธิ์ วัชรจิร คณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เสนอว่า สังคมที่มีคุณภาพ กำลังเป็นที่สนใจในหลาย ๆ ประเทศ หากเราสามารถทราบความหมายของสังคมที่มีคุณภาพได้นั้น เราจะสามารถเปรียบเทียบได้ว่าประเทศใดมีความเจริญก้าวหน้า หรือว่าสามารถพัฒนาได้ดีกว่าประเทศอื่น ๆ ทั้งนี้มีสองค่ายใหญ่ที่มีการถกเถียงในเรื่องของความก้าวหน้าทางสังคม นั่นคือ ค่ายทฤษฎีทันสมัย (Modernization Theory) ซึ่งเน้นไปที่ทัศนคติของประชาชน โดยเฉพาะของกลุ่มผู้นำในท้องถิ่นที่มีบทบาทในการพัฒนาสังคม แนวคิดของการเจริญเติบโตแบบเป็นขั้นตอนตามลำดับ ได้ถูกโต้แย้งโดยแนวคิดเรื่อง “การพัฒนาที่ไม่พัฒนา” (Development of Underdevelopment) จากค่ายทฤษฎีการพึ่งพิง (Dependency Theory) ซึ่งความด้อยพัฒนาของประเทศโลกที่สามเป็นผลจากการหาผลประโยชน์ของประเทศศูนย์กลางและประเทศบริวาร แต่ทั้งสองทฤษฎีก็ยังไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ของการพัฒนาของภูมิภาคในประเทศในเอเชียตะวันออกอย่างเช่น ในจีนกับเกาหลีที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ทั้งสองประเทศก็ยังคงพบกับปัญหาอยู่ เช่น ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างประชาชน ดังนั้น ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ หรือ GDP ที่เคยใช้เป็นเครื่องมือวัดความก้าวหน้าทางสังคม จึงมีจุดอ่อนที่ไม่สามารถสื่อให้เห็นถึงกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเงิน หรือไม่ได้สื่อถึงประเด็นด้านคุณภาพของสังคม ดังนั้นจึงมีการเสนอกระบวนทัศน์ (Paradigm) ของคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของเครื่องมือวัดความก้าวหน้าทางสังคม ซึ่งมีสมมติฐานอยู่ที่ความหลากหลายของตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางสังคม แต่ยังคงพบว่ายังคงมีข้อจำกัดอยู่บางประการ

คุณภาพสังคมเป็นแนวคิดที่คำนึงถึงสังคมในมุมกว้าง ๆ และให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างความตระหนักถึงตนเองของแต่ละคนและการมีส่วนร่วมในลักษณะที่หลากหลาย (ปัจเจกชนกับการมองสังคมโดยรวม) และระหว่างโลกขององค์กรต่าง ๆ และโลกที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ (โลกของระบบและโลกของชีวิตจริง)

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพสังคมถูกพัฒนาขึ้นโดยนักวิชาการจากประเทศยุโรปในช่วงกลางของทศวรรษ 1990 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขจุดอ่อนและสร้างดุลยภาพให้เกิดขึ้นระหว่างการวัดผลการพัฒนาโดยมุ่งเน้นตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวมาเน้นตัวชี้วัดทางด้านสังคมประกอบด้วย

คุณภาพสังคมตามคำนิยามของ Beck และคณะ หมายถึง ระดับความสามารถของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่

คุณภาพสังคมจะเน้นทั้งในระดับสังคมและปัจเจกบุคคล และเป็นการมองสังคมในลักษณะองค์รวม สังคมที่มีคุณภาพ คือสังคมที่ประสบความสำเร็จทั้งในด้านเศรษฐกิจและมีการพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมทางสังคม ตามที่ Walker กล่าวไว้ว่าสังคมที่มีคุณภาพในระดับดีเป็นสังคมที่สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมและมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานและระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในชุมชน คุณภาพสังคมจะขึ้นอยู่กับระดับของเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ปัจเจกบุคคลมีโอกาสเข้าถึงได้อย่างพร้อมหน้ากัน

Beck (1997) (อ้างถึงใน สุรสิทธิ์ วชิรขจร, เอกสารอัดสำเนา) และคณะได้แยกมิติของคุณภาพสังคมซึ่งมีลักษณะเชื่อมโยงกันเป็น 4 มิติ ได้แก่

1. ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio-economic Security) คือ การที่ความต้องการพื้นฐานของบุคคลได้รับการสนองตอบโดยระบบและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม (Social Inclusion) เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ลดทอนความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือทางสังคม ระดับความสมานฉันท์ที่ยอมรับได้จะต้องเป็นระดับที่ทุกคนในสังคมสามารถที่จะอยู่ในสังคมในฐานะของมนุษย์อย่างแท้จริง ซึ่งความสมานฉันท์ทางสังคมนี้จะเกี่ยวข้องกับสภาพทางสังคมที่เป็นวัตถุ และความมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
3. ความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion) เกี่ยวข้องกับหลักของความเสมอภาคเท่าเทียมและโครงสร้างทางสังคมที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียม เป้าหมายหลักคือการครอบคลุมของบริการ
4. การเสริมสร้างพลังทางสังคมให้แก่ประชาชน (Social Empowerment) คือ ความสำนึกในความสามารถของบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งเป้าหมายหลักคือการส่งเสริมให้คนเป็นพลเมืองที่มีศักยภาพและอำนาจอย่างแท้จริง

ซึ่งมิติทั้ง 4 ได้มีการนำมานิยามเชิงปฏิบัติการ โดยแบ่งออกเป็นประเด็นหลัก (Domains) และประเด็นย่อย (Sub-domains) รวมทั้งการกำหนดตัวชี้วัดทั้งสิ้น 95 ตัว

2.4.1 ก้าวเดินของแนวคิดและตัวชี้วัดคุณภาพสังคม : จากยุโรปสู่ประเทศไทย

Walker (2009) (อ้างถึงใน สุรสิทธิ์ วชิรขจร, เอกสารอัดสำเนา) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการประยุกต์แนวคิดคุณภาพสังคมของยุโรปมาสู่ประเทศในแถบเอเชียว่าไม่ใช่การยกเอาคำนิยามของตะวันตกมาใช้อย่างเต็มรูปแบบ แต่จะต้องเป็นการผสมกลมกลืนกัน และปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในแถบเอเชียเป็นหลัก

แนวคิดคุณภาพสังคมในประเศยุโรปมีความสำคัญกับการก่อตั้งของมูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรป (European Foundation on Social Quality) ซึ่งในปัจจุบันตั้งอยู่ที่สถาบันการศึกษาสังคม (Institute of Social Studies หรือ ISS) ประเทศเนเธอร์แลนด์ ก่อตั้งในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1997 และได้ออกแถลงการณ์อัมสเตอร์ดัม เรื่องคุณภาพสังคมของยุโรป ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นเตือนให้ผู้กำหนดนโยบายและประชาชนทั่วไปเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของการพัฒนาตามแนวทางของกลุ่มประเศยุโรปตะวันตกว่าจะต้องประกอบด้วยการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาทางด้านสังคม โดยเฉพาะการสร้างคามยุติธรรม ความเท่าเทียมกัน และการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในสังคม

ต่อมาในปี ค.ศ.2001 กรอบแนวคิดคุณภาพสังคมเริ่มเป็นที่ยอมรับมากขึ้น ในช่วงค.ศ.2001-2005 ได้มีการปรับปรุงแนวคิดคุณภาพสังคม มีการปรับปรุงและประยุกต์ตัวชี้วัดคุณภาพสังคมทั้งใน 4 มิติให้สมบูรณ์ขึ้นและได้นำไปทดลองใช้จริงในงานวิจัยเรื่อง “Indicators of Social Quality”

ตั้งแต่ปี 2005 เป็นต้นมา ได้มีการขยายความร่วมมือมายังประเศในทวีปเอเชีย โดยการนำของมหาวิทยาลัย Chiba ในประเศญี่ปุ่นอันเป็นจุดเริ่มต้นของการปรึกษาหารือ และปรับปรุงแนวคิดคุณภาพสังคมสำหรับประเศในเอเชีย นำไปสู่การจัดการประชุมนานาชาติเรื่องคุณภาพสังคมของเอเชียครั้งที่ 1 โดยมีเป้าหมายหลัก คือการศึกษาความเป็นไปได้ของแนวคิดคุณภาพสังคมเพื่อเสริมสร้างสังคมสวัสดิการที่ยั่งยืนในเอเชียและยุโรป และเกิดการจั้ดประชุมครั้งที่ 2 ที่กรุงไทเป ในปีค.ศ. 2006 โดยมีเป้าหมายเพื่อทดสอบตัวชี้วัดคุณภาพสังคมที่มีการทดลองใช้ในประเศยุโรป 14 ประเศว่าจะเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเศในเอเชียหรือไม่ ตามด้วยการจั้ดประชุมครั้งที่ 3 ที่มหาวิทยาลัย Nanjing เป็นเจ้าภาพ ซึ่งมีประเด็นหลักคือ 1. ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพสังคม 2. การเปรียบเทียบข้อมูลตัวชี้วัดคุณภาพสังคมระหว่างประเศในเอเชีย 3. ตัวชี้วัดคุณภาพสังคมและแนวคิดคุณภาพสังคม 4.แนวคิดคุณภาพสังคมกับความมั่นคงของมนุษย์ 5. กระบวนการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและการพัฒนาให้เกิดประชาสังคมที่มีพลวัต 6. องค์การพัฒนาเอกชนกับการเสริมสร้างพลังทางสังคมให้แก่ประชาชน

ซึ่งความเป็นมาของแนวคิดคุณภาพสังคมในประเศไทยเริ่มขึ้นช่วงก่อนเดือนธันวาคม ค.ศ. 2007 ได้มีการพูดถึงแนวคิดคุณภาพสังคมและการเก็บข้อมูลคุณภาพสังคมในหลาย ๆ หน่วยงาน และได้มีการเก็บข้อมูลดัชนีชี้วัดคุณภาพสังคมในระดับชุมชน (Social Quality Index, SQI) แต่แนวคิดพื้นฐานที่ใช้ยังต่างจากแนวคิดคุณภาพสังคมของประเศยุโรปอย่างมาก และเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม ค.ศ. 2007 สถาบันพระปกเกล้าจัดการประชุมกับกลุ่มนักวิชาการจากยุโรปและเอเชียเพื่อร่วมกันก่อตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในเรื่องคุณภาพสังคมในภูมิภาคเอเชีย และเกิดการประชุมครั้งที่ 4 ขึ้น ซึ่งมีเป้าหมายหลักคือเน้นการเปรียบเทียบแนวคิดหลัก 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดการพัฒนาสังคม แนวคิด

เกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ และแนวคิดคุณภาพสังคมที่มีความเหมือน-ต่างกันอย่างใด รวมทั้งได้มีการนำเสนอผลการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดคุณภาพสังคมของประเทศในเอเชีย

2.4.2 คุณภาพสังคมของประเทศไทย: ผลการเก็บข้อมูลเบื้องต้น

สุรสิทธิ์ วัชรขจร และเครือข่ายในประเทศไทยได้พยายามรวบรวมข้อมูลในลักษณะของข้อมูลทุติยภูมิเพื่อให้สามารถนำเสนอเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียในการสัมมนาย่อยเรื่อง “Social Quality Seminar in Asia: Comparative Study & Cross-national Database Construction” ที่จัดขึ้นโดย มหาวิทยาลัย National Taiwan ระหว่างวันที่ 17-18 ธันวาคม ค.ศ. 2008 เสนอข้อมูลเพียงบางส่วนเกี่ยวกับภาพโดยรวมของคุณภาพสังคมในประเทศไทย แบ่งเป็น 4 มิติ ดังนี้

1. ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ พบว่า

- ร้อยละการออมเบื้องต้นของรายได้ต่อประชากรมีอัตราส่วนขึ้น ๆ ลง ๆ จากปีพ.ศ. 2543-2549
- มีการกระจายรายได้โดยรวมดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- มีจำนวนครัวเรือนที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย จากปีพ.ศ. 2539 และเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในปี พ.ศ.

2548

- พบว่าสามในสี่ของครอบครัวไทยเป็นเจ้าของบ้านบนที่ดินของตนเอง การถือครองบ้านและที่ดินในเขตชนบทสูงกว่าเขตเมือง และส่วนใหญ่มีสวน ไร่ ไร่ และเครื่องใช้ในบ้านที่จำเป็น

- ประชากรไทยสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขในเกณฑ์ที่น่าพอใจ

- ในปีพ.ศ. 2551 จากจำนวนแรงงานต่างชาติ มีแรงงานที่ไม่ได้จดทะเบียนมากกว่าแรงงานที่จดทะเบียน

2. ความสมานฉันท์ทางสังคม พบว่า

- ความไว้วางใจระหว่างประชาชนของไทยเพิ่มขึ้นในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2545-2548
- จากผลการจัดอันดับตามดัชนีคอร์รัปชัน ไทยอยู่ในอันดับที่ 11 ของเอเชีย และอันดับที่ 84 ของ

โลก

- ผลการสำรวจในปีพ.ศ.2552 พบว่าคนไทย 98.9% มีความภูมิใจที่เป็นคนไทย

3. การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม พบว่า

- มีจำนวนผู้ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ. 2476-2550
- จำนวนเพศหญิงในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสัดส่วนน้อยกว่า

เพศชายมาก

- จากข้อมูลปีพ.ศ.2549 พบว่าในเขตกรุงเทพมหานครมีสนามเปตองมากที่สุด และสนามฮอกกี้น้อยที่สุด

4. การเสริมสร้างพลังทางสังคมให้แก่ประชาชน พบว่า

- ประเทศไทยมีอัตราการอ่านออกเขียนได้เป็นอันดับ 2 ในกลุ่มอาเซียน
- จากปีพ.ศ.2544-2549 ไทยมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมากขึ้น

สำหรับกรณีประเทศไทย แนวคิดคุณภาพสังคมทำให้เห็นว่า สังคมที่มีคุณภาพคือสังคมที่ประสบความสำเร็จทั้งในด้านเศรษฐกิจและมีการพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมทางสังคม โดยแบ่งตัวชี้วัดเพื่อพัฒนาคุณภาพของสังคมเป็น 4 มิติ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งนี้ ข้อเสนอของ สุรสิทธิ์ วชิรขจร สำหรับหน่วยงานปฏิบัติและหน่วยงานวิชาการที่เกี่ยวข้องมีประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีการนำแนวคิดและผลการเก็บข้อมูลเบื้องต้นมาใช้ประกอบการกำหนดนโยบายในส่วนที่เกี่ยวข้อง
2. ควรมีการแลกเปลี่ยนและขยายแนวคิดและตัวชี้วัดเกี่ยวกับคุณภาพสังคมให้แพร่หลายมากขึ้น โดยการจัดสัมมนาและประชุมทางวิชาการ
3. ควรมีการศึกษาวิจัยในแนวลึกเพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุงแนวคิดและตัวชี้วัดให้เหมาะสมกับสังคมไทย
4. หน่วยงานระดับนานาชาติ ควรมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดให้มองทางด้านการพัฒนาสังคมมากขึ้น แทนการมองด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

เอกสาร รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาเครื่องมือทางสังคมของชุมชนมีความแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคมวัฒนธรรม เช่น ชุมชนบางแห่งสามารถใช้เครื่องมือทางสังคมที่เป็นทุนอยู่เดิม ไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี พิธีกรรม การท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พิพิธภัณฑสถานชุมชน ฯลฯ ในขณะที่ชุมชนบางแห่งใช้เรื่องการจัดการตลาดชุมชน เป็นเครื่องมือทางสังคมในการสร้างความร่วมมือของชุมชนเพื่อสร้างฐานเศรษฐกิจที่วางอยู่บนความต้องการเรื่องราวได้และความจำเป็นด้านเศรษฐกิจของชุมชน เป็นต้น

กรณีศึกษาตลาดชุมชนต่างประเทศ

ตลาดชุมชน: ในฐานะศูนย์กลางการค้าขายผลิตผลทางการเกษตรในท้องถิ่น จากการศึกษาตลาดนัดหมุนเวียนชนบทในภาคเหนือ ของ กนกพร กระบวนศรี (2531) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการ คือ 1) พิจารณาโครงสร้างตลาดนัดโดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีแหล่งกลางของ Christaller 2) ศึกษาพัฒนาการของตลาดนัด และ 3) ศึกษารูปแบบพัฒนาการตลาดนัด โดยมีวิธีการศึกษาคือการใช้วิธีเชิงประวัติศาสตร์และการสำรวจภาคสนาม โดยใช้พื้นที่ศึกษา 10 อำเภอ อยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ 7 อำเภอ และ จังหวัดลำพูน 3 อำเภอ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกระจายของตลาดนัด ประกอบด้วยเส้นทางคมนาคม ความสะดวกในการเข้าถึง และที่ตั้งซึ่งสัมพันธ์กับแหล่งตั้งถิ่นฐานของประชากรผู้บริโภค ตลาดนัดแบ่งออกได้เป็น 3 ลำดับศักดิ์ คือ ใหญ่ กลาง และเล็ก ตามจำนวนพ่อค้า ผู้บริโภคและหน้าที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจ จากลำดับศักดิ์ทั้ง 3 นี้แบ่งได้เป็น 2 ประเภทตามชนิดของสินค้า คือ ตลาดที่จำหน่ายโค-กระบือและสินค้าอื่นๆ และตลาดนัดที่จำหน่ายเฉพาะสินค้าอื่นๆ ระบบการหมุนเวียนเป็นระบบสัปดาห์ละครั้งและมีรูปแบบเป็นระบบเหลื่อม ตลาดนัดซึ่งก่อตั้งนานกว่า 20 ปีขึ้นไปมีลักษณะเป็นตลาดนัดโค-กระบือ มีระบบการหมุนเวียนมากกว่า 1 ครั้งต่อสัปดาห์ มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ ใช้เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนซื้อขายโค-กระบือส่วนพ่อค้าสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ พ่อค้าชั่วคราวและพ่อค้าอาชีพ ปัจจัยสำคัญสำหรับการเดินทางค้าขายของพ่อค้าชั่วคราวคือ ระยะทาง ความสะดวกในการเข้าถึงและความโอ้อ้อมอารีของเจ้าของตลาดนัดและผู้บริโภคในพื้นที่ ส่วนปัจจัยของพ่อค้ามืออาชีพ คือ ขนาดของตลาดนัด ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ความสะดวกในการเข้าถึงและระบบหมุนเวียนแม้ว่าปัจจุบันตลาดนัดมีจำนวนเพิ่มขึ้นและมีประเภทของสินค้าคล้ายคลึงกับตลาดในเขตเมืองแต่แนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงเป็นตลาดถาวรดังเช่น ตลาดในเขตเมืองมีน้อยเนื่องจากวันนัดพบมิได้มีเพิ่มขึ้นในแต่ละรอบ เพราะอำนาจซื้อของผู้บริโภคมีน้อย ในปัจจุบันตลาดนัดมีความสำคัญต่อการให้บริการด้านการซื้อ-ขายสำหรับประชากรในเขตชนบท ดังนั้นรัฐบาลควรมีนโยบาย คือ 1) ส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการค้าขายผลิตผลทางการเกษตรในแต่ละท้องถิ่น 2) ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมขนส่ง เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการเดินทางไปรับบริการของผู้บริโภค และ 3) ร่วมมือกับเจ้าของตลาดนัดในการรักษาความปลอดภัยสำหรับพ่อค้า และผู้บริโภค

ตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือการพัฒนาอาชีพของชุมชน สะท้อนได้จาก **แซน อะทะไชย และคณะ (2545)** ได้ทำการศึกษาถึงรูปแบบการตลาดเอื้ออาหารจากกองทุนชุมชนของกลุ่มผู้ยากลำบาก อ.สันติสุข จ.น่าน โดยใช้การศึกษาแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค ในอำเภอสันติสุข จ.น่าน โดยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มผู้ยากลำบากต่างๆในพื้นที่ กลุ่มชุมชนที่เกี่ยวข้อง องค์กรชุมชน หน่วยงานราชการในพื้นที่ เช่นสำนักงานพัฒนาชุมชนและทีมวิจัย โดยส่วนของกลุ่มเป้าหมายที่มีจำนวนมากนั้นใช้วิธีคัดเลือกตัวแทนของแต่ละกลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการพัฒนาอาชีพของชุมชนมี 2 รูปแบบ คือการสนับสนุนโดยภาครัฐ และการรวมกลุ่มพึ่งพากันเอง ในส่วนของกระบวนการก่อเกิดรูปแบบตลาดเอื้ออาหารมี 7 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินสภาพการณ์กลุ่มอาชีพ 2) หาสาเหตุของปัญหา 3) แนวทางการแก้ปัญหา 4) ทดลองปฏิบัติตามแนวทาง 5) พัฒนาเสริมทักษะระบบการผลิต 6) สรุปผล 7) แนวคิดสู่การปฏิบัติ โดยทำให้ได้ลักษณะของตลาดนัดเอื้ออาหารที่เหมาะสมกับท้องถิ่นซึ่งมี ลักษณะที่สำคัญอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) การกำหนดสถานที่หรือจุดขายสินค้าท้องถิ่นในตลาดสด 2) การบริการส่งสินค้าถึงร้านค้า ในส่วนของการสร้างความเข้มแข็งในกลุ่มผู้ยากลำบากนั้นมีเงื่อนไขที่ประกอบด้วย การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง การเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ความเป็นสถาบันครอบครัว การออม สภาพความเป็นผู้นำ การเป็นเครือข่ายและการมีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนในการพัฒนา โดยในส่วนของข้อเสนอแนะนั้น ภาครัฐควรส่งเสริมสนับสนุนตลาดนัดชุมชนอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง สร้างวิสาหกิจชุมชนให้มีความเป็นรูปธรรม ในระดับหมู่บ้านนั้นควรมีการรวมเครือข่ายธุรกิจชุมชน เพื่อเป็นหนทางในการช่วยเหลือตนเองและแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทจากผลการวิจัยตลาดนัดเอื้ออาหารสามารถเกิดขึ้นจริงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยตลาดนัดเอื้ออาหารที่เกิดขึ้นประกอบด้วยสำนักของชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน มีความร่วมมือจากคนในชุมชน การจัดการที่ดี ความร่วมมือจากหน่วยงานในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ชุมชนอื่นๆสามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปขยายผลในการพัฒนาได้

นอกจากนี้ ยังมีกรณีของ **ทองปอน นนธิราช (2547)** อาสาสมัครสาธารณสุข และประธานกลุ่มจัดตั้งตลาดชุมชน ได้ดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคโดยใช้ตลาดชุมชนเป็นฐาน โดยร่วมมือกับหน่วยงานพัฒนาของเอกชน (LDI) และมหาวิทยาลัยขอนแก่นซึ่งเป็นพี่เลี้ยง ร่วมกับ สปก. ทำงานในรูปแบบภาคี โดยเริ่มจากการสำรวจข้อมูลการบริโภคของชุมชน ความสามารถในการผลิตเพื่อการพึ่งตนเองได้ ความรู้ในการบริหารการขาย ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพแปลงปลูก การใช้สารชีวภาพที่ผลิตขึ้นมาเอง ผลิตเมล็ดพันธุ์เอง มีการปรับปรุงดินและสารไล่แมลงที่ได้จากการเผากิ่งไม้ การเก็บน้ำส้มควันไม้ไว้ในแปลงปลูก มีการสร้างข้อกำหนดและการตกลงกันที่จะผลิตพืชผักที่ปลอดสารเท่าที่จำเป็นที่นำมาจำหน่ายในตลาดชุมชน พืชผักที่เข้าสู่ตลาดชุมชนจึงปราศจากสารเคมีโดยสิ้นเชิง ข้อได้เปรียบของตลาดชุมชนคือ ความเป็นพี่เป็นน้องของคนในชุมชนทำให้คอยเป็นหูเป็นตาเฝ้าระวังการใช้สารเคมีในการทำศัตรูพืชให้กันและกัน หากมีการใช้คนในชุมชนจะต่อต้านโดยการไม่ซื้อสินค้าในแปลงนั้น อีกอย่างหนึ่งคือความหลากหลายของสินค้าที่มาจาก

ธรรมชาติตามฤดูกาล เช่น เห็ด แผลงต่าง ๆ ดอกกระเจียว ผักหวาน หวาย ของป่า ฯลฯ ผลของกิจกรรมตลาดชุมชนนำไปสู่ความดีใจที่ได้เห็นชาวบ้านมีรอยยิ้มอย่างมีความสุข ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยหากขายไม่หมด แม่ค้าจะแลกเปลี่ยนสินค้านำไปบริโภคที่บ้านเพราะมั่นใจได้ว่า อาหารที่นำไปปรุงให้สมาชิกที่บ้านรับประทานนั้นมีความปลอดภัย ไร้กังวล

อริตา สุนทรโรทก (2549) ศึกษาเรื่อง “ตลาดนัดมหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา: การเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ พบว่า ตลาดนัดในมหาวิทยาลัยมหิดล (ศาลายา) คือตลาดนัดวันศุกร์ของคณะสิ่งแวดล้อมฯ เริ่มดำเนินการเมื่อประมาณ พ.ศ. 2538-39 เนื่องจากทางคณะฯ มีนโยบายจะหารายได้เข้ากองทุนสวัสดิการเจ้าหน้าที่ของคณะ เดิมมีแม่ค้าประมาณ 20 เจ้า ขายในบริเวณพื้นที่ใต้คณะ ตั้งแต่เช้าจนถึงเที่ยง ตลาดนัดแห่งนี้เริ่มเฟื่องฟูมากขึ้นตั้งแต่ปี 2540 เมื่อมีคนภายนอกมหาวิทยาลัยเข้ามาเดินซื้อหาสินค้ามากขึ้น สำหรับสินค้าที่ขายส่วนใหญ่เป็นประเภทอาหารสำเร็จรูป ซึ่งพิเศษกว่าตลาดนัดอื่นเนื่องจากมีที่นั่งรับประทานอาหารด้วย นอกจากนี้ยังมีสินค้าประเภทผักผลไม้ที่ชาวสวนมาขายเอง ส่วนลูกค้าก็มีทั้งนักศึกษา เจ้าหน้าที่ราชการ และชาวบ้านจากข้างนอก โดยลูกค้าจะแน่นมากในช่วงก่อนเที่ยงและช่วงพักเที่ยง

นอกจากตลาดนัดวันศุกร์แล้ว ยังมีตลาดวันพุธ ซึ่งเริ่มเปิดเมื่อปลายปี 2546 และเป็นที่รู้จักในเวลาอันรวดเร็ว และมีภาพเป็นตลาดนัดนอกมหาวิทยาลัยมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น มีคิวมอเตอร์ไซด์รับจ้างมีคนจูงลูกหลานหรือจูงหมามาเดินเล่น เมื่อต้นปี 2547 มีการปรับปรุงพื้นที่ ปลูกพื้นที่ใหม่ ทำสะพานข้ามคูระบายน้ำไปเชื่อมกับลานจอดรถของคณะวิทยาศาสตร์ ทำให้สามารถขยายแผงขายสินค้าได้มากขึ้นและนำเดินมากขึ้น มีการจัดคิวมอเตอร์ไซด์ให้อยู่ในพื้นที่ของคณะ ไม่ให้ล้ำพื้นที่ส่วนกลาง เนื่องจากมีเสียงบ่นว่าเกะกะจากคนนอกคณะที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ด้วย

สำหรับความเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้น กล่าวได้ว่า จากเดิมมหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายามีภาพเป็นสถานที่ราชการ ทำให้มหาวิทยาลัยค่อนข้างโดดเดี่ยวจากชุมชน ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน (เมื่อเปรียบเทียบกับธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ซึ่งคนไม่มีฐานะอะไรมักมานั่งเล่น หรือบางที่ก็มาเดินผ่าน) แต่การมีอยู่ของตลาดนัดในมหาวิทยาลัยมหิดล ก็ได้เปลี่ยนพื้นที่ราชการให้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การใช้พื้นที่ในมหาวิทยาลัยก็ยังมีการจัดระเบียบที่ค่อนข้างเข้มงวด มีการจัดระเบียบ ล็อค ดูแลเรื่องความสะอาด จัดทำบัตรคิวแม่ค้าที่จะเข้ามาขาย ทำให้ลักษณะของตลาดนัดนี้ดูเหมือนเทศกาลหรืองานออกร้านมากกว่าตลาด กล่าวโดยสรุปคือ ยังไม่ใช่พื้นที่สาธารณะของคนข้างนอก แต่เป็นพื้นที่กิจกรรมของคนทำงาน

ศรินทร์ ใจเที่ยง (2549) ศึกษาเรื่อง “ตลาดนัดชั่วคราวกับสินค้ามือสองในชุมชนมหาวิทยาลัย” ในพื้นที่ตลาดนัดโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ และตลาดนัดอินเตอร์โซนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต พบว่า ตลาดนัดแห่งนี้ไม่เพียงแต่เป็นตลาดนัดสินค้านานาชาติ แต่ยังทำหน้าที่คล้ายๆ เป็นทางเลือกให้บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยได้หนีจากความจำเจของร้านประจำในมหาวิทยาลัย พื้นที่ทางเดินธรรมดาๆ ได้กลายเป็นพื้นที่พักผ่อนนันทนาการ ให้ผู้คนมาเดินเลือกซื้อสินค้าในช่วงพักกลางวัน แล้วกลับไปทำงานต่อ สำหรับผู้ป่วยหรือญาติมิตรผู้ป่วยก็ได้ใช้พื้นที่นี้ในฐานะห้างสรรพสินค้าย่อยๆ เพื่อซื้อหาของฝาก และเป็นสถานที่แก้เบื่อบรรยากาศรอบๆ นอกจากนั้น

ทางโรงพยาบาลและคณะแพทย์ยังได้ใช้ตลาดนัดเป็นเครื่องมือในการทำกิจกรรมทางสังคม เช่น จัดตลาดนัดทอดผ้าป่าหาทุนซื้อเครื่องมือทางการแพทย์ หรือมีส่วนร่วมในการเฉลิมฉลองโอกาสสำคัญต่างๆ โดยจัดตลาดนัดขึ้นเป็นกรณีพิเศษ

ในส่วนของตลาดนัดอินเตอร์โซน ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต มีที่พักสำหรับนักศึกษาและบุคลากรประมาณ 8000 คน และมีพื้นที่ที่เรียกว่า “อินเตอร์โซน” (inter-zone) อยู่กลางหมู่บ้านเอเชียนเกมส์ เป็นพื้นที่ที่มีร้านสะดวกซื้อ ร้านตัดผม ร้านไอศกรีม ร้านเช่าการ์ตูน ลานกิจกรรม และลานจอดรถ

ตลาดนัดอินเตอร์โซนเกิดขึ้นจากการที่สำนักงานจัดการทรัพย์สินซึ่งดูแลหมู่บ้านเอเชียนเกมส์ได้ทดลองเอาร้านมาขายของ ปรากฏว่าขายดีมาก จึงเกิดแนวคิดว่าจะมีตลาดเพื่อให้บริการคนในหมู่บ้าน แต่แนวคิดที่สำคัญที่สุดในการจัดให้มีตลาดนัดอินเตอร์โซนก็คือ ทางผู้บริหารมหาวิทยาลัยซึ่งมีหน้าที่ดูแลนักศึกษา ต้องการให้ตลาดแห่งนี้ดึงดูดนักศึกษาให้อยู่ภายในมหาวิทยาลัยในตอนกลางคืน สืบเนื่องมาจากว่า นอกรั้วมหาวิทยาลัยบริเวณเชิงรอกและฝั่งสะพานสูงนั้นมีร้านอาหารที่จำหน่ายแอลกอฮอล์ ร้านสนุกเกอร์ และร้านที่มีลักษณะเป็นผับแอบแฝงผุดขึ้นมาก และผู้ใช้บริการร้านเหล่านี้ 60-70% เป็นนักศึกษารวมศาสตร์ และเริ่มมีนักศึกษาจาก ม.กรุงเทพฯ ม.รังสิต และที่อื่นๆ เข้ามามากขึ้น จนกำลังจะกลายเป็น “RCA” แหล่งใหม่

ตลาดอินเตอร์โซนเริ่มคึกคักมากตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2547 เป็นต้นมา โดยจะเริ่มขายตั้งแต่ช่วงเย็นจนถึง 4 ทุ่ม และจะคึกคักมากในช่วงกลางคืน การแบ่งพื้นที่ในตลาดจะแยกของกินและของใช้ไว้คนละส่วนกัน นอกจากนี้ยังมีการกันพื้นที่พิเศษไว้ให้นักศึกษาเอาของมาขายด้วย โดยคิดค่าเช่าถูกเป็นพิเศษ ส่วนสินค้าที่ขายนั้นค่อนข้างจะเอาใจตลาดวัยรุ่น ทั้งสินค้าอุปโภคและบริโภค และที่พิเศษคือมีลานกิจกรรมที่จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การเสวนา แสดงดนตรี จัดแฟชั่นโชว์ ฯลฯ

ฉัตร ชมะวรรณ มุกดาวิจิตร (2549) ศึกษาเรื่อง "การค้าเสรีในฮานอย: แง่มุมทางวัฒนธรรมของการค้าขายในตลาดสด" เป็นงานวิจัยที่มาจากประสบการณ์จริงผู้วิจัย โดยผู้วิจัย ไม่ได้มองตลาดสดในฮานอยแบบโรแมนติก อย่างที่นักท่องเที่ยวหรือชาวต่างชาติมักมองเห็น แต่มองตลาดสดในฐานะประสบการณ์จริงจากการทดลองนำตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยและนำเสนองานวิจัย

ตลาดแบ็คควา ในกรุงฮานอย เป็นตลาดที่มีมาตั้งแต่สมัยเป็นอาณานิคมฝรั่งเศส เดิมทีควบคุมมาอยู่กับฮานอย ส่วนตลาดขนาดกลางหรือตลาดชุมชน เพิ่งเกิดขึ้นควบคู่กับการเติบโตของชุมชนเมืองใหม่ในรอบ 20 ปี เป็นขนาดย่อยส่วนของตลาดขนาดใหญ่ ขายสินค้าคล้ายๆ กันแต่ไม่หลากหลายเท่า ส่วนตลาดขนาดเล็ก ชาวบ้านเรียกว่า “ตลาดกบกระโดด” เกิดตามตรอกซอกซอยริมถนนหน้าบ้านคน มีลักษณะแบบกบ คือกระโดดเปลี่ยนที่ไปเรื่อยๆ เมื่อโดนเทศกิจมาไล่ ไม่ขายตลอดวันเหมือนตลาดขนาดใหญ่และขนาดกลาง

การใช้แนวความคิดของ คลิฟฟอร์ด เกียร์ตซ์ (Clifford Geertz) มีข้อเสนอที่น่าสนใจสำหรับทำความเข้าใจตลาดสดในเวียดนาม เกียร์ตซ์เปรียบเทียบระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่กับระบบแบบบารุ และเสนอว่า ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ประกอบด้วยระบบราคาที่ตายตัว อยู่บนพื้นฐานของการทำให้เป็นมาตรฐาน เครื่องหมายการค้า โฆษณา และธรรมเนียมปฏิบัติอื่นๆ ที่ช่วยลดความกดดันระหว่างผู้ซื้อกับ

ผู้ขาย ทำให้การซื้อขายเป็นสิ่งที่คาดเดาได้ ผู้ซื้อ-ผู้ขายไม่ต้องต่อรองราคา ในขณะที่ระบบบazaar สินค้ามีลักษณะเคลื่อนย้ายง่าย ขึ้นเล็ก ๆ ไม่ขายจำนวนมาก มีการหมุนเวียนของสินค้าค่อนข้างสูง ในแง่ราคา ระบบบazaar เป็นระบบราคาเคลื่อนไหว ผู้ซื้อ-ผู้ขายต้องตั้งราคาต่อรองกันเอง ความกดดันระหว่างสองฝ่ายจึงสูงมาก ทั้งผู้ซื้อ-ผู้ขายต่างก็มีชุดความรู้เกี่ยวกับตลาดเพื่อยืนยันประกอบการต่อรองราคา ผลก็คือ ในการซื้อขายครั้งหนึ่ง ๆ ทั้งสองฝ่ายต้องใช้พลังงานมหาศาลในการถกเถียงต่อรองกันเพื่อให้ได้ผลประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในชั่วขณะนั้น ผู้ขายไม่พยายามหลอกลวงแต่จะทำกำไรให้มากที่สุดเมื่อมีโอกาส การค้าขายในเวียดนามช่วงเปลี่ยนผ่าน มีลักษณะบางประการอย่างที่เกียรตซ์ว่าไว้ แต่ไม่ทั้งหมด เพราะรัฐบาลพยายามประกาศราคากลาง แต่ในการซื้อ-ขายจริง ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายต่างก็ไม่ต้องการยึดราคากลาง ผู้ซื้ออยากได้ต่ำกว่าราคากลาง ขณะที่ผู้ขายก็อยากได้สูงกว่าราคากลาง จึงต้องต่อรองกันอย่างดุเดือด จนกว่าจะได้ราคาที่พอใจกันทั้งสองฝ่าย

งานวิจัยสนใจศึกษาว่า วัฒนธรรมถูกนำมาใช้อย่างไรในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และส่งผลต่อราคาสินค้าอย่างไร ข้อค้นพบหรือสิ่งที่ได้จากการศึกษามีดังนี้

1) แกมมุมทางวัฒนธรรมของตัวสินค้าและการตั้งราคา - สินค้าทุกชนิดจะมีต้นทุนของมันเอง แต่ละชนิดมีค่าไม่เหมือนกันในทิศทางของชีวิตทางวัฒนธรรมเวียดนาม ทำให้ราคากลางพราเลือนไป ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่เข้ามำกำหนดราคาสินค้า ได้แก่

- การจำแนกสินค้าออกเป็นสินค้า "พวกเรา-พวกเขา" (ta-tay) เช่น ไม้พื้นบ้าน-ไม้โรงงาน กุ้งแม่น้ำ-กุ้งเลี้ยงหรือกุ้งทะเล ฯลฯ สินค้าประเภท "พวกเรา" จะราคาแพงกว่า อย่างไรก็ตาม พรหมแดนของความ เป็น ta-tay ค่อนข้างพราเลือน ไม่รู้้อยู่ตรงไหนกันแน่

- สินค้าที่มีราคาแพงและลูกค้าไม่ค่อยต่อรอง ได้แก่ "สินค้าจตุรูป" ในงานไหว้ผี เช่น ดอกไม้ ไม้ผลไม้ ซึ่งเมื่อถึงเทศกาลก็จะแพงมาก แต่ลูกค้าก็ไม่ต่อรอง เพราะถือว่าเป็นวันที่ต้องให้ สินค้าที่เป็นของกำนัลให้ผู้อื่น เนื้อดำ (หมา เป็ด ไก่) ซึ่งมีความหมายพิเศษในวัฒนธรรมอาหารเวียดนาม ใช้กินเพื่อล้างเคราะห์ในช่วงปลายเดือนและปลายปี

2) การตีตราและการตีราคา - ลูกค้าชาจร แม่ค้าจร ลูกค้าหน้าใหม่ ลูกค้า "แปลกตา" (ต่างชาติ ต่างถิ่น ต่างเพศ) มักถูกโก่งราคา

3) ปฏิบัติการในสังคมแห่งการต่อรอง ทุกอย่างต่อรองได้ ทั้งสินค้าและบริการ ตั้งแต่ค่าเช่าบ้าน เช่าโรงแรม ไปจนถึงค่าชดเชยค่า การต่อรองเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการซื้อขายที่ฮานอย ดังนั้น การรู้ว่าผู้ซื้อ-ผู้ขายมีพื้นเพแบบไหน ควรใช้กริยาทำที่อย่างไรในการต่อรองด้วย จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เข้ามำกำหนดราคาสินค้า ณ วินาทีที่การซื้อขายเกิดขึ้น กริยาทำที่ที่ใช้ในการต่อรองมีหลายแบบ ฝ่ายลูกค้าก็มีตั้งแต่พูดจาดัดไม้ข่มนาม (ว่าของคุณภาพไม่ดี) แสดงออกแบบวางอำนาจ เช่น โยนเงินให้ ใช้สรรพนามดูถูก อ่อนวอน เติบหนี สร้างชนชั้นลูกค้า (รวมหัวกันต่อรอง) ไม่รักดีกับแม่ค้าคนใดคนหนึ่ง ฯลฯ ส่วนฝ่ายแม่ค้า ก็มีตั้งแต่การโก่งตาชั่ง แกล้งคิดเงินผิด ทอนเงินผิด บอกว่าขายถูกราคาแล้วอ้างว่าคนอื่นเขาก็ซื้อกันราคานี้ คินเงิน-ไม่ขายให้ ฯลฯ

กล่าวโดยสรุปคือ การที่ลูกค้าจะซื้อสินค้าได้ในราคาหนึ่งๆ นั้นไม่ใช่เรื่องง่ายๆ มีองค์ประกอบหลายอย่างในกระบวนการต่อรอง ราคาสินค้าเลื่อนไหลไปตามปัจจัยต่างๆ ที่ใช้ประเมินสถานการณ์การซื้อขายครั้งหนึ่งๆ

ดำรงพล อินทร์จันทร์ (2549) ศึกษาตลาดชุมชนมอญ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี โดยมีประเด็นการศึกษาวิจัย 3 ข้อ คือ 1) วิถีชีวิตมอญ ในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ ภายใต้สถานภาพผู้พลัดถิ่น สัญชาติพม่าหรือผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า เกี่ยวข้องหรือส่งผลต่อตลาดในฐานะระบบเศรษฐกิจของชุมชนมอญบ้านวังกะอย่างไร? 2) สินค้าที่จำหน่ายในตลาดเกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มมอญพลัดถิ่น ระหว่างพรมแดนของรัฐอย่างไร? 3) บริบทการท่องเที่ยวของสังขละบุรี และเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่า ส่งผลต่อการหมุนเวียนของสินค้าและชุมชนแห่งนี้มากน้อยเพียงใด?

ภูมิหลังย่อๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่สังขละบุรี ซึ่งอพยพจากฝั่งพม่า ผู้อพยพสัญชาติพม่าหลากหลายเชื้อชาติ (มอญ กะเหรี่ยง ละว้า พม่า) ที่อพยพเข้ามาในฝั่งไทยนั้นมีสถานภาพ 2 แบบ คือ ถ้าเข้ามาก่อนปี 2519 มีสถานภาพเป็น “ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า” ซึ่งจะถูกห้ามออกนอกพื้นที่ และต้องพกบัตรประจำตัวอยู่ตลอดเวลา การออกนอกพื้นที่ต้องขออนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัดเท่านั้น ส่วนผู้ที่เข้ามาหลังปี 2519 จะมีสถานภาพเป็น “ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า” รัฐไทยผ่อนผันให้ได้อยู่ได้ชั่วคราว สามารถทำงานได้ แต่ต้องได้รับการรับรองจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง หรือกรมการจัดหางาน สถานภาพทั้ง 2 แบบนี้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวมอญบ้านวังกะและตลาดที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต

วิถีชีวิตชุมชนและการค้าขายของชาวมอญบ้านวังกะสามารถแบ่งได้เป็น 2 ยุคหลัก คือ ช่วงที่เริ่มอพยพเข้ามาจนถึงก่อนการสร้างเขื่อนเขาแหลม ชาวมอญจะได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากกะเหรี่ยงบ้านนิเถะ ทั้งเรื่องการทำมาหากิน รับจ้างทำไร่นา บางส่วนก็เป็นแรงงานรับจ้างในตัวอำเภอตลาดบ้านวังกะในยุคแรกเป็นตลาดชั่วคราว อยู่ติดริมน้ำแคว สามารถขนถ่ายสินค้าทางแม่น้ำได้ สินค้าส่วนใหญ่เป็นประเภทที่หาได้ในท้องถิ่นตามฤดูกาล เช่น ผักสด ปลาจากแม่น้ำ ของป่า อาหารทะเลจากฝั่งพม่า ของจำพวกหอม กระเทียม พริก จากฝั่งพม่า นอกจากนี้ยังมีสินค้าจากฝั่งไทยด้วย ในยุคนี้มีการสัมปทานเหมืองแร่หลายแห่งในกาญจนบุรี ด่านเจดีย์สามองค์ก็ยังไม่เข้มงวดมาก จึงมีการแลกเปลี่ยนสินค้านะหว่างฝั่งไทยกับฝั่งพม่ามาก ชาวบ้านเล่าว่า นับเป็นยุคทองของการค้าขาย

หลังการสร้างเขื่อนในปี พ.ศ. 2524 โครงสร้างวิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไป ชาวมอญไม่ได้รับค่าชดเชยจากกรณีน้ำท่วมที่ดินทำกิน เพราะไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ต่างจากชาวกะเหรี่ยงที่ได้รับชดเชยที่ดิน ชาวมอญได้เพียงที่ดินที่หลวงพ่อดูตมะขอมมาสร้างวัด ได้รับจัดสรรครอบครัพละ 1 งานเพื่อปลูกบ้านเท่านั้น ไม่มีที่ดินทำกิน จึงต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการทำการเกษตร ไปสู่การทำงานรับจ้าง และค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้ตลาดเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

โดยเฉพาะ “ตลาดวัดวังก” ที่หลวงพ่อดูสร้างให้เมื่อปี พ.ศ. 2528 เป็นตลาดที่ตั้งอยู่กลางหมู่บ้านหลวงพ่อดูแบ่งพื้นที่ให้ชาวบ้านเช่าแผงขายสินค้า โดยมีกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งก็คือกรรมการวัดวังกวิเวการาม เป็นผู้ดำเนินการดูแลตลาดและระบบการเช่าแผง

ตลาดวัดวังกู่ในยุคหลังนี้แบ่งเป็นตลาดเช้ากับตลาดเย็น ตลาดเช้าเป็นตลาดที่ชาวบ้านใช้ชีวิตอยู่ประจำวัน เปิดแผงตั้งแต่ประมาณตี 4-5 และจะวายประมาณ 9-10 โมงเช้า ขายสินค้าประเภทผัก ผลไม้ ดอกไม้ เสื้อผ้า ของแห้ง ของทะเล มาจากหลากหลายที่จะคึกคักมากในช่วงที่มีงานบุญ ส่วนตลาดเย็นขายสินค้าประเภทอาหารสำเร็จรูป ลูกค้าส่วนใหญ่ของตลาดเย็นเป็นพวกข้าราชการ ครู ที่ไม่ได้ทำอาหารกินเอง

ระบบการค้าในตลาดแห่งนี้ มีทั้งระบบเงินผ่อนและระบบสินเชื่อ ที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ และความไว้วางใจกันของคนในชุมชน ส่วนสินค้าก็มีทั้งสินค้าสมัยใหม่จากฝั่งไทย และสินค้าจากฝั่งพม่า จำพวกของทะเล หรือของแห้ง ซึ่งจะมีขายตลอดปี นอกจากนี้ก็มีผลไม้ตามฤดูกาล และดอกไม้ ซึ่งจะขายดีในช่วงงานบุญ

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญบ้านวังกะ เป็นชาวพุทธที่เคร่งครัด โดยเฉพาะในช่วงที่หลวงพ่อดูตมะยังจำวัดอยู่ที่วัดวังกู่เวการาม จะมีข้อห้ามที่ต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นอาจถูกขับออกนอกชุมชน ชาวบ้านยังแต่งกายแบบมอญ มีอาหารการกินแบบมอญ ความยึดมั่นในพุทธศาสนาทำให้มีประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานบุญตลอดทั้งปี ตั้งแต่งานปีใหม่ สงกรานต์ ทอดกฐิน งานที่ใหญ่มากที่สุดคือ ลอยเรือสะเดาะเคราะห์ และงานเดือนสี่ ฉลองวันเกิดหลวงพ่อดูตมะ ที่มีการสมโภช 5 วัน 5 คืน การค้าจะคึกคักมากเป็นพิเศษในช่วงเทศกาลประเพณี

เนื่องจากตลาดวัดวังกู่เป็นตลาดชายแดน สถานการณ์ชายแดนไทย-พม่า การเปิด-ปิดด่านเจดีย์สามองค์ ตลอดจนนโยบายทางการเมืองของพม่า ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความคึกคักหรือซบเซาของตลาด ถ้าด่านเจดีย์สามองค์ปิด นักท่องเที่ยวก็จะมาแหวะที่ตลาดวัดวังกู่มาก

ในบริบทปัจจุบัน การท่องเที่ยวก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อตลาดวัดวังกู่ สังขละบุรีกลายเป็นเมืองชายแดนสำคัญ มีแหล่งท่องเที่ยว Unseen Thailand ณ จุดน้ำท่วมในอ่างเก็บน้ำเขื่อนเขาแหลม จุดไฮไลต์ของหมู่บ้านวังกะก็คือ สะพานมอญ ซึ่งเป็นสะพานไม้ที่ยาวที่สุดในประเทศไทย นักท่องเที่ยวจะมาเยือนเป็นแห่งแรกๆ ส่วนตลาดที่นักท่องเที่ยวนิยมไปนั้นมี 2 แห่ง คือ ตลาดเช้า ที่ชาวบ้านใช้ชีวิตอยู่ประจำ กับตลาดเจดีย์พุทธคยา ซึ่งเป็นตลาดขายของที่ระลึก ที่หลวงพ่อดูสร้างขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านได้มาตั้งแผงค้าขาย สินค้าที่ขายจะมาจากฝั่งพม่า จำพวกเฟอร์นิเจอร์ เครื่องหยก พลอยของใช้ต่างๆ มีประมาณ 30 ร้าน ขายสินค้าใกล้เคียงกัน

ความเป็นคนชายขอบ ทำให้การค้าที่นี่ โดยเฉพาะการค้าในตลาดเจดีย์พุทธคยาที่ต้องใช้เงินลงทุนมาก สามารถใช้ระบบเงินผ่อนได้ โดยไม่ต้องมีหลักประกันอะไรที่ชัดเจน เนื่องจากสถานภาพคนพลัดถิ่นทำให้ชาวบ้านที่นั่นหนีไปไหนไม่ได้ หากไม่มีเงินส่งดอกเบี้ยย นายทุนเงินกู้ก็สามารถมายึดเอาสินค้าไปได้ ดังนั้น เสี่ยงสะท้อนที่รับรู้จากคนมอญจำนวนมาก ก็คือ ต้องการสัญชาติไทย เพื่อให้สามารถออกไปทำมาหากินนอกพื้นที่ได้

กล่าวโดยสรุป ตลาดวัดวังกู่ในฐานะ "ตลาดชายขอบของคนพลัดถิ่น" เป็นตลาดในมิติชาติพันธุ์ มีเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนข้างนอกทั้งจากฝั่งไทยและฝั่งพม่า ได้รับผลกระทบจากกระบวนการผลักดันให้เป็นคนชายขอบ ทั้งจากสถานภาพคนพลัดถิ่น ที่ทำให้ถูกปิดโอกาส ออกนอกหมู่บ้านไม่ได้ และจากการสร้างเขื่อนเขาแหลม ที่ทำให้วิถีชีวิตถูกผลักออกจากภาคเกษตร ไปสู่การเป็นแรงงานรับจ้างและ

ค้าขาย อย่างไรก็ตาม ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญและความเข้มแข็งของวัฒนธรรมมอญก็มีผลด้านบวกด้วย กล่าวคือ ภายใต้กระแสการท่องเที่ยวยุคปัจจุบัน ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญและวัฒนธรรมมอญได้กลายเป็น “จุดขาย” ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนตลาดและชุมชนแห่งนี้มากขึ้น

ความนิยมในการพัฒนาตลาดสู่กระแสการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชน นับเป็นกระแสที่พื้นตลาดชุมชนให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง โดยเฉพาะการนำเสนอเรื่องราวในอดีตที่ผูกติดกับวิถีชีวิตของผู้คน ความสงบ เรียบง่าย การมีประวัติความเป็นมาในอดีตและบรรยากาศที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ต่างถูกสื่อสารความน่าสนใจเหล่านี้ผ่าน “ตลาดชุมชน” อย่างนับวันจะเพิ่มมากขึ้น งานวิทยานิพนธ์ของ **สิริกมล ศรีเดช (2544: บทคัดย่อ)** ศึกษาเรื่อง ตลาดดอนหวาย: พื้นที่แห่งการท่องเที่ยวและการบริโภค มุ่งหมายจะทำความเข้าใจภาพลักษณ์ของตลาดดอนหวายและพฤติกรรมของการบริโภคของคนชนชั้นกลางที่เกิดขึ้นในตลาดแห่งนี้ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ตลาดดอนหวายเป็นพื้นที่อีกแห่งหนึ่งที่ฟื้นตัวขึ้นมาด้วยอิทธิพลของคำว่า “การท่องเที่ยว” ซึ่งได้สร้างภาพผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ตลาดดอนหวายเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวอย่างยิ่ง โดยอาศัยปัจจัย 2 ประการมาสร้าง “จุดขาย” ได้แก่ อดีตอันรุ่งเรือง และบรรยากาศอันสุขสงบ อดีตอันรุ่งเรืองนั้นสะท้อนผ่านอาหารที่กล่าวอ้างว่าเป็นสูตรโบราณ สูตรต้นตำรับ และวิถีชีวิตชุมชนโบราณอันมีบ้านเรือนเก่าแก่ การล่องเรือเป็นภาพตัวแทนส่วนบรรยากาศอันสุขสงบ สะท้อนผ่านการสร้างภาพว่า ที่นี่มีธรรมชาติงดงาม เหมาะแก่การพักผ่อนในวันหยุดสุดสัปดาห์

แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ ล้วนแต่เป็นการบริโภคที่สอดคล้องกับรสนิยมของคนชนชั้นกลาง นับตั้งแต่อาหารที่ถูกสร้างภาพว่าอร่อยที่สุด เพราะเป็นของเจ้าตำรับ มีการจัดวางในลักษณะรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดแบ่งพื้นที่ให้เป็นโซนสะดวกต่อการจับจ่ายซื้อสินค้า การจัดสรรที่จอดรถให้เป็นระเบียบ และที่สำคัญ ตลาดดอนหวายใช้เวลาเพียงหนึ่งวันสำหรับการมาเยือน ดังนั้น ตลาดดอนหวายในปัจจุบันจึงเป็นพื้นที่แห่งการบริโภคของคนชนชั้นกลางในเมืองที่ไม่ต่างกับตลาดสดติดแอร์ในห้างสรรพสินค้า หรือตลาดสดกลางแจ้งอย่างจตุจักร เพียงแต่ว่าตลาดดอนหวายได้อาศัยมายาภาพของลมหายใจดีมาเพิ่มคุณค่าแก่พื้นที่ และมีครรลองชีวิตตอบสนองนโยบาย “การท่องเที่ยวไทย” อย่างภาคภูมิ

ตลาดชุมชนกับรูปแบบความร่วมมือของชุมชน

การทบทวนเอกสารในส่วนนี้ ต้องการให้ภาพปรากฏการณ์ตลาดชุมชน ทั้งในส่วนที่เป็น “พื้นที่” และ “กิจกรรม” ของความร่วมมือของชุมชน งานของ **มนตรี สิงหะวาระ อารีย์ เชื้อเมืองพาน เรืองชัย ต้นสุชาติ และ รัชนิยา บังเมฆ (2549)** ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืนในตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมรวมถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินงานตลาดนัดสินค้าชุมชน ทั้งอดีต ปัจจุบันและในอนาคต ทำให้เกิดแผนกลยุทธ์เพื่อให้เกิดรูปแบบการดำเนินงานของตลาดนัดสินค้าชุมชนที่เหมาะสมโดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม และศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนทั้งที่มีอยู่แล้วและที่ต้องทำให้

เกิดขึ้นใหม่เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน งานวิจัยนี้พบว่า บางชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมตลาดนัดชุมชนโดยให้ชาวบ้านนำสินค้าที่ตนเองมีอยู่มาจำหน่ายและให้พ่อค้านำสินค้าต่างถิ่นมาจำหน่ายด้วย ซึ่งการดำเนินงานในรูปแบบดังกล่าวบางแห่งก็มีปัญหาการแข่งขันกันจนทำให้คนในชุมชนแตกแยกกันเป็นหลายฝ่าย หน่วยงานภาครัฐและแกนนำในชุมชนจึงพยายามหาแนวทางในการพัฒนาตลาดนัดสินค้าให้เป็นตลาดสินค้าชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งจะช่วยสร้างความรู้และเสริมฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนได้เป็นอย่างดี

แต่เนื่องจากการขยายตัวของตลาดที่มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การดำเนินงานดังกล่าวได้เกิดปัญหาขึ้นหลายประการ เช่น การจัดสรรพื้นที่ที่ไม่มีความยุติธรรมและที่จอดรถไม่เพียงพอ มีขยะเป็นจำนวนมากภายหลังตลาดนัดสิ้นสุดลงซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลลอนใต้ต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บ นอกจากนี้ การไม่มีเป้าหมายหรือรูปแบบของตลาดที่ชัดเจนทำให้คนในชุมชนไม่สามารถได้รับประโยชน์ได้ตามศักยภาพที่ชุมชนมีอยู่ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นแกนนำชุมชน ได้ดำเนินงานประชุมร่วมกับชาวบ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลลอนใต้และเห็นพ้องกันว่า “ต้องการศึกษาหารูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสมในการที่จะพัฒนาตลาดนัดดังกล่าวให้เป็นตลาดสินค้าชุมชนอย่างแท้จริง” ทั้งนี้เพื่อที่จะป้องกันไม่ให้เอกชนรายใดรายหนึ่งมาฉกฉวยผลประโยชน์ของชุมชนซึ่งเป็นต้นตอของการล่มสลายในภายหลังและต้องการตัดช่องทางของพ่อค้าคนกลางซึ่งจะทำให้ผู้ผลิตสามารถขายสินค้าให้กับผู้บริโภคได้โดยตรง ประกอบกับความต้องการที่จะทำให้คนภายในชุมชนเองได้รับประโยชน์จากตลาดชุมชนอย่างเต็มที่โดยการดึงเอาศักยภาพที่มีอยู่ภายในชุมชนออกมาใช้ประโยชน์และการต่อยอดจากศักยภาพหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนโดยนำรูปแบบการบริหารจัดการแนวใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม เช่น ทรัพยากรที่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นสินค้าและบริการ การเป็นศูนย์กลางด้านการแลกเปลี่ยนสินค้า บริการ และข้อมูลข่าวสารทางการตลาด รวมถึงการพัฒนานั้นจะต้องเกิดจากความพึงพอใจของชาวบ้านและทำให้สภาพเศรษฐกิจสังคมและความเป็นอยู่ของผู้ที่อยู่ในชุมชนโดยรวมดีขึ้นอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ทำให้ได้กลยุทธ์ของตลาดคือ การสร้างรูปแบบการบริหารตลาดและโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม การอำนวยความสะดวกทางด้านพื้นที่ การพัฒนาให้เกิดศูนย์กลางสินค้าชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และผลการวิจัยทำให้ได้รูปแบบตลาดนัดที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายประสานกันของฝ่ายต่างๆ อันได้แก่ คนในชุมชน ผู้ผลิต สหกรณ์เครดิตยูเนียนตลาดนัดชุมชนและหน่วยงานภายนอกชุมชน สำหรับปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญคือ ปัจจัยด้านสินค้า ปัจจัยทางด้านองค์กรและปัจจัยทางด้านบุคคล ส่วนปัจจัยที่ต้องทำให้เกิด ได้แก่ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การประชาสัมพันธ์บทบาทของหน่วยงานราชการ การพัฒนาสินค้าและบริการที่เกิดจากปัจจัยการผลิตในชุมชนทำให้เกิดตลาดเฉพาะส่วน เช่น กาดวัวและตลาดที่ไม่ต้องจ่ายเงิน

เพ็ชร ฐปะวิเชตร (2548) ได้ทำการศึกษาถึงสภาพการดำเนินการสร้างตลาดนัดชุมชน อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีแนวคิดและอุดมคติเดียวกัน โดยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นเวลา 2 ปี โดยใช้เวลาช่วง 2 ปีแรกสำหรับการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยทำการ

รวบรวมข้อมูลจากการบันทึกสรุปผลการประชุมอย่างมีส่วนร่วมจำนวน 12 ครั้ง และทำกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์ตลาดชุมชน มีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมและประชาชนในพื้นที่ มีการสำรวจพื้นที่ชุมชน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล และทำให้ได้ผลการศึกษาคือ กระบวนการประชุมอย่างมีส่วนร่วมที่เพื่อให้เกิดการก่อสร้างตลาดนัดชุมชนได้ก่อให้เกิดการระดมความคิด การปรึกษาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม และนำไปสู่การหาแหล่งเงินทุนเพื่อการสนับสนุนได้ในที่สุด แต่มีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ เวลาของคณะทำงานและปัญหาการให้ความร่วมมือของสมาชิกในการเข้าประชุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกระดับผู้นำท้องถิ่นที่ขาดความสม่ำเสมอ การประสานงานในพื้นที่มีน้อย ปัญหาการขาดเจ้าภาพที่แท้จริงในการรับผิดชอบและดำเนินการสานต่อโครงการโดยผลของการประชุมอย่างมีส่วนร่วมได้ข้อสรุปว่าจะใช้งบประมาณการก่อสร้างจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อำเภอเชียงดาว สำหรับความสำเร็จของโครงการนั้นไม่สามารถบรรลุแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงได้ เนื่องจาก การนางบประมาณที่ได้รับไปใช้โดยไม่มีการนำเรื่องเข้าที่ประชุมแบบมีส่วนร่วมหรือไม่มีการแจ้งให้คณะกรรมการได้ทราบก่อน และเมื่อการก่อสร้างเสร็จก็ไม่ได้มีการดำเนินการใดๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการเลย

ปัญญา เลิศไกร และ สุนทราภรณ์ จันทภาโส (2543) ได้ทำการศึกษาถึง โครงสร้างและพลวัตของตลาดพืชผล ซึ่งมีพื้นที่การวิจัยอยู่ที่ ตลาดหัวอิฐ ต.โพธิ์เสด็จ อ.เมืองนครศรีธรรมราช จ. นครศรีธรรมราช โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคือ เจ้าหน้าที่ของตลาด พนักงานขับรถรับส่งผัก เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเข้าสู่ตลาด และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องเท่าที่จำเป็น โดยการศึกษาตามแนว มานุษยวิทยาเศรษฐกิจ โดยอาศัยแนวสังคมพลวัต แนวคิดแบบไดอะเลกติก และทฤษฎีบริเวณ วัฒนธรรม เป็นแนวทางหลัก การวิจัยใช้ทั้งรูปแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ใช้การสัมภาษณ์แบบ เจาะลึก และการสนทนาวิเคราะห์ (focus groups) แล้วนำข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์และสังเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า “ตลาดหัวอิฐ” เป็นตลาดที่มีการกำเนิดมาโดยความประจวบเหมาะตาม ธรรมชาติ กล่าวคือ เป็นตลาดที่มีพัฒนาการมากจากสถานที่หยุดรถประจำทางเป็นการชั่วคราวเพื่อการ เก็บค่าโดยสารของสายต่างๆ (สายนคร- สานสภา , นคร – พรหมคีรี , นคร – จันดี เป็นต้น) ก่อนที่จะเดิน ทางเข้าสู่ตัวเมืองนครศรีธรรมราช และเนื่องจากรถที่มาจากจุดนั้นมีผักเป็นสินค้าหลักในการขนส่ง บรรดา พ่อค้ารายย่อยได้เข้ามาคัดเลือกผักเพื่อนำไปขายต่อ ต่อมา นายสุพร อินทรวีเชียร ซึ่งเป็นเจ้าของสถานี ให้บริการน้ำมันบริเวณนั้นได้เห็นเป็นโอกาสและพัฒนาพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นตลาดหัวอิฐในเวลา ต่อมา ด้วยความเหมาะสมของสถานที่ คือ การคมนาคมสะดวก มีการจัดระบบและการจัดการที่ เหมาะสม เป็นต้น ทำให้ตลาดมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตลาดมีการขยายตัวอย่างราบรื่นและต่อเนื่องก็คือ ทุกฝ่ายต่างยึดมั่นในระบบ คุณธรรมและจริยธรรม กล่าวคือ มีความซื่อสัตย์ ไว้วางใจ และมั่นใจต่อกัน เอื้ออาทร ไม่เอาเปรียบ ต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกร คนขับรถขนส่ง หรือพ่อค้าและแม่ค้าคนกลาง ปัจจุบันเครือข่ายรับส่ง ผักผักของตลาดหัวอิฐมีลักษณะการเชื่อมโยงไปยังภูมิภาคต่างๆและยังมีเครือข่ายโยงไปยังประเทศ ไกลเคียงด้วย ในปัจจุบันมีปริมาณพืชผักขนส่งไม่ต่ำกว่าวันละหลายสิบล้าน คิดเป็นวงเงินหมุนเวียนวันละ

หลายล้านบาทตลาดหัวอิฐสร้างให้เกิดรายได้ ช่วยสร้างงานให้กับคนในท้องถิ่นจำนวนมาก มีส่วนช่วยให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้านการปลูกพืชของเกษตรกรในท้องถิ่น คือ การเน้นปลูกพืชผักเพื่อการค้าขายมากขึ้น มีการนำเทคโนโลยีและวิทยาการเพื่อมาปรับใช้กับการผลิตด้านการเกษตรมากขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างตลาดและชุมชนเป็นไปอย่างพึ่งพาซึ่งกันและกัน แต่อย่างไรก็ตาม ตลาดหัวอิฐยังคงมีปัญหาที่แอบซ่อนอยู่ไม่น้อย เช่น ระบบรักษาความสะอาด การเล่นหวยใต้ดินของกลุ่มคนบางกลุ่ม และปัญหาการใช้สารเคมีในการผลิตสินค้าพืชผักเพื่อหวังผลทางการค้ามากเกินไป ดังนั้น เพื่อช่วยให้วิถีตลาดของตลาดหัวอิฐ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอให้ทางหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือในบางเรื่อง เช่น จัดให้มีศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับพืชผล การศึกษาวิจัยเพื่อให้ตลาดแห่งนี้เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาเกษตรกรรมและเกษตรกร โดยการพัฒนาต้องมีความสอดคล้องกับจุดเด่นและความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่น ส่งเสริมการแปรรูปและสายพันธุ์พืชผักที่เหมาะสม ตลอดจนการหาแนวทางเพื่อควบคุมและชี้แนะให้ทุกฝ่ายได้ตระหนักถึงผลได้และผลเสียของตลาดที่มีต่อสังคม ชุมชน และตนเอง

จักรภัทร ปัญญาประชุม ศึกษาเรื่อง คำข่าโมเดล (Kamkha Model) ใน ต.ไร่ อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร พบว่า แนวทางการพัฒนานำไปสู่ความยั่งยืน โดยใช้ แนวคิดของตลาดชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีตลาดชุมชนคำข่าเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนและองค์กรที่เข้าไปทำการพัฒนา ได้แก่ มหาวิทยาลัย ขอนแก่นและ RDI เข้าไปกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งและพึ่งตนเอง ได้เชิญหน่วยงานในพื้นที่เข้าไปร่วมขอความคิดเห็นและให้คำแนะนำได้แก่ โรงเรียน สถานีนามัยและองค์การบริหารส่วนตำบลไร่ มีการเรียนรู้การใช้จ่ายในครัวเรือน การบริโภคของคนในชุมชน โดยการสำรวจร้านค้าและเส้นทางในการซื้อของบริโภคของคนในชุมชน จนเกิดภาพของการจับจ่ายการซื้อสินค้าเข้ามาบริโภคในชุมชน ได้แก่ ผัก 30 % เนื้อ 30 % ปลา 20 % ไข่ 20 % มูลค่ากว่า 8,000,000 บาทต่อปี เมื่อมีการเรียนรู้ร่วมกันจึงเกิดแนวคิดที่จะทำอย่างไรจึงจะสกัดเงินออกนอกชุมชน ทำอย่างไรจึงจะทำให้เงินเหล่านี้ไหลเวียนอยู่ในชุมชน ชุมชนมีศักยภาพที่จะผลิตอะไรเพื่อตอบสนองความต้องการและสกัดสินค้าที่จะเข้ามาในชุมชน ทำอย่างไรอาหารที่เข้ามาในชุมชนจึงจะมีความปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค ชุมชนแห่งนี้จึงเรียกร้องให้มีสถานที่สำหรับการค้าขายสินค้าในชุมชนขึ้นและเกิดตลาดชุมชนขึ้นมาในที่สุด นอกจากนี้ ตลาดชุมชนแห่งนี้ยังต้องพึ่งการนำเข้าสินค้าจากชุมชนข้างเคียงได้แก่ เนื้อวัว หมู ซึ่งแนวทางในการพัฒนาขั้นต่อไปคือการพึ่งตนเองในทุกด้าน

รูปธรรมในการดำเนินงาน ได้แก่ การคุ้มครองผู้บริโภคในตลาดชุมชน ได้แก่

1. การบวนการเฝ้าระวัง มีการเฝ้าระวังคุณภาพสินค้าก่อนเข้าตลาดตั้งแต่กระบวนการผลิตพืชผักผลไม้โดยปราศจากสารเคมีทุกชนิด โดยสมาชิกตลาดชุมชนจะใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ในการผลิต มีหลักการทำงานโดยใช้อาสาสมัครแจ้งเหตุเป็นผู้เฝ้าระวังรถและรถพุ่มพวงติดต่อประสานงานกันทางโทรศัพท์ หากเป็นรถเร่ขายหน้าจะแจ้งในเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตรวจสอบและอนุญาตให้ขายในชุมชน การเลี้ยงสุกรในชุมชนเป็นการเลี้ยงแบบสุกรหลุม โดยใช้อาหารหมักพืชผักต่าง ๆ และมัน

สำปะหลังแห้งและข้าวที่มีในชุมชน และมีการฆ่าแหละที่ถูกต้องก่อนนำเข้ามาจำหน่ายในตลาดชุมชนสัตว์ที่เลี้ยงเพื่อจำหน่ายในตลาดชุมชนใช้หลักเกษตรอินทรีย์

2. กระบวนการคุ้มครองผู้บริโภค มีการเฝ้าระวังควบคุมการจำหน่ายสุรา บุหรี่ในเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี การตรวจสอบสินค้าที่ใช้ในการบริโภคที่ผ่าน อย. ขอความร่วมมือกับร้านค้าห้ามจำหน่ายยาแก้ปวดที่เป็นยาชุด ยาแก้ปวด ในชุมชน

3. กระบวนการทางกฎหมาย มีการตรวจสอบสินค้าก่อนที่จะนำเข้ามาจำหน่ายในร้านค้าสหกรณ์หมู่บ้าน หากเป็นสินค้าประเภทเครื่องสำอางจะตรวจสอบสถานที่ผลิตอย่างชัดเจนหากมีการใช้แล้วเกิดอาการเป็นพิษจะส่งตัวอย่างให้สถานีอนามัยส่งตรวจและฟ้องร้องความเสียหายต่อไป

มีการรับสมัครสมาชิกและแต่งตั้งคณะกรรมการและนำคณะกรรมการไปศึกษาดูงานของชุมชนแห่งอื่นที่ดำเนินงานไปก่อนหน้านี้ ศึกษาแนวคิดและวิธีการบริหารงานตลาดชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นเครือข่ายและนำคณะกรรมการของตลาดชุมชนแห่งอื่นได้เข้ามาแนะนำการดำเนินงาน มีการประเมินผลการทำงานและปัญหาอุปสรรคทุกครึ่งปีและสิ้นปีและการเลือกใช้กระบวนการในการแก้ปัญหาโดยใช้ทุนทางสังคมเป็นเครื่องมือ

สุวิดา ธรรมมณีวงศ์ และคณะ (2545: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเพื่อแสวงหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาตลาดในเขตเทศบาลนครนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับตลาดทั้งตลาดสดและตลาดนัดในมิติประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา และเภสัชศาสตร์โดยเฉพาะการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยของอาหาร โดยใช้กรณีศึกษาจากตลาดในเขตเทศบาลนครนครปฐม เน้นการบูรณาการสาขาวิชาต่างๆ รวมทั้งหาแนวทางการพัฒนาตลาดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพประกอบกัน ผลการศึกษาพบว่า ตลาดยังคงมีคุณค่าทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม เพราะการค้าในตลาดได้ทำให้ผู้คนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงธุรกิจอื่นๆ ได้เติบโตไปพร้อมกัน การดำรงอยู่ของตลาดทั้งตลาดสดและตลาดนัดเป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่ดำรงอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกัน ตลาดควรจะคงคุณค่าที่มีอยู่เดิมและปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์บางลักษณะรวมถึงภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยของอาหารเพื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคได้กว้างขึ้น การพัฒนาตลาดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างภาพลักษณ์ของตลาดสด และห้างสรรพสินค้า คำนึงถึงลักษณะการค้าส่ง/ค้าปลีกในแต่ละตลาด ประเภทตลาดทั้งตลาดสดและตลาดนัด รวมถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนมุมมองในการพิจารณาตลาดที่ส่งเสริมมากกว่าควบคุม

บทที่ 3

การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชน ในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” (กรณีศึกษา ตลาดชุมชน จังหวัดนครปฐม)

3.1 ความนำ

“การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” เป็นโครงการภายใต้การสนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานหลักในรูปแบบของการทำงานแบบเครือข่าย โดยมีเป้าหมายในการส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาสนใจและเห็นความสำคัญการดำเนินงานบนฐาน/ทุนการทำงานเดิมอยู่ในชุมชนต่างๆ เพื่อให้เกิดการสื่อสารและเชื่อมโยงภายในเครือข่าย ซึ่งมี โครงการ Social Quality /Social Sustainability Platform เป็นแกนกลางในการเชื่อมประสานในภาพรวม

ข้อเสนอโครงการเพื่อพัฒนาแนวทางการทำงาน (Project Develop Phase) เพื่อขอรับทุนพัฒนาโครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน”นี้ ต้องการเน้นวิธีทำงานในการพัฒนาประเด็นตามยุทธศาสตร์ของแต่ละสถาบัน โดยการพัฒนาระบบข้อมูลและการจัดการให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จาก กรณีศึกษาระดับพื้นที่ (area based) ความสำเร็จต่างๆ การพัฒนาประเด็นโจทย์วิจัย การสังเคราะห์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี การเชื่อมโยงกับหลักสูตร ในส่วนของ โครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” จึงมีนักวิจัยหลัก และนิสิตผู้ช่วยนักวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้กระบวนการวิจัยร่วมกันและเพื่อการขยายผลในอนาคต การดำเนินงานเริ่มตั้งแต่การศึกษา ค้นคว้า เอกสาร รายงานการวิจัยเกี่ยวกับความร่วมมือในชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับตลาดชุมชน ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทบทวนเปรียบเทียบการดำเนินการด้านการจัดการความร่วมมือในชุมชน (กลไก เครื่องมือ นโยบาย) จัดเวทีเพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการขยายผลการดำเนินงานในระดับพื้นที่ โดยการร่วมดำเนินการกับองค์กรประชาชน ภาคประชาสังคม หน่วยงาน และภาคีการพัฒนาต่างๆ

พลังสำคัญในการศึกษาของโครงการ คือ ปฏิบัติการในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นชุมชนท้องถิ่น องค์กรประชาชนและภาคประชาสังคมใน จ.นครปฐม โครงการวิจัยในพื้นที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และกลุ่มเกษตรกรที่รักในวิถีเกษตรธรรมชาติ ฯลฯ อันเป็นส่วนสำคัญในการศึกษา เรียนรู้ ปฏิบัติ พัฒนา และขยายผลในระดับพื้นที่หรือเครือข่าย การแลกเปลี่ยนประสบการณ์สรุปบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ทั้งในพื้นที่และระหว่างพื้นที่ การประเมินศักยภาพ วิเคราะห์ความเหมาะสมของการสร้างความร่วมมือด้วยชุมชนเอง และการมีส่วนร่วมกับองค์กรต่างๆ การศึกษาและสรุปบทเรียนและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น

จากการจัดการตลาดชุมชน รวมถึง ติดตามประเมินผลการดำเนินการ การปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการ

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างพลังของการศึกษาและประสิทธิภาพของข้อเสนอจากโครงการฯ กระบวนการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับภาคีการพัฒนาเพื่อการขับเคลื่อนความร่วมมือในชุมชน ข้อเสนอขององค์กร/หน่วยงาน เครือข่ายชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ขับเคลื่อนประเด็น นโยบายด้านความร่วมมืออย่างเท่าทันสถานการณ์ การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ และการผลักดันนโยบายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ

ผลจากการดำเนินโครงการ“การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” ภายใต้กำหนดระยะเวลาการศึกษา ข้อมูลในรูปของบทเรียนและองค์ความรู้ ข้อมูลจากปฏิบัติการในระดับพื้นที่ ข้อมูลที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ และกลไกทางสังคม ตลอดจนข้อเสนอทางนโยบาย จะถูกนำเสนอเพื่อทบทวนและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความร่วมมือของชุมชนและแนวทางการเสริมศักยภาพตลาดชุมชน เกิดการพัฒนาโจทย์วิจัยการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมในการสร้างความร่วมมือและสร้างฐานเศรษฐกิจของชุมชน และสร้างกลุ่มแกนทางวิชาการ อาจารย์ และนิสิตที่จะทำงานวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เรื่องเครื่องมือทางสังคมในการทำงานกับชุมชน รวมถึงพัฒนาสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์ ภายใต้โครงการ Social Quality /Social Sustainability Platform ต่อไป

3.2 กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัย

ภารกิจสำคัญของงานวิจัยทุกชิ้นคือ การสำรวจสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่ศึกษา หรือก็คือ การสำรวจบริบทของพื้นที่นั่นเอง งานสำรวจจึงเป็นกระบวนการปรับสภาพและสร้างการเรียนรู้ในเบื้องต้นสำหรับการวิจัย กับโดยเฉพาะโครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” การสร้างความสัมพันธ์ทั้งในเชิงสภาพแวดล้อม ผู้คน สังคม และการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้น นับเป็นความจำเป็นที่โครงการวิจัยฯต้องให้ความสำคัญซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์และมองปรากฏการณ์ตลาดชุมชนที่เชื่อมโยงกับความเป็นจริง การทำความเข้าใจเงื่อนไขทั้งที่เป็นปัจจัยความสำเร็จและปัจจัยข้อท้าทายการสร้างกลไกการความร่วมมือที่เกิดขึ้น พร้อมกับการตั้งข้อสังเกตต่อบริบทของตลาดชุมชนที่ได้มีโอกาสไปสำรวจและศึกษาในเบื้องต้น

สำหรับรูปแบบของแนวทางการพัฒนาโจทย์วิจัยครั้งนี้ โครงการฯได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยและตำราวิชาการฯ พบว่ามีผู้สนใจศึกษาที่มีความสนใจในทิศทางเดียวกันกับโครงการวิจัยฯ ทั้งในลักษณะที่สอดคล้องในเชิงประเด็นการศึกษา (issue based) เช่น กรณีตลาดชุมชน กรณีรูปแบบความร่วมมือ และพื้นที่ศึกษา (area based) เช่น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาตลาดในเขตเทศบาลนครนครปฐม ฯลฯ การประชุมเชิงปฏิบัติการ จึงจัดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความร่วมมือทางสังคมและการจัดการชุมชน การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อเป็นแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการ

ตลาดชุมชน โดยเชิญนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการชุมชน นักพัฒนาชุมชน คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจเข้าร่วม โดยมีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิร่วมเสนอผลการศึกษา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกัน ดังนี้

■ **รศ.ดร.ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย** อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง "ตลาดและเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่ทางวัฒนธรรม (ทุนสนับสนุนโดย สกว.)" วัตถุประสงค์งานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อศึกษาชนิด ประเภท ของตลาดในท้องถิ่นในอีสานใต้ ว่ามีกี่แบบ เพื่อศึกษาวิธีการสร้างตลาดที่ทำให้เกิดพลังของท้องถิ่นและเพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในท้องถิ่น ผลจากการวิจัยพบว่าตลาดและเครือข่ายในรูปแบบตลาดกลุ่มชาติพันธุ์และตลาดแบบเครือข่ายธุรกิจมีความสามารถทำให้เกิดความมั่นคงของท้องถิ่นเพราะได้แสดงถึงการช่วยเหลือในการประกันทรัพยากรที่จำเป็นและประกันกิจกรรมทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังแสดงบทบาทที่สำคัญอย่างมากต่อการเคลื่อนย้ายทรัพยากรระหว่างครัวเรือนบนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันและทำให้ท้องถิ่นมีความมั่นคง

■ **รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท** ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หัวหน้างานวิจัย ชุดโครงการ "การขับเคลื่อนการพัฒนาสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม" ภายใต้ชื่อการวิจัยการพัฒนาตัวแบบสหกรณ์เชิงคุณค่า โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และความร่วมมือระหว่าง สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลผลิตงานวิจัยได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และมีผลผลิตงานวิจัยที่สร้างสรรค์คุณค่า และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการบริหารจัดการสหกรณ์ / เครือข่าย และกลุ่มธุรกิจที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาฐานข้อมูลสมาชิกภายใต้การมีส่วนร่วม เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจเชิงนโยบายของสหกรณ์ การดำเนินการสวนต้นแบบอย่างพารา ผลไม้ มันสำปะหลัง เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้เกษตรกร การปรับกระบวนการบริหารจัดการสหกรณ์อย่างมีแบบแผนด้วยกระบวนการจัดทำแผนที่กลยุทธ์และแผนธุรกิจ การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนาสหกรณ์ การบริหารจัดการโซ่อุปทานสำหรับธุรกิจสหกรณ์ ภายใต้กระบวนการสร้างแบรนด์ การพัฒนาช่องทางตลาดใหม่ การปรับปรุงรูปแบบและบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ ผลงานวิจัยเชิงประจักษ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการวิจัย ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการขับเคลื่อนการพัฒนาบนหลักการพึ่งพาและร่วมมือกัน (ที่มา: สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

■ **ผศ.สุวิดา ธรรมมณีวงศ์** อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จ.นครปฐม ทำการวิจัยเพื่อแสวงหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาตลาดในเขตเทศบาลนครนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับตลาดทั้งตลาดสดและตลาดนัดในมิติประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา และเภสัชศาสตร์โดยเฉพาะการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยของอาหาร โดยใช้กรณีศึกษาจากตลาดในเขตเทศบาลนครนครปฐม เน้นการบูรณาการสาขาวิชาต่าง ๆ รวมทั้งหาแนวทางการพัฒนาตลาดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพประกอบกัน ผลการศึกษาพบว่า ตลาดยังคงมีคุณค่าทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม เพราะการค้าในตลาดได้ทำให้ผู้คนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงธุรกิจอื่นๆ ได้เติบโตไปพร้อมกัน การดำรงอยู่ของตลาดทั้งตลาดสดและตลาดนัดเป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่ดำรงอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกัน ตลาดควรจะคงคุณค่าที่มีอยู่เดิมและปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์บางลักษณะรวมถึง

ภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยของอาหารเพื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคได้กว้างขึ้น การพัฒนาตลาดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างภาพลักษณ์ของตลาดสด และห้างสรรพสินค้า คำนึงถึงลักษณะการค้าส่ง/ค้าปลีกในแต่ละตลาด ประเภทตลาดทั้งตลาดสดและตลาดนัด รวมถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนมุมมองในการพิจารณาตลาดที่ส่งเสริมมากกว่าควบคุม (บทคัดย่อ, 2545)

■ **คุณกิตติพร ใจบุญ** หัวหน้ากลุ่มบริหารและจัดการงานวิจัย สำนักวิจัยและพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) “ตลาดกับวิถีชีวิต: บทสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องตลาดในสังคมไทย” ซึ่งได้จำแนกรูปแบบตลาดในบริบทสังคมไทยออกเป็น 6 ประเภท คือ

1) ตลาดน้ำ หรือตลาดบก ถือเป็นบริบทของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตสังคมไทย ตั้งแต่วิถีชีวิตริมน้ำ ตลอดจนการอยู่อาศัยร่วมกันในลักษณะชุมชนทั้งริมน้ำและตามเส้นทางคมนาคม เหตุที่กล่าวถึงความเกี่ยวข้องของตลาดน้ำกับวิถีชีวิตคนในสังคมไทยเนื่องจากการตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นระบบวัฒนธรรมการยังชีพด้วยระบบเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพิงทรัพยากรและพึ่งพาสำหรับเป็นเส้นทางการกระจายสินค้านั้นเอง อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า การพิจารณาบริบทของ “ตลาดน้ำ” ภายใต้สังคมโลกาภิวัตน์ปัจจุบันนี้ ตลาดน้ำอาจไม่ได้ถูกพิจารณาความสำคัญในแง่ของพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยอีกต่อไป เนื่องจากผลการศึกษาและรายงานวิชาการหลายชิ้น พบตรงกันว่า ตลาดน้ำในปัจจุบันเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจภายใต้วิถีทางของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากกว่าที่จะอยู่ภายใต้วิถีการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่เป็นหลักเช่นในอดีต

2) ตลาดสด เป็นพื้นที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการปรับตัวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ตลาดสดจึงเป็นพื้นที่แห่งความผสมผสานทั้งในเชิงวิถีชีวิตที่เป็นรูปแบบของท้องถิ่น (localization) และการจัดการ ทั้งระบบคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค การจัดระเบียบผู้ใช้ ที่เป็นรูปแบบสากล (globalization)

3) หาบเร่ แผงลอย เป็นกิจกรรมการขายที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เนื่องจากรูปแบบตลาดในลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะเฉพาะในเชิงปัจเจกที่อาจไม่สะท้อนเรื่องการสร้างความร่วมมือ

4) ตลาดนัด แม้โดยลักษณะทางกายภาพ ตลาดนัดอาจไม่สะท้อนความต่อเนื่องของรูปแบบตลาดที่เกิดขึ้นอย่างเป็นประจำ¹ ตลาดนัดจึงเป็นพื้นที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งกำหนดให้จัดขึ้นในช่วงเวลาที่ไม่มีการกำหนดแน่นอน ขึ้นอยู่กับการนัดหมายเชิงสังคมหรือการรับรู้ในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆว่าจะนัดมาเจอกันเมื่อใด การเกิดขึ้นของตลาดนัด ซึ่งสะท้อนถึงการสื่อสาร แสดงนัยการนัด

¹ ตลาดนัด ในความหมายทางการ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายว่า ตลาดนัด หมายถึง สถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่ไม่ประจำ

หมายผ่านระบบสังคม วัฒนธรรม ของพื้นที่นั้นๆ จึงเป็นกรณีศึกษาที่อาจเชื่อมความเข้าใจให้เห็นอีกมิติหนึ่งของความร่วมมือทางสังคม แม้จะเป็นพื้นที่ของการสื่อถึงเป้าหมายทางเศรษฐกิจเป็นหลักก็ตาม

5) ตลาดสินค้าเฉพาะอย่าง นับเป็นพื้นที่การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจที่มีมานานในสังคมไทย ตั้งแต่การผลิตในระบบครัวเรือน จนกระทั่งก้าวเข้าสู่ระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมอย่างในปัจจุบัน ลักษณะที่สำคัญของตลาดประเภทนี้ คือ การพัฒนาหรือการใช้พื้นที่เพื่อเป็นสื่อกลางในการรองรับสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ ตลาดสินค้าเกษตร เช่น ตลาดไท (ตลาดกลางผักและผลไม้) ตลาดกลางข้าว ตลาดยางพารา

6) ย่านการค้า หมายถึง อาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ประชาชนอยู่อาศัยและเป็นที่รวมของร้านค้า หรือเป็นย่านที่คนนิยมไปจับจ่ายซื้อขายสินค้าและบริการเป็นจำนวนมาก ย่านการค้าจึงเป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์มาพร้อมกับการเจริญเติบโตของเมืองเป็นสำคัญ พร้อมกันนี้จากการเติบโตจากการขยายตัวของเมือง ย่านการค้ายังเป็นพื้นที่ของการปรับตัวในเชิงวิถีชีวิต การอยู่อาศัย การพักผ่อนหย่อนใจ และการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ผสมผสานกันทั้งคนในพื้นที่และคนภายนอกร่วมกัน

บทที่ 4

ข้อค้นพบของโครงการวิจัยฯ

พลังสำคัญในการศึกษาของโครงการ คือ ปฏิบัติการในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นชุมชนท้องถิ่น องค์กรประชาชนและภาคประชาสังคมใน จ.นครปฐม โครงการวิจัยในพื้นที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และกลุ่มเกษตรกรที่รักในวิถีเกษตรธรรมชาติ ฯลฯ อันเป็นส่วนสำคัญในการศึกษา เรียนรู้ ปฏิบัติ พัฒนา และขยายผลในระดับพื้นที่หรือเครือข่าย การแลกเปลี่ยนประสบการณ์สรุปบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ทั้งในพื้นที่และระหว่างพื้นที่ การประเมินศักยภาพ วิเคราะห์ความเหมาะสมของการสร้างความร่วมมือด้วยชุมชนเอง และการมีส่วนร่วมกับองค์กรต่างๆ การศึกษาและสรุปบทเรียนและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการจัดการตลาดชุมชน รวมถึง ติดตามประเมินผลการดำเนินการ การปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการ

4.1 ฐานปฏิบัติการในระดับพื้นที่

กลุ่มปฏิบัติการที่โครงการวิจัยฯ ได้เรียนรู้ ล้วนเป็นกลุ่มหรือองค์กรที่ประสบความสำเร็จจากการใช้ปัญญาเป็นฐาน ใช้ความรู้เป็นเครื่องมือ ใช้พลังเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นแรงหนุน ค่อยๆ พัฒนา เรียนรู้ และมีความพยายามในการสานพลังกันอย่างต่อเนื่อง

4.1.1 กลุ่มแรก คือ โครงการความร่วมมือ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนฯ จังหวัดนครปฐม
มีวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการ คือ

1. การสร้างเครือข่ายตำบลเข้มแข็ง มีระบบกลไกการจัดการ ให้เป็นตำบลที่พึ่งตนเองได้ โดยมีผู้แทนจากทุกตำบลพื้นที่ และมีระบบการบริหารจัดการที่ต่อเนื่อง
2. การสร้างนวัตกรรมในการยกระดับความรู้ ให้เป็นความรู้ใหม่ และมีกระบวนการการเรียนรู้เพื่อการสื่อสารให้ทั่วจังหวัด และวิธีการขยายผลยกระดับองค์ความรู้ไปสู่ตำบลอื่นๆ

เครือข่ายด้านการพัฒนาที่มีสมาชิกเครือข่าย 11 ชุมชน ดำเนินโครงการภายใต้หลักคิดและการจัดการรูปแบบการพัฒนาองค์ความรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยมีการทำแผนชีวิตชุมชน และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเครื่องมือ เชื่อมร้อยรวมตัวกัน และตกผลึกทางความคิด โดยมีเป้าหมายร่วมกัน ในการปฏิบัติตามแนวทางพระราชดำริ เปลี่ยนวิถีชีวิตสู่วิถีทางแห่งความพอเพียง และสามารถที่จะกำหนดอนาคตของตนเอง

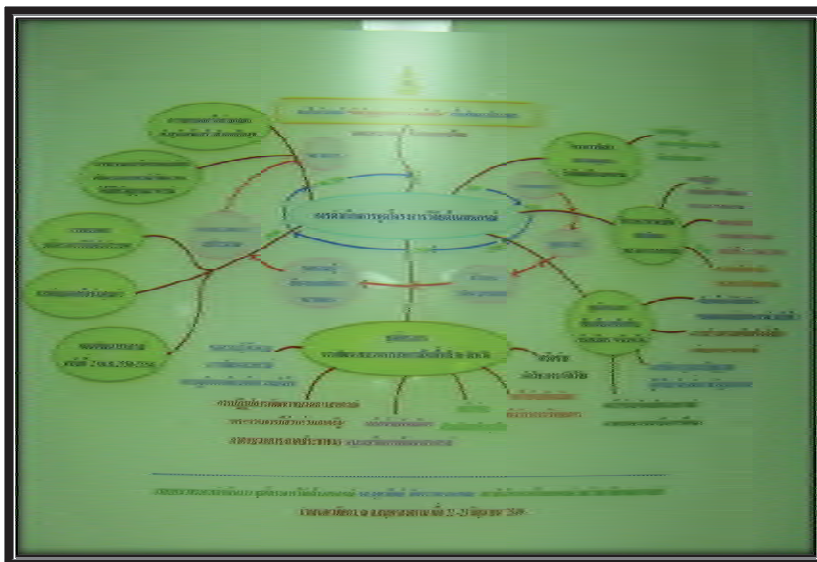

รูปธรรมของเครื่องมือทางสังคมที่น่าสนใจ คือ กลุ่มผู้ทำบัญชีครัวเรือน การทำบัญชีทำให้รู้รายจ่าย รายได้ และช่องทางของรายได้เสริมถือว่าเป็น “ชุดของวิธีการสร้างการปรับตัวของชุมชน” เพื่อให้ชุมชนสามารถอยู่ได้ท่ามกลางกระแสต่างๆ ที่กระจัดกระจายทั้งจากสภาวะวิกฤตและความขัดแย้งในสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เงื่อนไขที่สำคัญในการเรียนรู้ของชุมชนในระดับตำบลนั้น บัญชีครัวเรือนถือเป็น “เครื่องมือ” หนึ่งใน การสะท้อนปัญหาและความต้องการของครัวเรือน

ในการสร้าง “การตื่นรู้” ทั้งชุดข้อมูลและความรู้ที่เกิดขึ้นจากชุมชนเองจากการทำบัญชีครัวเรือน ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักจากสภาวะชุมชนที่นิ่งมานานจากสภาพการณ์ของการถูกขับเคลื่อนจากกระแสการพัฒนาของรัฐ เอกชน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงบริบทสังคมโดยรวม การเกิดขึ้นของ “เครื่องมือในการตื่นรู้” นี้ จึงเป็นการกระตุ้นการตื่นรู้ของปัจเจกก่อนเป็นอันดับแรก จนพัฒนาและขยายผลสู่การตื่นรู้ในระดับครัวเรือนและในชุมชน ทั้งนี้โดยอาศัยภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงจากรูปธรรมคือรายรับและรายจ่ายในชีวิตประจำวัน จนกระทั่งนำมาสู่การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในชีวิตตนเอง สู่การมองอย่างเชื่อมโยงถึงการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆในชุมชน

4.1.2 กลุ่มที่ 2 โครงการวิจัยธุรกิจเชิงคุณค่า สามพราน กรอบคิดการดำเนินงานของกลุ่ม

ธุรกิจเชิงคุณค่า สามพราน มุ่งไปที่การทำงานร่วมกันของภาคีพันธมิตรโดยใช้กลไกของศูนย์เรียนรู้ ภายใต้ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในวิทยาการด้านต่างๆ มาเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาไปสู่ การทำธุรกิจของภาคีพันธมิตร และกลุ่มธุรกิจสหกรณ์อย่างเท่าทันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยรวม เพื่อการนำประโยชน์ไปสู่ภาคีพันธมิตรและชุมชน ภายใต้สภาวะแวดล้อมทางธุรกิจแข่งขันใน ปัจจุบัน โดยมีความคาดหวังที่จะพัฒนาให้เกิดเป็นสังคมเรียนรู้และตัวแบบธุรกิจเชิงคุณค่าที่จะอนุรักษ์ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ภายใต้วิถีชีวิต วัฒนธรรมไทยและธรรมชาติที่งดงามให้คงอยู่ โดยมุ่งเน้นไปที่ ความเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมไทยและธรรมชาติ การทำเกษตรอินทรีย์ และเกษตร ปลอดภัย ในลักษณะเหมือนแหล่งเรียนรู้ที่เปิดโอกาสแก่คนในชุมชนและสถาบันเกษตรกรที่เห็นคุณค่า ร่วมกัน จะช่วยเสริมพลังในการสร้างตัวแบบธุรกิจเชิงคุณค่าของภาคีพันธมิตรที่จะช่วยพัฒนาระบบ ธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพผ่านกระบวนการผลิต แปรรูป การพัฒนา บรรจุภัณฑ์ การรับรองมาตรฐานของกลุ่มธุรกิจ เพื่อเสนอขายแก่ผู้บริโภค

คุณูปการของโครงการวิจัย คือการยกระดับความรู้และกระบวนการทำงานแบบสหกรณ์ที่มีความจำเป็นที่ต้องพัฒนารูปแบบการดำเนินงานด้วยระบบใหม่

ซึ่งสะท้อนประสบการณ์เกี่ยวกับตลาดชุมชนได้ในทางเดียวกัน คือ การทำให้เห็นว่าตลาดเป็นพื้นที่ที่ต้องเดินไปพร้อมกับธุรกิจที่มีการแข่งขัน แต่ในขณะเดียวกันตลาดก็จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพหรือเครื่องมือทางสังคมในเรื่องการพึ่งพาตนเองและร่วมมือกัน วิธีการสหกรณ์ เช่น การรวมซื้อ รวมขาย และการร่วมมือกันในการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพ โดยคาดหวังที่จะสร้างอำนาจการต่อรอง และการได้มาซึ่งสินค้าและบริการอย่างเป็นธรรม การสร้างความเชื่อถือให้กับผู้บริโภค โดยการสร้างปัจจัยภายในสู่ปัจจัยภายนอกและพร้อมผลิตสินค้าให้ได้คุณภาพเพื่อสู่ระบบตลาดได้อย่างยั่งยืนและราคาที่เป็นธรรม ล้วนเป็นแนวทางสำคัญเพื่อนำมาใช้ในระบบเศรษฐกิจให้มีความสามารถในการแข่งขัน และการนำประโยชน์สู่สมาชิกอย่างยั่งยืน สิ่งสำคัญคือกระบวนการทำงานแบบสหกรณ์จะละเลยชุมชนไม่ได้ นั่นคือการรักและพยายามในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ทั้งนี้จะกระทำได้สำเร็จหรือไม่นั้น จะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้และทดลองร่วมกัน

4.1.3 กลุ่มที่ 3 กลุ่มพัฒนายั่งยืน ต.คลองจินดา อ.สามพราน จ.นครปฐม ก่อตั้งกลุ่มเมื่อ พ.ศ.2546 มีสมาชิกของกลุ่มครอบคลุมทั้ง 7 อำเภอ ในจังหวัดนครปฐม ก่อตั้งขึ้นเพื่อการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกร และการลดต้นทุนในการผลิต จากศักยภาพของธุรกิจชุมชนในด้านธุรกิจผลไม้ ของชุมชนคลองจินดา ถือได้ว่ามีความเข้มแข็งในฐานทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งในส่วนของพืชพันธุ์ ดิน และน้ำอันอุดมสมบูรณ์ และทุนทางสังคมทั้งในส่วนของภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเป็นเครือญาติ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน กระบวนการเรียนรู้ และการรวมกลุ่มของ คนในชุมชน โดยอาศัยผู้นำอย่างไม่เป็นทางการในการเปลี่ยนแปลง ริเริ่มในการรวมกลุ่มเกษตรกร เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงเกษตรเชิงเดี่ยว มาสู่เกษตรผสมผสานในชุมชน ลดต้นทุนการผลิต จากการผลิตปุ๋ยใช้เอง แสวงหาตลาดไปสู่ผู้บริโภคโดยตรง และเกิดการแสวงหาความรู้จากหน่วยงาน ภายนอก

จากการที่สมาชิกได้ทำกิจกรรมร่วมกัน นับว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ทุกคนมีโอกาสเรียนรู้และทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ แม้ในระยะแรกที่มีคนเข้าร่วมน้อย แต่ใช้วิธีการทำให้เกิดผล และเมื่อมีคนเห็นถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เกิดการยอมรับและเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในการเปลี่ยนวิถีการผลิตสู่ระบบอินทรีย์ และเข้าร่วมงานของกลุ่มมากขึ้น

ปัจจุบันกลุ่มพัฒนายั่งยืนมีการวางแผนการทำงาน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ มีการแก้ปัญหาาร่วมกัน เกิดความรัก ความสามัคคี ประองดองกัน ถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ที่ได้มาจากการทำงานร่วมกัน

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างพลังของการศึกษาและประสิทธิภาพของข้อเสนอจากโครงการฯ กระบวนการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับภาคีการพัฒนาเพื่อการขับเคลื่อนความร่วมมือในชุมชน ข้อเสนอขององค์กร/หน่วยงาน เครือข่ายชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ขับเคลื่อนประเด็น นโยบายด้านความร่วมมืออย่างเท่าทันสถานการณ์ การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ และการผลักดันนโยบายอื่นๆที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ จึงเป็นที่มาสำคัญในการเกิดเวทีสัมมนาและการประชุมเชิงปฏิบัติการภายใต้หัวข้อ “ตลาดชุมชน: เครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” เพื่อให้เกิดการรวบรวมและแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในครั้งนี้

4.2 ฐานบทเรียน ประสบการณ์ สู่แนวทางและโจทย์การศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน

“ชุมชน” คือ องค์การรากหญ้าที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง หากกลับถูกเพิกเฉยและละเลยไปอย่างน่าเสียดาย ทั้งๆที่ในดำเนินกิจกรรมด้วยการอาศัยพลังจากชุมชน ย่อมที่จะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีกว่า แต่ทว่าพลังจากชุมชนที่เปรียบเสมือนกับล้อรถที่กำลังขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างไร้ทิศทาง ก็คงไม่ต่างจากการคลำทางในที่มืด ดังนั้นองค์ความรู้จากวิชาการจะเป็นตัวตั้งแสงในการช่วยส่องทาง เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เหมาะสม และสิ่งนี้จึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการวิจัย “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” ที่เป็นสะพานเชื่อมต่อโลกแห่งการปฏิบัติกับโลกแห่งวิชาการได้มาอาศัยเรียนรู้ รวมถึงการทำความเข้าใจ “เข้าใจในความต่าง” ของกันและกัน

4.2.1 จากเครือข่ายสู่งานวิจัย

จากจุดเริ่มต้นการทำงานวิจัยเชิงพื้นที่ของ สกว.ที่เล็งเห็นถึงการเติบโตของการทำงานภาคประชาชน นำมาสู่การคิดต่อว่า ถ้าหากหน่วยงานอย่างมหาวิทยาลัยได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยการนำเอาองค์ความรู้ที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ ย่อมก่อให้เกิดทิศทางในการพัฒนามากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยก็จะเพิ่มศักยภาพในการผลิตบัณฑิตที่เข้าใจความเป็นจริงของสังคม

จากการเรียนรู้และปฏิบัติการภาคสนามด้วยตนเอง โดยมีอาจารย์ นักวิจัยท้องถิ่นและชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ และผลพวงจากการทำงานร่วมกันยังนำไปสู่การเปลี่ยนความสัมพันธ์จากแนวตั้งเป็นแนวราบที่นำไปสู่ความรู้สึกไว้วางใจและคุ้นเคยกันมากขึ้น

ซึ่งในการสร้างเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยปัจจัย 3 อย่าง ที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ได้แก่ เครือข่าย ความรู้ และงบประมาณ โดยที่เครือข่ายก็เปรียบได้กับพลังในการเคลื่อนไหวงาน มีความรู้ในการช่วยกำหนดทิศทางของงาน และเงินเป็นเพียงแค่ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบที่มาช่วยสนับสนุนเท่านั้น เพราะถ้ามีเครือข่ายบวกกับความรู้ เม็ดเงินก็สามารถตามมาทีหลังได้ นอกจากนี้การผลิงานของ

นวัตกรรมหรือเครื่องมือทางสังคมใหม่ๆได้นำมาสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ดังเห็นได้จาก ตัวอย่างเรื่อง แม่หนูหุด ที่ทำบัญชีครัวเรือนแล้วพบว่า ต้นทุนการผลิตที่เป็นค่าจ้างแรงงานสูงมาก จึงมีการแก้ไขโดยตั้งธนาคารแรงงานที่เป็นธนาคารเกี่ยวกับ “การเอาแรง” และจากการเกิดขึ้นของเครื่องมือทางสังคมอย่างธนาคารแรงงานนี้ทำให้คนมีปฏิสัมพันธ์กัน นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในชุมชนไปในทางที่ดีขึ้นและมองเห็นประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเครื่องมือทางสังคมอาจจะมีได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสมของแต่ละชุมชน โดยที่ตลาดชุมชนก็นับว่าเป็นหนึ่งในเครื่องมือทางสังคมเช่นเดียวกัน เพราะเป็นการเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนนั้นๆ ทั้งนี้ ต้องทำการพิจารณาด้วยว่า เครื่องมือทางสังคมที่เกิดขึ้นมานั้น ทำให้ความสัมพันธ์เปลี่ยนไปอย่างไรและเปลี่ยนไปในรูปแบบที่ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการผลิตและวัฒนธรรมการบริโภคต้องการอย่างแท้จริงหรือไม่ อย่างไร

4.2.2 ตลาดกับความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม

ความจำเป็นของมนุษย์ในแง่เศรษฐกิจที่ยังคงต้องมีการบริโภค-อุปโภคอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้เกิดการจับจ่ายซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าในรูปแบบหรือระบบและสถานที่ที่เรียกว่า “ตลาด” ซึ่งตลาดก็ไม่ได้มีแต่เฉพาะเรื่องการค้าและกำไรเสมอไป หากยังรวมถึงความสัมพันธ์ของคนในตลาด เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน การเป็นคนในพื้นที่เดียวกัน การเป็นเครือข่าย นอกจากนั้นเรื่องความสัมพันธ์ยังกลายมาเป็นการสร้างระบบอำนาจในตลาดขึ้นมา โดยจากการศึกษา งานวิจัยของ รศ.ดร.ชินสัคค สุวรรณอัจฉริยะ แบ่งตลาดที่ออกเป็น 5 แบบ คือ

1. ตลาดกลุ่มชาติพันธุ์ จะพบเรื่องเป็นในพื้นที่มีปัญหาเรื่องของคน เพราะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้ามาภายในพื้นที่เรียกว่า ตกเขียวล้นหน้า
2. ตลาดในเครือข่ายอาชีพ คือตลาดที่พัฒนาจากความเชี่ยวชาญในพื้นที่ แล้วมีการร่วมมือกับภาครัฐบางส่วน เช่น กลุ่มเลี้ยงหมู ซึ่งจะมีความมั่นคงมาก
3. ตลาดลูกไล่ จะมีลักษณะเป็นตลาดแบบพันธะสัญญา จะมีเริ่มจากการปล่อยสินเชื่อก่อน แล้วค่อยมีการจำหน่ายผลผลิตไปสู่แม่แก่ โดยผ่านนายหน้าและตลาดในรูปแบบนี้มีปัญหาในการจัดการที่ค่อนข้างมาก
4. ตลาดนอกกฎหมาย คือ ตลาดของกลุ่มอาชีพที่ผิดกฎหมาย ที่พยายามสร้างขึ้นมากเพื่อหารายได้ในพื้นที่ เช่น ลักลอบการค้าไม้ ลักลอบการจับปลาในลุ่มน้ำโขง
5. ตลาดไม่เป็นทางการ อุปถัมภ์โดยรัฐ มีลักษณะเป็นตลาดที่เทศบาลหรือ อ.บ.ต.สร้างขึ้นมีการใช้ระบบลูกกุญแจในการสร้างเครือข่าย และกำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน

ซึ่งในความคิดเห็นของรศ.ดร.ชินสัคคิดว่าการศึกษาดูแลควรที่จะประกอบด้วยชุดปฏิบัติการ และชุดกำลังของชาวบ้าน เพื่อที่จะได้รู้ว่ามีปัญหาการเรียนรู้อย่างไรและมีปัญหาในส่วนไหน สำหรับในการเรียนรู้นั้นแต่ละคนมีไม่เท่าเทียมกัน ทั้งหมด พื้นที่ ข้อมูล หรือแม้แต่อำนาจ อาจจะเป็นความสัมพันธ์ที่ยากที่จะเกิดขึ้นได้ในการสร้างหรือพัฒนาเป็นความร่วมมือได้จนนำมาสู่ความร่วมมือที่เป็นกลไกทางสังคม เพื่อมากำกับกลไกทางเศรษฐกิจ

4.2.3 ตลาดกับการค้าขายที่หลากหลาย

ปัจจัยหลายอย่างที่เกิดขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาได้ส่งผลต่อตลาดให้มีการปรับตัวตามในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเดิมมักให้คำนิยามของตลาดว่าเป็นพื้นที่ที่มีการแลกเปลี่ยนเกิดขึ้น แต่ปัจจุบันมีเกิดขึ้นของการค้าในหลายรูปแบบ อาทิ การขายสินค้าที่เคลื่อนไปตามพาหนะ หรือธุรกิจแบบ E-commerce ที่ทำให้เกิดการซื้อขายที่ไม่ต้องเจอหน้ากันระหว่างคู่ค้า รวมถึงการค้าที่เป็นไปตามกลไกตลาดที่เน้นกำไรเป็นตัวตั้ง ไม่ได้มีการคำนึงถึงสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดผลกระทบที่ตามมาเป็นลูกโซ่ ขณะที่ปัญหาเกษตรกรที่ประเทศไทยกำลังประสบอยู่ก็คือ การที่เกษตรกรยังคงทำการเกษตรทั้งที่เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วไม่คุ้มค่างกับสิ่งที่ลงทุนไป เพราะมีปัจจัยต่างๆที่เข้าคอยก่อกวนอย่างการมี ธกส.ที่ให้อำนาจ การมีรถที่เข้ามาเกี่ยวข้าวถึงในไร่ หรือมีร้านปุ๋ยเคมีที่บริการส่งถึงไร่ เป็นต้น

จากประสบการณ์การทำงานของ รศ.จุฑาทิพย์ ภักธราวาท ที่ทำงานเครือข่ายความร่วมมือโดยมีเครือข่ายสามพรานเป็นแกนนำ พบว่า มีการเกิดขึ้นของกระบวนการช่วยกันคิดในการปรับเปลี่ยนการผลิตที่ใช้สารเคมีไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์

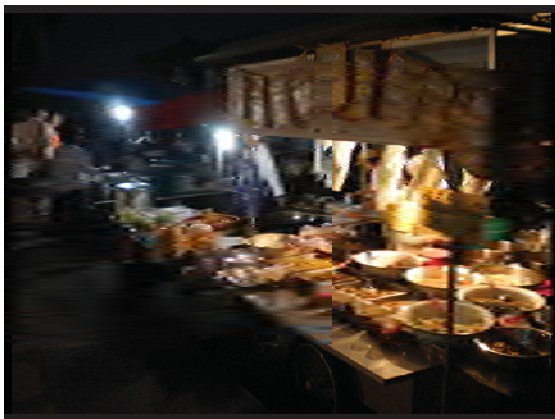

ซึ่งในการผลิตแบบอินทรีย์นั้นจะต้องเผชิญจากความจริงที่ว่าระดับราคาเป็นการกำหนดอำนาจในการซื้อของผู้บริโภค จึงได้อาศัยการสร้างภาพลักษณ์ให้ผู้ผลิตสื่อสารกับผู้บริโภคให้ได้โดยใช้ตลาดเป็นเครื่องมือ

และเมื่อผู้บริโภคตระหนักถึงการจ่ายในมูลค่าที่เพิ่มขึ้นคุ้มค่างกับสุขภาพที่ได้รับ จะทำให้เกิดความยินดีในการจ่าย หรือเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภค ในท้ายที่สุดผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นก็ย่อมตกไปถึงผู้ผลิตและสังคม

4.2.4 ตลาดกับนิยามที่แตกต่าง

การเกิดขึ้นของตลาดในจังหวัดนครปฐมอาจกล่าวได้ว่าตลาดน้ำเป็นการปรับตัวของตลาดเพื่อตอบสนองวิถีชีวิตสมัยใหม่จนเกิดเป็นรูปแบบของตลาดต่างๆที่ตามมา เช่น ตลาดบน หรือตลาดน้ำในเชิงการท่องเที่ยว ซึ่งจากงานวิจัยของ ผศ.สุวิดา ธรรมมณีนวศ์ได้ทำการศึกษาเฉพาะตลาดบนบก ที่อยู่ในเขตเทศบาล โดยอาศัยการบูรณาการจากนักวิจัยหลายสาขาทั้งสายวิทยาศาสตร์และสายสังคมศาสตร์ ซึ่งเริ่มจากการจัดระเบียบตลาด เพราะมีการร้องเรียนเข้ามาถึงเรื่องการค้าขายริมถนน ซึ่งเป็นผลมาจากการที่เมืองมีการเติบโตขึ้นก็มีการเกิดขึ้นของหาบเร่ แผงลอยจนทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบและแย่งพื้นที่ในการค้าขาย และเมื่อผู้ว่าในสมัยนั้นมีการจัดระเบียบยอมที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อตัวตลาดตามมา และจากการเก็บข้อมูลทำให้พบว่าถ้าจะพัฒนาตลาด แนวทางการพัฒนาต้องคำนึงถึงภาพลักษณ์ความแตกต่างของแต่ละตลาดที่มีตัวตนที่ไม่เหมือนกัน เช่น ตลาดปฐมมงคลที่พร้อมจะทำให้เกิดมาตรฐานอาหารเพื่อความสะดวกในการแข่งขัน หรือตลาดบน ตลาดล่างที่เป็นแหล่งรวมสินค้าและกระจายสินค้าให้แก่คนในท้องถิ่น รวมไปถึงตลาดที่เกิดขึ้นมาเพื่อรองรับคนในกลุ่มองค์กรตัวเอง เช่น ตลาดนัดมหาวิทยาลัย ตลาดนัดตามหน่วยงานราชการ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะการค้าขายในช่วงเวลาที่ต่างกันอย่างบางตลาดที่เปิดเช้าบางตลาดเปิดเย็น เสมือนเป็นการแบ่งพื้นที่ทำมาหากิน จึงไม่ใช่เป็นการแข่งขันให้รายใดรายหนึ่งตายไป แต่เป็นการแข่งขันบนการพึงพิงอาศัย ซึ่งตลาดนัดเองก็มีการปรับตัวให้เข้ากับบริบทที่เปลี่ยนไป อาทิ เมื่ออยู่ตามชานเมืองก็จะปรับตัวเป็นทั้งตลาดสดและตลาดนัดไปพร้อมกัน ในขณะที่เมื่ออยู่ในเมืองอย่างชอยละลายทรัพย์ จะเป็นการขายสินค้าที่เน้นความทันสมัยมากขึ้น ซึ่งด้วยเหตุนี้เองที่ตลาดสดและตลาดนัดช่วยทำให้เศรษฐกิจท้องถิ่นโต เพราะห้างยักษ์ใหญ่ต่างๆไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่และตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชนนั้นได้อย่างเพียงพอ สิ่งที่น่าสนใจของตลาดในนครปฐมก็คือ การเป็นตลาดใหญ่ที่มีเครือข่ายทางการค้าที่มากมายและกว้างขวาง ทำให้เกิดเป็นกลไกกลายเป็นตลาดเล็กมาช่วยในการกระจายตัวในสินค้า เพื่อให้เกิดการครอบคลุมทั้งในและนอกจังหวัด และนำมาซึ่งการเกิดรายได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าตลาดในรูปแบบนี้ก่อให้เกิดเศรษฐกิจท้องถิ่นที่จะกันไม่ให้เม็ดเงินไหลออกเมื่อเทียบกับการรูดบัตรเครดิตของห้างยักษ์ใหญ่ต่างๆ และอีกส่วนที่สำคัญคือมาตรการที่จะเข้ามาส่งเสริมตลาดต้องเริ่มจาก

การทำความเข้าใจตลาดให้ดีขึ้น ซึ่งเห็นได้จากเรื่องความปลอดภัยของอาหาร เพราะจากการนิยามความปลอดภัยของรัฐที่ต้องดูจากฉลากการรับรองต่างๆที่ได้มีการตัดต้นต่อของสารที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อร่างกาย ในขณะที่ชาวบ้านให้การนิยามความปลอดภัยโดยดูจากสี กลิ่น หรือร้านเจ้าประจำที่เชื่อถือได้ ซึ่งตรงจุดนี้ควรที่จะมีการทำความเข้าใจในเรื่องของความปลอดภัยให้ตรงกันเสียก่อนและยอมรับในความแตกต่างของความเห็นในการนิยามของแต่ละบุคคลด้วย ซึ่งในจังหวัดนครปฐมเองมีวงจรของอาหารที่มีความสัมพันธ์กันไปหมด หากหน่วยงานของรัฐมาตรวจเป็นบางตำแหน่งก็อาจไม่เกิดประโยชน์อะไรขึ้นเลย

4.2.5 ตลาดชุมชนกับการพัฒนาแหล่ง

การที่ตลาดจะเกิดกิจกรรมการซื้อขายจนสามารถนำมาสู่ความยั่งยืนได้นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้ ประการหนึ่งคือสถานที่จะต้องเอื้อต่อการให้ผู้บริโภคเข้ามาจับจ่ายในตลาด ประการที่สองคือสินค้าในตลาดต้องมีสิ่งจูงใจอย่างสินค้าเกษตรปลอดภัย และอีกประการคือจะต้องมีการรับรอง ซึ่งในส่วนสำคัญของการรับรองนั้น จะต้องมาจากผู้ผลิตที่ต้องเริ่มการให้เกษตรกรมีจิตสำนึกในการผลิตสินค้าอย่างปลอดภัย เพราะเรื่องการรับรองความปลอดภัยนั้นไม่ใช่เรื่องที่บุคคลที่สามจะเข้ามาทำ ซึ่งจะทำให้ไม่ได้ผลอะไร และตัวเงินก็ถือว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงตัวหนึ่งในการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน เพราะเมื่อไหร่ก็ตามที่ทำการผลิตและการค้าที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง อาจนำไปสู่ความล้มเหลวได้

อาจกล่าวได้ว่าตลาดชุมชนเป็นเสมือนพลังในการต้านทาน ต่อรองและรักษาพื้นที่จากระบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่กำลังโรยตัวลงสู่ระดับท้องถิ่น ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวน่าที่จะมีการคำนึงถึงความหลากหลายของสินค้าและผู้คน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่

เพราะตลาดที่เกิดขึ้นมาคงไม่ใช่เพียงแค่อตอบสนองคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น และในการศึกษาพื้นที่ในตลาดใดก็ตามควรที่จะศึกษาไปถึงความสัมพันธ์โดยรอบที่มีความเกี่ยวโยงกัน ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกของชุมชน นโยบายต่างๆจากภาครัฐ อิทธิพลของบริษัทห้างร้านขนาดใหญ่ หรือแม้แต่ตัวตลาดด้วยตนเอง เพราะจากการศึกษาของวิทยากรได้แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ในจังหวัดนครปฐมเพียงแห่งเดียว ยังประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ที่หลากหลายและมีความเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน

การทำความเข้าใจตลาดให้ดีขึ้น ซึ่งเห็นได้จากเรื่องความปลอดภัยของอาหาร เพราะจากการนิยามความปลอดภัยของรัฐที่ต้องดูจากฉลากการรับรองต่างๆ ที่ได้มีการตัดต้นต่อของสารที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อร่างกาย ในขณะที่ชาวบ้านให้การนิยามความปลอดภัยโดยดูจากสี กลิ่น หรือร้านเจ้าประจำที่เชื่อถือได้ ซึ่งตรงจุดนี้ควรที่จะมีการทำความเข้าใจในเรื่องของความปลอดภัยให้ตรงกันเสียก่อนและยอมรับในความแตกต่างของความเห็นในการนิยามของแต่ละบุคคลด้วย ซึ่งในจังหวัดนครปฐมเองมีวงจรของอาหารที่มีความสัมพันธ์กันไปหมด หากหน่วยงานของรัฐมาตรวจเป็นบางตำแหน่งก็อาจไม่เกิดประโยชน์อะไรขึ้นเลย

4.2.5 ตลาดชุมชนกับการพัฒนาแหล่ง

การที่ตลาดจะเกิดกิจกรรมการซื้อขายจนสามารถนำมาสู่ความยั่งยืนได้นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้ ประการหนึ่งคือสถานที่จะต้องเอื้อต่อการให้ผู้บริโภคเข้ามาจับจ่ายในตลาด ประการที่สองคือสินค้าในตลาดต้องมีสิ่งจูงใจอย่างสินค้าเกษตรปลอดภัย และอีกประการคือจะต้องมีการรับรอง ซึ่งในส่วนสำคัญของการรับรองนั้น จะต้องมาจากผู้ผลิตที่ต้องเริ่มการให้เกษตรกรมีจิตสำนึกในการผลิตสินค้าอย่างปลอดภัย เพราะเรื่องการรับรองความปลอดภัยนั้นไม่ใช่เรื่องที่บุคคลที่สามจะเข้ามาทำ ซึ่งจะทำให้ไม่ได้ผลอะไร และตัวเงินก็ถือว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงตัวหนึ่งในการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน เพราะเมื่อไหร่ก็ตามที่ทำการผลิตและการค้าที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง อาจนำไปสู่ความล้มเหลวได้

อาจกล่าวได้ว่าตลาดชุมชนเป็นเสมือนพลังในการต้านทาน ต่อรองและรักษาพื้นที่จากระบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่กำลังโรยตัวลงสู่ระดับท้องถิ่น ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวน่าที่จะมีการคำนึงถึงความหลากหลายของสินค้าและผู้คน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่

เพราะตลาดที่เกิดขึ้นมาคงไม่ใช่เพียงแค่อตอบสนองคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น และในการศึกษาพื้นที่ในตลาดใดก็ตามควรที่จะศึกษาไปถึงความสัมพันธ์โดยรอบที่มีความเกี่ยวโยงกัน ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกของชุมชน นโยบายต่างๆ จากภาครัฐ อิทธิพลของบริษัทห้างร้านขนาดใหญ่ หรือแม้แต่ตัวตลาดด้วยตนเอง เพราะจากการศึกษาของวิทยากรได้แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ในจังหวัดนครปฐมเพียงแห่งเดียว ยังประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ที่หลากหลายและมีความเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน

ในท้ายที่สุดนี้จะเห็นได้ว่า ในการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ พลังแห่งความร่วมมือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และตลาดเองก็มีความสำคัญในฐานะของการรวมคนเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกัน แต่เพราะเหตุใดการพัฒนาถึงยังไม่เบ่งบานเท่าที่ควร ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาคือการเชื่อมโยงความรู้ เทคโนโลยีเข้ากับการพัฒนาเครือข่ายชุมชนที่จะสามารถเปลี่ยนความสัมพันธ์ของคนให้เป็นความสัมพันธ์แนวราบที่แท้จริงเป็นสิ่งที่จะต้องขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องด้วยพลังของชุมชนเอง ทั้งนี้ ตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมจะประสบความสำเร็จเพียงใดและสามารถเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนได้อย่างไรส่วนหนึ่งที่จะละเลยไม่ได้คือความร่วมมือระหว่างนักวิชาการและสถาบันองค์การท้องถิ่นที่จะต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกับชุมชนอย่างแท้จริง บทบาทของนักวิชาการยังคงต้องพัฒนาต่อไปเนื่องจากชุมชนสะท้อนปัญหาการขาดนักวิชาการที่ลงมือปฏิบัติจริง ให้ข้อมูลจริงที่ชุมชนยอมรับได้ และชุมชนจะพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ได้อย่างไรบ้าง เช่น ที่ตลาดน้ำดอนหวายจะสามารถพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และมีวิธีการถ่ายทอดจากประสบการณ์ตรงของชุมชนได้อย่างไรบ้าง

ในความเห็นของชุมชน การที่นักวิชาการเข้าทำงานในพื้นที่ อาจจะมีโจทย์สำเร็จรูปที่อาจจะตรงหรือไม่ตรงกับชุมชนและชุมชนจะสามารถนำความรู้ที่นักวิชาการให้ไปใช้ได้จริงหรือไม่ บางครั้งเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกัน ดังนั้นจึงต้องมีการทบทวนและถอดบทเรียนร่วมกันอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

บทที่ 5

ข้อเสนอการพัฒนาJoyTVวิจัย

ในการพัฒนาJoyTVวิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชนนั้น จำเป็นต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน ตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ เตรียมชุมชน ชวนคิด ชวนมองทิศทาง และเป้าหมาย ตั้งคำถาม และวิเคราะห์ปัญหา พัฒนาJoyTVวิจัย และนำสู่การจัดเวทีแสดงความคิดเห็นและข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ทั้งจากนักวิชาการ นักวิจัย และนักปฏิบัติการในพื้นที่

ผลจากการดำเนินโครงการ “การพัฒนาJoyTVวิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” นำไปสู่การพิจารณา ข้อเสนอการพัฒนาJoyTVวิจัยดังประเด็นต่อไปนี้

5.1 ตลาดชุมชนกับการสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรมต่อชุมชน

การสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรม เป็นหัวข้อของการพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจและหาแนวทางร่วมกันของผู้เข้าร่วมสัมมนาที่สนใจในหัวข้อนี้ บรรยากาศของการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากJoyTVหลัก ได้นำมาสู่การแตกประเด็นย่อยที่ตอบทั้งคำถามจากJoyTVและสร้างประเด็นที่เป็นJoyTVให้ทุกคนได้ร่วมกันขมวดมัดปมอย่างมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้าใจในความหมายและนิยามของ “ความเป็นธรรม” ที่สามารถทำให้เกิดขึ้นในระดับของชุมชนและระดับใหญ่คือประเทศชาติ จากJoyTVที่ว่า “การสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรม” ได้นำมาสู่การพูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นในระดับห้องย่อยครั้งนี้ ซึ่งอาจแบ่งเป็นหัวข้อย่อยได้ดังนี้

5.1.1 ภาพฝันของเศรษฐกิจที่เป็นธรรม

เมื่อนึกถึงภาพหรือนิยามของความเป็นธรรมของเศรษฐกิจที่อยากจะให้เกิดขึ้นนั้น ผู้เข้าร่วมได้วาดมุมมองเกี่ยวกับเรื่องของราคาที่ยุติธรรม ซึ่งราคาที่ว่านั้นครอบคลุมถึงราคาของผลผลิตทางการเกษตร ความยุติธรรมของราคา ซึ่งจะต้องให้เกิดขึ้นกับทั้งผู้ซื้อและผู้ขายมีส่วนร่วมในการกำหนด

ราคาที่ตรงกับความต้องการของทั้งสองฝ่าย เรื่องของมาตรการวัดตวงเกี่ยวกับเครื่องชั่งน้ำหนักของสินค้า รวมถึงผู้รักษากฎหมายที่จะต้องคอยตรวจตราดูแลและทำให้บรรทัดฐานของสังคมนั้นมีความเที่ยงตรงและมีความศักดิ์สิทธิ์ ในประเด็นเกี่ยวกับการผลิตข้าวที่ค่อนข้างมีการถกเถียงกันในกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม การขายข้าวที่ถูกกำหนดราคาโดยพ่อค้าคนกลางหรือโรงสีที่รับซื้อผลผลิตได้รับเสียงสะท้อนจากผู้เข้าร่วมว่าไม่มีความเป็นธรรม ชวนาไม่มีอำนาจในการต่อรองราคาผลผลิตของตนเองได้อย่างยุติธรรม

แต่นโยบายของภาครัฐ เรื่องการประกันราคาข้าวก็พอที่จะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมได้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างความเป็นธรรมในภาพฝันของประชาชนที่ต้องการให้เกิดขึ้นในระดับนโยบายโดยความร่วมมือและสนับสนุนจากภาครัฐด้วย

ซึ่งนิยามและความหมายของความเป็นธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยการมีความตระหนักและจิตสำนึกของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น เกษตรกร พ่อค้าแม่ค้าในตลาด พ่อค้าคนกลาง หรือแม้กระทั่งภาครัฐบาลที่จะต้องเกิดจิตสำนึกในคำว่า “ความเป็นธรรม” เหนือสิ่งอื่นใดเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในสังคม

5.1.2 กระบวนการสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรม

การแลกเปลี่ยนและพูดคุยในประเด็นที่ทุกคนให้ความสนใจก็คือ “กระบวนการสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรม” การสร้างความเป็นธรรมที่จะสามารถทำให้เกิดขึ้นได้นั้นมีประเด็นที่ผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนกันดังนี้

ประเด็นเรื่องของการสร้างความร่วมมือผ่านการรวมกลุ่มและเครือข่าย จากประสบการณ์ที่ผ่านมาของคุณประสิทธิ์¹ ที่เคยมีการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรในรูปแบบของสหกรณ์ แต่ก็ไม่สามารถขับเคลื่อนระบบต่อไปได้ เนื่องจากระบบการบริหารจัดการไม่เข้มงวด ไม่สามารถสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานได้ ประกอบกับสมาชิกที่เข้ามาดำเนินการก็ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอในระเบียบของการบริหารกลุ่มความร่วมมือรูปแบบของสหกรณ์ อย่างไรก็ตามคุณประสิทธิ์ก็ยังให้ความสำคัญและสนับสนุนการรวมกลุ่มในรูปแบบของสหกรณ์อยู่แต่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐบาลที่จะสามารถสร้างองค์ความรู้และแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านเพื่อที่จะสามารถแก้ไขเรื่องของราคาผลผลิตข้าวได้

¹ ผู้เข้าร่วมเวทีสัมมนาห้องย่อยที่ 1

เรื่องของสหกรณ์เป็นโจทย์ที่ผู้เข้าร่วมมีการแลกเปลี่ยนกันมาก โดยเฉพาะมุมมองของพระเกษม² ที่ได้แสดงความคิดเห็นว่า เมื่อเราเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหกรณ์ เราก็จะต้องเป็นลูกหนี้ของสหกรณ์อีก แล้วเรื่องของเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมีสังเคราะห์ ที่จะต้องอิงอาศัยและพึ่งพาจากสหกรณ์อยู่ทั้งนี้ คุณสุจิตรา ยังสนับสนุนเรื่องดังกล่าวว่าเราจะต้องขาดทุนอีกแม้ว่าเราจะเข้าร่วมในระบบของสหกรณ์แล้วก็ตาม ขณะที่คุณแดงแย้งเรื่องของราคาปุ๋ยเมื่อเข้ามาอยู่ในระบบของสหกรณ์แล้วสามารถขายให้กับสมาชิกในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาดทั่วไปได้ และก็ยังสามารถจัดสรรกำไรในรูปของเงินปันผลให้กับสมาชิกได้อีกด้วย คุณแดงยังได้ยกตัวอย่างจากประสบการณ์ที่ผ่านมาให้กับผู้เข้าร่วมท่านอื่นๆ โดยกล่าวถึงเรื่องการจัดตั้งกลุ่มอาชีพจากผลผลิตการแปรรูปปลาเค็ม ในขั้นตอนเริ่มแรกที่คุณแดงออกสำรวจการบริโภคปลาเค็มของครัวเรือนในหมู่บ้านที่มีทั้งหมด 150 ครัวเรือน ที่มีการบริโภคปลาเค็มเฉลี่ยต่อหนึ่งหลังคาเรือนบริโภคปลาเค็มในหนึ่งเดือนถึง 3 กิโลกรัม จากการสำรวจดังกล่าวคุณแดงก็สามารถรับรู้ได้ถึงปริมาณความต้องการของปลาเค็มภายในหมู่บ้าน นำไปสู่การแปรรูปและตั้งกลุ่มอาชีพการทำปลาเค็มเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการดังกล่าว ประกอบกับคุณแดงได้ประชาสัมพันธ์ให้กับครัวเรือนได้ทราบว่าคุณแดงมีผลิตภัณฑ์ปลาเค็มขายให้กับชาวบ้านในราคาที่ “แพง” กว่าท้องตลาด “แต่” คุณแดงรับรองเรื่องของ “คุณภาพ” ปลาเค็มที่ดีกว่าตลาดทั่วไป การขยายต่อจากปลาเค็มไปสู่การทำผลิตภัณฑ์พริกแกง ที่ขายในราคาที่สูงกว่าตลาดแต่รับรองเรื่องของคุณภาพอย่างมั่นใจเนื่องจากคุณแดงได้สร้างความเชื่อถือและความเชื่อมั่นให้กับครัวเรือนในหมู่บ้าน และทุกครั้งที่กระจายสินค้าออกมาขาย ก็สามารถขายได้หมดทุกครั้ง แม้ราคาจะเป็นเรื่องที่ทุกคนให้ความสนใจแต่คุณภาพก็เป็นสิ่งที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญและคำนึงถึงด้วยเช่นกัน

จากประเด็นเรื่องการจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือภายในชุมชนได้โยงไปถึงเรื่องของ “ข้าว” ที่ได้รับการถกเถียงจากผู้เข้าร่วมอย่างมาก ในที่ประชุมนี้ คุณประวิทย์³ ซึ่งเป็นบุคคลหนึ่งที่ขับเคลื่อนและดำเนินภายใต้การกำกับดูแลของทีวีบูรพา อันเป็นโครงการเกี่ยวกับ “เครือข่ายคนกินข้าวเพื่อชาวนา” ที่เป็นโครงการเพื่อเชื่อมโยงกลุ่มคนทั้ง 2 ส่วนเข้าด้วยกันนั่นคือ กลุ่มข้าวคุณธรรมที่เป็นผู้ผลิตข้าวหรือชาวนาในจังหวัดยโสธรและอำนาจเจริญ และกลุ่มคนที่เป็นผู้บริโภคข้าว ในขณะนี้สมาชิกรายปีที่เป็นผู้บริโภคข้าวถึง 100 คน ภายใต้การบริหารจัดการเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้น คุณประวิทย์ใช้ประเด็นเรื่องของ “คุณภาพ” ของสินค้าเป็นตัวชี้วัดราคาผลผลิต ซึ่งกลุ่มเกษตรกรจะเป็นผู้กำหนดราคาเอง การขายผลผลิต จะอยู่ในรูปของข้าวสารที่สีแล้ว มีได้ขายข้าวเปลือก แต่ราคานั้นจะต้องเกิดความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยยึดหลักเรื่องของคุณภาพและคุณธรรมเป็นสำคัญ ประกอบกับกระบวนการสร้างเครือข่ายก็มีความสำคัญที่จะขยายโอกาสให้กับกลุ่มเกษตรกรและผู้บริโภค การรับรู้ถึงกรรมวิธีการผลิตย่อมจะสร้างความเชื่อมั่นในสินค้าได้ แม้ว่าเราจะอยู่ที่ใดก็มั่นใจว่ากรรมวิธีการผลิตของกลุ่มนั้นเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการทำเกษตรในเชิงอินทรีย์มิใช่เกษตรเชิงเคมีอย่างในปัจจุบัน รูปธรรมของการดำเนินการในโครงการดังกล่าวแฝงไปด้วยนัยยะของการดึงคนกลับสู่บ้านเกิด นำสมาชิกของชุมชนหมู่บ้านรุ่นใหม่ กลับเข้ามาสู่ระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ในหมู่บ้านของตน เพื่อความสำนึกรักในถิ่นฐานบ้านเกิดโดยอาศัยกรอบของคุณธรรมในการจัดการและกระจายผลผลิต

² ผู้เข้าร่วมเวทีสัมมนาห้องย่อยที่ 1

³ ผู้เข้าร่วมเวทีสัมมนาห้องย่อยที่ 1

ภายใต้รูปแบบที่เรียกว่า “ผู้บริโภคเกื้อกูลผู้ผลิต” กระบวนการดังกล่าวนี้จะเป็นวัฏจักรวงจรที่หมุนเวียนสู่ความเป็นธรรมได้ ซึ่งคุณประสิทธิ์ก็จะสนับสนุนว่าการจัดการที่ดินนั้นจะต้องมาจากความร่วมมือจากกลุ่มเกษตรกรด้วยความตั้งใจที่จะขับเคลื่อนและดำเนินการอย่างจริงจัง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

5.1.3 ตลาดชุมชน: เครื่องมือสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

กระบวนการสร้างกลุ่มความร่วมมือและเครือข่ายจะนำมาซึ่งการผลักดันให้เกิด “ตลาดชุมชน” ตลาดที่มีรูปแบบการนำสินค้าอันผลิตได้จากท้องถิ่นออกมาวางขายเพื่อแลกเปลี่ยนให้กับคนกลุ่มอื่นๆ ที่มีผลผลิตที่แตกต่างกันออกไปตามกรรมวิธีและพื้นฐานดั้งเดิม ภาพสะท้อนของรูปแบบความร่วมมือทำให้เกิดตลาดชุมชนตามที่คุณแดงกล่าวคือ อำเภอภูซำ จังหวัดยโสธร ซึ่งมีระบบการจัดการภายในชุมชน มีการใช้เบี้ยแทนเงินเพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้ากัน สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือ แต่ถูกตั้งคำถามถึงการจัดการที่ไม่เป็นไปตามกระแสหลักของภาครัฐบาล จนทำให้เกิดการยกเลิกระบบดังกล่าวไป แล้วอีกสถานที่หนึ่งคือ ตลาดสุขใจ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมมีลักษณะคล้ายคลึงกับตลาดชุมชน แต่ตลาดเทศบาลชอยสองนั้น ไม่ใช่รูปแบบของตลาดชุมชนเนื่องด้วยตำแหน่งที่ตั้งอันอยู่ใจกลางเมืองและคนที่เป็นเจ้าของก็สืบทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษแล้ว สินค้าที่ขายกันก็มีทุกอย่าง โดยรับมาจากบริษัท มีสินค้าที่มาจากท้องถิ่น ขณะที่คุณสุจิตราได้ยกตัวอย่าง ตลาดบางหลวง ที่สามารถวางขายสินค้าหน้าร้านได้ ด้วยเสน่ห์และกลิ่นอายของสินค้าที่เป็นผลผลิตจากท้องถิ่น ค่าเช่าที่ขายของก็ไม่ต้องเสียเป็นผลให้ราคาสินค้าที่นำมาขายนั้นถูกกว่าตลาดทั่วไป และที่สำคัญตลาดชุมชนต้องสามารถต่อรองราคาได้อีกด้วย สะท้อนให้เห็นถึงการเกื้อกูล มีน้ำใจไมตรี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันระหว่างพ่อค้าแม่ค้ากับลูกค้า ในประเด็นนี้หลายคนก็ได้แสดงความคิดเห็นเพื่อสนับสนุนตัวอย่างของตลาดที่เรียกได้ว่าเป็นตลาดชุมชนโดยผ่านมุมมองที่เป็นประสบการณ์ของแต่ละท่านอีกด้วย

ความล้มเหลวของชีวิต ภายใต้ระบบเศรษฐกิจการเกษตร เพื่อส่งออก ทำให้ชาวบ้านหันไป ทบทุนและพัฒนาองค์ความรู้ เรื่องเกษตรพอเพียง/เกษตร ยั่งยืน เกิดการพัฒนาเป็น เครือข่ายการเรียนรู้ เกิดเวที สนทนาแลกเปลี่ยนในหมู่ผู้คนที่ มี กระบวนการเชื่อมโยงหนุนเสริม จากทั้งชาวบ้านและองค์กรพัฒนา เอกชน ฯลฯ

นโยบายเกษตรกรรมยั่งยืนที่เกิดขึ้นในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ก็เกิดขึ้นมาจากเกษตรกรรายย่อยเล็กๆ ที่ต้องการจัดการชีวิตสาธารณะของตนเอง ต้องการกำหนดทิศทางชีวิตของตัวเอง จนกระทั่งท้าทายต่อทิศทางนโยบายเกษตรกรรมกระแสหลักของรัฐ

ข้อมูลจากการศึกษาของโครงการวิจัยในเบื้องต้น พบว่า รูปแบบความร่วมมือในระดับพื้นที่ กลุ่มปฏิบัติการต่างๆ ในจังหวัดนครปฐม ได้ดำเนินการความร่วมมือในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดจากชุมชน ที่ต้องการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกันในการดำเนินกิจการต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นการประกอบการ บริหารจัดการเชิงธุรกิจ แต่ไม่ได้ต้องการทำธุรกิจเต็มรูปแบบ แต่เพื่อสร้างรากฐานความมั่นคงให้สมาชิก เป็นการร่วมกันสร้างระบบสวัสดิการให้ตนเอง หรืออีกนัยหนึ่ง สร้างภูมิคุ้มกันให้กลุ่ม ให้ชุมชน (เสรี พงศ์พิศ, 2548)

วิสาหกิจชุมชนมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 7 ประการ คือ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน เป็นงานที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ไม่ใช่การไปลงทุนที่อื่น
3. การริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน ไม่เน้นการทำตามคนอื่น หรือการ

ลอกเลียนแบบ แต่เป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้ การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเป็นการค้นคิดใหม่ๆ

4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ทำให้ผลผลิตมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น พัฒนาสู่การแข่งขันได้ ทำให้ได้ของดีท้องถิ่นและรูปแบบหรือเทคนิคสากลมาเสริมหรือผสมผสานให้กลมกลืน

5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนไม่ใช่เน้นที่การผลิตเพื่อขายอย่างเดียว แต่ผลิต แปรรูป จัดการให้เกิดการประกอบการในรูปแบบต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลัก

6. เกิดจากกระบวนการศึกษา วิจัย ต้องมีข้อมูล เกี่ยวกับชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

อย่างไรก็ตาม วิสาหกิจชุมชนยังอาศัยช่องทางการตลาด คือ เป็นการประกอบการที่ดำเนินการโดยกลุ่มชาวบ้านในชุมชนซึ่งไม่ได้ปฏิเสธตลาด ไม่ได้ปฏิเสธการส่งออกไปขายในตลาดใหญ่ รวมทั้งต่างประเทศ แต่วิสาหกิจชุมชนต้องมีความคิดที่หนักแน่น มีเป้าหมายชัดเจนว่าต้องการพึ่งตนเองเป็นอันดับแรก ประกอบกับมีการเรียนรู้การจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นบนฐานภูมิปัญญา อาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ และได้ความคิดสร้างสรรค์เป็นแรงขับเคลื่อน จะเกิดสิ่งใหม่ๆ ตลอดจนเกิดเป็นความร่วมมือที่สามารถขยายผลได้ต่อไป

ทั้งนี้ มุมมองของนักวิชาการอาวุโส ศ.ดร. อาพันธ์ กาญจนพันธุ์ ได้กล่าวถึงเป้าหมายทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานของสังคมมีอย่างน้อย 3 ประการ คือ ความก้าวหน้า ความเป็นธรรม และความยั่งยืน ทุกสังคมคงจะต้องพยายามนำกลไกทุก ๆ ส่วนมาใช้ ในการจัดการเศรษฐกิจให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวให้ได้มากที่สุด สำหรับสังคมไทยนั้น มักจะเลือกใช้กลไกเพียงบางส่วนกับเป้าหมายเพียงบางประการเท่านั้น เช่น การให้กลไกรัฐผลักดันความก้าวหน้าและความยั่งยืนบ้าง แต่ยังมีข้อจำกัดมากในด้านการสร้างเสริมความเป็นธรรม ทั้ง ๆ ที่ในสังคมไทยมีกลไกอีกหลายอย่าง ที่อาจให้มีบทบาทมากกว่าที่เป็นอยู่ แต่สังคมไทยยังไม่ได้จัดสรรบทบาทให้กับกลไกต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและสัมพันธ์กันเท่าที่ควร

ในความจริงแล้ว สังคมทุกสังคมจะมีกลไกต่าง ๆ ทำงานอยู่อย่างสลับซับซ้อน แต่ผู้มีอำนาจในสังคมมักจะกีดกันกลไกบางอย่างออกไป จนทำให้ดูเหมือนว่ากลไกบางส่วนเท่านั้นที่มีบทบาทมาก

ดังนั้นจึงต้องปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่างๆในสังคม เพื่อไม่ให้ส่วนหนึ่งส่วนใดครอบงำส่วนอื่นๆได้ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อผลักดันให้สร้างสถาบันทางสังคมสำหรับการจัดการแบบใหม่ๆ ซึ่งสามารถเปิดพื้นที่ให้หลายภาคส่วนของสังคม เข้าไปมีบทบาทในการต่อรอง ตรวจสอบ ควบคุม และถ่วงดุล กันมากขึ้น ในการจัดการทรัพยากรและส่วนเกินทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างหลักประกันความก้าวหน้า ความเป็นธรรม และความยั่งยืน ไปพร้อมๆกัน การผลักดันแนวคิดในการพัฒนาสถาบันทางสังคมใหม่ ที่มีลักษณะเป็นการจัดการเชิงซ้อน แทนที่การจัดการเชิงเดี่ยว ด้วยการเปิดให้ส่วนต่างๆในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ซึ่งจะช่วยส่งเสริมกระบวนการต่อรอง ตรวจสอบ และถ่วงดุล ระหว่างอำนาจฝ่ายต่างๆในสังคมได้มากขึ้น ซึ่งถือเป็นกระบวนการสำคัญอย่างยิ่ง ในการควบคุมดูแลให้เศรษฐกิจมีความยุติธรรมแก่ส่วนต่างๆในสังคมได้อย่างแท้จริง

สำหรับประเด็นเรื่องการศึกษาวิจัยเพื่อตอบโจทย์การใช้ตลาดชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นธรรมนั้น ได้มีการแสดงความคิดเห็นไว้ว่า ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสามารถของชุมชนในการจัดตั้งตลาดเพื่อนำไปสู่รูปแบบของ “ตลาดชุมชน” ที่ชุมชนจะสามารถต่อรองราคาและมีพลังในการต่อสู้กับพ่อค้าได้ รวมถึงการศึกษาถึงบริบทของสังคม วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และวิถีชีวิตที่รวมเข้าเป็นหนึ่งเดียวกับตลาดชุมชน ที่มีความเอื้อเพื่อและเกื้อกูลกันนอกจากระหว่างพ่อค้าแม่ค้ากับ

ลูกค้าแล้วยังมีความเอื้อเฟื้อกันระหว่างพ่อค้าแม่ค้าด้วยกันอีก ระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างพ่อค้าแม่ค้าด้วยกันสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือเชิงแลกเปลี่ยนแบบ Barter System ที่ไม่ต้องอาศัยสื่อกลางคือ เงิน ในการแลกเปลี่ยน เพียงแต่อาศัยน้ำใจไมตรีและความเชื่อมั่นต่อกัน นำสินค้าที่ตนเองไม่มีหรือไม่สามารถผลิตได้มาแลกเปลี่ยนกับสินค้าของพ่อค้าคนอื่น ๆ ก่อนที่จะเริ่มขายของตอนตั้งร้านหรือหลังจากขายสินค้าเรียบร้อยแล้วก่อนที่จะแยกย้ายกัน

นอกจากการศึกษาเรื่องความร่วมมือแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์ อันจะเกิดจากทั้งตนเองที่เป็นพ่อค้าแม่ค้าและลูกค้าด้วย ความซื่อสัตย์ต่อตลาดชุมชน ซื่อสัตย์ต่อคุณภาพและราคาสินค้าที่นำเข้าสู่ระบบตลาด ในกรณีดังกล่าวนี้ได้เชื่อมโยงไปสู่การที่พ่อค้าแม่ค้ารวมถึงลูกค้าที่มีหนี้สินด้วย เราจะสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นได้อย่างไร เมื่อพ่อค้าแม่ค้าก็ต้องการขายสินค้าในราคาที่สามารถทำให้เกิดกำไรเพื่อนำไปชำระหนี้สินได้ ประกอบกับลูกค้าก็ต้องการซื้อสินค้าที่มีราคาถูกแต่คุณภาพดี จะเห็นว่าความต้องการที่ไม่สอดคล้องกันนั้นจะนำไปสู่ความพึงพอใจและสร้างความเป็นธรรมในตลาดชุมชนได้อย่างไร อีกทั้งในปัจจุบันเราตกอยู่ภายใต้การครอบงำของร้านค้าสะดวกซื้ออย่างเช่น ร้าน 7 – 11 หรือร้านอื่นๆ ที่ได้ทำลายวัฒนธรรมของคนไทย ด้วยการดึงดูดเด็กรุ่นใหม่ให้เข้าไปสู่ระบบดังกล่าวแล้วจะมีใครเข้ามาสืบต่อร้านค้าหรือตลาดชุมชน แล้วใครจะเข้ามาสนับสนุนให้เกิดตลาดชุมชนได้บ้าง ขนาดและตำแหน่งแห่งที่ของตลาดชุมชนจะต้องเป็นอย่างไร รวมทั้งการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวหรือการเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่เป็นลูกค้าหลักจะเกิดขึ้นได้อย่างไร

ประเด็นโจทย์คำถามที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาในหัวข้อเรื่อง “การสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรม” ได้ทิ้งท้ายไว้นั้น ยังไม่มีกระบวนการเพื่อหาคำตอบภายในที่ประชุมอย่างชัดเจน มีเพียงแต่ความสงสัย ขงใจและความอยากที่จะค้นหาคำตอบซึ่งจะต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความสามารถในระเบียบวิธีวิทยาของการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การหาคำตอบสำหรับโจทย์ที่ชาวบ้านได้ตั้งข้อสังเกตไว้ รวมถึงการประสานความร่วมมือและการสร้างความเข้าใจเชิงวิชาการไปสู่กลุ่มของชาวบ้านที่มีการจัดการภายใต้องค์ความรู้และภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อผลักดันและดึงศักยภาพของชุมชนเข้าสู่การจัดการรูปแบบของตลาดชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและมีความเป็นธรรมในที่สุด

5.1.4 บทสรุป

“การสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรม” ในเบื้องต้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นของ “ความเป็นธรรม” เพื่อการสร้างนิยามและความหมายอย่างมีส่วนร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องก่อน การวาดภาพของความเป็นธรรมอาจจะมาจากประสบการณ์และความต้องการอันเป็นภาพฝันของชาวบ้าน ความเป็นธรรมของเศรษฐกิจภายในตลาดชุมชนเกิดขึ้นได้จากการกำหนดราคาที่เกิดจากความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายคือพ่อค้าแม่ค้ากับลูกค้า มีการสร้างมาตรฐานของการชั่งตวงวัดผลผลิต อีกทั้งผู้ที่รักษากฎหมายยังต้องสร้างคุณธรรมจากการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของส่วนรวมให้เกิดขึ้นภายในตลาดชุมชน และที่สำคัญคือการสร้างจิตสำนึกเรื่องความเป็นธรรมขึ้นในใจของทุกคนก่อนเป็นอันดับแรก

กระบวนการเพื่อสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรมนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากการจัดตั้งกลุ่มอาจจะในรูปแบบของสหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพ โดยจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายของกลุ่มด้วยวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งที่แตกต่างกัน แต่ที่เหมือนกันก็คือ การสรรสร้างให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของราคาสินค้า การกระจายผลประโยชน์ ระบบการบริหารจัดการภายในเพื่อ

ความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ โดยเฉพาะคุณภาพของผลผลิตที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้กับผู้บริโภคที่ได้ซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเครือข่าย โดยมั่นใจได้ว่าไม่ว่าจะซื้อจากที่ใด เมื่อได้เห็นชื่อหรือสัญลักษณ์ของกลุ่มก็จะสามารถไว้วางใจในสินค้าได้ ด้วยกรรมวิธีการผลิตที่เป็นมาตรฐานของกลุ่ม แต่ก็ยังสัมผัสได้ถึงความหลากหลายและกลิ่นอายของวิถีชีวิตท้องถิ่นอันเป็นต้นกำเนิดของผลผลิตดังกล่าวได้อีกด้วย

การสร้างความร่วมมือโดยอาศัย “ตลาดชุมชน” ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการจัดการความเป็นธรรม ตลาดชุมชนที่เกิดจากความต้องการของชุมชน มีการกำหนดขนาดของตลาด การเลือกสถานที่ตั้ง มีการบริหารจัดการโดยคนในชุมชนท้องถิ่นที่ได้รับความสนับสนุนและความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกโดยเฉพาะภาครัฐ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เกิดการยกระดับความร่วมมือของผู้ผลิตและผู้บริโภคที่จะขับเคลื่อนและผลักดัน “ตลาดชุมชนเพื่อการสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ” ให้เกิดขึ้นได้ ด้วยการธำรงรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิต ประเพณีของสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงมีการสืบทอดรูปแบบตลาดชุมชนจากคนรุ่นใหม่ที่เป็กำลังสำคัญภายใต้วิถีการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยจากกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันได้อีกด้วย

5.2 ถอดประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้สู่การสร้างตลาดเพื่อชุมชน

ตลาดชุมชน เป็นกลไกตลาดทางเลือกรูปแบบหนึ่ง ที่สอดคล้องกับชุมชนที่มีผลผลิตเหลือขาย แต่ยังมีปริมาณไม่มากนัก ไม่คุ้มสำหรับการขนย้ายไปขายนอกชุมชน แต่เพียงพอให้คนในชุมชนมาซื้อ ซึ่งในแต่ละชุมชนก็มักจะมีคนที่ไม่ได้ทำการผลิตและนิยมซื้ออาหารจากร้านค้า หรือผู้ค้าเร่จากนอกชุมชนอยู่แล้วจำนวนหนึ่ง หากคนในชุมชนเหล่านี้หันมาซื้อผลผลิตจากคนในชุมชนกันเอง ก็เท่ากับเป็นการสร้างการหมุนเวียนเงินอยู่ภายในชุมชนแทนที่จะหมุนออกนอกชุมชน นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างประสบการณ์การขายให้ผู้ผลิต จนเมื่อมีความชำนาญและมีสินค้ามากขึ้นจึงค่อยขยายขายนอกตลาดภายนอก จากประสบการณ์การพัฒนาตลาดชุมชน พบว่า ตลาดชุมชน เป็นสถานที่สำหรับการซื้อขาย

แลกเปลี่ยนสินค้า โดยให้ความสำคัญกับการผลิตและขายโดยคนในชุมชน เป็นกลไกช่วยให้เกิดการปรับปรุงและขยายการผลิต โดยเฉพาะอาหารปลอดภัยจากสารพิษ เกิดการพัฒนาความรู้และทักษะทางการตลาดและการบริหารจัดการ มีคณะกรรมการที่มาจากผู้แทนภาคีในชุมชนทำหน้าที่บริหารจัดการ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความสอดคล้องกับประเด็นวัฒนธรรมของชุมชน และการสะสมทุนเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาความเข้มแข็งทางสังคม และการพัฒนาด้านอื่นๆ ด้วย อันมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเองมากยิ่งขึ้น

ประเด็นการถอดประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้สู่การสร้างตลาดเพื่อชุมชน โดยให้ผู้เข้าร่วมทุกคนช่วยกันเล่าถึงประเด็นต่างๆ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นด้วยกัน คือ เรื่องราวของการสร้างตลาดชุมชนของแต่ละตำบลหรือแต่ละเครือข่าย โดยนำเสนอบทเรียน ประสบการณ์ที่เกิดขึ้น การเกิดเป็นตลาดชุมชนจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ความหมายของการเป็นตลาดชุมชน และข้อเสนอแนะถึงตลาดชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันควรเป็นอย่างไร

5.2.1 การสร้างตลาดชุมชนจากบทเรียนและประสบการณ์

เครือข่ายคนกินข้าวเกลือกลุ่ชาวนา ชาวนากลุ่มนี้เป็นกลุ่มชาวนาที่มีความคิดว่าการที่เขาจะปลูกข้าวให้คนกิน ถ้าใส่สารเคมีหรืออะไรเข้าไปมันจะเป็นบาปตกอยู่กับทั้งคนที่กินและคนที่ปลูกด้วย ฉะนั้นจึงมีความคิดที่จะปลูกข้าวอินทรีย์ เพราะสามารถช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายพวกสารเคมีปุ๋ยลงไป แต่ชีวิตชาวนาก็ยังไม่ดีขึ้นเต็มที่จึงเรียนรู้ต่อว่าทำอย่างไรชีวิตของชาวนาจึงจะดีขึ้นก็ต้องลด ละ เลิก อบายมุขเพราะมีแต่ทำให้เพิ่มค่าใช้จ่าย จึงนำมาสู่การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มว่าจะต้องมีคุณธรรมด้วย อย่างน้อยก็คือ ศีลห้า ซึ่งได้มีการสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับข้าวดังที่กล่าวไปนั้นผ่านทางทีวีบูรพา ซึ่งก็ได้มีการจัดกิจกรรมแก่ผู้ที่ได้รับรู้ลงไปสัมผัสวิถีจริงของกลุ่มชาวนากลุ่มนี้ จากนั้นก็มีการต่อยอดแนวคิดชาวนาต้องเป็นคนกำหนดราคาข้าวไม่ใช่ให้พ่อค้าคนกลางหรือรัฐเป็นคนกำหนด นั่นหมายความว่าชาวนาเองก็ต้องมีคุณธรรมด้วย จึงเกิดเครือข่ายเพื่อตัดพ่อค้าคนกลางออก แล้วส่งผลผลิตตรงมาที่ผู้บริโภคโดยการที่ผู้ผลิตและผู้บริโภคมาเจอกันโดยตรงนั่นเอง

กลุ่มพัฒนายั่งยืน เริ่มมาจากปัญหาการเป็นหนี้ของเกษตรกรที่มาจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี จึงเกิดการลดต้นทุนโดยการพยายามลด ละ เลิกสารเคมีหันมาทำเกษตรอินทรีย์ และการทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง ในส่วนของตลาดสุขใจเกิดจากแนวทางสวนสามพรานมีแนวทางเหมือนกับกลุ่มพัฒนายั่งยืน จึงเกิดการร่วมมือกัน เนื่องจากสวนสามพรานเองก็อยากคืนประโยชน์ให้แก่ชุมชนในสวนสามพรานด้วย จนเกิดเป็นตลาดสุขใจโดยมีหลักการที่ให้ผู้ผลิตพบผู้บริโภคโดยตรง ทำให้เกษตรกรได้ราคาผลผลิตที่ดีขึ้นเพราะไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง

ตลาดดอนหวาย เป็นตลาดเพื่อชุมชนมาขายร่วมกัน ต่อมาเน้นว่าเป็นตลาดของฝาก ตลาดท่องเที่ยว ซึ่งตลาดสามารถเกิดขึ้นได้จากการมีการร่วมกันของคณะกรรมการทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผอ.โรงเรียน มาประชุมร่วมกันและจะทำตลาดนี้ให้เป็นตลาดที่ดีขึ้น ในระยะแรกเป็นตลาดเพื่อชุมชนเน้นพ่อค้าแม่ค้าที่เป็นคนท้องถิ่น ต่อมา มีการบอกต่อ จึงกลายเป็นว่าไม่ได้เน้นพ่อค้าแม่ค้าที่เป็นคนท้องถิ่น 100% จึงได้มีการวางกติการ่วมกัน มีการจัดการแบ่งงานตามหน้าที่ของแต่ละฝ่าย หัวใจสำคัญที่ทำให้ตลาดเดินไปด้วยดี คือ ความร่วมมือของพ่อค้าแม่ค้า ช่วยให้ผู้ซื้อมีความเชื่อมั่นต่อสินค้า ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคในอดีตพ่อค้าแม่ขายบางคนระยะแรกเอาแต่กำไร คณะกรรมการ

แลกเปลี่ยนสินค้า โดยให้ความสำคัญกับการผลิตและขายโดยคนในชุมชน เป็นกลไกช่วยให้เกิดการปรับปรุงและขยายการผลิต โดยเฉพาะอาหารปลอดภัยจากสารพิษ เกิดการพัฒนาความรู้และทักษะทางการตลาดและการบริหารจัดการ มีคณะกรรมการที่มาจากผู้แทนภาคีในชุมชนทำหน้าที่บริหารจัดการ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความสอดคล้องกับประเด็นวัฒนธรรมของชุมชน และการสะสมทุนเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาความเข้มแข็งทางสังคม และการพัฒนาด้านอื่นๆ ด้วย อันมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเองมากยิ่งขึ้น

ประเด็นการถอดประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้สู่การสร้างตลาดเพื่อชุมชน โดยให้ผู้เข้าร่วมทุกคนช่วยกันเล่าถึงประเด็นต่างๆ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นด้วยกัน คือ เรื่องราวของการสร้างตลาดชุมชนของแต่ละตำบลหรือแต่ละเครือข่าย โดยนำเสนอบทเรียน ประสบการณ์ที่เกิดขึ้น การเกิดเป็นตลาดชุมชนจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ความหมายของการเป็นตลาดชุมชน และข้อเสนอแนะถึงตลาดชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันควรเป็นอย่างไร

5.2.1 การสร้างตลาดชุมชนจากบทเรียนและประสบการณ์

เครือข่ายคนกินข้าวเกลือกลุ่ชาวนา ชาวนากลุ่มนี้เป็นกลุ่มชาวนาที่มีความคิดว่าการที่เขาจะปลูกข้าวให้คนกิน ถ้าใส่สารเคมีหรืออะไรเข้าไปมันจะเป็นบาปตกอยู่กับทุกคนที่กินและคนที่ปลูกด้วย ฉะนั้นจึงมีความคิดที่จะปลูกข้าวอินทรีย์ เพราะสามารถช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายพวกสารเคมีปฎิลงไป แต่ชีวิตชาวนาก็ยังไม่ดีขึ้นเต็มที่จึงเรียนรู้ต่อว่าทำอย่างไรชีวิตของชาวนาจึงจะดีขึ้นก็ต้องลด ละ เลิกอบายมุขเพราะมีแต่ทำให้เพิ่มค่าใช้จ่าย จึงนำมาสู่การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มว่าจะต้องมีคุณธรรมด้วย อย่างน้อยก็คือ ศีลห้า ซึ่งได้มีการสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับข้าวดังที่กล่าวไปนั้นผ่านทางทีวีบูรพา ซึ่งก็ได้มีการจัดกิจกรรมแก่ผู้ที่ได้รับรู้ลงไปสัมผัสวิถีจริงของกลุ่มชาวนากลุ่มนี้ จากนั้นก็มีการต่อยอดแนวคิดชาวนาต้องเป็นคนกำหนดราคาข้าวไม่ใช่ให้พ่อค้าคนกลางหรือรัฐเป็นคนกำหนด นั่นหมายความว่าชาวนาเองก็ต้องมีคุณธรรมด้วย จึงเกิดเครือข่ายเพื่อตัดพ่อค้าคนกลางออก แล้วส่งผลผลิตตรงมาที่ผู้บริโภคโดยการที่ผู้ผลิตและผู้บริโภคมาเจอกันโดยตรงนั่นเอง

กลุ่มพัฒนายั่งยืน เริ่มมาจากปัญหาการเป็นหนี้ของเกษตรกรที่มาจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี จึงเกิดการลดต้นทุนโดยการพยายามลด ละ เลิกสารเคมีหันมาทำเกษตรอินทรีย์ และการทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง ในส่วนของตลาดสุขใจเกิดจากแนวทางสวนสามพรานมีแนวทางเหมือนกับกลุ่มพัฒนายั่งยืน จึงเกิดการร่วมมือกัน เนื่องจากสวนสามพรานเองก็อยากคืนประโยชน์ให้แก่ชุมชนในสวนสามพรานด้วย จนเกิดเป็นตลาดสุขใจโดยมีหลักการที่ให้ผู้ผลิตพบผู้บริโภคโดยตรง ทำให้เกษตรกรได้ราคาผลผลิตที่ดีขึ้นเพราะไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง

ตลาดดอนหวาย เป็นตลาดเพื่อชุมชนมาขายร่วมกัน ต่อมาเน้นว่าเป็นตลาดของฝาก ตลาดท่องเที่ยว ซึ่งตลาดสามารถเกิดขึ้นได้จากการมีการร่วมกันของคณะกรรมการทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผอ.โรงเรียน มาประชุมร่วมกันและจะทำตลาดนี้ให้เป็นตลาดที่ดีขึ้น ในระยะแรกเป็นตลาดเพื่อชุมชนเน้นพ่อค้าแม่ค้าที่เป็นคนท้องถิ่น ต่อมา มีการบอกต่อ จึงกลายเป็นว่าไม่ได้เน้นพ่อค้าแม่ค้าที่เป็นคนท้องถิ่น 100% จึงได้มีการวางกติการ่วมกัน มีการจัดการแบ่งงานตามหน้าที่ของแต่ละฝ่าย หัวใจสำคัญที่ทำให้ตลาดเดินไปด้วยดี คือ ความร่วมมือของพ่อค้าแม่ค้า ช่วยให้ผู้ซื้อมีความเชื่อมั่นต่อสินค้า ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคในอดีตพ่อค้าแม่ขายบางคนระยะแรกเอาแต่กำไร คณะกรรมการ

ก็ให้เปลี่ยนแปลงโดยเอาของดีมาขายถ้าคุณภาพดีถึงราคาแพงก็ขายดี โดยสรุปรูปแบบของตลาดดอนหวายก็คือเริ่มตั้งแต่การมีคนที่มีวิสัยทัศน์คือ อ.สวัสดิ์ นามสกุล มีการสร้างความร่วมมือในแม่คำ และคิดเรื่องคุณภาพราคาที่เหมาะสมกัน ตลอดจนถึงกลไกในการบริหารจัดการตลาดร่วมกันโดยมีคณะกรรมการสืบทอดกัน ทั้งฝ่ายสถานที่ โฆษณา ประชาสัมพันธ์ คุณภาพ จนถึงมีกิจกรรมที่น่าสนใจและการสร้างการบริการที่สร้างความประทับใจ โดยมีการเชื่อมโยงกับชุมชนในเรื่องการดูแลสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

ตำบลดอนช้าง ในส่วนผู้ผลิตเห็นว่าเราควรจะไปปลูกจิตสำนึกให้ผู้ผลิตก่อน การปลูกแบบผสมผสานอย่างแท้จริง ถ้าเรามีของมีคุณภาพแม่คำก็จะเข้ามาหาเราเองโดยไม่จำเป็นต้องมีตลาดก็ได้

ตำบลสามง่าม ผู้ผลิตพืชผักสวนครัวปลอดสาร มีการรวมกลุ่มกันขึ้นมาโดยการปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเองแล้วนำส่วนที่เหลือไปขายที่ตลาดนัดปลอดสาร

5.2.2 การเกิดเป็นตลาดชุมชนจะเกิดขึ้นได้อย่างไร

จากชุดรูปแบบของประสบการณ์แต่ละส่วนก็คงมีความหลากหลาย คือรูปแบบการเป็นตลาดชุมชนกับตลาดภายนอกต้องมีการปะทะประสานกันตลอดเวลา

สำหรับเรื่องของชุมชนที่มีการเสนอมาจะสามารถมองเห็นว่า ตลาดเป็นตลาดชุมชนเป็นระดับหมู่บ้าน คือชาวบ้านพยายามจัดการตัวเองเพื่อความอยู่รอด ในเรื่องของรายรับรายจ่ายมีการทำบัญชีครัวเรือน และในเรื่องสุขภาพการลด ละ เลิกสารเคมี จนเกิดเป็นกลุ่มสีเขียวในระดับหมู่บ้านขึ้นมา อีกหนึ่งลักษณะตลาดชุมชนรูปแบบเครือข่าย คือ ตลาดดอนหวายที่เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ของตลาดในระดับชุมชนภายในตำบล และตลาดสุขใจที่เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ของตลาดหลายๆตำบลรวมกันเป็นระดับชุมชนเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าตลาดชุมชนมีรูปแบบที่หลากหลายมีระบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกัน ทั้งในเรื่องของชุมชน ในเรื่องของกลุ่ม ในเรื่องของเครือข่าย และเป็นเรื่องของผู้บริโภค แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการเกิดเป็นตลาดชุมชนก็เริ่มเกิดมาได้จากความร่วมมือร่วมใจ ความมีศรัทธาร่วมกันของหน่วยต่างๆจนเกิดเป็นความเข้มแข็งของตลาดนั่นเอง

5.2.3 ความหมายของการเป็นตลาดชุมชน

ความหมายของตลาดชุมชนมีอยู่หลากหลายรูปแบบแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ไม่จำเป็นว่าต้องมีรูปแบบเดียวที่เป็นจุดยืนของชุมชนซึ่งก็ต้องค่อยๆ เรียนรู้กันไป หรืออาจถือได้ว่าตลาดชุมชนเองนั้นเป็นเครื่องมือการเรียนรู้อย่างหนึ่งนั่นเอง

ตลาดชุมชนเพื่อ
คนชุมชนเพื่อสร้างความ
ยั่งยืนของท้องถิ่นของ
ชุมชนได้ โดยเริ่มต้นจาก
ทำเพื่อกิน คือการที่แต่ละ
ครัวเรือนก็มีการปลูกพืชผัก
ผลไม้ต่างๆไว้กินเองบน
ปัจจัยการผลิตของตนเอง

เมื่อผลผลิตเพียงพอแก่ความต้องการของตนแล้ว หากมีผลผลิตส่วนเกินจึงนำมาแลกเปลี่ยนกัน หรือเป็นการผลิตตามความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก โดยอาจเป็นในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนกับญาติพี่น้องไม่ใช้การซื้อขาย หรือเป็นการซื้อขายกันในราคาที่เหมาะสมเป็นธรรม โดยที่หากเป็นการซื้อขายภายในชุมชนของตนเองแล้วราคาก็จะต่ำกว่าท้องตลาดทั่วไป ซึ่งก็เป็นการเชื่อมโยงชุมชนโดยใช้เรื่องของการแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นตัวเชื่อม โดยที่ผู้ผลิตต้องมีคุณสมบัติต่อผู้บริโภค เน้นหนักไปที่การดูแลสุขภาพของทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคผ่านการเกษตรแบบอินทรีย์ พร้อมทั้งไม่ละเลยเรื่องของคุณภาพสิ่งแวดล้อม แต่ก็ไม่ลืมเป้าหมายสูงสุด คือ การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งมีความยั่งยืน กำหนดเศรษฐกิจชุมชนได้ ชุมชนสามารถจัดการตนเองได้นั่นเอง มากไปกว่านั้นก็จะสามารถเกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ตลาดชุมชนขึ้นมาได้ โดยผ่านเรื่องสื่อสารสังคม วิถีชุมชน กับเรื่องกองทุนระดมทุนสวัสดิการ

หลายๆคนได้ให้ความสำคัญตรงที่ว่าเป็นตลาดชุมชนเพื่อชุมชน แต่ที่ผ่านมามักจะเป็นตลาดชุมชนเพื่อคนภายนอกเพื่อการท่องเที่ยว ตามนโยบายของรัฐแต่ตลาดทุกตลาดที่เกิดขึ้นมาได้เกิดขึ้นบนฐานของการสนับสนุนความต้องการของนโยบาย แต่บางชุมชนก็สามารถนำเอานโยบายมาปรับใช้ร่วมกันได้ดี บางอันก็ไปไม่ได้ซึ่งก็เป็นอุปสรรคเงื่อนไขที่อยู่ในแต่ละชุมชนเอง

5.2.4 ข้อเสนอแนะถึงตลาดชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันควรเป็นอย่างไร

การจะเป็นตลาดชุมชนต่อไปโดยจะมีเงื่อนไขอย่างไร มีวิธีการสำคัญอย่างไรบ้างบนฐานบทเรียนของของตนเอง เราจะสามารถทำอะไรให้สิ่งต่างๆที่ได้แลกเปลี่ยนกันนั้นมันสามารถเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมได้ เพื่อให้เป็นแนวคิดทั้งต่อตนเองและผู้อื่นที่จะสามารถนำไปใช้หาแนวทางเริ่มหรือการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้ต่อไป

ความยั่งยืนของตลาดชุมชนในปัจจุบันเกษตรกรต้องมีหัวใจมีจิตสำนึกที่จะทำเกษตรอินทรีย์จริงๆ ต้องมีรูปแบบในการประสานงานในทุกกระตือรือร้นการทำงานที่เป็นตลาดชุมชน โดยเริ่มจากคน ข้อมูลและความร่วมมือที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆอย่างเป็นระบบ นำไปสู่การหาช่องทางทางการตลาดที่ดีเป็นที่รองรับผลผลิตในราคาที่แน่นอนจากเกษตรกร

อีกทั้งยังต้องขับเคลื่อนตัวผู้บริโภคด้วยให้ปรับเปลี่ยนวิธีคิด ไม่ใช่ขับเคลื่อนเฉพาะผู้ผลิตว่าต้องเลิกใช้สารเคมี และเลิกใช้ปุ๋ยเคมี ถ้าปลายทางคือผู้บริโภคไม่ได้เพิ่มขึ้นกระบวนการก็จะตัน ซึ่งทางรัฐเองก็ต้องมีนโยบายที่ทำให้เกษตรกรหายใจได้ ต้องมีการสร้างความศรัทธาในระดับปฏิบัติการ และหันมาให้ความสำคัญอย่างจริงจังในเรื่องเกษตรอินทรีย์ ทั้งการให้ความรู้ ข้อมูลและการให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ จนกระทั่งเกิดการทำให้จังหวัดนครปฐมเป็นจุดเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ โดยเน้นหลักไปที่การปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมก็จะเป็นเรื่องง่ายที่สิ่งอื่นๆจะเกิดขึ้นตามมาได้ โดยให้มีการสรุปวิเคราะห์บทเรียนจากประสบการณ์ของคนในพื้นที่ก่อน ก่อนที่จะมีการขับเคลื่อนไปว่าจะเป็นอย่างไรต่อไป

5.2.5 บทสรุป

จากกรณีหลักๆคือ เครือข่ายคนกินข้าวเกลือกุลชาวนา พัฒนาเกษตรยั่งยืนตลาดสุขใจ ตลาดดอนหวาย รวมไปถึงประสบการณ์ของตัวชุมชนซึ่งได้เกิดบทเรียนสำคัญร่วมกัน คือ เรื่องการจัดการแนวคิดด้วยเรื่องการสร้างตลาดชุมชน การจะเกิดตลาดชุมชนได้จะมีพื้นฐานมาจากการแก้ไขปัญหาร่วมกันในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องหนี้ ที่ดิน เกษตรกร การลดต้นทุน และเรื่องต่างๆที่เป็นปัญหาร่วมกัน ดังนั้นจึงมีกระบวนการสร้างตลาดชุมชนโดยเริ่มต้นจัดการระบบการเชื่อมโยงที่ทำให้ก่อเกิดระหว่างผู้ผลิตกับผู้ขาย คือ ระบบการจัดการตลาด ระบบการผลิต รูปแบบชีวิตเกษตรกรที่พยายามปรับเปลี่ยนจากเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ ที่สำคัญในการทำงานเริ่มต้นโดยคน ซึ่งมีกิจกรรมและมีการจัดการสื่อสาร

ความร่วมมือจึงเกิดเป็นตลาดชุมชนขึ้นได้ บทเรียนที่เกิดร่วมกัน คือ ชุมชนต้องสร้างอาชีพ สร้างโอกาส สร้างสิ่งแวดล้อม สร้างวงจรการผลิตที่ดี สร้างการเชื่อมโยงของเครือข่ายทางสังคม เหล่านี้คือในแง่ของบทเรียนร่วมกันของตลาดชุมชนและเครือข่ายผู้บริโภคร่วมกันบนพื้นฐานของการที่จะแก้ปัญหา ร่วม เป็นสิ่งที่สำคัญของตัวตลาดชุมชน

จากนั้นเรามองเห็นว่าตลาดชุมชนที่เรามีอยู่สามารถแบ่งได้คร่าว ๆ ว่าเป็นระดับชุมชนจริง ๆ คือระดับหมู่บ้านที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนในเรื่องของผักปลอดสารต่างๆ เพื่อสุขภาพของคนในชุมชนและการจัดการชุมชน อีกตลาดคือ ตลาดกลุ่มและเครือข่าย เช่น ดอนหวาย สุขใจ และอีกหลาย ๆ ตลาดที่เกิดขึ้นในนครปฐม เพื่อเน้นเรื่องสุขภาวะ และในเชิงสุขภาวะ และเรื่องเชิงเศรษฐกิจ และสุดท้ายตลาดที่เกิดขึ้นเป็นกระแสใหม่คือตลาดที่ผู้ผลิตพบผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นอีกลักษณะของนวัตกรรมที่เกิดขึ้นเชื่อมโยงกันแต่เกิดขึ้นมานานเป็นสิบปีแล้ว จากที่สัมมนาด้วยกันมาทั้งหมดพอที่จะสรุปเป็นโมเดลเรื่องของตลาดชุมชนที่เป็นข้อคิดเห็นร่วมกันดังนี้

1) ผู้ผลิต ทั้งหมดเป็นกระบวนการตลาดชุมชน

2) ผู้บริโภค ทางเครือข่ายคนกินข้าวเกลือกุลชานาเสนอว่า ต้องพินิจตัดสินผู้บริโภคด้วยให้เห็นความสำคัญของสุขภาวะ ความปลอดภัย เรื่องกระบวนการผลิตของผู้ผลิต โดยผู้บริโภคเป็นตัวกำหนดได้ว่าไม่ต้องการให้สารเคมีเข้าร่างกายนี้คือตัวกำหนดกระบวนการผลิตของผู้ผลิตด้วยเหมือนกัน

3) เรื่องของวิชาการ คือ ตัวข้อมูลความรู้ และการส่งเสริม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาส่งเสริมทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค

ดังนั้นคำว่าตลาดชุมชนในรูปแบบนี้จึงเป็นการเชื่อมโยงกันทั้งสามฐานร่วมกัน ซึ่งตลาดชุมชนอาจมีรูปแบบ คือ รูปแบบพอมีกระบวนการชัดเจน อาจจะเป็นตลาดประวัติศาสตร์ เป็นแบบภูมิปัญญา ก็ได้แต่ก็ต้องควบคู่ไปกับการที่ชาวบ้านจะรักษาวัฒนธรรมไว้ได้อย่างไร บนฐานของวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวที่หลังไหลมา

ชุมชนต้องพิจารณาถึงเงื่อนไขที่ทำให้เขาสามารถรักษาตรงนั้นไว้ได้
ตลาดแบบท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีชีวิตชาวบ้านเพื่อการเรียนรู้ศึกษา ตลาดแบบอาหารเพื่อสุขภาพที่ดี ซึ่งทั้งหมดสามารถเอาไปฟื้นฟูสร้างแนวคิด สร้างระบบการปฏิบัติ สร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงที่เราสามารถแก้ไขปัญหาาร่วมกัน กำหนดการแก้ไขปัญหาทางสังคมร่วมกันได้

เพราะฉะนั้นตลาดชุมชนจึงไม่เป็นเพียงแค่ตลาดอย่างเดียวในความหมายของพาณิชย์หรือความหมายของทุนนิยมโลก แต่มันคือชีวิตและสิ่งที่เรามีเป้าหมายมีความศรัทธาร่วมกัน เพราะหากฐานรากคือระดับชุมชนมีความมั่นคงแล้ว การพัฒนาหรือต่อยอดในระดับต่อไปก็จะมีอัตราความสำเร็จสูง ซึ่งก็จะเกิดประโยชน์แก่คนทุกคนทุกระดับชั้นในสังคมนั่นเอง

5.3 ตลาดชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพสังคมถูกพัฒนาขึ้นโดยนักวิชาการจากประเทศยุโรปในช่วงกลางของทศวรรษ 1990 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขจุดอ่อนและสร้างดุลยภาพให้เกิดขึ้นระหว่างการพัฒนาโดยมุ่งเน้นตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวมาเน้นตัวชี้วัดทางด้านสังคมประกอบด้วย

คุณภาพสังคมตามคำนิยามของ Beck และคณะ (1997) หมายถึง ระดับความสามารถของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่

คุณภาพสังคมจะเน้นทั้งในระดับสังคมและปัจเจกบุคคล และเป็นการมองสังคมในลักษณะองค์รวม สังคมที่มีคุณภาพ คือสังคมที่ประสบความสำเร็จทั้งในด้านเศรษฐกิจและมีการพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมทางสังคม ตามที่ Walker (2009) กล่าวว่าสังคมที่มีคุณภาพในระดับดีเป็นสังคมที่สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมและมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพพื้นฐาน และระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในชุมชน คุณภาพสังคมจะขึ้นอยู่กับระดับของเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ปัจเจกบุคคลมีโอกาสเข้าถึงได้อย่างพร้อมหน้ากัน

Beck (1997) (อ้างถึงใน สุรสิทธิ์ วชิรขจร, เอกสารอัดสำเนา) และคณะได้แยกมิติของคุณภาพสังคมซึ่งมีลักษณะเชื่อมโยงกันเป็น 4 มิติ ได้แก่

1. ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio-economic Security) คือ การที่ความต้องการพื้นฐานของบุคคลได้รับการสนองตอบโดยระบบและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม (Social Inclusion) เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ลดทอนความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือทางสังคม ระดับความสมานฉันท์ที่ยอมรับได้จะต้องเป็นระดับที่ทุกคนในสังคมสามารถที่จะอยู่ในสังคมในฐานะของมนุษย์อย่างแท้จริง ซึ่งความสมานฉันท์ทางสังคมนี้จะเกี่ยวข้องกับสภาพทางสังคมที่เป็นวัตถุ และความมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
3. ความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion) เกี่ยวข้องกับหลักของความเสมอภาคเท่าเทียมและโครงสร้างทางสังคมที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียม เป้าหมายหลักคือการครอบคลุมของบริการ
4. การเสริมสร้างพลังทางสังคมให้แก่ประชาชน (Social Empowerment) คือ ความสำนึกในความสามารถของบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งเป้าหมายหลักคือการส่งเสริมให้คนเป็นพลเมืองที่มีศักยภาพและอำนาจอย่างแท้จริง

สำหรับกรณีประเทศไทย แนวคิดคุณภาพสังคมทำให้เห็นว่า สังคมที่มีคุณภาพคือสังคมที่ประสบความสำเร็จทั้งในด้านเศรษฐกิจและมีการพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมทางสังคม ทั้งนี้ แนวคิดคุณภาพสังคมดังที่กล่าวมาจะมีความเป็นไปได้เพียงใดในการนำมาขับเคลื่อนการพัฒนาในบริบทสังคมไทย จึงเป็นที่น่าศึกษาวิจัยถึงเงื่อนไข ข้อจำกัด รวมถึงศักยภาพในการพัฒนาสู่สังคมคุณภาพต่อไป

5.3.1 คุณภาพสังคม: นัยสำคัญบางประการ

ประเด็นที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ชาวบ้านห้วยไผ่ คุณแม่พันธุ์ พันธุพันธ์ กล่าวถึงโรงงานอลูมิเนียมที่ตั้งอยู่ในชุมชน นอกจากปล่อยควันพิษแล้วยังส่งกลิ่นเหม็นส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชนโดยเฉพาะโรคเกี่ยวกับทางเดินหายใจ ส่งผลกระทบต่อน้ำดื่มและปัญหาเกษตรกรรม นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ จากปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวชาวบ้านได้เคยร้องเรียนโรงงานอลูมิเนียมแล้ว แต่โรงงานยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ นอกจากนี้ยังมีบริษัทก้นตนา มูฟวี่ ทาวน์ตั้งอยู่ในพื้นที่และทำการปล่อยน้ำเสียลงคลอง ด้วยความเกรงกลัวอิทธิพลชาวบ้านจึงไม่กล้าเข้าไปดำเนินการใด ๆ กับทางบริษัท คุณสุทัศน์ สามสีเนียมจึงได้เสนอว่า การที่จะต่อสู้กับกลุ่มนายทุนหรือโรงงานอุตสาหกรรมนั้น ชาวบ้านต้องพร้อมทั้งข้อมูลความรู้ และใจ และต้องประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนในท้องถิ่นได้รับทราบปัญหานั้นเพื่อสร้างแนวร่วมในการต่อสู้ต่อรองด้วย โดยได้ยกกรณีตัวอย่างจากหมู่บ้านของตนเองที่มีโรงงานอบกล้วยไม้มาเริ่มก่อตั้ง ซึ่งโรงงานอ้างว่าได้ผ่านจังหวัดและเทศบาลมาเรียบร้อยแล้ว และจะใช้ถ่านหินในการอบกล้วยไม้ ชาวบ้านโดยคุณสุทัศน์ เพื่อนบ้าน และเจ้าหน้าที่จึงรวมกลุ่มกันเพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รับทราบถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ถ่านหิน และยังยื่นรายชื่อไปให้เทศบาลตรวจสอบการก่อสร้างโรงงานกล้วยไม้ ตรวจสอบความปลอดภัย และเพื่อให้เกิดกระบวนการทำประชาพิจารณ์ ซึ่งผลปรากฏว่าประชาพิจารณ์ไม่ผ่าน เป็นผลให้โรงงานกล้วยไม้ยุติการก่อสร้าง ทั้งนี้เป็นผลมาจากการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักถึงความไม่ปลอดภัยจากการใช้ถ่านหินนั่นเอง

คุณกฤษฎา บุญชัย⁴ ผู้ดำเนินรายการ ได้กล่าวเสริมถึงความสำคัญของการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร โดยเล่าจากประสบการณ์ที่เคยพบว่า บริษัทหรือหน่วยงานภาครัฐที่ให้ข้อมูลเพียงด้านเดียวและมีการโฆษณาชวนเชื่อกับชาวบ้าน ส่งผลให้ชาวบ้านแตกแยกกันระหว่างกลุ่มที่ได้รับข้อมูลด้านเดียวและเชื่อในข้อมูลนั้น กับกลุ่มชาวบ้านที่ประสบปัญหา ดังนั้นทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องไม่เกิดกันกลุ่มที่มีความเชื่อแตกต่างจากเราว่าเป็นฝ่ายตรงข้าม โดยให้คิดว่ายังไวกี่เป็นคนในชุมชนเดียวกัน ขณะเดียวกันก็ต้องหาวิธีการนำเสนอข้อมูลกับอีกฝ่าย

ต่อมา คุณสวัสดิ์ นิมนนท์ ได้กล่าวถึงปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในตลาดดอนหวายซึ่งอยู่ติดกับแม่น้ำท่าจีนมีน้ำขึ้นน้ำลง สร้างความเสียหายแก่แพอาหารที่อยู่ริมน้ำ ปัญหาส่วนหนึ่งมาจากผักตบชวาที่ไหลมาติดสะพานที่มีอยู่เป็นจำนวนมากทำให้น้ำไหลช้าลง น้ำจึงมีปริมาณสูงขึ้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขได้ง่ายนักเนื่องจากแม่น้ำไหลผ่านหลายพื้นที่ จึงไม่สามารถแก้ไขได้เพียงพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เพราะฉะนั้นต้องแก้ทั้งระบบ และปัญหาที่สำคัญคือ ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบมีเรือตัดผักตบชวาที่เข้ามาด้วยงบประมาณสูง แต่กลับถูกนำมาใช้งานไม่บ่อยนัก

⁴ ผู้ดำเนินรายการเวทีห้องย่อย

5.3.2 บทบาทองค์กร/หน่วยงาน ต่อคุณภาพชีวิตประชาชน

โดยรวมแล้วมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับปัญหาการทำงานขององค์กร/หน่วยงานของรัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ แทนที่องค์กรจะให้ความช่วยเหลือชุมชนแต่กลับไม่คอยให้ความช่วยเหลือ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แทนที่จะเป็นองค์กรของชาวบ้านและประชาชนได้ก็กลับเป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่สามารถเข้าถึงได้ยาก ส่วนรัฐบาลเองก็ไม่จริงจังกับการทำงานและปราศจากความรับผิดชอบ เช่น การให้ข้อมูลที่ไม่มีการให้ข้อมูลอย่างจริงจัง สร้างนโยบายขึ้นมาแต่ไม่ดำเนินการอย่างจริงจัง หรือพัฒนาและแก้ปัญหาไม่ถูกทาง ปัญหาจึงตกอยู่กับชาวท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีปัญหาจากการใช้งบประมาณไม่เหมาะสมของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และยังปิดบังข้อมูลไม่ให้ประชาชนรับทราบความจริง หรือให้ข้อมูลกับประชาชนเพียงด้านเดียว จึงเป็นเรื่องที่ทำทนายว่าจะมีวิธีการอย่างไรให้คนในท้องถิ่นได้รับรู้ปัญหาตรงกัน มีความคิดเห็นตรงกัน มีข้อมูลตรงกัน เพื่อที่จะมาตัดสินใจร่วมกันได้

ดังนั้นแนวทางแก้ไขของการใช้งบประมาณควรมาจากความต้องการของคนในชุมชนว่าต้องการให้พัฒนาในด้านใด โดยให้ประชาชนมาประชุมเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็น ชุมชนต้องรู้ถึงศักยภาพและเป็นผู้ริเริ่มก่อน แล้วจึงขอเงินจากรัฐสนับสนุน น่าจะเป็นประโยชน์มากกว่าที่รัฐจะทุ่มเงินมาให้ชุมชนซึ่งชุมชนไม่ได้ต้องการจริง ๆ

การรวมตัวของประชาชนเพื่อสร้างแนวร่วมก็เป็นสิ่งสำคัญเพื่อมีอำนาจในการต่อรอง เรียกว่าสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนก่อนแล้วความช่วยเหลือจากองค์กรต่าง ๆ ก็จะตามมาในภายหลัง เหนือสิ่งอื่นใดการเป็นที่พึ่งแห่งตนตามรอยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยไม่หวังพึ่งหน่วยงานแต่เพียงอย่างเดียว ยังคงเป็นแนวทางที่สำคัญเสมอ

5.3.3 วิธีชีวิตการผลิตทางด้านเกษตรกรรมต่อคุณภาพชีวิต

ประเด็นการได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร คุณโกมล ต่อนสตกล่าว่าเกษตรกรมักได้ข้อมูลข่าวสารจากร้านขายปุ๋ยขายยา คนขายปุ๋ยอะไรเกษตรกรมักจะเชื่อ ส่วนข้อมูลจากหนังสือเกษตรหรือสื่อเทคโนโลยีจะได้รับน้อย ส่วนคุณสุทัศน์ สามสีเนียมได้บอกว่าการพูดคุยกันในเครือข่ายก็เป็นวิธีการได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเช่นกัน คุณกฤษฎา บุญชัย จึงให้ความเห็นว่าดังนั้นการกระจายข้อมูลข่าวสารในกลุ่มที่มีอาชีพเดียวกันหรือการสร้างกลุ่มเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้กันน่าจะทำให้การพบปะแลกเปลี่ยนกันมีพลังมากกว่าการได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากร้านขายปุ๋ยขายยา และนอกจากนี้ยังมีองค์กรอื่น ๆ ที่จะสามารถเข้ามาเสริมวิชาการให้กับเกษตรกรได้ เช่น สถาบันวิชาการในท้องถิ่น หรือสื่อมวลชนเป็นปัจจัยเสริม

ประเด็นการมีวิถีชีวิตทางด้านเกษตรกรรมแบบเดิม ๆ วิธีการผลิตที่ถูกถ่ายทอดปลูกฝังกันมาจนกลายเป็นความคิดความเชื่อว่าเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง เป็นปัญหาหนึ่งที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชน และการเปลี่ยนแปลงความคิดความเชื่อดังกล่าวแล้วย่อมเป็นเรื่องยาก

คุณโกมล ต่อนสต ได้ชี้ให้เห็นว่า องค์ความรู้ด้านการเกษตรที่ถูกถ่ายทอดกันมาบางครั้งก็เป็นองค์ความรู้ที่ไม่เหมาะสมในการปฏิบัติ แต่ก็ยังได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น การทำเกษตรเชิงเดี่ยว ที่ส่งผลให้เกิดปัญหาดินเสีย โดยมองข้ามการทำการเกษตรแบบผสมผสาน การใส่ปุ๋ยเคมียิ่งใส่ดินยิ่งดี การใช้ยากำจัดศัตรูพืชที่ยิ่งใช้ก็ยิ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพ รวมถึงการทำการเกษตรโดยไม่คำนึงถึงต้นทุนที่เสียไปแต่กลับพูดถึงเพียงรายได้ที่เข้ามาเท่านั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกปลูกฝังกันมาตลอดและถูกนำมาปฏิบัติสืบทอดกันมานาน การที่จะมาเปลี่ยนแปลงความคิดความเชื่อเกี่ยวกับวิถีการผลิตในภายหลังจึงเป็นเรื่องยาก ซึ่งคุณโกศล แยมบางแก้วก็ให้ความเห็นที่เป็นไปในทางเดียวกันว่าที่ตลาดสุขนั้นกลุ่มพัฒนายังยืนสามารถผลิตปุ๋ยใช้เอง และพยายามประชาสัมพันธ์ผ่านทางวิทยุชุมชนและบอกกล่าวพูดคุยกับเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรเกิดความสนใจว่าปุ๋ยชีวภาพดีกว่าสารเคมี ซึ่งชาวบ้านก็ยังมีเชื่อเดิมว่าปุ๋ยเคมีต้องดีกว่าปุ๋ยชีวภาพ ในขณะที่คุณสุทัศน์ สามสีเนียมได้ให้ความเห็นว่า การที่จะให้ชาวบ้านเปลี่ยนมาใช้เกษตรอินทรีย์นั้นชาวบ้านทำได้ยาก เนื่องจากมีรายได้

ในระดับหนึ่งแต่เมื่อเปลี่ยนมาเป็นเกษตรอินทรีย์แล้วทำให้รายได้ลดลงไป ทำให้การเพาะปลูกในแง่ธุรกิจนั้นทำไม่ได้ แต่บางคนก็ปลูกผักไร้สารพิษไว้เล็ก ๆ น้อย ๆ นอกเหนือจากการปลูกแบบเคมีแล้ว ซึ่งผักไร้สารพิษตรงนี้สามารถนำมาขายได้ จึงเป็นสัญญาณหนึ่งที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มขึ้นมาเป็นตลาดได้

ประเด็นวิธีการผลิตแบบใหม่ ที่กล่าวถึง คือ วิธีการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์นั้น จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันนั้นสามารถสรุปได้ว่า มีตัวอย่างการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์จากกลุ่มตลาดสุขใจ และกลุ่มของคุนโกมล ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตจากเกษตรเคมีมาสู่เกษตรอินทรีย์ สิ่งสำคัญคือมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการรวมกลุ่ม โดยไม่สามารถดำเนินการแบบเดี่ยว ๆ ได้ ต้องมีการระดมทุน ระดมความรู้เข้ามาแลกเปลี่ยนและต้องมีการต่อรองด้วย ในกรณีกลุ่มของคุนโกมลนั้นจะต่อตรงถึงผู้บริโภค โดยไม่มีพื้นที่ตลาดสำหรับขายสินค้า ผู้ที่สนใจสินค้าพืชผักปลอดสารพิษจะติดต่อเข้ามาเอง เช่น โรงพยาบาลนครปฐม ส่วนตลาดสุขใจนั้น คุนโกมล แยมบางแก้ว ได้กล่าวว่า

ตลาดสุขใจ เป็นตลาดหนึ่งที่กำลังพัฒนาให้ชุมชนคำนึงถึงสุขภาพจากการบริโภคอาหาร และดำเนินการเพื่อชนรุ่นใหม่ในอนาคตคือเป้าหมายหลัก ที่จะส่งเสริมให้กลุ่มขยายออกไปสู่กว้าง

ผลผลิตที่นำมาขายมีความปลอดภัยสามารถทดสอบได้ เพราะมีศูนย์ตรวจสอบสินค้าว่าปลอดภัยเพื่อความปลอดภัยของลูกค้า โดยจะได้กลุ่มลูกค้าที่รักสุขภาพที่ส่วนใหญ่มักเป็นคนต่างจังหวัดหรือคนกรุงเทพฯ แต่คนในท้องถิ่นเดียวกันกลับมองข้าม อาจเนื่องมาจากกำลังซื้อที่ต่างกัน เพราะสินค้าปลอดสารมักมีราคาที่สูงกว่าเล็กน้อย เทคนิคที่สำคัญก็คือ ต้องอาศัยคนใกล้ชิดมาซื้อสินค้าเป็นตัวอย่างให้กับคนใกล้ชิด หากคนใกล้ชิดมาดูงานและซื้อสินค้ามาก ก็จะทำให้คนใกล้ชิดเริ่มสนใจ และยอมซื้อสินค้าที่ปลอดภัยในราคาที่สูงกว่าได้ นอกจากนี้คุณกฤษฎา บุญชัย ได้ให้ความเห็นว่าการทำให้ผู้บริโภคในท้องถิ่นยอมรับได้นั้นต้องมีการพิสูจน์ให้เห็น เช่น มีกระบวนการที่ชาวบ้านทำการพิสูจน์สารเคมีให้ดู และพร้อมกับให้ชาวบ้านมาร่วมพิสูจน์ว่าข้าวหรือผักมีสารเคมีหรือไม่ เป็นการเปิดกว้างให้ผู้อื่นเข้ามาร่วมกันทำให้เกิดการยอมรับ

5.3.4 ตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือนำไปสู่คุณภาพสังคม

ในประเด็นการทำงานร่วมกันระหว่างตลาดชุมชนกับนักวิชาการนั้น ชาวบ้านมีความคิดเห็นอย่างไรในการทำงานร่วมกัน มีการสื่อสารและทำงานร่วมกันอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง คุณโกศล แยมบางแก้ว ได้ให้ความคิดเห็นว่า แท้ที่จริงแล้วตลาดชุมชนยังขาดนักวิชาการที่จะมาให้ความรู้หรือให้ใจอย่างแท้จริง ชาวบ้านมักเกรงว่านักวิชาการจะขโมยความรู้ไปใช้เพื่อตนเอง การที่จะสร้างให้ชาวบ้านยอมรับนักวิชาการได้นั้น นักวิชาการต้องทำจริง นำข้อมูลความรู้และใจมาให้อย่างจริงจัง นั่นคือสิ่งที่ชาวบ้านต้องการ

สำหรับคุณสุทัศน์ สามสีเนียมให้ความเห็นว่าการทำงานกับนักวิชาการนั้นเป้าหมายของชุมชนและนักวิชาการมักแตกต่างกัน นักวิชาการต้องการอย่างหนึ่งและชุมชนต้องการอีกอย่างหนึ่ง อันเนื่องมาจากนักวิชาการมีโจทย์อยู่ในใจแล้ว ส่วนชุมชนก็มีหลักของชุมชนเช่นกัน และต้องการให้งานวิจัยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง มิใช่ทำงานเพียงเพื่อต้องการข้อมูลจากชาวบ้านแล้วนักวิชาการได้ประโยชน์ในการสร้างผลงานแต่ฝ่ายเดียวซึ่งไม่มีประโยชน์กับชาวบ้านเลย ส่งผลให้ชาวบ้านรู้สึกเบื่อและเสียเวลากับนักวิชาการโดยเปล่าประโยชน์ และคุณกฤษฎา บุญชัย ได้กล่าวเสริมว่า การที่นักวิชาการมีโจทย์ของตนเองไม่ใช่เรื่องผิด เพียงแต่ต้องรับฟังโจทย์ของชาวบ้านด้วย หมายถึงต้องเรียนรู้ว่าโจทย์ของชาวบ้านเป็นอย่างไรด้วย

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักวิชาการและชาวบ้านต้องทำงานร่วมกันแบบ win – win นั่นคือการทำงานแบบได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำทนายว่านักวิชาการจะทำงานอย่างไรให้ตรงกับความต้องการของชาวบ้าน

อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีมุมมองการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการและตลาดชุมชนในด้านลบแต่คุณสวัสดิ์ นิมนงค์ ก็ได้กล่าวถึงผลดีจากการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการและตลาดชุมชนดังเช่นกรณีของตลาดน้ำดอนหวาย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสินค้าประเภท ผัก ผลไม้ ขนมหลากหลายชนิด และเป็นศูนย์ที่เป็นแหล่งที่มีอาหารสุขภาพ คณะกรรมการตลาดน้ำดอนหวายจึงได้ร่วมมือกับพัฒนาการอำเภอ ในการจัดกิจกรรมให้ตลาดน้ำดอนหวายเป็นตลาดชุมชนที่สามารถพัฒนาให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ได้ เพื่อถ่ายทอดความรู้ในชุมชนให้แพร่หลายออกไป โดยให้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อเรียนสำเร็จแล้วจะมีหลักฐานให้ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ โดยรับสอนประชาชนทั่วไปไม่จำกัดเฉพาะคนในชุมชน ซึ่งปรากฏว่ามีผู้สนใจเรียนเป็นจำนวนมากและมักเป็นชาวต่างจังหวัด จึงอาจมีปัญหาระยะที่พัก แต่เมื่อประสานงานกับชาวบ้านในท้องถิ่นก็ได้รับความช่วยเหลือโดยการช่วยอนุเคราะห์ที่อยู่อาศัยให้กับผู้ที่มาเรียน คือ ให้ผู้เรียนพักอาศัยอยู่ตามบ้านของชาวบ้านในท้องถิ่นนั่นเอง ซึ่งถือว่าเป็นโอกาสอันดีที่เป็นการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำดอนหวายไปในตัวด้วย ซึ่งชาวบ้านมีความรู้สึกยินดีเพราะสามารถขายสินค้าได้มากขึ้น

สำหรับประเด็นตลาดในฐานะเครื่องมือที่จะนำไปสู่คุณภาพสังคมอย่างไรนั้นคุณโกศล แยมบางแก้ว จากตลาดสุขใจ กล่าวถึงตลาดสุขใจที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มผู้บริโภคเพื่อบอกกล่าวให้คนในสังคมได้ทราบว่า ตลาดแห่งนี้เริ่มลดละเลิกสารเคมี และพยายามขยายตลาดให้กว้างขึ้นเพื่อให้คุณภาพชีวิตทั้งกลุ่มเกษตรกรและลูกค้าดีขึ้น ตัวเกษตรกรเองได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกันที่จะเลิกใช้สารเคมี ในขณะที่กลุ่มลูกค้าก็ได้สินค้าปลอดสารเคมีที่เป็นมิตรต่อสุขภาพ ยิ่งขณะนี้ชุมชนเองก็มีความสนใจที่จะทำตลาดแห่งนี้ให้เป็นตลาดท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อลดปัญหาโลกร้อน ลดการใช้ถุงพลาสติก สิ่งเหล่านี้จะทำให้คุณภาพสังคมดีขึ้น เป็นการบูรณาการที่ยั่งยืน

5.4 บทสรุป: ตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและพื้นที่โยงโยความสัมพันธ์ของชุมชน

การทำงานเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาโจทย์วิจัยของตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคม อาศัยมิติของการทำงานเพื่อเชื่อมโยงผู้คนในชุมชนให้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กันบนพื้นที่ผ่านกิจกรรมในรูปของกระบวนการผลิตและการบริโภค ซึ่งสามารถสรุปเป็นความสำคัญตามองค์ประกอบต่างๆ ที่ต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและนำไปสู่การพัฒนาโจทย์ใหม่ๆ ของการศึกษาได้ดังนี้

5.4.1 พื้นที่ (Space)

ในการศึกษารั้วนี้พบพื้นที่ซึ่งมีความพยายามในการนิยามประเภทของ “ตลาดชุมชน” ได้แก่ พื้นที่และประเภทตลาดกลาง หาบเร่ ย่าน ตลาดสด ตลาดไท ตลาดทางเลือก ตลาดนัด ebay ฯลฯ และการให้นิยามของบริบทความเป็นตลาดในแต่ละประเภทรวมถึงการสร้างเครือข่ายทางการค้า การให้นิยามดังกล่าวเป็นไปตามการรับรู้และการยอมรับของผู้คนอย่างไร

5.4.2 กิจกรรม (Activities)

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นจำเป็นต้องมีกิจกรรมซึ่งรวมถึงการจัดประเภท การผลิต การบริโภคสินค้า สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดการกำหนดกติกาหรือกฎเกณฑ์ของความสัมพันธ์ของผู้คนที่มาร่วมกิจกรรมในพื้นที่ดังกล่าว และควรจะต้องมีการกำหนดหรือระบุความสำคัญลงไปให้ได้ว่า กิจกรรมอะไรที่จะสามารถสร้างและ / หรือรวมทั้งเปลี่ยนความสัมพันธ์ของผู้คนหรือสมาชิกของชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้บ้าง เช่น กิจกรรมที่สร้างการเรียนรู้ของชุมชน กิจกรรมที่สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหา ร่วมกันของชุมชนและนำไปสู่การวางแผนร่วมกันของชุมชนได้

5.4.3 ภาคส่วนของการปฏิสัมพันธ์ (Partners of interaction)

ภาคส่วนที่สำคัญและมีบทบาทต่อการขับเคลื่อนตลาดชุมชนได้แก่ พ่อค้า แม่ค้า คนรับจ้างเหมาของ ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคสินค้าทั้งปลีกและส่ง ผู้คนทุกภาคส่วนเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญในการก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทั้งในแนวดิ่งและแนวราบ ประเด็นที่น่าสนใจคือ ผู้คนเหล่านี้เชื่อมโยงความสัมพันธ์กันด้วยอะไร และผู้คนเหล่านี้มีอำนาจในการจัดการความรู้ ความจริง ทุน และข้อมูลต่างๆ โดยผ่านหรืออาศัยประสบการณ์ที่แตกต่างกันอย่างไรบ้าง อำนาจต่อรองในระบบตลาดที่เกิดขึ้นในชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างไร

5.4.4 ผลลัพธ์ (Outcome): ความสัมพันธ์ (Relationship) ที่เปลี่ยนไป

ท้ายที่สุดแล้วการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและพื้นที่โยนโยความสัมพันธ์ของชุมชนจะนำไปสู่คำตอบว่าลักษณะความสัมพันธ์ของผู้คนที่ร่วมกิจกรรมตลาดชุมชนนั้นมีลักษณะอย่างไร เปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างไปจากเดิมอย่างไรและวางอยู่บนเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมและบริบทของสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง เช่น เป็นไปในลักษณะแข่งขัน ต่อดอง ร่วมมือ มีความเป็นหุ้นส่วน/สหกรณ์ ลูกจ้าง หรือเป็นความสัมพันธ์เชิงธุรกิจแบบพ่อค้า-ลูกค้า และอื่นๆ ตลอดจนการปรับตัวกับรูปแบบความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนไปในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมกระแสหลัก

ความพยายามเชื่อมโยงประเด็นต่างๆดังที่สะท้อนออกมาในการศึกษารั้งนี้คงเป็นเพียงการเปิด
โจทย์ที่ต้องการการทำงานเชิงพื้นที่อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอต่อไปและต้องการอาศัยพลังที่เข้มแข็ง
ตลอดจนความร่วมมือของชุมชน นักวิชาการและนักปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ภาพที่สมบูรณ์ขึ้นแม้
จะไม่ใช่ภาพที่สมบูรณ์ที่สุดของความเป็นตลาดของชุมชนก็ตาม ทั้งนี้การได้ภาพดังกล่าวไม่อาจจะเลย
รากฐานทางวัฒนธรรมเฉพาะแห่งตามบริบทที่แตกต่างกันดังที่ได้เสนอรายละเอียดไว้แล้ว

บรรณานุกรม

- กนกพร กระบวนศรี, 2531. ตลาดนัดหมุนเวียนชนบทในภาคเหนือ : กรณีศึกษาในเชียงใหม่-ลำพูน. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาภูมิศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. กลไกตลาด : ทางเลือกใหม่ในการจัดการทรัพยากร. ใน เดลินิวส์ออนไลน์ คอลัมน์บทความ:แนวคิด ดร.แดน วันเสาร์ ที่ 4 กันยายน 2553 เอกสารเผยแพร่ใน <http://www.oknation.net/blog/kriengsak/2010/09/13/entry-1> เข้าถึงข้อมูลเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2553.
- เกียรติ จิระกุล และ คณะ, 2525. ตลาดในกรุงเทพฯ การขยายตัวและการพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตร ชมะวรรณ มุกดาวิจิตร. "รหัสทางวัฒนธรรมของการจับจ่าย : เล่าเรื่องการค้าขาย ชีวิตผู้หญิง และสังคมในตลาดสดแบ๊วควา ฮานอย" ใน สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์ บรรณาธิการ. ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด. 2549. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- จักรภัทร ปัญญาประชุม. 2550. คำข่าโมเดล (Kamkha Model) แนวทางการพัฒนานำไปสู่ความยั่งยืน. เอกสารเผยแพร่ใน www.phcblog.net/sakon/sakon_kamka1.doc เข้าถึงข้อมูลเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2553.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2544. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. กรุงเทพฯ : มูลนิธิวิถีชีวิต.
- แซน อะทะไชย และคณะ, 2545. รูปแบบการตลาดเอื้ออาทรจากกองทุนชุมชนของกลุ่มผู้ยากลำบาก อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน. งานวิจัยเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชอบ เข้มกลัด และโกวิท พวงงาม, 2547. การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมารธรรม.
- ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์, 2542. การวิจัยเชิงปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณรงค์ เพชรประเสริฐ, 2542. ธุรกิจชุมชนเส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ดำรงพล อินทร์จันทร์. "ตลาดขายของของคนพลัดถิ่น" ใน สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์ บรรณาธิการ. ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด. 2549. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ทองปอน นนธิราช. 2547. บทเรียนจากตลาดชุมชน. เอกสารเผยแพร่ใน <http://www.phcblog.net/sakon/?p=5> เข้าถึงข้อมูลเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2553.
- นันทยา หุตานุวัตร และ ณรงค์ หุตานุวัตร, 2547. การพัฒนาองค์กรชุมชน. อุบลราชธานี : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

นันทยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร, 2542. SWOT การวางแผนกลยุทธ์ธุรกิจชุมชน.

อุบลราชธานี : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะโดยภาคประชาสังคม. (เอกสารอัดสำเนา). ม.ป.ป.

ยศ สันตสมบัติ. 2546. พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชาวนา : เศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือการ

ปรับกระบวนการทัศน์ว่าด้วยชุมชนในประเทศโลกที่สาม. เชียงใหม่ : บริษัท วิทอินดีไซน์ จำกัด.

รัตนพร เศรษฐกุล. 2546. หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : บริษัท

พิมพ์ดี จำกัด.

วชิรา เครือคำอ้าย. 2543. ระบบการจัดการอาชีพค้าขายในกาดงวังทุ่งฟ้าบด อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่.

วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิรินทร์ ใจเที่ยง. “ชีวิตของสินค้ามือสองประเภทแฟชั่นเครื่องแต่งกายในตลาดนัดชั่วคราว : แง่มุมบาง

ประการ” ใน สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์ บรรณาธิการ. ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด. 2549.

กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

สิริกมล ศรีเดช. 2544. ตลาดดอนหวาย: พื้นที่แห่งการท่องเที่ยวและการบริโภค. วิทยานิพนธ์

มานุษยวิทยามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวิดา ธรรมมณีวงศ์ และคณะ. การวิจัยเพื่อแสวงหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาตลาดในเขต

เทศบาลนครนครปฐม. (เอกสารอัดสำเนา). ม.ป.ป.

สุรสิทธิ์ วัชรขจร. คุณภาพสังคม: จากยุโรปสู่ประเทศไทย. เอกสารอัดสำเนา. ม.ป.ป.

เสรี พงศ์พิศ. 2548. ฐานคิด : จากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : พลัมปัญญา.

เสรี พงศ์พิศ, วิจิต นันทสุวรรณ, จำนงค์ แรกพินิจ, บรรณาธิการ. 2544. วิสาหกิจชุมชน : แผนแม่บท

แนวคิด แนวทาง ตัวอย่าง ร่างพระราชบัญญัติ. กรุงเทพฯ : ภูมิปัญญาไทย.

อภิชัย พันธเสน และ คณะ, 2549. สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

อริตา สุนทโรทก. “ตลาดนัดมหาวิทยาลัยมหิดล : การเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่” ใน สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์ บรรณาธิการ. ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด. 2549. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

Beck, W., van der Maesen, L., and Walker, A., 1997. The Social Quality of Europe. The Hague:

Kluwer International.

Walker, A., 2009. “The Social Quality Approach: Bridging Asia and Europe,” Development and

Society 38(2).

ภาคผนวก ก:

กำหนดการการประชุมเชิงปฏิบัติการ

“ตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน”

กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ตลาดชุมชน: เครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน

จัดโดย โครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ร่วมกับ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันพุธที่ 16 กุมภาพันธ์ 2554 เวลา 8.00-16.00 น.

ณ ห้องประชุมชั้น 5 อาคาร 3 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

08.00-09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00-09.15 น.	พิธีทักเตือน เรื่อง “เปิดตลาดนครปฐม”
09.15-09.25 น.	กล่าวรายงาน โดย ผศ.ดร.โสวตรี ณ ถลาง หัวหน้าโครงการฯ
09.25-09.40 น.	กล่าวเปิดการประชุม โดย รศ.ดร.มนฤตย์พล อรุณบุญวาทิต คณะบดีคณะสังคมศาสตร์
09.40-10.15 น.	ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “เครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชนจะพัฒนาสู่การเป็นสังคมคุณภาพได้อย่างไร” โดย ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย ผู้อำนวยการฝ่ายชุมชนและสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)
10.15-12.30 น.	เวทีเสวนา “จากบทเรียน ประสบการณ์ คู่แนวทางและโจทย์การศึกษาตลาดชุมชน ในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” โดย รศ.ดร.ชินสัคค สุวรรณอักษร คณะเศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ รศ.จุฑาทิพย์ ภักธราวาท ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คุณกิตติพร ใจบุญ หัวหน้ากลุ่มบริหารและจัดการงานวิจัย สำนักวิจัยและพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ผศ.สุวิดา ธรรมมณีวงศ์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร จ.นครปฐม ดำเนินรายการโดย ดร.กฤษฎา บุญชัย นักวิชาการอิสระ
12.30 - 13.30 น.	พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.30 – 16.00 น.	เวทีห้องอื่น ห้องที่ 1 การสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรมต่อชุมชน (ห้องสัมมนา สค.3 - 501) ดำเนินรายการ โดย คุณยุทธดนัย สีดาหาล้า (นักวิจัยอิสระ) ห้องที่ 2 ถอดประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้สู่การสร้างตลาดเพื่อชุมชน (ห้องศูนย์ปฏิบัติการวิจัยคณะสังคมศาสตร์ ชั้น 7 อาคารศรีรัศมิ์) ดำเนินรายการโดย คุณเนตรดาว ยิ่งยุมล (นักวิจัยอิสระ) ห้องที่ 3 ตลาดชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพสังคม (ห้องประชุม ชั้น 7-701 อาคารศรีรัศมิ์) ดำเนินรายการ โดย ดร.กฤษฎา บุญชัย (นักวิชาการอิสระ)

หมายเหตุ: กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

: อาหารว่างบริการในห้องสัมมนา

ภาคผนวก ข:

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ตลาดชุมชน: เครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน

จัดโดย โครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ร่วมกับ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันพุธที่ 16 กุมภาพันธ์ 2554 เวลา 8.00-16.00 น.

ณ ห้องประชุมชั้น 5 อาคาร 3 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1. ผู้บริหาร อาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิต

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
1.	รศ.ดร.มนฤตย์พล อรุณบุญสวัสดิ์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2	ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย	ผู้อำนวยการฝ่ายชุมชนและสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
3	ผศ.ดร.โสวัตรี ณ ถลาง	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
4	รศ.ดร.ชินสัคค สุวรรณอจรรย์	คณะเศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
5	รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท	ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
6	คุณกิตติพร ใจบุญ	เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.)
7	ผศ.สุวิดา ธรรมมณีวงศ์	ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร จ.นครปฐม
8	ดร.กฤษฎา บุญชัย	นักวิชาการอิสระ
9	คุณเนตรดาว ย้งยุบล	นักวิจัยอิสระ
10	คุณยุทธดนัย สีดาหล้า	88/413 ม.ปาริชาติ ถ.พุทธมณฑลสาย 4 อ.สามพราน จ.นครปฐม
11	ดร.กิงกนก ขวลิตรำรง	ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
12	อ.วรภัทร รัตนพาณิश्य	ภาควิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
13	อ.ธนาธิ คำยา	ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
14.	อ.ภาณุพัฒน์ พุ่มพฤษ	ภาควิชาเภสัชกรรมชุมชน คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
15.	คุณอังคณา ใจเลี้ยง	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
16.	อ.ธีราพร ทวีธรรมเจริญ	ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
17.	อ.สมเกียรติ สุทธิธนากร	อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ (ต่อ)

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
18.	อ.กนิษฐา ชิดช่วง	อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
19.	คุณปริพัตร ชูสังข์	คณะสังคมศาสตร์
20.	คุณชนิดา คอนเล็ก	คณะสังคมศาสตร์
21.	คุณกมลรัตน์ เหลือประสงค์	คณะสังคมศาสตร์
22.	ว่าที่ร.ต.สุรัตน์ ครอำพจน์	คณะสังคมศาสตร์
23.	คุณธีรนนท์ ธีระชนากกร	คณะสังคมศาสตร์
24.	คุณกาญจนา บุญประเสริฐ	คณะสังคมศาสตร์
25.	คุณกรัณท์รัตน์ แก้วสี	คณะวนศาสตร์
26.	คุณสุพัตตา ฟออมาดย์	คณะวนศาสตร์
27.	คุณอ้อมฤทัย อุปละ	คณะวนศาสตร์
28.	คุณรัตนมาตร พงศ์ษาบาน	คณะวนศาสตร์
29.	คุณอสมมา พรหมสกุล	คณะวนศาสตร์
30.	คุณตรีณัฐ ตั้งเกียรติขุนหาญ	คณะวนศาสตร์
31.	คุณพิชญานี ทองเวียง	คณะวนศาสตร์
32.	คุณสุจิตรา แสงวรรณธีระ	คณะสังคมศาสตร์
33.	คุณจารย์ ชอนุช	คณะวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม
34.	คุณวัฒนพงษ์ ทัพชัย	คณะวนศาสตร์
35.	คุณณิดา กองสันติ	นิสิต สวล.
36.	คุณไพศาล สมรักษา	นิสิต สวล.
37.	คุณทิพวัลย์ การพนังงาน	คณะวนศาสตร์
38.	คุณสุวรรณี มะลิวงศ์	คณะวนศาสตร์
39.	คุณธีรเดช ชำนาญกิจ	คณะสังคมศาสตร์
40.	คุณสยาม อัจฉริยประภาส	คณะสังคมศาสตร์
41.	คุณสมิทธิ ชูชัยวัฒนา	คณะสังคมศาสตร์
42.	คุณอานนท์ ตั้งกิตติทรัพย์	คณะสังคมศาสตร์

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ (ต่อ)

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
43.	คุณกัญพัชร์ พวงพระพักตร์	คณะวนศาสตร์
44.	คุณศิริรัตน์ บุญกระจ่าง	คณะสังคมศาสตร์
45.	คุณนุสรรา แซ่โค้ว	คณะวนศาสตร์
46.	คุณไกรสร บุปผาผสม	คณะสังคมศาสตร์
47.	คุณวิภาวี วรรณสถิตย์	คณะวนศาสตร์
48.	คุณกฤษณวรรณ วังสาร	คณะวนศาสตร์

2. องค์กรท้องถิ่น ภาคประชาสังคม จ.นครปฐม

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
1.	คุณมนต์ภัสสรณ พิพัฒน์เตชากร	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม

ตำบลบางระกำ

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
2.	คุณสมเกียรติ สุนทรอำไพ	องค์การบริหารส่วนตำบลบางระกำ
3.	คุณมีชัย อรุณภู	ผู้ใหญ่บ้าน
4.	คุณฉลอง ปิ่นทองคำ	เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางระกำ

ตำบลคลองนกกระทุง

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
5.	คุณนกน้อย ศรีนวลมาก	องค์การบริหารส่วนตำบลคลองนกกระทุง
6.	คุณสายชล ศรีเอม	
7.	คุณสมศักดิ์ ศรีบุญรอด	

ตำบลหินมูล

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
8.	คุณปัญญา นิตยลาภสกุล	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม
9..	คุณสุภาพร มูลประหัส	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม
10.	คุณเมทินี นิตยลาภสกุล	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ (ต่อ)

ตำบลสวนป่า

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
11.	คุณภัณฑิรา วงศ์ศิลป์	
12.	คุณศุภลักษณ์ ดีเยาว์	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม
13.	คุณอำไพ หนูหอม	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม

ตำบลทัพหลวง

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
14.	คุณโกมล อ่อนสด	แหล่งเรียนรู้พี่น้องตำบล

ตำบลบางช้าง

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
15.	คุณสมภาร เทียนถนอม	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม

ตำบลดอนข่อย

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
16.	คุณชวลิต ทองดอนเหมือน	
17.	คุณวันเพ็ญ ขาวทองกลาง	
18.	คุณศิริสกุล ทองดอนน้อย	

ตำบลคลองโยง

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
19.	คุณจาง กิมเฮียะ	
20.	คุณระเบียบ กลั่นวาทิ	
21.	คุณแมว พันธุ์สุรินทร์	

ตำบลห้วยด้วน

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
22.	คุณเสาวนีย์ บุตรดี	
23.	คุณศรีนวล อินทร	
24.	ร.ต.ศักดิ์ดา นราแก้ว	
25.	คุณไพ อินแสน	

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ (ต่อ)

ตำบลสามง่าม/ลูกบัว (ตำบลฝาแฝด)

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
26.	คุณสุทัศน์ สามสีเนียม	ตำบลสามง่าม
27.	คุณอรุณ เอี่ยมจำลอง	ตำบลลำลูกบัว
28.	คุณเครือวัลย์ สามงามอินทร์	ตำบลสามง่าม
29.	คุณสุดใจ สามงามไกร	ตำบลสามง่าม

กลุ่มพัฒนายั่งยืน จ.นครปฐม

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
30.	คุณประกฤติ เกิดมณี	
31.	คุณสมักร กุลสุขเกษม	
32.	คุณบุญลือ มรกฏจินดา	
33.	คุณประเวศ พันธุ์ศรี	
34.	คุณสุรัน ชูพลาย	
35.	คุณโกศล แยมบางแก้ว	
36.	คุณสง่า วัชรนนท์	
37.	คุณพัชนี หงษ์ทอง	
38.	คุณสุจิตรา ไร่ย่อย	
39.	คุณประสิทธิ์ ประวิงวงษ์	
40.	คุณสวัสดิ์ นิ่มอนงค์	ตลาดน้ำวัดดอนหวาย อ.สามพราน จ.นครปฐม
41.	คุณชาญศักดิ์ วุฒิสังคะ	ตลาดน้ำวัดดอนหวาย อ.สามพราน จ.นครปฐม

3. เครือข่าย และผู้สนใจทั่วไป

ที่	รายชื่อ	หน่วยงาน
1.	คุณประวิทย์ บุญผล	เครือข่ายคนกินข้าวเกี๋ยงลาวนา
2.	คุณวิศรา เมฆานนท์ชัย	เครือข่ายคนกินข้าวเกี๋ยงลาวนา
3.	คุณศรีทอง สงสาร	เครือข่ายคนกินข้าวเกี๋ยงลาวนา
4.	พระเกษม ฐิตสีโล	วัดหิรัญรูจี 12215 ถ.อินทรพิทักษ์ แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กทม. 10600

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีย่อย

ห้องที่ 1 การสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรมต่อชุมชน (ห้องสัมมนา สค.3 - 501)
ดำเนินรายการ โดย คุณยุทธดนัย สีดาหล้า (นักวิจัยอิสระ)

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
1.	คุณสง่า วัฒนนท์	
2.	คุณสุรัน ชูพลาย	
3.	คุณพัชรี หงษ์ทอง	
4.	คุณเสาวนีย์ บุตรดี	
5.	คุณศรึนวล อินทร	
6.	คุณไพ อินแสน	
7.	คุณศักดิ์ดา นราแก้ว	
8.	คุณสุภาพร มูลประหัต	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม
9.	คุณสมศักดิ์ ศรีบุญรอด	
10.	คุณศุภลักษณ์ ดีเยาว์	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม
11.	คุณภัณฑิรา วงษ์ศิลป์	
12.	คุณประวิทย์ บุญผล	เครือข่ายคนกินข้าวเกลือภูเขา
13.	คุณอรุณ เอี่ยมจำลอง	ตำบลลำลูกบัว
14.	คุณชวลิต ทองดอนเหมื่อน	
15.	คุณศิริสกุล ทองดอนน้อย	
16.	คุณวันเพ็ญ ขาวทองกลาง	
17.	คุณบุญลือ มรกฏจินดา	
18.	คุณจาง กิมเฮียะ	
19.	คุณสุจิตรา ไร่ย่อย	
20.	คุณประสิทธิ์ ประวิงวงษ์	
21.	พระเกษม วิฑิตสีโล	วัดหิรัญรูจี 12215 ถ.อินทพรพิทักษ์ แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กทม. 10600

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีย่อย

ห้องที่ 2 ถอดประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้สู่การสร้างตลาดเพื่อชุมชน

(ห้องศูนย์ปฏิบัติการวิจัยคณะสังคมศาสตร์ ชั้น 7 อาคารศรีรัศมิ์)

ดำเนินรายการโดย คุณเนตรดาว ยั่งยืน

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
1.	คุณสมเกียรติ สุทธิธนากร	อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
2.	คุณสายชล ศรีเอม	
3.	คุณสุดใจ สามงามไกร	ตำบลสามง่าม
4.	คุณเครือวัลย์ สามงามอินทร์	ตำบลสามง่าม
5.	คุณชาญศักดิ์ วุฒิสังคะ	ตลาดน้ำวัดดอนหวาย อ.สามพราน จ.นครปฐม
6.	คุณสมภาร เทียนถนอม	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม
7.	คุณนกน้อย ศรีนวลมาก	องค์การบริหารส่วนตำบลคลองนกกระทุง
8.	คุณปัญญา นิตยลาภสกุล	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม
9.	คุณศรีทอง สงสาร	เครือข่ายคนกินข้าวเกี๋ยกูลชาวนา
10.	คุณวิศรา เมฆานนท์ชัย	เครือข่ายคนกินข้าวเกี๋ยกูลชาวนา
11.	ผศ.สุวิดา ธรรมมณีวงศ์	ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร จ.นครปฐม
12.	อ.ภาณุวัฒน์ พุ่มพฤษ	ภาควิชาเกษตรกรรมชุมชน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
13.	คุณมนต์ภัสสรณ พิพัฒน์เตชากร	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม
14.	คุณประกฤติ เกิดมณี	
15.	คุณประเวศ พันธุ์ศรี	
16.	คุณฉลอง ปิ่นทองคำ	เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางระกำ
17.	คุณระเบียบ กลั่นวาทิ	
18.	คุณอำไพ หนูหอม	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีย่อย

ห้องที่ 3 ตลาดชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพสังคม

(ห้องประชุม ชั้น 7-701 อาคารศรีรัศมิ์)

ดำเนินรายการ โดย ดร.กฤษฎา บุญชัย (นักวิชาการอิสระ)

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
1.	คุณสุทัศน์ สามสีเนียม	ตำบลสามง่าม
2.	คุณเมทินี นิตยลาภสุกุล	สหภาพความร่วมมือภาคประชาชน จ.นครปฐม
3.	คุณโกศล แย้มบางแก้ว	
4.	คุณสมักร กุลสุขเกษม	
5.	คุณแมว พันธุ์สุรินทร์	
6.	คุณโกมล อ่อนสด	แหล่งเรียนรู้พี่น้องตำบล
7.	คุณสวัสดิ์ นิยมองนค์	ตลาดน้ำวัดดอนหวาย อ.สามพราน จ.นครปฐม

ภาคผนวก ค:

บันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ
“ตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและ
รูปแบบความร่วมมือของชุมชน”

ถอดเทป

การประชุมเชิงปฏิบัติการ

ตลาดชุมชน: เครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน

จัดโดย โครงการ “การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน” ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ร่วมกับ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันพุธที่ 16 กุมภาพันธ์ 2554 เวลา 8.00-16.00 น.

ณ ห้องประชุมชั้น 5 อาคาร 3 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผศ.ดร.โสวัตร ฤ กลาง หัวหน้าโครงการฯ กล่าวรายงาน

การทำงานเชิงแนวคิดและทฤษฎีที่อาศัยชุมชนเป็นฐานในการศึกษานับเป็นแนวทางการทำงานด้านการพัฒนาที่กำลังเป็นที่สนใจของนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถสังเคราะห์ภาพใหญ่ของการพัฒนาชุมชน จึงจำเป็นต้องศึกษาสิ่งที่เป็นแกนหลักของการสร้างความร่วมมือของชุมชนที่นำไปสู่การพัฒนาต่างๆ และผลสืบเนื่องจากโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนโดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) นำ ไปสู่แนวทางการทำ งานแบบ “ความร่วมมือ” (Collaboration) โดยประการสำคัญของความสำเร็จในความร่วมมือดังกล่าว คือ การสร้างเป้าหมายและคุณค่าร่วมกันของชุมชน หรือคนในพื้นที่ความสัมพันธ์นั้นๆ โดยเมื่อเกิดแนวทางของเป้าหมายและคุณค่าจากประสบการณ์ร่วมกันของชุมชนแล้ว จะนำ ไปสู่การพัฒนาแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนได้โครงการพัฒนาการศึกษาเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชนจึงมีความสำคัญในฐานะส่วนหนึ่งของแนวคิดการพัฒนาคุณภาพสังคม (Social Quality) เพราะความร่วมมือดังกล่าวเป็นที่มาของการสร้างฐานที่มั่นคงและนำไปสู่การร่วมกันคิดร่วมกันทำเพื่อสร้างประชาคมที่เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอต่อความสามารถในการบริหารจัดการด้านต่างๆตามศักยภาพของชุมชนเอง

การพัฒนาเครื่องมือทางสังคมของชุมชนมีความแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคม วัฒนธรรม การจัดการตลาดชุมชน เป็นเครื่องมือทางสังคมรูปแบบหนึ่งในการสร้างความร่วมมือของชุมชนเพื่อสร้างฐานเศรษฐกิจที่วางอยู่บนความต้องการเรื่องราวได้และความจำเป็นด้านเศรษฐกิจของชุมชน “ตลาดชุมชน” จึงเป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนมานับแต่อดีต แม้ว่าการไปตลาดจะเป็นการไปเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเป็นประการสำคัญ แต่ก็พบว่าตลาดยังเป็นพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวในชุมชนและสังคมโดยรอบ โดยเฉพาะในปัจจุบัน ตลาดชุมชนได้เปิดพื้นที่สู่การติดต่อกับสังคมที่ไร้พรมแดนมากขึ้น ความนิยมในการพัฒนา

ตลาดสู่กระแสการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชน นับเป็นกระแสที่พื้นตลาดชุมชนให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง โดยเฉพาะการนำเสนอเรื่องราวในอดีตที่ผูกติดกับวิถีชีวิตของผู้คน ความสงบ เรียบง่าย การมีประวัติความเป็นมาในอดีตและบรรยากาศที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ต่างถูกสื่อสารความน่าสนใจเหล่านี้ผ่าน “ตลาดชุมชน” อย่างนับวันจะเพิ่มมากขึ้น การก่อเกิดความสนใจ กระแสตลาดชุมชน และการรวมกลุ่มเพื่อการจัดการร่วมกันในระดับชุมชนดังที่กล่าวจึงเป็นที่มาของ “โครงการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชนในการจัดการตลาดชุมชน” ซึ่งเป็นโครงการภายใต้การสนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานหลักในรูปแบบของการทำงานแบบเครือข่ายโดยมีเป้าหมายในการส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาสนใจและเห็นความสำคัญการดำเนินงานบนฐาน/ทุนการทำงานเดิมอยู่ในชุมชนต่างๆ เพื่อให้เกิดการสื่อสารและเชื่อมโยงภายในเครือข่าย ซึ่งมี โครงการ Social Quality /Social Sustainability Platform เป็นแกนกลางในการเชื่อมประสานในภาพรวม

โครงการพัฒนาโจทย์วิจัยนี้ต้องการเน้นวิธีการทำงานในการพัฒนาประเด็นตามยุทธศาสตร์ของแต่ละสถาบัน โดยการพัฒนากระบวนการข้อมูลและการจัดการให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จาก กรณีศึกษา ระดับพื้นที่(area based) และได้เลือกพื้นที่ตลาดชุมชนจังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่ศึกษาซึ่งมีความสำคัญในแง่ของการพัฒนาโจทย์การศึกษาวิจัยในอนาคตเกี่ยวกับการศึกษาเครื่องมือทางสังคม รวมถึงความร่วมมือของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาแนวทางการทำงานด้านการพัฒนาที่อาศัยชุมชนเป็นฐานในการศึกษา ทั้งนี้โดยมี อ.ปิยาพร อรุณพงษ์ นักวิจัยหลัก และนิสิตผู้ช่วยนักวิจัยร่วมกันทำงานเชิงกระบวนการ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันโดยการร่วมดำเนินการกับองค์กรประชาชน ภาคประชาสังคม หน่วยงาน และภาคีการพัฒนาต่างๆซึ่งกระบวนการวิจัยร่วมกันนี้สามารถนำไปประยุกต์ เชื่อมโยงกับการเรียนการสอนทางด้านสังคมศาสตร์ได้ต่อไป

เพื่อให้ผลการศึกษาดังกล่าวมีการเผยแพร่ต่อวงวิชาการและสามารถขยายผลต่อไปตามวัตถุประสงค์ข้างต้น โครงการวิจัยฯโดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงได้ร่วมกับคณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การวิจัยและบริการวิชาการด้านการส่งเสริมงานวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อสร้างศักยภาพของชุมชนและประเทศและแผนงานด้านการสนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการขึ้นเพื่อเป็นเวทีในการเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับนักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปในเรื่องที่เกี่ยวข้องและนำไปสู่ความร่วมมือและเครือข่ายด้านการวิจัยต่อไป ขณะนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ดิฉันในนามรองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการและหัวหน้าโครงการวิจัย ขอเรียนเชิญ รศ.ดร.มนฤตย์พล อรุณบุญนวลชาติ คณบดีคณะสังคมศาสตร์กล่าวเปิดการประชุม

รศ.ดร.มนฤตย์พล อุบุญนวลชาติ กล่าวเปิดการประชุม

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีนโยบายสนับสนุนด้านการวิจัยและบริการวิชาการที่อาศัยความต้องการของชุมชนเป็นหลักเพื่อขยายผลไปสู่ความร่วมมือในการปฏิบัติการเชิงพื้นที่และนำไปสู่ความร่วมมือและต่อยอดงานวิจัยด้านชุมชนที่จะส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม นอกจากนี้คณะยังมีนโยบายในการสนับสนุนการทำวิจัยของนักวิจัยรุ่นใหม่ที่ทำงานร่วมกับองค์กรภาคประชาชนและนักวิชาการภายนอกรวมถึงนักวิชาการท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชน

วันนี้ถือเป็นโอกาสอันดีที่คณะสังคมศาสตร์ จะได้ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้ “โครงการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการศึกษาเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชนในการจัดการตลาดชุมชน” จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้ใช้เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและเพื่อนำผลที่ได้ไปประยุกต์ใช้และเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ผมขอเปิดการประชุมและขอให้การประชุมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการฯทุกประการและขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยแก่โครงการดังกล่าวซึ่งดำเนินการโดยนักวิจัยที่เป็นบุคลากรของคณะสังคมศาสตร์ ขอขอบคุณนักวิชาการ นักวิจัยและวิทยากรท้องถิ่นทุกท่านที่กรุณาเข้าร่วมให้การประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้เต็มไปด้วยพลังของชุมชนและสะท้อนถึงการสร้างเครือข่ายอันดีระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรภายนอกโดยเฉพาะองค์กรภาคประชาชนและภาคีต่างๆและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้เข้าร่วมการประชุมในวันนี้จะได้ประโยชน์รวมถึงได้แนวคิดที่จะนำไปต่อยอดเพื่อผลิตงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อสังคมและชุมชนอีกจำนวนมากในอนาคต

พิธีกร : ลำดับต่อไป ขอเชิญดร.ลีลาภรณ์กล่าวปาฐกถา ขอเรียนเชิญครับ

ดร.ลีลาภรณ์ บัวสาย: สวัสดีทุกท่านนะคะ บางคนก็เป็นนักวิจัย บางคนก็เป็นเครือข่ายชุมชน คุณสมเกียรติฝากมาบอกว่า เอามะลิมาด้วยหรือเปล่า มะลิจากนครปฐมนะคะ ต้องถามบางคนที่เขาฝากมาบอกว่าทำไมนครปฐม ถ้าทำงานร่วมกันเป็นชาวบ้าน ในนี้คงมีชาวบ้านที่ทำงานวิจัยร่วมกับสกว. ต้องกราบนมัสการพระคุณท่าน ขอภัยด้วยมาช้าเพราะรถติดมาก วันนี้ไม่ได้เตรียมอะไรมามาก เพราะว่า เมื่อสองอาทิตย์ก่อน เราประชุมผู้ประสานงานวิจัยของสกว. ซึ่งสกว.เปิดชุดโครงการที่มีชื่อว่า Socail quality เรื่องคุณภาพสังคมหรือสังคมคุณภาพ และอาจารย์ตรีชัยวรรณแก้วได้ขึ้นเป็นแกนหลักของเรื่องนี้ อาจารย์โสวัตรอยู่ในกลุ่มนี้ โครงการของมหาวิทยาลัยเกษตรเกี่ยวกับวิจัยเรื่องนี้อยู่ในกลุ่มนี้ เหตุผลที่เราเปิดเรื่องนี้เพราะว่า สกว.เองได้เริ่มงานวิจัยเชิงพื้นที่ และทำงานร่วมกับเครือข่ายภาค

ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ สร้างกลไกขับเคลื่อนพัฒนาในพื้นที่มากมายในหลายจังหวัด นครปฐมเป็นหนึ่งในจังหวัดนี้ที่เราทำ ภาคกลางมีนครปฐม ชัยนาท อุทัยธานี และเคลื่อนไปถึงว่า เราเห็นการเบ่งบาน การเติบโต การทำงานของภาคประชาชนมาก เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ เต็มไปหมดแล้วมานั่งคิดว่า ถ้ามหาวิทยาลัยสามารถเข้ามาเก็บความรู้ตรงนี้ แล้วยกระดับของแนวคิดขึ้นมาได้ นี่จะทำให้งานพวกนี้มีพลังมากขึ้น และมหาวิทยาลัยเองจะสามารถประกบติด รู้และสามารถจะบอก trick ไปข้างหน้าได้ ไม่อย่างนั้นมหาวิทยาลัยจะฉีกออกไปจากความเป็นจริงทางสังคม ซึ่งเราคิดว่าไม่เป็นประโยชน์เลยไม่ว่ากับใคร เพราะมหาวิทยาลัยต้องผลิตเด็กรุ่นใหม่ บัณฑิตทั้งหลายออกไป ถ้าบัณฑิตออกไปโดยที่ไม่รู้ว่สังคมกำลังเคลื่อนไปไหน นวัตกรรมใหม่ๆ เกิดอะไรขึ้นบ้าง มีความหมายอย่างไร โดยที่ต้องไปด้วยกัน

ซึ่งวันหนึ่งงานที่จะคุยกันเป็นคล้ายๆ สะพานเชื่อมโยงที่ทำให้โลกของนักวิชาการกับนักปฏิบัติ เชื่อมต่อเข้าหากัน และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ความริเริ่มของชาวบ้านมีอะไรหลายอย่างที่มหาวิทยาลัยอยากจะเรียนรู้ แล้วชาวบ้านเองจะได้เรียนรู้ว่า เขาจะใช้วิธีคิดและวิเคราะห์อย่างไรกับการมองสิ่งที่ตัวเองทำอยู่ จะเป็นการยกระดับการคิด เพราะจริงๆ การขับเคลื่อนการพัฒนาในประเทศนี้ คิดว่าต้องถามว่าใครจะเป็นกลไกเคลื่อน เหมือนเราอยากขับเคลื่อนกลไกประเทศ ปฏิรูปประเทศ นั่งบีบแตรขึ้นไปนั่งรถบอกเราจะเคลื่อนๆ ถ้าล้อไม่หมุนยังไวก้ไม่ไป ต้องทำให้ล้อหมุนให้ได้ ล้อคืออะไร ล้อคือเจ้าของการพัฒนา ชาวบ้านคือเจ้าของงานพัฒนา ถ้าทำให้ชาวบ้านหมุนได้ แต่ถ้าชาวบ้านยังไม่รู้ว่ทิศทางจะไปทางไหน ทิศก็ไม่มี แสงส่องทางก็ไม่มี เขาอาจจะวิ่งเข้าไปจนจ่อเหว หยุดจนเกือบจะตกเหว หรือบางทีตกอาจจะตกเหวไปเลย ถ้าไม่มีแสงส่องทาง เพราะการทำงานร่วมกันของภาควิชาการกับภาคประชาชนคือโจทย์ของการทำงานในชุดโครงการนี้

ในการทำงานของภาคประชาชนจะเห็นนวัตกรรมมากมายเรียกว่า นวัตกรรมชุมชน หรือจะตีความว่าเป็นเครื่องมือทางสังคมคือหัวข้อที่พูดนี้ คือเครื่องมือทางสังคม แต่ตัวเครื่องมือจริงๆ นี้คิดว่าธรรมชาติของมัน คือเห็นความเป็นนวัตกรรม เช่น เห็นเขาคิดค้นอะไรใหม่ๆ ขึ้นมาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนสิ่งที่พบว่าเป็นการเปลี่ยน อันนี้ถือเป็นการแชร์ไม่ใช่ทฤษฎี แต่ว่าสกัดอันนี้มาจาก ปรากฏการณ์ที่เห็นในการทำงานวิจัยจำนวนมากบนพื้นที่ 17 จังหวัดที่ทำร่วมกันอยู่ เห็นว่ามีสิ่งที่ทำให้ล้อหมุนได้ หนึ่งต้องทำงานด้วยความรู้ซึ่งชัดมากเลย แต่สองที่ทางภาควิชาการไม่ค่อยได้ทำ ความรู้ อย่างเช่น เทคนิค เทคโนโลยี เรื่องการเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ อีกสิ่งหนึ่งที่ไม่ค่อยเห็นในงานวิจัยด้านวิชาการ คือสิ่งที่เรียกว่า การทำงานเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนความสัมพันธ์ที่มีผลมาก อาจจะมากกว่าการเปลี่ยนความรู้ เปลี่ยนความสัมพันธ์ของคนพื้นที่นี้ เป็นการทำให้คนที่อาจจะมีความต่างกัน อย่างเจ้าหน้าที่รัฐ ชาวบ้าน นักวิชาการ นักพัฒนา พอมาทำงานด้วยกัน เราเปลี่ยนความสัมพันธ์ เช่นว่า เคยกลัวข้าราชการก็หายกลัวกัน เป็นเพื่อนกัน หรือเคยไม่กล้าถามนักวิชาการ รู้สึกว่าเขาเป็นครูก็เริ่มรู้สึกว่เป็นที่ปรึกษา

ความสัมพันธ์มันเปลี่ยน คล้ายกับแนวตั้งมาเป็นแนวราบ เป็นความสัมพันธ์แนวราบมากขึ้น ไม่ได้เท่ากันหมด แต่มากขึ้น และเห็นปรากฏการณ์อีกหลายสิ่งที่ทำให้พบว่าจริงๆ ตัวที่สำคัญมากมีข้อสรุปดังนี้คือ

การสร้างการเปลี่ยนแปลงต้องการปัจจัย 3 อย่าง ตามลำดับความสำคัญ ตัวที่หนึ่งคือเครือข่าย เรื่องของความสัมพันธ์ ตัวที่สองคือความรู้ เรื่องของการเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ความรู้ทางวิทยาการทั้งหลาย และตัวที่สามคือเงิน โดยเงินนี้ถ้ามาก่อนจะเปลี่ยนแปลงไม่สำเร็จ มีเงินอย่างเดียวไม่สำเร็จ มีเครือข่ายอย่างเดียวเคลื่อนได้ แต่อาจจะไม่มีพลัง และอาจจะผิดทิศ การมีความรู้ทำให้มีการเคลื่อนไม่ผิดทิศ และถ้ามีทั้ง 2 อย่างนี้ บางทีถ้าไม่มีเงินก็เปลี่ยนอะไรได้และยิ่งกว่านั้นถ้ามี 2 อย่างเงินตามมาเอง เพราะว่ามีใครต่อใครอยากจะให้การสนับสนุนงานที่เคลื่อนได้จริงแล้วมีทิศทางที่ถูกต้องด้วย ซึ่งเครือข่ายคือเรื่องของความสัมพันธ์ มีตัวอย่างมากมายที่พบว่า เวลาที่เขาทำเรื่องของชาวบ้านที่มีการคิดค้นนวัตกรรม คือเขาเคยเล่าให้ฟัง บอกให้เด็กเขาตัดต่อมา ไม่มีเวลาดูเลย ช่วยไปเอา caption แม่หนูหัดมาที่

แม่หนูหัดเป็นชาวนาอยู่ที่ชัยภูมิ จากการทำเรื่องบัญชีครัวเรือน พบว่าต้นทุนการผลิตที่สูงมากที่อยู่ในอันดับต้นๆ คือค่าจ้าง คนเขาปลูกบ้านก็มานั่งคุยกันว่า ค่าจ้างแรงงานจะทำยังไงดี ถ้าจะช่วยกันได้ต้องลงแขก แล้วเขาบอกกันว่าค่าว่าลงแขกเหนื่อยไม่สุขภาพ เขาแปลว่าข่มขืนเลยเรียกว่าถนัดทางแรงงาน แล้วมารวมตัวกันมาตกลงว่าจะทำกันต้องหาผู้จัดการ ให้หนูหัดเป็นผู้จัดการ แม่หนูหัดลุกขึ้นเป็นผู้จัดการธนาคารแรงงานเอง และมีวิธีการทำงานซึ่งน่ารักมากเลย เมื่อวานนี้คุยกับทีมทำงานวิดิโอที่ให้การเตรียมนำเสนองานเรื่องนี้อยู่ เขาไปดูที่นั่นแล้วกลับมาเล่าให้ฟังว่าชาวบ้านคิดค้นทำอะไรไปเยอะแยะ เขาบอกคือเครื่องมือของเขาเพราะว่าที่นั่นแรงงานเหลือแต่คนแก่ คนหนุ่มสาวออกไปหมด คนแก่อายุ 50-60 ปีค่าจ้างแรงงานสูงมาก ถ้าจะช่วยกันทำคนเดียวไม่ไหวเลยต้องหาวิธี นี่คือสิ่งที่เรียกว่า เครื่องมือทางสังคมที่ทำให้เกิดการรวมคน สร้าง interaction ระหว่างคน

ดิฉันไม่อาจหาญจะใช้ concept ทางวิชาการมากเพราะเป็นหน้าที่ของนักทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ บอกได้อย่างหนึ่งว่าเราเห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนที่เกิดขึ้น เพราะการคิดค้นนวัตกรรมขึ้นมาที่ทำให้คนที่อยู่ห่างๆ กลับเข้ามารวมและเข้ามานั่งคิดด้วยกัน และทำอะไรด้วยกัน ทีมสื่อที่เขากลับมาเล่าให้ว่าเขาสงู่มากเลย คนเฒ่าคนแก่ขนาดไม่มีเรี่ยวมีแรงก็อยากจะมารวมกลุ่มด้วย กลายเป็นกิจกรรมที่สนุกมากกันทั้งหมู่บ้าน เข้าขึ้นมา เดินถือธงแดงนำปักว่าจะไปโรงนาที่ไหน ขนาดคนเฒ่าคนแก่ชนิดขาจะเพลกแทบเดินไม่ไหวยังมาช่วย มาฝากแรง มาถอนแรง ฝากแรงคือมาทำงานให้ คิดแรงละ 1 วัน แล้วต้องการถอนแรง ต้องการเท่าไร 20 แรง ไปเกี่ยวข้าว หรือไปดำนา ตัวต้องมาฝาก 20 แรง เป็นต้น ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่เขาคิดค้นขึ้น กลายเป็นเครื่องมือที่ทำให้ ความสัมพันธ์ในชุมชนกลับมาดีมาก จากที่เขารู้จักกันแต่เมื่อก่อนก็ไม่ได้ทำอะไรด้วยกัน แต่การทำงานทำให้เขาต้องทำงานร่วมกัน เพราะฉะนั้นเวลาที่เราดูเรื่องนวัตกรรมทางสังคม เครื่องมือทางสังคม ดิฉันคิดว่าเป็นสิ่งที่ต้องมองหาว่า กำลังทำอะไรระหว่างใคร ทำให้ความสัมพันธ์ใครกับใครเปลี่ยนไป แล้วเปลี่ยนไปอย่างไร เปลี่ยนไป

ในรูปที่ต้องการหรือเปล่า รูปที่ต้องการเปลี่ยนไปหรือเปล่า ถ้าบอกว่าโจทย์คือการนำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ คือสังคมดีขึ้น มีชีวิตจิตใจ เขาบอกว่าการช่วยกันไม่เหมือนการจ้างแรงงาน เขาบอกว่าจ้างมาทำงานเนี่ย 4 โมงเลิก เสร็จไม่เสร็จไม่รู้ไปแล้ว แต่ว่าถ้าเป็นคนในชุมชนทำด้วยกัน คือทำงานเสร็จ ถ้าไม่เสร็จจะปักธงค้างไว้ รุ่งขึ้นมาต่อทำให้เสร็จ เป็นต้น ความมีน้ำใจ ความสัมพันธ์กลับมา

เรื่องเครื่องมือทางสังคมนี้ บางทีถ้าพูดกันจะเห็นว่า หัวใจคือเครื่องมือเชื่อมร้อยผู้คนเข้ามาหากัน ซึ่งพบว่าแม้กระทั่งโครงการวิจัยเป็นเครื่องมือทางสังคมได้ เพราะทำให้คนมา interact กัน คนเข้ามาเจอกัน งานพวกประเภทวิจัยเชิงปฏิบัติการอาจจะแพงจริง แต่ในงานประเภทนี้ได้สร้าง interaction ใหม่ระหว่างผู้คน ยิ่งทำปฏิสัมพันธ์มากเท่าไร ความสัมพันธ์ก็ยิ่งเปลี่ยน ความไว้วางใจ เชื่อใจ ความรู้จัก ความมักคุ้น ชาวบ้านยกหูภายใต้โครงการความร่วมมือ ชาวบ้านยกหูโทรหานายอำเภอได้ เริ่มรู้สึกว่าเป็นเพื่อน ไม่ใช่นาย เป็นต้น ดูตัวอย่างนี้ไปพร้อมๆกัน

----- บรรยายวิถีทัศน์ -----

ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย: ในนี้มีใครเป็นคนอีสานบ้างคะ ช่วยแปลหน่อยได้มั๊ยคะ ดิฉันนี่ฟังได้แค่ 60%เอง ช่วยแปลหน่อยได้ไหมคะ

นิสิตขึ้นมาแปล : ประมาณว่า ชาวบ้านมีการเอาแรงงานมารวมกัน ตั้งเป็นภาแรงงาน คือวันไหนใครว่างมาลงแรงกัน แล้วพอมาเป็นที่ของตัวเองบ้าง ต้องจะมีแรงงานจากไร่อื่นมาช่วยกัน จะเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันในหมู่บ้านนะคะ

ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย: ขอบคุณคะ สิ่งสะท้อนคือ ประโยคท้ายๆของเขา ตอนนี้อีกกันมีความสุขช่วยกัน มาจอยกัน แล้วดูหน้าคน คนจบป.4 ขนาดเขียนหนังสือไม่ได้ แต่มีความสุขมาก แม่หนูตัดคนเป็นนายธนาคารแล้วเวลาจดก็ให้ลูกช่วยจด เขาบอกว่ากิจกรรมของเขาขึ้นต้นคืออยากจะทำก่อนอย่างฉันต้องการ 10 แรง เพราะฉะนั้นใครที่ต้องการต้องเอา 10 แรง แล้วจะมีคนอยากกู้ ซึ่งนายธนาคารทำหน้าที่จัดกำหนดช่วง วันนี้ไปนาคนี้ นานาย ก. ใครที่จะฝากก็มาลงกัน แล้วต่างคนต่างเอาข้าวไปกลายเป็นกิจกรรมที่อ้วนมาก คือไปนั่งกินข้าวกัน ซึ่งกลายเป็นกิจกรรมประเภทให้เขาไม่ยากขาดคนเผาคคนแก่ต่อให้ไม่มีที่นา เขาอยากไปด้วย สนุก ได้อยู่กับเพื่อนได้รู้พื้นความหลัง ได้นั่งกินข้าวด้วยกัน นี่คือนี่ที่คิดว่าคือหน้าตาของสังคมคุณภาพ วันก่อนไปมีคุณดำเนินไปด้วย เขาบอกว่าพอดีเขาเอา ธกส.ไปด้วย ธกส.นำศึกษาว่ารูปแบบของธนาคารแบบนี้ ต่างกับธนาคารแบบอื่นยังไง เกิดคุณภาพสังคมแบบไหน เกิดอะไรยังงั้นขึ้นมาบ้าง วิธีเบิก วิธีจ่าย วิธีถอน เพื่อที่แบ่งจะได้เรียนรู้ กลับมานั่งนึก

ว่าอย่าง ธกส. เขาจะไปเรียนรู้เรื่องนี้หรือ (หัวเราะ) เอามหาวิทยาลัยน่าจะดีกว่า ยังนึกถึงชุด social quality อยู่เลยว่า การถอดบทเรียนพวกนี้จะเห็นว่ามีสองสามอย่างที่นึกถึง

เวลาพูดเรื่องเครื่องมือทางสังคม หนึ่งต้องมีพื้นที่ space ของการที่จะ interaction กัน เกิดขึ้นในบริบทไหน ถ้าทำที่นี้จะเป็นบริบทของคนแก่ในชนบท การขาดแคลน ค่าจ้างแรงงานสูง แล้วนวัตกรรมนี้เกิดในบริบทนี้ สร้าง space ในความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมด้วย ชัดแย้งกันบ้าง ทะเลาะกันบ้าง เขาเล่ากว่าจะมาถึงวันนี้ ทะเลาะกัน น้ำตาาร่วงกันมาเยอะแล้ว แต่คนบ้านเดียวกัน คนในชุมชนเหมือนกัน สองคือต้องมีกิจกรรมที่เกิดการริเริ่มใหม่ เข้าไปแล้วทำให้เปลี่ยนความสัมพันธ์ เชื่อว่ามีงานวิจัยจำนวนน้อยมากที่กล่าวหาว่าทำเรื่องการเปลี่ยนความสัมพันธ์ โดยมากศึกษาความสัมพันธ์ว่าสัมพันธ์กันอยู่อย่างไร แต่หาเครื่องมือและเปลี่ยนคือชาวบ้าน นวัตกรรมในชุมชนเกือบทั้งหมดไม่ได้มาจากวิชาการ มาจากวงของชาวบ้าน แต่นักวิชาการเป็นคนเข้าไปศึกษาและตีความ แล้วสร้างความหมายทำให้ยกระดับขึ้น แล้วเอาไปใช้ได้ เป็นการเปลี่ยนบริบท นวัตกรรมทางชุมชนมีเยอะ เครื่องมือทางสังคมเปลี่ยนความสัมพันธ์ภายในที่เกิดการดูแลซึ่งกันและกัน กลุ่มออมทรัพย์ ปาชุมชนก็ใช่ มีพื้นที่มีเครื่องมือ แล้วอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องดูเป็นพิเศษคือผลลัพธ์ของคนที่เกิด เกิดการเปลี่ยนความสัมพันธ์จากไหนไปไหน จากห่างเหินเป็นใกล้ชิด หรือจากใกล้ชิดเป็นห่างเหิน แล้วเปลี่ยนระหว่างใครกับใคร ซึ่งสำคัญมากเพราะว่ามีงานที่ทำให้เห็นหน้าตาของผู้คน เกิดการเจอกัน มีปฏิสัมพันธ์

ตลาดชุมชนเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่ง แต่ตอนที่ทำใหม่ๆขึ้นมาก็ต้องมีคนแย้งกันใช้ จะมีหลายหน้าตา แต่ตัวที่น่าจะช่วยบอกได้ว่า ตลาดแบบไหนเวิร์คไม่เวิร์ค น่าจะไปดูว่า สามารถเปลี่ยนความสัมพันธ์ของบุคคล ระหว่างใครกับใคร ให้กลายเป็นอะไร เพราะไม่อย่างนั้นเหมือนเวลาเราไปตลาด เราไม่ได้สัมผัสกับใครเลย แคไปซื้อไปขายพอกับชาวบ้านครึ่งอำเภอ ไม่ได้เปลี่ยนความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์แค่ซื้อขายสินค้า แต่การเปลี่ยนความสัมพันธ์แบบตัวอย่างที่ดู จะเห็นว่ามีเครื่องมือที่เปลี่ยนในการมองนโยบายตลาดชุมชนในเชิงนี้ จะทำให้เราแยกแยะได้มากขึ้นว่า สิ่งที่เราศึกษาเครื่องมือทางสังคมที่เรียกว่า ตลาดชุมชน เปลี่ยนความร่วมมือ ความไว้วางใจ สายสัมพันธ์ของทุกคนในพื้นที่หรือไม่ หลายที่เขาใช้นวัตกรรมอื่นๆก็อย่างแผนชุมชน ประเพณีมานั่งคุยกัน มีโอกาสรู้ทุกข์สุขของกันและกัน แบบบ้านนี้ทุกข์กว่าบ้านนี้ ถ้าเกิดโครงการต้องให้บ้านนี้ก่อนจะเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และสามารถจะรู้ได้ว่ากิจกรรมที่ทำเข้มข้นหรือไม่ ถ้าจะทำให้เข้มข้นควรจะทำตรงไหน จึงจะทำให้เครื่องมือตัวนี้ เปลี่ยนไปในเชิงบวก ทำให้ได้มากกว่าที่เคยทำมาแล้ว ยกยกระดับขึ้น ซึ่งมีอยู่มากมายทั้งสวัสดิการชุมชน แผนชุมชน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่เป็นนวัตกรรมชาวบ้าน ซึ่งถ้าศึกษาดีๆจะรู้ว่าตลาดไหนที่ไม่ใช่เครื่องมือทางสังคมของการเปลี่ยนความสัมพันธ์ของบุคคล อีกตัวหนึ่งคือขนาดขอบเขตของพื้นที่

ถ้าพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างคน คนต้องอยู่ในขอบเขตของพื้นที่ พวกนี้เป็น concept ของนามธรรม นักวิชาการต้องคิด ชาวบ้านคิดไม่ได้หรอก แต่ถ้าเราคิดออกเราจะเห็นปัจจัย เงื่อนไขแล้ว ก่อนที่เราจะกลับ เราควรคุยกับเขา แล้วเขาจะเห็นเองว่า เขาควรจะทำอะไรแล้วจะเคลื่อนต่อไปได้อย่างไร วิชาการแบบนี้เท่านั้นที่ทำให้เกิดการที่ช่วยเหลือสังคม เป็นวิชาการที่สามารถเอาไปเคลื่อน ทำให้ล้าหมุนได้เพราะธรรมชาติของงานวิชาการมันเหมือนแสง เหมือนดวงไฟ ไม่ได้ทำหน้าที่เคลื่อน เพียงเป็นความรู้ ปัญญาเหมือนแสง โดยที่ปัญญาไม่ใช่ล้า ปัญญาทำหน้าที่ชี้ บอก แนะนำให้เห็น เมื่อนักวิชาการทางปัญญาเห็นแล้วต้องบอกคนที่เขาจะต้องเคลื่อน ถ้าไม่บอกเขา เขาจะไม่รู้ว่าควรเดินไปไหน เหมือนต่างคนก็ต่างก็หยุด คิดว่าวันนี้เป็นการเปิดประเด็นว่าเรื่องที่เราจะพูดคุยกันในเวทีเสนา ทั้งเรื่องบทเรียนประสบการณ์จากการศึกษาตลาดชุมชน เราเห็นเครื่องมือทางสังคม และรูปแบบความร่วมมือทางสังคมแบบไหนกันบ้าง ขอจบปาฐกถาเพียงเท่านี้ ขอขอบคุณค่ะ

พิธีกร : ลำดับต่อไปขอเรียนเชิญ ท่านดร.กฤษฎา บุญชัย ขอกราบเรียนเชิญค่ะ

ดร.กฤษฎา บุญชัย: สวัสดีครับท่านผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่าน หัวข้อต่อไปที่จะพูดกันต่อไปนี้เป็นคือ บทเรียน และประสบการณ์ สู่แนวทางและโจทย์การศึกษาตลาดชุมชนในฐานะเครื่องมือทางสังคมและรูปแบบความร่วมมือของชุมชน ซึ่งมีวิทยากรดังต่อไปนี้ครับ ท่านแรกคือ รศ.ดร.ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย อาจารย์จากคณะเศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ ท่านที่สองคือ รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ท่านที่สาม คือ คุณกิตติพร ใจบุญ หัวหน้ากลุ่มบริหารและจัดการงานวิจัย สำนักวิจัยและพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการ และท่านสุดท้ายคือ ผศ.สุวิดา ธรรมณีนวงศ์ อาจารย์จากภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม แต่ละท่านที่เชิญมาเป็นวิทยากรในวันนี้ล้วนเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของตลาดหลายแง่มุม อย่างเช่น

ท่านอาจารย์ชินสัคคที่เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเรื่องตลาดและเครื่องมือทางสังคมในพื้นที่ทางวัฒนธรรม ท่านได้ทำการศึกษาเรื่องนี้มาอย่างต่อเนื่อง

ท่านอาจารย์จุฑาทิพย์ทำเรื่องการขับเคลื่อนการพัฒนาสหกรณ์การค้าและทางวัฒนธรรม

ท่านอาจารย์สุวิดาทำวิจัยเรื่องของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและตลาดในเขตเทศบาลนครปฐม และ

คุณกิตติกรเองทำการศึกษาเรื่องตลาดและวิถีชีวิต

ทั้ง 4 ท่านเขาจะมาให้ความรู้ และแลกเปลี่ยนกับพวกเรา ในช่วงแรกแต่ละท่านจะมี power point slide มาแลกเปลี่ยน หนึ่งคือจะปูพื้น นำความรู้พื้นฐานของท่านออกมา ต่อจากนั้นจะชวนคุยกันใน

เรื่องของการที่นครปฐมเกี่ยวกับตลาดชุมชนว่ามีมุมมองอย่างไรบ้าง ขอเรียนเชิญท่านแรกนะครับ ท่านอาจารย์ชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย

รศ.ดร.ชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย: กราบนมัสการพระคุณเจ้า และสวัสดิ์ทุกท่านครับ รู้สึกยินดีที่มาแลกเปลี่ยนความรู้ครับ ช่วงที่ทำงานร่วมกับดร.สีลาภรณ์เมื่อปี 2547-2548 เกี่ยวกับตลาดเครือข่ายทางสังคม คือเรื่องของตลาด พอไปศึกษามีหลายมุมมอง แต่ผมจะพูดในส่วนที่ผมพบเจอ อย่างที่ดร.สีลาภรณ์พูดก็ถูกที่ว่าพนักวิชาการส่วนใหญ่ไปศึกษาไม่ได้ไปเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ ส่วนหนึ่งคือเรามีความรู้ที่จำกัด เราไม่ค่อยรู้จักกิจกรรมประจำวันเขาเป็นอย่างไร และจะเริ่มต้นอย่างไร คราวที่ผมไปศึกษาประมาณ 6 พื้นที่ภาคอีสานในเขตอีสานใต้ สิ่งหนึ่งที่ไปเจอในตลาดแบบไหนก็ตาม คือต้องมีแรงขับให้คนเข้าไปซื้อของในตลาด โดยเฉพาะความจำเป็นในการใช้เงินในชีวิตประจำวัน แต่การเข้าไปในตลาดไม่ได้เข้าไปเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางด้านกำไร คือกำไรเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิตก็จริง แต่แล้วยังมีความผูกพันของคนในตลาด เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน การเป็นคนในพื้นที่เดียวกัน เครือข่าย สองคือ ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นบุคคลในตลาดจะมีกฎกติกาของการผลิต การซื้อ การแลกเปลี่ยน การซื้อ การกระจายกันอยู่ เช่น จะตั้งราคาอย่างไร จะไปหาวัตถุดิบมาจากตรงไหน จะดึงความสัมพันธ์เข้ามาอย่างไรให้เกิดประโยชน์ ซึ่งตรงนี้มาจากประสบการณ์ของแต่ละคนในอดีต คือประสบการณ์ของแต่ละคนในอดีตมีไม่เท่าเทียมกัน ทำให้มุมมองในการใช้แต่ละคนแตกต่างกัน ซึ่งผมคิดว่าเมื่อนักวิชาการเข้าไปศึกษามักจะคิดว่า เมื่อเข้าไปในตลาดข้อมูลจะต้องเท่ากัน ซึ่งนักวิชาการต้องดูว่าคนไหนมีเครือข่ายเยอะ คนไหนมีทุนเยอะ พื้นที่เยอะ คนนั้นจะเป็นคนที่สร้างระบบอำนาจในตลาดขึ้นมา ซึ่งเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ ประสบการณ์ การขัดเกลา กรรรมสิทธิ์ว่ารูปแบบไหนที่จะใช้เป็นส่วนตัว หรือว่าเป็นร่วมแบบของการร่วมมือกันภายในกลุ่ม

จากที่ผมเห็น คือตลาดเป็นภูมิเศรษฐกิจ เป็นพื้นที่ทำกิน ในตลาดจะต้องมองว่าคนๆหนึ่งหุ้นส่วนเป็นอย่างไร คุณมีความสัมพันธ์มากน้อยขนาดไหน โดยแต่ละคนเวลาจะสร้างชื่อเสียง หรือจะทำให้ตนเป็นที่สนใจ ทำให้เกิดช่องทางในการแลกเปลี่ยนขึ้น ซึ่งช่องทางตรงนี้แต่ละคนมีแตกต่างกัน ทั้งแง่ของปริมาณ และคุณภาพ ซึ่งตรงนี้จะไปกำหนดเรื่องของความเป็นอยู่ด้วย คราวนี้ส่วนที่ผมพูดมีอยู่ส่วนหนึ่ง คือกิจกรรมการแลกเปลี่ยนแล้วจะมีกิจกรรมขึ้นมา คือคนในพื้นที่จะมีการให้ว่า คนนี้เขาเชื่อ คนนี้เขาไม่เชื่อ ตรงนี้เป็นเรื่องที่สำคัญมากในแง่ของความสัมพันธ์ในพื้นที่ของแต่ละคนว่าคนไหนจะสามารถดึงคนเข้ามาได้ คนไหนดึงคนเข้ามาอย่างจำกัด และสิ่งเหล่านี้จะทำให้เป็นกิจกรรมที่เริ่มต้นในตลาดขึ้นในแต่ละพื้นที่ที่เห็นมาในรูปแบบอันเก่าจะเป็นอย่างแพร่หลาย แม้ว่าจะมีความผูกพันกันอยู่ แต่การให้คุณค่าของคนในชาติพันธุ์ก็มีความต่างกันอยู่

รูปแบบของตลาดเฝ้าย มีอยู่ 3 รูปแบบคือ รูปแบบที่หนึ่ง เป็นตลาดนอกเศรษฐกิจ ในปัจจุบันยังมีอยู่โดยเฉพาะ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดอุบลราชธานีในบางพื้นที่ จะเป็นเรื่องของความผูกพันในระบบพื้นที่ จะทำการซื้อขายกัน หรือเป็นตลาดที่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาเปลี่ยนโครงการพื้นฐานจนเกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจขึ้น แต่ว่าตลาดที่เฝ้ายจะมีอยู่ 5 แบบ คือ แบบแรกตลาดของกลุ่มชาติพันธุ์ แบบสองคือ ตลาดในเครือข่ายอาชีพ ตลาดลูกไล่ ตลาดนอกกฎหมาย เป็นลักษณะของการขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิต ต่อไปตลาดไม่เป็นทางการ อุปถัมภ์โดยรัฐ

ซึ่งตลาดทางชาติพันธุ์จะเป็นเรื่องของในพื้นที่มีปัญหาในเรื่องของคน และมีหัวหน้ากลุ่ม มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน เช่น ในจังหวัดลพบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จะเป็นแรงงานที่เกี่ยวข้องเรียกว่า การตกเขียวล้นหน้า แล้วดึงแรงงานเข้าไปประกันในการผลิต ในเดือนพฤศจิกายนเพื่อที่จะนำอ้อยเข้าโรงงานได้ตามเวลา รูปแบบไม่ต่างจากผู้รับเหมา มีวิธีการทำงาน ควบคุมแรงงาน และสภาพแวดล้อมการทำงาน มีการคุ้มครองซึ่งกันและกันเวลาที่เคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่

ตลาดในเครือข่ายอาชีพ พัฒนาจากความเชี่ยวชาญในพื้นที่แล้วมีการร่วมมือกับภาครัฐบางส่วน แต่จะมีการเชื่อมโยงในการเพิ่มมูลค่าในการหมุนเวียนแลกเปลี่ยนการผลิต เช่น กลุ่มเลี้ยงวัว เลี้ยงหมู จังหวัดศรีสะเกษ หรือ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งตลาดแบบนี้จะเป็นตลาดที่มีความมั่นคงมากในพื้นที่

ส่วนตลาดลูกไล่ เป็นตลาดแบบพันธะสัญญา ลักษณะการปล่อยสินเชื่อก่อนแล้วค่อยให้มีการจำหน่ายผลผลิตไปสู่แม่แก่ โดยผ่านนายหน้า ตลาดแบบนี้จะมีข้อจำกัดมาก กลไกตลาดแบบนี้ทำให้เกิดปัญหาชาวบ้านอย่างจังหวัดชัยภูมิต้องมีหลากหลายรูปแบบในการแก้ไขปัญหาของตัวเองให้ได้

ต่อไปตลาดนอกกฎหมาย เป็นตลาดที่พยายามสร้างขึ้นมาเพื่อหารายได้ในพื้นที่ กลุ่มอาชีพที่ละเมิดกฎหมาย เช่น กลุ่มลักลอบขายไม้ กลุ่มลักลอบจับปลาลุ่มน้ำโขง และ

ตลาดไม่เป็นทางการ อุปถัมภ์โดยรัฐ เป็นตลาดที่เทศบาล หรือ อบต.สร้างขึ้นแล้วทำให้เกิดกิจกรรม โดยจำกัดพื้นที่ จำกัดการทำงาน แล้วใช้ระบบลูกกุญแจในการสร้างเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรม ตลาดประเภทนี้แพร่หลายมากในปัจจุบัน และกำลังเป็นที่นิยม ในส่วนการเข้าสู่ตลาดเป็นการเข้าสู่ตลาดแบบบังคับหรือแบบสมัครใจ ซึ่งเงื่อนไขแรกที่จะทำให้ตลาดมั่นคง แล้วปรากฏการณ์ของแต่ละคนมีความต่างกัน และการกระจายข้อมูลจะอย่างไรให้คนที่เข้าสู่ตลาดมีความเชื่อมั่น แล้วกฎกติกาที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การต่อรองเคลื่อนย้ายทรัพยากรในพื้นที่ระหว่างพื้นที่ และความผูกพันของเครือข่ายสามารถที่จะแลกเปลี่ยนในรูปแบบไหนได้บ้างที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ถ้าถามว่าจะไปศึกษาตลาดควรทำยังไง ในความคิดผมคิดว่าอาจจะต้องมีชุดปฏิบัติ ชุดกำกับของชาวบ้านว่าเขามีการเรียนรู้ยังงัย และส่วนไหนบ้างที่เขามีปัญหา เพราะในเรื่องของกฎกติกาที่มีมากมายจนเกิดการร่วมมือกันมีอุปสรรค จะเกิดข้อจำกัดขึ้นอีก ผมขอแค่นี้ก่อนครับ ขอขอบคุณครับ

ดร.กฤษฎา บุญชัย: อาจารย์ได้ให้แง่คิดที่น่าสนใจ ซึ่งผมขอคิดต่อในบางประเด็น และอยากจะชวนอาจารย์และทุกท่านคิดต่ออีกครั้งว่า เงื่อนไขก่อนเข้าสู่ตลาด หรือปัญหาที่คนต้องเข้าสู่ตลาด อันดับแรกคือ ความจำเป็น เช่น การใช้เงิน การเข้าถึงทรัพยากร เพราะคนแต่ละคนคงมีสินค้า มีสิ่งที่แลกเปลี่ยนแตกต่างกัน และการใช้สินค้าที่ไม่เหมือนกัน เพราะเราอาจจะผลิตเองไม่ได้ทั้งหมด อันดับที่สองคือ ถ้าเป็นส่วนหนึ่งในนั้นของความสัมพันธ์ที่เท่ากัน และสิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจคือ เกิดสะท้อนกลับมาทางสังคม แต่สิ่งที่น่าสนใจคือว่า ในตลาดไม่ใช่พื้นที่ที่ว่างเปล่า เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายมาก อาจารย์พูดถึงว่า กลุ่มแต่ละกลุ่ม คนแต่ละคนที่เข้ามาต้องมีต้นทุน พื้นที่ ข้อมูล หรือแม้กระทั่งอำนาจที่ไม่เท่ากัน เมื่อเป้าหมายของตลาดส่วนหนึ่งเกิดจากการค้าขาย โดยจะเห็นมิติของการแข่งขัน แต่อีกด้านจะเห็นมิติของความร่วมมือกันด้วย เพราะฉะนั้นสิ่งที่น่าสนใจ ที่น่าจะลองคิดต่ออีกก็คือว่า ในเรื่องของกลไกในระบบตลาดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่คนมันไม่เท่ากัน จะสามารถเห็นการแข่งขันที่ประสานความร่วมมือกันได้อย่างไร สิ่งที่น่าสนใจ แล้วสองคือว่า เวลาซื้อขายกันเนี่ย จะใช้วิธีคิดเรื่องกลไกตลาดอย่างเดียวหรือเอากลไกราคามาจับ เช่น ราคาสินค้าเป็นแบบนี้ แล้วเราจะเอาความสัมพันธ์ทางสังคม ฉันทะเลียมเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เช่น ถ้าฉันซื้อในอาจะได้ในราคานี้ จะเป็นการแลกเปลี่ยนที่ไม่ได้เป็นไปตามกลไกตลาดอย่างเดียว อยากจะชวนอาจารย์คิดต่ออีกครั้งว่าแล้วพื้นที่ตลาดที่มีการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจ สินค้าเหมือนกันบ้างต่างกันบ้าง อำนาจก็ไม่เท่ากัน เราจะสร้างความร่วมมือตลาดของชุมชนในแบบของความร่วมมือที่เอากลไกทางสังคมมากำกับกลไกทางเศรษฐกิจมากขึ้นได้ไหม ใช้พลังของกลุ่มมากขึ้น มากกว่าการแข่งขันได้ไหมครับ อาจารย์ลองแลกเปลี่ยนประสบการณ์มาพอสังเขปครับ

รศ.ดร.ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย: คือ ผมว่ามันเป็นเรื่องของข้อมูล การเรียนรู้ของการใช้ข้อมูล แล้วเป็นเรื่องแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นผู้ที่ส่งผ่านหมายถึงผู้ที่มีประสบการณ์ที่จะส่งผ่าน เขาจะกระจายสิ่งดังกล่าวได้มากแค่ไหน หรือว่าเขาจะเปลี่ยนแปลงกฎกติกาอย่างไร เช่น เรื่องข่าวที่เราศึกษากัน คือเปลี่ยนความสัมพันธ์กันไม่ได้ มีข้อมูล เครื่องมือ ประสบการณ์ คือถ้ากระบวนการดังกล่าวไม่มีการแลกเปลี่ยน ไม่มีการถ่ายทอดให้ ไม่มีการทำให้ความสัมพันธ์แบบใหม่ ซึ่งผมคิดว่าเป็นเรื่องที่ยากมากที่จะให้เกิดขึ้นครับ

ดร.กฤษฎา บุญชัย: จากที่ได้ดูสไลด์ในตอนต้น อาจารย์เห็นอะไรที่อยากจะเสนอแนะบ้างไหมครับ

รศ.ดร.ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย: คือ จากสไลด์เป็นตลาดนอกเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นแรงดันที่จะเข้าสู่ระบบตลาด คือสำคัญที่คนรุ่นใหม่เขาคิดอย่างนั้นหรือเปล่า ถ้าคนรุ่นใหม่เขาคิดอย่างนั้นก็อาจจะมีโอกาส แต่ถ้าคนรุ่นใหม่มองว่าเป็นอุปสรรคยุ่งยาก แรงดันเหล่านั้นจะมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาในการเคลื่อนย้าย

คือ พื้นที่ที่มีข้อจำกัดแบบนี้ก็ต้องมีคนคิดในรูปแบบนี้ แต่ว่าคนที่คิดแบบนี้จะไปเป็นผู้ประกันของพื้นที่เหล่านั้นได้หรือไม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญ และคนรุ่นใหม่เห็นด้วยหรือเปล่า ถ้าคิดแบบนี้ก็มีโอกาส แต่ถ้าไม่ก็อาจจะทำได้แค่ช่วงเวลาหนึ่ง ที่เกิดขึ้นมาแล้วก็ค่อยๆหายไป

ดร.กฤษฎา บุญชัย: ประเด็นตรงนี้น่าสนใจ ซึ่งเราจะคุยกันต่อในช่วงบ่ายเกี่ยวกับแรงดันที่จะมีผลมากน้อยอย่างไร ต่อไปขอไปที่ท่านอาจารย์จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ขอเชิญครับ

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท: นมัสการพระคุณเจ้า สวัสดิ์ทุกท่านนะคะ ในส่วนที่ได้รับมอบหมายครั้งนี้ ท่านหัวหน้านักวิจัยให้มาเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องตลาด เมื่อมองกำหนดการแล้วคิดว่า ในส่วนที่ได้มีโอกาสขับเคลื่อนงานวิจัยของสำนักงานกองทุนงานวิจัย โดยได้ทำงานกับท่านรองผู้อำนวยการลีลาภรณ์มานาน ขอถือโอกาสมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งอาจจะผิดแนวเล็กน้อย พวกเราอยู่ในแวดวงนักเศรษฐศาสตร์ถูกปลูกฝังความคิดมานาน ซึ่งในสมัยก่อนตอนสอนหนังสือลูกศิษย์ จะบอกว่าเวลาจะลงพื้นที่ไปแนะนำเกษตรกรให้บอกเกษตรกรเลยว่า ให้ออกตลาดนำการผลิต แต่วันนี้ตัวเองไม่แน่ใจว่าต้องเปลี่ยนตำรากันใหม่หรือเปล่า เนื่องด้วยประสบการณ์ในการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม คือเวลาเราจะเปลี่ยนสินค้าอะไรให้มองตลาด ต้องมีผู้ซื้อ ผู้สนใจสินค้าถึงจะตัดสินใจทำ ไม่อย่างนั้นจะขายไม่ได้ แล้วมีการพัฒนาหีบห่อ การเพิ่มมูลค่าตามตลาด แต่วันนี้ไม่แน่ใจแล้ว เพราะฉะนั้นช่วงแรก จะขอเชิญชวนผู้มีเกียรติลองตามภาพ โดยในสไลด์แรกเป็นเรื่องความหมายของตลาดที่นักการตลาดคนสำคัญระดับโลกอย่างดร.ฟิลิป คอตเลอร์ บอกว่า เรื่องตลาดเป็นเรื่องที่ต้องมีการซื้อขายแลกเปลี่ยน ต้องมีกิจกรรม มีคนซื้อคนขาย

ในหลายท่านบอกว่า ตลาดจะต้องมีอำนาจซื้อ ภาษาชาวบ้านบอกว่าต้องมีสตางค์ แล้วทุกท่านที่นั่งอยู่ในที่นี้ ต้องมีบางท่านที่เกิดมาในตลาด พวกเราที่เกิดมาทุกท่านล้วนเป็นผู้บริโภคด้วย นักเศรษฐศาสตร์มองว่า มนุษย์ทุกคนนั้นเป็นผู้บริโภค แต่บางคนอยู่ในฐานะผู้ผลิต อย่างตัวเองผลิตบริการสอนหนังสือหรือทำวิจัย ซึ่งเรื่องบริบทของปัจเจกบุคคลที่จะมีส่วนร่วมในตลาด แต่สารานุกรมไทยบอกว่าตลาดจะต้องมีพื้นที่ แต่ตัวเองไม่แน่ใจเพราะว่ามีเทคโนโลยีทันสมัยที่ทำให้ซื้อขายแลกเปลี่ยนโดยไม่ต้องเจอหน้ากัน หลายคนเคยซื้อสินค้าผ่านบีบี เปิดเข้าไปดูเว็บไซต์ ซื้อขายกันได้แล้ว ในปัจจุบันมีบริษัทที่เข้ามาช่วยกันในกระบวนการซื้อขายโดยไม่ต้องเจอหน้า ขอฝากว่า โลกเปลี่ยนไปไกลกว่าเดิม กระบวนพวกเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของคนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในตลาดมากมาย ที่จริงแล้วมีงานวิจัยหลายชิ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลพวงของกลไกตามตลาดที่เป็นไปตามกระแส เอาอะไรเป็นตัวตั้ง เอาตลาดนำการผลิต แล้วการผลิตสินค้าบริการที่ไม่ได้คำนึงถึงสภาพแวดล้อมก่อให้เกิดวิกฤตต่างๆ แล้วในที่สุดก็กระทบมาถึงกิจการในตลาด กระทบต่อเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเบื้องต้นเลย

ภาพนี้เป็นภาพที่เห็นคนจูงมือคนเดียว ภาพนี้เป็นคนในตลาดหลักทรัพย์ที่กินค่าคอมมิชชั่นเรา แต่ผู้ซื้อผู้ขายที่อยู่ในตลาด แล้วเกิดการเสียหายกันเป็นร้อยๆ ล้าน บางทีกำไรเป็นหมื่นๆ ล้าน แต่ผลเสียหายที่เกิดขึ้นมีหลายวิกฤต

อย่างวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ที่หลายๆ ประเทศล่มสลายกันไปมาก วันนี้ท่านผู้ดำเนินรายการได้บอกว่า ตัวตั้งที่สุดที่จะต้องมอง คือประสบการณ์ของตัวเองว่า เราจะใช้ตลาดเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เกิดความร่วมมือ เครือข่าย เกิดความสุขของคนในสังคม ในภาพนี้เป็นภาพตลาดที่เกิดขึ้นในไทย มีสภาพที่มีการเอื้ออาทรกัน ยกไปที่ตลาดในห้าง ตลาดในห้างสวยมากขึ้น คัดเลือกได้มากขึ้น มีการรับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัย แต่ราคาเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว พอคิดลงไปเกษตรกรได้ไม่ถึง 1 ใน 10 ตอนนี้มีงานวิจัยเรื่องโครงการ summer shop โดยที่ผู้ประกอบการมานั่งตกผลึกความคิดกันว่า ทำไมอยากไปซูเปอร์มาร์เก็ต ทำไมอยากไปห้างสรรพสินค้า บอกอยากไปสร้างแบรนด์ อยากไปให้คนรู้จัก ทำที่สุดแล้วขาดทุนกันทุกคนเลย หมายถึงว่าผู้ประกอบการเอาสินค้าขึ้นไปวางในห้าง แต่กลับเป็นสินค้าที่ไม่มีใครได้กำไรกลับบ้านสิ่งนี้ฝากท่านผู้มีเกียรติคิดว่าต้องทำอะไร

ภาพนี้เป็นภาพซูเปอร์มาร์เก็ตในออสเตรเลีย สถานที่เขามีกการพัฒนาตลาดมากกว่าในประเทศไทยถึง 10 ปี ออสเตรเลียขึ้นชื่อว่า เป็นประเทศที่มีการซื้อขายสินค้าเป็นอันดับหนึ่งของโลก เป็นผู้จัดส่งสินค้า เกษตรอินทรีย์ไปในทวีปต่างๆ อีกภาพหนึ่งที่นำเอามาฝากกัน รู้จักกันในนามตลาดส่งออก ผลไม้มืออยู่ในตลาดมากมาย มีชุดโครงการอยู่โครงการหนึ่งชื่อว่า โครงการเครือข่ายคุณค่าผลไม้ของ จังหวัดจันทบุรี สิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจของเครือข่ายคือ เงาะบรรจุลงในกล่องโฟม วันนั้นบ่ายสามโมง สิบเอ็ดโมงรุ่งขึ้นก็จะไปอยู่ในปาร์ตี้เรียบริวย ซึ่งคือความทันสมัยของระบบเป็นกลไกของการตลาดที่เอื้อต่อการให้ซื้อขายแลกเปลี่ยนกันข้ามประเทศได้ อีกสิ่งหนึ่งคือ ดิงจ้อตาปี ลักษณะคล้ายๆ ตลาดไทย ตลาดสี่มุมเมือง ทุกอย่างเป็นตลาดขายส่งที่เป็นสินค้าเกษตรส่วนใหญ่ ประเทศไทยรับเงื่อนไขในเรื่องของมาตรฐานสินค้าปลอดภัย แต่ดูสภาพตลาดให้ดี

ภาพนี้เป็นจุดศูนย์กลางการกระจายสินค้าของประเทศจีน ส่วนภาพนี้อยู่ใกล้บริเวณมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นตลาดนัดติดแอร์ เพิ่งเปิดได้ 2 ปี ปีนี้เป็นปีที่ 2 หลายท่านคงเดินเข้าไปในงานแล้ว เพิ่งผ่านไปเมื่อเดือนนี้เอง

ภาพนี้อยู่ในตลาดเกษตรแฟร์จะมีคนมานัดชุมนุมกัน ได้ข่าวว่าพวกแม่ค้า ผู้ผลิตเกษตร เขานัดกันมางานเกษตรแฟร์ โดย มาโชว์กัน ใครคิดค้นพันธุ์ได้ระดับ พันธุ์พืชใหม่ๆ แม้ว่าค่าที่อาจจะแพงหน่อย แต่ว่ามีคนที่สนใจมาเรียนรู้ ไม่ซื้อก็มาทำความรู้จัก คຸยกัน แล้วไปซื้อกันตอนหลัง แต่ในส่วนของสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ เราชวนเครือข่ายที่ผลิตสินค้าที่เรียกว่าแปลงเชิงคุณค่า มีอยู่ 2 แปลงปรากฏว่าที่เกษตรแฟร์ปีนี้เป็นปีที่ 4 ขายไม่ได้เท่าที่ควร ซึ่งหมายความว่าแปลงของเรามีผู้บริโภคคนละ 1-

2 ถูที่ต้องมาซื้อข้าว ตรงนี้เป็นกลยุทธ์ของการตลาดที่เกษตรกรเขาจะเรียนรู้ว่าควรทำการตลาดอย่างไรให้สินค้าของเขาเป็นที่สนใจของผู้บริโภค

ภาพนี้เป็นภาพร้าน OTOP ซึ่งผู้ประกอบการ OTOP มีเป็นหมื่นรายได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ summer shop มาเรียนรู้ บอกอาจารย์พวกเราชาลอย ไม่ติดพื้นเลย เพราะว่าตลาด OTOP ถ้าไปเปิดขายแค่ในเมืองทอง ปีละ 1-2 ครั้ง เว้นกันไปแต่ผู้ประกอบการไม่ค่อยได้เจอผู้บริโภค บางทีเห็นสินค้าแต่ซื้อได้แค่ครั้งเดียว ครึ่งฤดูไปอยากจะซื้อก็ไม่รู้จะซื้อได้จากไหน ซึ่งอยากจะชวนผู้ประกอบการเหล่านี้มาร่วมมือกันวางแผนที่จะพัฒนาช่องทางการตลาดใหม่ที่จะเข้าถึงตลาดผู้บริโภคได้ง่ายขึ้น และมีตลาดประจำของเขาเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ อย่างตลาดกลางข้าวเปลือกมีแต่สถานที่ไม่มีคนมาซื้อ ไม่มีคนมาขาย ซึ่งเป็นฝีมือของนโยบายรัฐที่ไม่ได้มองในเรื่องของความเป็นไปได้ ตลาดแบบนี้ก็มีด้วย เป็นภาพในเวียดนาม ในบ้านเราก็มียุคตลาดไปตามรถมอเตอร์ไซด์หรือรถจักรยาน ตามหมู่บ้านจัดสรรทุกที่ ผู้ซื้อผู้ขายมีการแลกเปลี่ยนสินค้ากัน ข้อดีของตลาดแบบนี้คือ แม่ค้าเขาไม่นำสินค้าทุกชนิดมาขาย แต่เขาเลือกให้แล้วว่า ผักชนิดนี้ต้องทานคู่กับสิ่งนี้เพราะราคาถูก ซึ่งเป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนที่มีเงื่อนไขและมีบริบทที่คุยกันรู้เรื่อง เป็นสินค้าที่เคลื่อนที่ไปตามพาหนะ

ส่วนภาพนี้เป็นภาพที่เห็นคือ ผลกระทบของตลาด คนตกงาน ว่างงาน ผลพวงที่เอาตลาดนำการผลิต เอากำไรเป็นตัวตั้ง ราคาเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจ จุดนี้เป็นสิ่งบ้านเราต้องเผชิญ

ภาพนี้เป็นภาพที่ เครือข่ายของพวกเราภายใต้ชุดโครงการกองทุนฟื้นฟู ผลพวงของการตลาดทำให้เขาต้องมารวมกลุ่มกันสร้างเป็นเครือข่าย แล้วมาสร้างความท้าทาย ซึ่งทำอย่างไรที่เขาจะเดินออกมาจากตลาดรูปแบบเดิม ส่วนประเด็นปัญหาเกษตรกรเหล่านี้คือ ตอนนี้ไม่ที่ดินทำกินแล้ว ถามว่าทำไมไม่มีที่ดินทำกิน เขาบอก อาจารย์เราปลูกข้าวกันปีละ 3 ครั้ง ถามทำไมต้องปลูก 3 ครั้ง เขาบอกต้องไปเช่าที่ ค่าเช่าที่มันแพง ต้องใช้ที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แล้วใช้เงินที่ไหน เขาบอกมี ธกส.ให้สินเชื่อไม่พอยังมีพ่อค้าเอามาให้ถึงบ้าน ตั้งแต่ปุ๋ย สารเคมี เวลาจะเกี่ยวข้าวมีรถเกี่ยวข้าวตามไปถึงสถานที่เก็บเกี่ยวเลย แล้วยังมีโรงสีที่ตอนนี้ก็กลายเป็นโรงสีที่รับ job รัฐบาล คอยแปรรูปข้าวเปลือก ชาวบ้านวิเคราะห์ต้นทุน บอกว่าต้นทุนทั้งหมดรวมทั้งที่จ่ายจริง ทั้งที่เป็นเงินสด ไม่เป็นเงินสด รวมแล้วไร่ละประมาณ 6,000 บาท แต่ขายได้ประมาณ 5,000 บาท ถามว่าทำไมยังทำอยู่ ซึ่งตอบโจทย์เลยเพราะว่ามีสภาพแวดล้อมเอื้อ ตลาดเอื้อ มีร้านค้าปุ๋ยเคมี มีทุกอย่างที่เอื้อ ทำให้เขาต้องดำเนินตามทางการตลาดที่ปูทางให้กับเกษตรกร ซึ่งเป็นเรื่องราวของประสบการณ์ที่ตัวเองเป็นผู้ประสานงานโครงการการขับเคลื่อนสหกรณ์ 10 ปีที่ทำงานกันภายใต้การสนับสนุนของกองทุนงานวิจัย

เราได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรกับผู้ประกอบการ คนที่ทำกิจกรรมอยู่ในต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำของโซ่อุปทาน โซ่อุปทานคือเรื่องของกลไกความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกิจกรรมการผลิตของเกษตรกรระดับแรงงานที่ทำตามสวน ตามไร่นา เมื่อเขาทำตามกลไกการผลิต จะมีโซ่อุปทาน

ของพวกพ่อค้าปลีก พ่อค้าขายส่ง ตลาดขายปลีกจนถึงผู้บริโภค สินค้าเหล่านี้คือกลไกของโซ่อุปทานที่จะลำเลียงสินค้าจากเกษตรกรผู้ผลิตจนถึงผู้บริโภคคนสุดท้าย เมื่อสังเคราะห์เจาะลึกดู เราคิดว่าปัจจุบันโซ่อุปทานสินค้าของเกษตรกรบ้านเรา จากผู้ผลิตไปจนถึงผู้บริโภคต้องมีการปรับเปลี่ยนกลไก ซึ่งดิฉันมีความยินดีที่ท่านอาจารย์หลายๆท่านมีส่วนช่วยให้เราที่มีการขับเคลื่อนงานวิจัย ลักษณะที่ใช้ตลาดในการเป็นเครื่องมือทางสังคมที่ใช้ปรับเปลี่ยนกลไกของการตลาดตรงกับแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ โจ มาโคอิน ที่ได้เขียนตำราหลายเล่ม และเชื่อว่าปัจจุบันตลาดยังเป็นสิ่งจำเป็นที่คนในสังคมจะต้องลุกขึ้นมาช่วยกัน สร้างพลังทางสังคมที่จะให้พวกเราเองปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต วิธีการบริโภค และกลไกขับเคลื่อนที่จะนำสินค้าไปสู่มือผู้บริโภค เพราะจุดนี้เป็นเรื่องที่ได้ริเริ่มโครงการที่น่าสนใจอยู่ 2-3 โครงการในปัจจุบัน โดยโครงการหนึ่งในนั้น ทีมนักวิจัยได้กรุณานำเสนอวิธีที่ขั้นตอนเปิดงานแล้ว ชื่อจริงๆเป็นชื่อ โครงการกลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน แต่ทำไมลงท้ายต้องใช้คำว่า ตลาดวิจัยเป็นตัวเดินเรื่อง โครงการวิจัยโครงการนี้ได้ริเริ่มมา 1 ปีแล้ว ปรากฏว่าการดำเนินงานในเรื่องของการสร้างเวทีเรียนรู้ร่วมกัน ก่อเกิดเป็นทุนทางสังคม เป็นความร่วมมือเครือข่ายสามพรานมาเป็นแกนนำ มีเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ ตำบลสามพราน เป็นเครือข่ายกลุ่มแม่ค้า กลุ่มเกษตรยั่งยืน กลุ่มผู้ปลูกข้าวเกษตรยั่งยืน กลุ่มธุรกิจในอำเภอสามพรานได้มาร่วมกันขับเคลื่อนวิถีภายใต้ศูนย์การเรียนรู้ที่โรงแรมสามพราน แต่สิ่งที่น่าสนใจที่สุดคือ 1 ปีผ่านไป เขาเกิดความคิดว่าจะช่วยกันอย่างไร ที่สำคัญคือต้องมีเป้าหมายร่วม มีปณิธานร่วมกัน ซึ่งเขาคิดว่า ทำอย่างไรเครือข่ายความร่วมมือถึงจะบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้ โรงแรมจะทำธุรกิจร่วมกับชาวบ้านอย่างไร

ในที่สุดทุกคนที่เข้าร่วมเวทีจะมีปณิธานร่วมกันว่า ทุกคนจะมุ่งการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าแบบเดิมที่อาจจะยังมีการใช้สารเคมีอยู่บ้างไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยให้โรงแรมสามพรานเป็นเสาหลักในการให้ความรู้และปัญญา เป้าหมายสุดท้ายคืออยากให้ทุกคนมีความกินดีอยู่ดี และมีความสุขถ้วนหน้า โดยทุกคนเห็นชอบว่าจะบรรลุเป้าหมายกันได้ จะต้องมีความเชื่อมั่นในเกษตรอินทรีย์ รู้ว่าทำอย่างไรตัวเขาเองจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต ที่สำคัญเมื่อผลิตแล้วต้องมองตลาด ใครเป็นกลุ่มลูกค้า ทำอย่างไรให้เขานึกถึงผู้บริโภคเป็นหลัก มีความห่วงใย และที่สำคัญคือกระบวนการผลิตทำอย่างไรถึงจะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จะพึงพาร่วมมือกัน ซึ่งตัวเองในฐานะนักวิชาการทางด้านสหกรณ์จะเน้นในเรื่องของคุณค่าสหกรณ์หรือเรื่องของอุดมการณ์สหกรณ์ กระบวนการทั้งหลายใช้เวทีในการขับเคลื่อนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ได้ใช้ประสบการณ์ทั้งภาคนักวิชาการ ภาคเกษตรกร และนำเอาเครือข่ายที่มีอยู่เป็นทุนทางสังคม กลไกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถือว่าเป็นตลาดทางตรงที่เอื้อโอกาส เปิดพื้นที่ให้เกษตรกรอินทรีย์ได้เมื่อไหร่ ได้อย่างไร ใครจะมาช่วยเขา และที่สำคัญเราควรมีคำตอบในสกว. สกว.คงจะขับเคลื่อนโดย ดร.สีลาภรณ์ บอกไว้ว่าจะใช้ตลาดเป็นเครื่องมือ รัฐควรจะมีนโยบายอย่างไร ขอบพระคุณค่ะ

ดร.กฤษฎา บุญชัย: ผมอยากจะตั้งประเด็นเพิ่มด้วย ในระบบตลาดเล็กหรือตลาดใหญ่ ปัจจัยหนึ่งที่กำหนดการซื้อของผู้บริโภคคือเรื่องราคา ชาวบ้านเขาอุดหนุนสินค้าเกษตรอินทรีย์แต่ก็โดนผู้บริโภคเขาแพะแทนถ้าเทียบกับสินค้าพวกอุตสาหกรรมทั่วไป ซึ่งเมื่อเผชิญปัญหาที่ถูกคาดหวังว่าราคาถูก และเปรียบเทียบกับสินค้าชนิดอื่นที่เกิดขึ้น ทำอย่างไรครับอาจารย์ที่จะผู้บริโภคมารับคุณค่าอย่างนี้ หรือรับความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจแบบนี้ จากบทเรียนที่อาจารย์นำมาให้เราได้เห็นจากตลาดออสเตรเลีย ตลาดจีน จะสามารถหาทางออกให้กับตลาดของคนไทยได้อย่างไรครับ ส่วนผู้ผลิตกับผู้บริโภคยังมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน การเรียนรู้กันน้อย สุดท้ายคือเรื่องของปัญหาค่ารับทำอย่างไรให้ไม่มากไปกว่านี้ ขอบคุณครับ

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท: ดิฉันได้มีกระบวนการติดตามในเรื่องของการสร้างแบรนด์ การประมวลข้อมูลที่เรากำหนดในตลาดที่ผู้บริโภคอุดหนุนสินค้าข้าวคุณธรรมกับข้าวเกิดบุญ 4 ปี ตอบได้เลยว่า ชาวบ้านยอมซื้อข้าวราคาแพงกว่า หากพวกเขาเห็นว่า สินค้ามีคุณภาพดี มีคุณค่า เกษตรกรลุกขึ้นมามีสิทธิ์และลดอบายมุข 3 ประการ เช่นเดียวกันมีมูลนิธิ แฟรเทรตคาเดชั่นของต่างประเทศ ที่อยู่แถวยุโรปได้ทำวิจัยมาหลายปีก็ตอบว่า เดียวนี้คนอังกฤษประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ อุดหนุนสินค้าแฟรเทรต ซึ่งเป็นสินค้าเกษตรที่ได้รับการรับรองให้เกิดความเป็นธรรม การรับรองความเป็นธรรมมีเงื่อนไขหลายประการ ถ้าเรามีโอกาสจะได้พูดคุยกัน ซึ่งพวกผู้ดียินดีจ่ายแพงกว่าหลายเท่าตัว ในปัจจุบันมีสินค้าเป็นร้อยชนิดในตลาด จุดนี้ตอบอาจารย์ได้ว่า สิ่งที่จะทำให้ผู้บริโภคตระหนักถึงเรื่องของการจ่ายในมูลค่าเพิ่มขึ้น แต่ได้รับคุณค่าในด้านความสุขใจ ต้องมีการให้ข้อมูลข่าวสารในตลาด เพราะฉะนั้นในกรณีของตลาดจะใช้กลไกของการพื้นที่ในตลาดโดยให้เกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนกับผู้บริโภค แล้วเมื่อผู้บริโภคเขารู้ เขามีความพอใจที่จะจ่ายแพงกว่า ก็ได้รับคำยืนยันแล้วว่า หากเราเข้าถึงผู้บริโภค เขาก็มีความยินดีที่จะจ่ายหรือเรื่องของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภค แล้วก็ตรงจุดนั้นตกไปถึงผู้ผลิตและสังคมด้วยค่ะ

ดร.กฤษฎา บุญชัย : น่าสนใจครับ สร้างภาพลักษณ์ให้ผู้ผลิตสื่อสารกับผู้บริโภคให้ได้โดยใช้ตลาดเป็นเครื่องมือ ต่อไปขอเรียนเชิญคุณกิตติพร ใจบุญขึ้นมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขอเรียนเชิญครับ

คุณกิตติพร ใจบุญ: สวัสดีทุกท่านนะคะ ท่านนักวิจัย ท่านนักวิจัยชุมชนผู้ที่มีบทบาทหลักที่จะดำเนินการวิจัยโดยเฉพาะในเรื่องของตลาดชุมชน เพราะว่าท่านเองจะเป็นคนที่ทั้งทดลองทั้งวิจัยและปฏิบัติไปด้วย แต่ในส่วนที่จะนำเสนอต่อไปนี้ ค่อนข้างต่างไปจากท่านอาจารย์ทั้ง 3 ท่าน เพราะว่างานที่ตัวเองศึกษาไม่ได้เป็นงานที่ลงพื้นที่หลักปฏิบัติ แต่เป็นการอ่านงานวิจัย หนังสือที่งานเขียนเกี่ยวกับตลาด ต้องบอกที่ไปที่มาของงานชิ้นนี้ก่อน คือเกิดขึ้นในช่วงปี 2547-2548 ทางศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ได้มีโครงการว่า จะมีการทบทวนหรือวิจัยเกี่ยวกับบริโภค ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมนุษย์เช่นกัน

แต่ยังไม่ค่อยมีใครทำวิจัยในเรื่องนี้หรือว่าบทบาทงานทางด้านนี้ ซึ่งประเด็นในการบทบาทงานจะมองในงานวิจัยที่จะมาจาก 2 สถานที่ คือที่คลังศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งอยู่ที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีทุนวิจัยไปบ้างในแต่ละปี ตรงนี้เป็นการรวบรวมงานทั้งหมดประมาณ 27 ชิ้น โดยเรามองแล้วเห็นอะไรจากงานวิจัยเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมองในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างตลาดกับวิถีชีวิตเราเห็นอะไร

ในส่วนที่ดิฉันศึกษาจากงานวิจัย เราสามารถแบ่งออกเป็น 4 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนแรกเป็นเรื่องของความสัมพันธ์วิถีชีวิตกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและประเภทของตลาด ซึ่งประเภทของตลาดชุมชนไม่มี หรือตลาดอื่นๆที่อาจารย์บางท่านเสนอมาก็ไม่มี ซึ่งตรงนี้ลองดูจากคำที่มันปรากฏขึ้นจากงานวิจัยเหล่านั้นก่อน ในส่วนที่สองคือการเปลี่ยนแปลงของตลาดที่สัมพันธ์กันกับลักษณะของพื้นที่ เรื่องนี้มีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่ตอบว่า ความสัมพันธ์ของตลาดจะเกิดขึ้นตามการขยายของเมือง การเกิดขึ้นของเมือง ส่วนที่สามคือ ตลาดน้ำซึ่งมีงานวิจัยเกือบ 10 เล่มที่ศึกษาเรื่องตลาดน้ำ ส่วนที่สี่คือ ประเด็นเรื่องของผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับตลาด บางเล่มศึกษาเกี่ยวกับแม่ค้า และดูเรื่องความสัมพันธ์ต่างๆ

ส่วนที่หนึ่งรูปแบบและประเภทของตลาด พบว่ามีงานวิจัยที่พูดถึงเรื่องนี้แบ่งออกได้เป็น 6 ชื่อ 6 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นตลาดน้ำ ตลาดบก กลุ่มที่สองเป็นเรื่องของตลาดสด กลุ่มที่สามเป็นตลาดหาบเร่แผงลอย กลุ่มสี่เป็นตลาดนัด กลุ่มห้าเป็นตลาดสินค้าเฉพาะอย่าง และจะเชื่อมโยงในกลุ่มที่หกเรื่องของย่านการค้า ในประเด็นที่หยิบขึ้นมาอาจจะไม่ทั้งหมด แล้วงานวิจัยบางชิ้นอาจจะดูในแง่ของเศรษฐกิจต่างๆ จะไม่ลงลึกในแง่หนึ่งๆ แต่จะดูในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงตลาดซึ่งมี 4 ประเด็น คือเรื่องของสินค้า ผู้ขายผู้ซื้อ เวลาสถานที่ และเรื่องของระบบความสัมพันธ์ที่อยู่ในตลาด ประเภทแรกคือ ตลาดน้ำ ตลาดบก เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นมาในสังคมไทยยุคแรกๆ ซึ่งเดิมจะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้า สินค้าทางการเกษตร เป็นเรื่องของวิถีชีวิต ต่างคนต่างผลิตสินค้าแล้วเอามาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และจากตลาดน้ำก็พัฒนามาสู่ตลาดบก เพราะมีการตัดถนนเกิดขึ้น การตัดถนนส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางคมนาคม เพราะตลาดถ้าตรงกับความหมายมันจะมีในเรื่องของ คุณเกียรติ เสวกุลได้ศึกษาในปี 2525 ศึกษาตลาดในกรุงเทพฯ เรื่องของการขยายตัว และพัฒนาการได้บอกว่า ตลาดคือแหล่งซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าของคนไทย ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในที่ตั้ง รูปแบบตลอดจนประเภทของสินค้าและสภาพแวดล้อม ทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปตามสมัย เราจะรู้ว่าจะมีเรื่องของสินค้า สถานที่ เรื่องของมนุษย์ที่ออกมาสัมพันธ์กัน สิ่งที่เกิดขึ้นคือการตัดถนนส่งผลให้มีการปรับรูปแบบ เช่น เวลาจากเดิมที่เคยเป็น อย่างตลาดน้ำจะไม่มีทุกวัน บางทีจะเป็นแบบตลาดนัดก็จะปรับเปลี่ยนรูปแบบไป ในเรื่องของสินค้าก็ด้วย จากสินค้าทางการเกษตรเพิ่มสินค้าไปเป็นรูปแบบอื่นๆบ้าง เช่น สินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ มีการพัฒนาไปเป็นสินค้าทางด้านบริการอื่นๆด้วย จนในที่สุด ช่วงหลังๆ มีเรื่องของทางท่องเที่ยวเข้ามา จนมีการปรับรูปแบบเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยว

ตลาดแบบที่สองคือตลาดสด ซึ่งตลาดสดมีพัฒนาการต่อจากตลาดน้ำ โดยสินค้าจะมีอาหารสด อาหารแห้ง ร้านขายของชำ สินค้าพวกอุปโภคบริโภคขายโดยรอบด้วย ส่วนที่เน้นจะเป็นอาหารสดเป็นหลัก ในส่วนนี้จะมีระบบพ่อค้าคนกลางเข้ามาเกี่ยวแล้ว และจะมีประเด็นของผู้หญิงเข้ามาด้วย ซึ่งผู้หญิงมีบทบาทหลัก ส่วนผู้ชายมีบทบาทหลักในเองของการขายส่งสินค้าเป็นหลัก ในส่วนเวลาสถานที่ ตลาดสดจะมีเวลาสถานที่ที่แน่นอน และจะมาสัมพันธ์กับคนในชุมชน ในเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น จะเป็นช่วงเช้า ช่วงเย็นที่คนจะออกมาซื้อของ คือตลาดสดจะมีการกำหนดช่วงเวลา ไม่ได้มีทั้งวัน ความสัมพันธ์ของคนจะเป็นแบบมีระบบการจัดการส่วนหนึ่ง แต่ไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ที่แน่นอนเท่าไร และเกิดกลุ่มคนขึ้นมามากขึ้น เช่น ผู้ค้าผู้ขาย ผู้ซื้อ มีผู้รับจ้างในกลุ่มต่างๆ เกิดอาชีพรับจ้างส่งของ รับจ้างแต่งผัก ความสัมพันธ์ของคนจะเป็นแบบการกู้ มีระบบการเงินนอกระบบ มีความสัมพันธ์ส่วนตัว แบบไม่เป็นการจะพบในตลาดประเภทนี้มากขึ้น

ในส่วนต่อมาคือการศึกษาหาแพร่แฝงลอย ส่วนตรงนี้มีความสัมพันธ์กับตลาดสดเช่นกัน ในขณะที่ตลาดสดอยู่กับที่ แต่หาแพร่แฝงลอยจะมีการเดินเข้าไปหาคน อาจจะเป็นคล้ายๆกับที่อาจารย์ศึกษาไว้ ปัจจุบันหาแพร่แฝงลอยมีการพัฒนาขึ้น แบบมีของสดขึ้นรถอย่างรถ 2 แถววิ่งไปตามหมู่บ้านต่างๆ และมีหาแพร่ที่จะไปอยู่ใกล้พื้นที่ชุมชนตามสถานที่ต่างๆ มีช่วงเวลาเฉพาะสำหรับคนทำงาน หรือในย่านธุรกิจต่างๆ แต่ยังไม่มีการศึกษาเฉพาะลงไป

ในส่วนต่อมาเป็นเรื่องของตลาดนัด ตลาดนัดมีปรากฏมาพร้อมกับตลาดน้ำตลาดบกที่พูดไว้ในตอนแรก เป็นตลาดนัดขนาดใหญ่ ที่เกิดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงสมัยจอมพล ป.พิบูล ตอนหลังย้ายตลาดไปอยู่ที่จตุจักรในช่วงปีพ.ศ. 2525 ซึ่งตรงนี้มีงานศึกษาส่วนหนึ่งที่พูดถึง และตลาดนัดขนาดใหญ่จะมีเรื่องของระบบบริหารจัดการเข้าไปค่อนข้างเป็นรูปแบบที่ชัดเจน มีระบบการขนส่ง การประชาสัมพันธ์ การคมนาคม ต่อไปเป็นเรื่องของตลาดสินค้าเฉพาะอย่าง สมัยก่อนจะเป็นในเรื่องของย่าน เช่น ย่านคลองถม บ้านบาตร บ้านดอกไม้ ซึ่งส่วนใหญ่สินค้าพวกนี้จะเป็นสินค้าอุตสาหกรรมในครัวเรือน ก็ทำกันในพื้นที่นั้น ซึ่งผู้ซื้อจะรู้ว่าต้องไปตรงนั้นแล้วถึงจะซื้อของแบบนี้ได้ จะค่อนข้างเป็นลักษณะเฉพาะถิ่น และบางทีจะเป็นตลาดกลาง อย่างที่อาจารย์ได้กล่าวถึงคือเป็นตลาดกลางค้าข้าว ตลาดกลางยางพารา ซึ่งจะมีกลไกในการเข้าไปกำหนดราคาสินค้าที่อยู่ในนั้น

ต่อไปเป็นย่านการค้า ลักษณะจะคล้ายๆกับสินค้าเฉพาะอย่าง แต่จะมีกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น ย่านสามเพ็ง ย่านทาบระ ยาวราช มีการขายเฉพาะอย่างและมีกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามา ซึ่งถ้าในวิจัยเขาบอกว่า ย่านการค้ามีทั้งแบบดั้งเดิมที่มีตลาดสดอยู่ภายใน หรือว่าย่านการค้าสมัยใหม่ที่มีศูนย์การค้าขนาดใหญ่และมีร้านค้าเล็กๆปนอยู่ ที่จะตอบสนองเฉพาะอย่างเช่น ย่านพันธุ์ทิพย์ ที่มีสินค้าตอบสนองผู้บริโภคเฉพาะอย่าง ซึ่งเป็นการพูดถึงชื่อของตลาดที่มีการศึกษาอยู่ ว่ามีประเภทและลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง

ในส่วนที่สองที่ขอยุติถึงคือเรื่องของการเปลี่ยนแปลงตลาดที่สัมพันธ์กับการจรรยาภาพของเมือง เป็นการมองตลาดว่าเป็นศูนย์กลาง ตั้งแต่ระดับเล็ก ๆ คือตลาดของชุมชนไปจนถึงเมือง และย่านการค้า สัมพันธ์กับการขยายตัวของเมือง และการเปลี่ยนแปลงของย่านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และสัมพันธ์กับเรื่องของ การขยายตัวของเมือง ในส่วนของตลาดน้ำที่จะเป็นข้อค้นพบข้อที่สามคือมีคนศึกษาจำนวนหนึ่งแล้วมองว่า ตลาดน้ำมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ตอบสนองนักท่องเที่ยว เรื่องของเวลา สถานที่ สินค้า และผู้คน จากเดิมตลาดน้ำบางแห่งจะเป็นการนัดซึ่งรู้กันเองภายในชุมชน อย่างเช่นตลาดน้ำภาคกลางจะมีการนัดอย่างเช่น 12 คำ แต่ตอนหลังเปลี่ยนไปเป็นนัดเฉพาะเสาร์อาทิตย์ ซึ่งต่อไปอาจจะเปลี่ยนเป็นนัด เกือบทุกวัน ขึ้นอยู่กับคนที่เข้าไปมากขึ้นแค่ไหน หรือในเรื่องของสถานที่ที่มีการปรับเปลี่ยน

ตลาดน้ำจะมีหลายรูปแบบ ถ้าอยู่ในเขตนครปฐมที่ปรากฏในวิดิทัศน์ตอนช่วงแรก ๆ จะมีทั้งในเรื่องของชุมชนดั้งเดิม แต่ต่อมาก็พัฒนาขึ้นมาเป็นตลาดที่อยู่บนบก แล้วมีสระน้ำอยู่ข้างๆ แล้วพัฒนาถึงรูปแบบสินค้าต่างๆจะเป็นเรื่องของอาหารที่มีอยู่แล้วเฉพาะถิ่น สินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ สินค้าที่เอาไว ขายนักท่องเที่ยว รวมถึงบริการที่เข้ามา เช่น การจัดทัวร์ ซึ่งปรากฏอยู่ในตลาดน้ำเช่นกัน โดยเป็นเรื่อง การตอบสนองการท่องเที่ยว ส่วนตลาดน้ำกับผู้คนจะมีการเปลี่ยนแปลงที่จากเดิมจะเป็นความสัมพันธ์ แค่คนในชุมชน ต่อไปจะเป็นกับคนภายนอกมากขึ้น มีระบบการบริหารจัดการที่เพิ่มมากขึ้น

ในส่วนสุดท้ายที่เห็นจากการศึกษาเรื่องตลาด จะเป็นประเด็นเกี่ยวกับ gender เรื่องของผู้หญิง ว่าผู้หญิงมีบทบาทที่ค่อนข้างจะสำคัญในตลาด ซึ่งประการแรกที่จะพูดถึงคือเรื่องของ ภาพลักษณ์ของ แม่ค้า อย่างเช่นที่เขาพูดถึงว่า แม่ค้าปากตลาด เขาจะพูดถึงเรื่องของความเชื่อ อย่างความเชื่อในเรื่อง ของการประเดิม ผู้ซื้อรายแรกจะต้องไม่ให้เกิดการจู้จุกจิก ต่อรองจนเสียราคาสินค้า หรือว่ามีเครื่องราง มีรูปเคารพต่างๆก็เป็นความเชื่อที่มีอยู่ในตลาด และเรื่องของโลกทัศน์เกี่ยวกับตนเองและครอบครัว เพราะหลายคนอยู่ในตลาด แทบจะใช้ชีวิตทั้งวัน มีงานศึกษาบางชิ้น เขาบอกว่าตามติดชีวิตแม่ค้าคน หนึ่งคือแม่ค้าจะต้องไปเลือกซื้อสินค้าเฉพาะอย่าง ตลาดสดซื้อของประมาณตอนตี1-ตี2 แล้วบอกให้มา ขนส่งที่ตลาดที่เขาอยู่ จ้างเด็กขนของมาส่ง มานั่งตัดแต่งผัก จนถึงประมาณตี3-ตี4 เริ่มมีลูกค้าขาประจำ เข้ามาซื้อแล้ว จะนั่งขายไปเรื่อยๆจนถึงประมาณเที่ยงๆจะเก็บแผง กลับบ้านไปพักผ่อน แล้วประมาณ 3 ทุ่มเริ่มชีวิตรูปแบบนี้ขึ้นมาอีก ชีวิตของเขาจะอยู่ในตลาดสดเกือบตลอดเวลา เรื่องโลกทัศน์จะมีเพื่อน แม่ค้าที่อยู่ในนั้นพูดคุยกัน เกิดเครือข่ายทางสังคมด้วย จะมีกลุ่มคนใหม่ๆอย่างเช่น คนที่รับจ้างตัดแต่งผัก คนขนของ จะเกิดกลุ่มคนเหล่านี้ขึ้นมาเป็นเครือข่ายทางสังคม

ในส่วนอีกส่วนหนึ่งที่มีคนพูดถึงคือ ช่วงชิงอำนาจทางสังคม ขออนุญาตอ่านนะคะ ในการศึกษา เขาศึกษาในเรื่องของกลุ่มแม่ค้า มองว่ากลุ่มของเครือข่ายของแม่ค้ามีทั้งหมด 5 ลักษณะด้วยกัน คือเขา จะเกิดการรวมกลุ่มขึ้นมา คือกลุ่มแรกเป็นกลุ่มแหล่งบ่มเพาะประสบการณ์ร่วมของผู้หญิงขึ้นมา เขาจะมารวมกลุ่มกันเพื่อต่อสู้กันทางเศรษฐกิจ เช่น มีการหมุนเวียนในเรื่องของเงิน การเกิดกลุ่มแชร์

กลุ่มออมทรัพย์ ทำให้ผู้หญิงมีอำนาจต่อรองขึ้นมา หรือว่าเรื่องของน้ำใจ จะขอยืมเงินในช่วงที่ขาดแคลน เพราะว่ามีเครือข่ายที่แน่นหนา มีสังคมที่แน่นหนา อันที่สองคือกลุ่มที่เป็นบ่อสำหรับรองรับความเจ็บปวดของผู้หญิง คือบางครั้งพอเรามีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ หรือปัญหาต่างๆจะมาแชร์ประสบการณ์ร่วมกัน เป็นทางเลือกอีกทางที่ได้มาระบายความรู้สึก ผ่อนคลายอารมณ์ออกมา และกลุ่มที่สามเป็นกลุ่มหน่ออ่อนของประสบการณ์เหมือนกับ เวลามีปัญหาอะไรขึ้นมา จะเข้ามาปรึกษากับกลุ่มแรก มาแชร์ปัญหา หาทางออกร่วมกัน กลุ่มที่สี่เป็นกลุ่มในฐานะที่ระบายความทุกข์ของผู้หญิง กลุ่มเหล่านี้เป็นกลุ่มที่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารร่วมกัน ในช่วงเวลานั้น

เท่าที่มองภาพรวมทั้งหมดมาพบว่ามี 3-4 ข้อด้วยกันที่เห็นเด่นชัดเลยคือ ข้อแรกทฤษฎีความเป็นศูนย์กลาง นำมาใช้อธิบายในการเปลี่ยนแปลงของตลาดได้เป็นอย่างดี สองเป็นการอธิบายตลาดในแง่มุมของการบริโภคในแบบของปัจเจกบุคคล ซึ่งมีงานศึกษาอยู่น้อยมาก ถ้ามาดูศึกษาเรื่องการบริโภคที่อาจารย์ได้พูดว่า จริงๆแล้วการบริโภคเป็นตัวชี้หน้าตลาดได้ด้วยเหมือนกัน สมมติว่าเรามีการให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษา เรื่องการบริโภค หรือศึกษาเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภค จะทำให้เป็นห่วงโซ่หนึ่งที่เป็นห่วงโซ่อุปทานด้วย ซึ่งมีงานวิจัยโดยเฉพาะงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมอาจจะเปลี่ยนแปลงในส่วนตรงนี้ได้ ส่วนที่สามคือการศึกษาดูตลาดในแนวของการประกอบการสร้างวัฒนธรรม ซึ่งตรงนี้ยังไม่ค่อยมีการศึกษาลักษณะนี้เท่าไร ในเรื่องของกิจกรรมการซื้อขายแลกเปลี่ยน ระบบเครือข่ายในเรื่องของกลไกในการกำหนดราคา ส่วนในต่างประเทศมีการศึกษาในลักษณะนี้อยู่บ้าง

และประเด็นสุดท้ายคือ การศึกษาดูตลาดในมุมมองศีลธรรมและอำนาจ ซึ่งตรงนี้ยังไม่ค่อยมีคนศึกษา บางครั้งตลาดเป็นสถานที่ที่เกิดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนจะมีทัศนคติเกี่ยวกับความเชื่อ ระบบศีลธรรมต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่งานที่ผ่านมายังไม่ค่อยมีใครศึกษาเท่าไรและคิดว่าในเรื่องตลาดชุมชนที่จะเข้ามาเป็นเครื่องมือทางสังคม จะศึกษาในแง่มุมของทางด้านศีลธรรม ระเบียบทางสังคม หรือระบบคุณธรรมจริยธรรมในตลาด กลไกทางสังคมที่จะมาเป็นตัวกำหนดราคา ประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจ อย่างไรก็ตามขอพูดเท่านี้ก่อนค่ะ

ดร.กฤษฎา บุญชัย : ผมคิดว่ามีประเด็นหนึ่งที่ที่น่าสนใจที่อยากจะลองชวนคิด ในแง่ของการช่วงชิงอำนาจทางสังคม ยกตัวอย่างผมเพิ่งไปนครศรีธรรมราชมา ชาวบ้านที่นั่นรวมตัวกันคัดค้านไม่ให้โลตัสมาเปิด สิ่งที่เขาทำสำเร็จคือไม่ค่อยมีโลตัสขนาดใหญ่มาเปิด แต่ผลที่ตรงกันข้ามคือมีโลตัสเอ็กเพรสเต็มไปหมดเลย แล้วก็ไม่น่าในอนาคตจะเกิดหรือเปล่า คือรูปแบบหนึ่งที่เรากำลังเห็นว่า จากที่คุณกิตติพรพูดถึงตลาดท้องถิ่นเริ่มปรับตัว ทั้งในด้านการปรับเข้าหาหรือด้านหนึ่งถูกกำกับจากระบบตลาดขนาดใหญ่ด้วย แต่อีกด้านหนึ่งคือพยายามต่อรองในการคงพื้นที่ของตนเอง ขอเป็นทัศนะของคุณกิตติพร ตลาดชุมชน

อย่างทีนครปฐมนี้จะอยู่และใช้มันเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับชาวบ้านได้ต่อไปได้มากน้อยแค่ไหนครับ ลองคิดในเชิงคาดการณ์

คุณกิตติพร ใจบุญ: จริงๆไม่ค่อยได้คิดอะไรกับตรงนี้เพราะว่าก่อนหน้านี้เป็นเรื่องของชุมชนที่จะต้องคิดกันต่อไปว่าจะอย่างไร แต่ขอเรียนว่า ในส่วนที่ตัวเองดูแลและรับผิดชอบอยู่จะอยู่ในส่วนวิจัยและพัฒนา มีการให้ทุนและมีงานวิจัยชิ้นหนึ่ง แต่ตอนนี้รายงานการวิจัยนี้ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ทำให้ยังไม่สามารถเผยแพร่ได้ แต่ก็มีการจัดเวทีในพื้นที่ คือมีการศึกษา อาจจะจำชื่อเรื่องทั้งหมดไม่ได้แต่เป็นการศึกษาเรื่องตลาดสามชุก แล้วมีนักวิจัยของมูลนิธิชุมชนไทยที่เข้าไป แล้วไปถอดบทเรียนและประสบการณ์ที่เขาพัฒนาตั้งแต่เรื่องรวมกลุ่มการจัดการไปจนถึงการวางแผนในชุมชน จนในที่สุดเหมือนกับว่าตอนนี้อยู่ในช่วงท้ายแล้ว มีผลออกมา รู้สึกว่าจะนำสิ่งที่ได้จากการวิจัยกลับไปให้ชุมชนดูอีกครั้งหนึ่ง คาดว่าน่าจะเสร็จภายในเวลา 2 เดือนนี้ ถ้าว่ามีผลการวิจัยออกมา ตีพิมพ์เรียบร้อยแล้ว แล้วพร้อมเผยแพร่ก็ยินดีที่จะแชร์ตรงนี้ให้กับโครงการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ แล้วในส่วนที่ถ้าจะลงไปดูของตลาดชุมชน เรื่องของการพัฒนาทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม แล้วมีมิติต่างๆซึ่งเคยมีนักวิชาการบางท่านแต่งเอาไว้อยู่ คือ อาจารย์สุธีวงศ์ พอดีไปเชิญท่านมาแล้วก็พูดคุยกัน ท่านบอกว่ามีทุนทางวัฒนธรรม 6 ด้านในชุมชน อย่างเช่นในเรื่องของวัฒนธรรมการเรียนรู้ วัฒนธรรมการทำงาน วัฒนธรรมการผลิตและการบริโภค วัฒนธรรมเรื่องจิตสำนึก เรื่องของจริยธรรม ธรรมาภิบาล และวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่เป็นเชิงรูปธรรมตรงนี้จะเอามาจัดอย่างไร น่าจะเป็นเครื่องมือที่แตกย่อยและมาเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนที่อยู่ในพื้นที่และนักวิจัยที่จะลงไปทำงาน ระหว่างทางน่าจะตั้งเป็นโจทย์หรือคำถามวิจัยได้ สุดท้ายนี้ออกมาน่าจะเข้าไปแล้วอภิปรายผล แล้วมาช่วยกันหาทางของระหว่างแผนพัฒนาของตนเองต่อไป แล้วในส่วนตัวค่อนข้างเคยเห็นงานหรือเข้าไปสัมผัสกับตลาดชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดนครปฐมบ้างเหมือนกันอย่างของคลองจินดา คือเนื่องจากว่ามีญาติอยู่ในนครปฐมมีเครือข่าย เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างเข้มแข็งอยู่ และยังมีมองอยู่ว่าเป็นพื้นที่ที่มีทุนค่อนข้างจะครบทั้งในเรื่องของพื้นที่ ทั้งในเรื่องของความสัมพันธ์ในกลุ่ม ซึ่งมองว่าเป็นเคสที่ดีและน่าจะพัฒนาต่อไป หรือส่วนตลาดน้ำในที่อื่นที่เป็นตลาดน้ำโบราณที่อยู่ในเขตนครปฐมก็น่าสนใจ ตอนหลังนี้ตลาดน้ำจะไปในเรื่องของการท่องเที่ยวค่อนข้างเยอะ แล้วเรื่องของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นประเด็นที่สำคัญเหมือนกัน อยากเห็นการพัฒนาที่ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น และก็ให้กำลังใจกับคนที่ทำโครงการนี้ด้วยค่ะ

ดร.กฤษฎา บุญชัย : เป็นประเด็นที่น่าสนใจ เราควรที่ต้องคิดถึงเรื่องของการสร้างทุนทางวัฒนธรรมทั้งที่มีอยู่เดิมและสร้างขึ้นใหม่ เราจะสร้างให้เป็นพลังเพื่ออำนาจของเราได้อย่างไร ต่อไปขอเรียนเชิญท่านอาจารย์สุวิดา ธรรมณีวงศ์

ผศ.สุวิดา ธรรมณีวงศ์: ก่อนอื่นต้องขอบคุณที่ชวนมาคุยนะคะ รู้สึกว่าบรรยากาศวันนี้อบอุ่น มีคนสนใจเรื่องตลาดเยอะ รู้สึกว่าตลาดคงไม่วายแน่ ตอนที่ทำงานวิจัยชิ้นนี้เริ่มจากปี 2546 มีการจัดระเบียบตลาดในจังหวัดนครปฐม ก่อนอื่นขอถามว่าในที่นี้มีคนนครปฐมกี่คนคะ ขอยกมือหน่อยคะ มีจำนวนเกือบหมด ถ้าอย่างนั้นจะให้รูปตลาดด้วยกัน คิดว่าทุกคนคงจะรู้ หลายคนคงได้ไปตลาด ตอนที่เริ่มจัดทำงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการงานเฉพาะเขตในเทศบาลนครปฐม ที่ตั้งชื่อนี้เพื่อหาการมีส่วนร่วม เราทำในลักษณะที่ถ้าจะต้องเป็นการมีส่วนร่วมในแต่ละตลาดหน้าตาจะเป็นอย่างไร ตอนนั้นไม่ได้ทำคนเดียว ทำกันตั้ง 6 คน แล้วมีอาจารย์ท่านหนึ่งมาด้วยกันด้วย คือ อาจารย์ภาณุพัฒน์ น้อยอยู่ข้างหลัง อาจารย์ทำเรื่องความปลอดภัยของอาหารกละชวนอาจารย์มาด้วย เพื่อพูดทักท้วง อาจารย์จะได้ช่วย ตอนที่ทำวิจัยเรื่องนี้ วันหนึ่งในสามประเด็นในช่วงแรก คือให้รู้ว่าเราทำงานอย่างไร และก็ผล ถ้าไปเร็วอย่างไรก็ขอภัย ถามทีหลังได้ คือเริ่มมาจากการนี้จริงๆต้องขอบคุณ คุณกิตติพร ที่สักรู้ได้อ่านงานของอาจารย์ ในช่วงนั้นอาจารย์ทำงานในเรื่องนั้นอยู่ แล้วได้ทบทวนงานของอาจารย์คือการเปลี่ยนแปลงของตลาด จากตลาดบกตลาดน้ำ เมื่อมาเจาะพื้นที่นครปฐมพบว่า การก่อสร้างสร้างตัวของตลาดมันเริ่มมาจากตลาดน้ำที่มีอยู่ในอดีต

ตลาดซอย 2 เป็นตลาดแรกที่เกิดขึ้นพร้อมกับการขุดคลองผ่านในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 คือตลาดแรกเลยแล้วขยายมาเป็นตลาดใหญ่คือตลาดบนกับตลาดล่าง เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงทำให้ตลาดปรับตัวไปจากตลาดที่อยู่ริมน้ำตลาดซอย 2 แล้วตลาดใหญ่ จะมีน้ำคือคลองเจดีย์บูชา จากนั้นบางตลาดหายไปจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เช่น มีถนนตัดผ่าน เพราะฉะนั้นตลาดลำพญา ตลาดดอนหวายต่อไปจะมีตลาดเล็กๆเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของการตัดถนน รวมทั้งตลาดบางหลวงด้วย ทำให้ตลาดต้องปรับตัว เพราะฉะนั้นตลาดน้ำเป็นรูปแบบหนึ่งของการปรับตัวตลาดเพื่อให้อตอบสนองวิถีชีวิตสมัยใหม่ พยายามกำหนดตัวเองว่าจะอยู่ตรงไหนถึงจะอยู่รอด

งานที่ศึกษาตอนนี้ไม่ใช่ศึกษาตลาดน้ำ จะเจาะจงเฉพาะตลาดบนบกที่อยู่ในเขตเทศบาล ไม่น่าเชื่อว่าในเขตเทศบาลนครปฐมมีตลาดสดถึง 7 แห่ง และตลาดนัด 8 แห่ง และมูลค่าการค้าสองหมื่นกว่าล้านต่อปี คิดเป็น 20 เปอร์เซ็นต์ของรายได้จังหวัดนครปฐม ซึ่งไม่น้อยเลยทั้งที่รายได้เหล่านี้ไม่ได้นับในรายได้ประชาชาติด้วย ซึ่งแสดงว่าไม่ได้เล็กน้อย แต่มากกว่านั้นคือตลาดเหล่านี้มีคุณค่าอีกมากมายผลจากการเปลี่ยนแปลงแบบนี้ ตลาดบนตลาดล่างหรือบางคนเรียกตลาดใหญ่ บางคนเรียกตลาดองค์พระนี้ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงไปด้วย สิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยเข้ามาทำงานในเรื่องนี้ คือเริ่มแรกมีการ

จัดระเบียบตลาด ซึ่งช่วงนั้นมีผู้ร้องเรียนของเรื่องการค้าริมถนน หาบเร่แผงลอย อย่างที่พูดพอเมืองโตขึ้นก็มีหาบเร่แผงลอยขยายเต็มไปหมดเลย ทำให้มันรูกันค้ำกันไปหมดเลย แม้กระทั่งเขาแย่งอยู่กันริมคลอง ทำให้ผู้ว่าสมัยนั้นหรือย้ายจัดระเบียบตลาด ส่งผลทำให้เกิดตลาดใหม่กระจายตัวตามตรงนี้ไป เพราะฉะนั้นบริเวณที่อยู่ริมคลองถูกย้ายไปอยู่ตลาดขนาดใหญ่ ทั้งพระเมรุเป็นผลจากการเกิดขึ้นของการจัดระเบียบตรงนี้ ประกอบกับจากการศึกษาตลาดเป็นหลักไม่ใช่แม่ค้า ศึกษาตัวตลาด

เพราะฉะนั้นมีอะไรมากระทบกับตลาดมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดระเบียบตลาด ซึ่งแน่นอนกระทบกับผู้ค้าในตลาด กระทั่งแม่ค้าที่มาค้าในตลาดหรือรอบๆตลาด จุดอาหารและนโยบายของรัฐที่ทำเรื่องยุทธศาสตร์อาหารปลอดภัย ที่เรียกว่าอาหารปลอดภัยและจะทำให้คนมาซื้อ ซึ่งเป็นความเชื่อของรัฐที่หวังดีว่าอยากให้เกิดอาหารปลอดภัยโดยมีกำหนดลักษณะดังนี้ หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า แต่ปรากฏว่าพอไปถามชาวบ้านว่า ถ้าอาหารปลอดภัยดูจากอะไร มีแมลงวันตอมไหม ไม่มีแมลงวันตอมก็ปลอดภัย ถูกน้อยกว่ากัน บางคนดูจากกลิ่นสิ แปลว่าคนมองความปลอดภัยคนละแง่มุมที่รัฐบาลกำลังกำหนดเลย เพราะฉะนั้นปัญหากระทบกับตลาดที่ทำให้คนมาจัดการอะไรกันในตลาดมากมายไปหมด แต่ตลาดมีหลายอย่างที่ยังไม่มีคนทำความเข้าใจ ซึ่งที่มาที่ทำให้รู้สึก ว่า คิดว่าตกลงแล้วตลาดมันเป็นอย่างไรกันแน่ มีประโยชน์อยู่หรือเปล่าที่คนมาทำโน้นทำนี้ แล้วถ้าจะทำให้คนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดให้มีประโยชน์จริง เราจะทำอย่างไร จะหาแนวทางอย่างไร

ในตอนที่เราทำวิจัย กำหนดเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือไปหาเอกสารแล้วได้งานของคุณกิตติพร ด้วยชิ้นหนึ่ง เราไปดูเอกสารและไปดูงานด้วย คือไปดูตลาดยิ่งเจริญ หลายคนคงเคยได้ยิน ซึ่งเป็นตลาดที่ปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์มาเป็นเหมือนห้าง แล้วจากนั้นเรามาประชุมกันในกลุ่มคนที่ทำงานจากนั้นชวนชาวตลาด ชวนเจ้าของตลาดแต่ละตลาดมานั่งจัดเวทีสนทนากันว่าสิ่งที่เราสรุปนั้นใช่หรือเปล่า แล้วถ้าจะมีส่วนร่วมควรจะทำอย่างไร แต่สิ่งสำคัญที่สุด คือเราทำรวมกันหลายกลุ่ม คือมีนักวิจัยอยู่ 6 คน มีสาขาทั้งทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และทางประวัติศาสตร์ เราประชุมกันอย่างมีส่วนร่วม ประชุมกันบ่อยมาก แต่ใช้ตลาดเป็นพื้นที่ที่เราศึกษาคือในเขตเทศบาล แล้วเรานำเสนอข้อมูลและสรุปผล พอตั้งจังหวัดนี้แล้วก็ตั้งคำถามว่ายังมีคุณค่าไหม ถ้าจะมีส่วนร่วม จะเป็นส่วนร่วมอย่างไร ในแต่ละสาขาไปค้นหาว่าจะดูอะไรบ้าง มีประเด็นทางวิทยาศาสตร์ ทางเภสัชคือเอาไปตรวจ lab แล้วไปดูด้วยว่าตกลงมันไม่พอ ต้องมีมิติอื่น ๆ ในการดูว่าความปลอดภัยคืออะไรด้วย แล้วทางประวัติศาสตร์ไปดูว่าเมืองเกิดขึ้นพร้อมตลาดอย่างไร ตลาดแรกๆเกิดขึ้นเมื่อไหร่ในเขตเทศบาล นครปฐม แล้วจากนั้นเรามีวิธีการเก็บข้อมูล ซึ่งการเก็บข้อมูลตอบโจทย์ ตอบคำถามที่อยากรู้ ซึ่งทางสายวิทยาศาสตร์เข้าห้อง lab ด้วย

ทางสายสังคมศาสตร์ลงพื้นที่ภาคสนาม เก็บแบบสัมภาษณ์ 600 ชุดว่าผู้บริโภคทำไมเขาถึงไปตลาด ไปตลาดสด ตลาดนัดเพราะอะไร แปลว่าแต่ละตลาดยังคงมีคุณค่า แล้วมีคุณค่าในแบบไหน แล้ว

เอาผลของการศึกษาที่ได้ออกมา เราเห็นเรื่องราวมากมายเกี่ยวกับตลาด ตลาดในที่นี้ต้องยอมรับและเห็นตรงกับที่อาจารย์หลายท่านพูดว่ามีความหมายเยอะมาก ตลาดในที่นี้ศึกษาเฉพาะตลาดในพื้นที่เท่านั้น ไม่ได้ศึกษาตลาดที่มีการซื้อขายพวกแรงงาน แต่เป็นตลาดจริงๆคือมีพื้นที่ และเป็นตลาดสด รวมทั้งตลาดนัดซึ่งเป็นรูปแบบตลาดใหม่ เราเจาะเฉพาะถึงตรงนี้ในเขตเทศบาล แล้วเห็นคุณค่าและความสำคัญของตลาด จากการที่ไปเก็บมูลจากมุมมองของกลุ่มคนต่างๆ แล้วได้แนวทางว่า ถ้าจะพัฒนาตลาด แนวทางการพัฒนาตลาดต้องคำนึงถึงภาพลักษณ์ว่าตลาดแต่ละตลาดมีอัตลักษณ์ที่ไม่เหมือนกัน ถ้าตลาดปฐมมงคลจะเป็นที่ขายส่ง และมีทั้งกลางวันกลางคืนก็คึกคัก ตอนไปเก็บข้อมูลต้องไปตั้งแต่ 5 โมงถึงตี 2 คึกคักมากเลย เทียงจึงวายแล้ว ตลาดบนเช่นเดียวกัน ตลาดล่างจะเป็นตลาดค้าปลีก เพราะฉะนั้นตลาดแต่ละตลาดมีจุดมุ่งหมายไม่เหมือนกัน ตลาดปฐมมงคลมีอีกแบบหนึ่งเป้าหมายส่งออกไปรอบๆจังหวัดรวมทั้งไปต่างประเทศด้วย แต่ตลาดใหญ่ที่เรียกว่าตลาดบนรอบๆในจังหวัดนครปฐมจะไปซื้อที่จังหวัดนี้ เพราะฉะนั้นตลาดแต่ละตลาดนี้มีความแตกต่างกัน แล้วการพัฒนาตลาดของการมีส่วนร่วมนี้ต้องคำนึงถึงตลาดในแบบเดิมเป็นแบบไหน ถูกสร้างภาพลักษณ์มาอย่างไร ประเภทของการค้าเป็นตลาดค้าส่งหรือค้าปลีก และเป็นตลาดสดหรือเป็นตลาดนัด

จากนั้นพบว่าตลาดนี้มีลักษณะใหญ่อยู่ 3 ตลาดคือ เขาตั้งขึ้นมาเพื่อแข่งขัน พร้อมทั้งจะแข่งขันและส่งออกสินค้าอย่างตลาดปฐมมงคล เทียบได้กับตลาดศรีเมือง ตลาดไท หรือถ้าเทียบกับในสมัยก่อนในกรุงเทพที่เป็นตลาดเลียบริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่เรียกว่า ปากคลอง ตลาดในลักษณะนี้จะแข่งขัน และกระจายไปตามภูมิภาคต่างๆรวมถึงส่งออกต่างประเทศด้วย ตลาดปฐมมงคลจะเป็นลักษณะอย่างนี้ เขาพร้อมที่จะปรับตัวและพร้อมที่จะทำให้เกิดมาตรฐานอาหารเพื่อที่จะแข่งขันเลย แต่ตลาดอีกลักษณะหนึ่งคือตลาดที่เป็นแหล่งรวมสินค้าและกระจายสินค้าให้แก่คนท้องถิ่น ในจังหวัดในภูมิภาค ตลาดใหญ่หรือตลาดบนตลาดล่างที่ศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของตลาดแบบนี้ และอีกตลาดหนึ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อรองรับคนในกลุ่มองค์กรของตัวเอง ที่เมื่อสักครู่คุณกิตติพรบอกว่าตลาดรูปแบบใหม่จริงๆคือตลาดนัดที่คนในท้องถิ่น เช่น ในองค์กรตลาดนัดมหาวิทยาลัย อย่างตลาดในมหิดลที่ให้คนมหาวิทยาลัย คนในองค์กร หรือคนตามโรงพยาบาลได้บริโภคของใช้ตามความเชื่อที่เรายากให้เป็นให้ใช้ หรือจะมองอีกอย่างในงานจะพบว่าลักษณะค้าส่งค้าปลีก หรือเป็นตลาดสดตลาดนัด คำว่า นั้ด หมายถึง นัดเป็นเวลา อาจจะเป็นอาทิตย์ละ 2 ครั้ง อาทิตย์ 1 วันหรือ 1-2 สัปดาห์ แล้วมีตลาดแบบประจำปีด้วยอย่างตลาดเทศกาลองค์พระปฐมเจดีย์ ก่อนที่จะได้ข้อมูลนี้เราไปดูงานมาด้วยที่ตลาดยิ่งเจริญ เพื่อเอามาคุยกับแม่ค้า ในช่วงจังหวะที่ทำวิจัยปรากฏว่าเขากำลังปรับปรุงตลาดพอดี เขาบอกว่าดีเลยอาจารย์มาช่วยกัน เราไปดูประเด็นที่เราจะดูมีอะไรบ้าง แล้วลองมาคุยว่าจะใช้อย่างไร คุณนพดล ยิ่งเจริญมาคุยกับพวกเรา ตลาดยิ่งเจริญเหมือนซูเปอร์มาเก็ต ชาวตลาดที่ไปดูก็ตื่นตาตื่นใจ แล้วตั้งคำถามว่าจะปรับปรุงตลาดอย่างไรเพราะเราไม่ได้รู้ คือตอนแรกแม่ค้าจะพูดถึงแต่เรื่องปัญหาของที่

จอตฤ แต่ในที่สุดแล้วพูดไปพูดมาพบว่า ถึงแม้ปรับปรุงที่จอตฤให้นำเข้า คุณยังจะสู้จะอยู่ได้ไหมถามเขา เขาก็คุยกันเรื่องห้าง เริ่มพบว่าปัญหาของเขาเล็ก แต่ใหญ่กว่านั้นคือคุณต้องมองหาพื้นที่ที่จะรักษาตลาดให้ได้ เพราะมีห้างค้าปลีกในนครปฐมอย่าง โลตัส บิ๊กซี แม็คโคร เต็มไปหมด

เพราะฉะนั้นตรงนี้คือประเด็นที่พบว่าเขาไปเห็น ลักษณะการจัดระบบควบคุมจรรยาบรรณ แม้กระทั่งกลไกการควบคุมภายใน แม้กระทั่งตลาดนี้ทำให้คนเชื่อว่าเขามีการตรวจสอบอาหาร มีการตรวจสอบความปลอดภัย แต่ไม่รู้ว่าจริงๆผู้บริโภคคิดอย่างไร ตอนนั้นไม่ได้ทำตรงนั้น แต่ว่าดูว่าเขามีตรงนี้ด้วยจากการได้ข้อมูลเรามาจัดเวทีมาคุยกัน เชิญเจ้าของตลาดแต่ละตลาดมา เราแบ่งตลาดแต่ละตลาดมีผู้ค้า นิมนต์พระด้วย ซึ่งต้องคอยมาเจรจาเวลาเกิดไรขึ้น ท่านจะเอาธรรมะเข้าคุยแลกเปลี่ยนเพราะเรื่องพื้นที่การค้านี้ค่อนข้างละเอียดอ่อนเหมือนกัน เชิญสาธุชนสุขด้วยเพราะว่าทางจังหวัดจะพูดในเรื่องถึงอาหารปลอดภัย เราอยากรู้ว่าเป็นอย่างไร มุมมองเขาเป็นอย่างไร แล้วก็แลกเปลี่ยน

ในที่สุดนี้คือสามประเด็นที่เราคุยกันกับทั้งสามคน ประเด็นที่หนึ่งคุณค่าตลาด ประเด็นที่สองการดำเนินงานของเจ้าของตลาด (รวมถึงกรณีตลาดยิ่งเจริญ) ประเด็นที่สามแนวทางการพัฒนาตลาดโดยการมีส่วนร่วม แต่ว่าอีกสองประเด็นที่เพิ่มไปคือของประเด็นผู้ค้าและกรรมการชมรมผู้ค้าและประเด็นสาธุชนสุขจังหวัดที่เราถามด้วย สิ่งที่เราได้สั้นๆก่อนคือตลาดมันสัมพันธ์กับอย่างที่คุณกิตติพรพูดการเกิดตลาดกับการสร้างเมืองในจังหวัดนครปฐม เราพบว่าประเด็นนี้จริง และคลี่คลายขยายตัวมาจนปัจจุบัน บางแห่งปรับตัวไปเป็นตลาดน้ำที่เป็นเพื่อการท่องเที่ยว ถ้าไม่อย่างนั้นอยู่ไม่รอด แสดงว่ามีการปรับตัวไปตามสภาพของสังคมในสมัยใหม่ เช่นเดียวกันในนครปฐมรอบองค์พระนี้มีตลาดเต็มไปหมดและยังตลาดนัดอีก

ถ้าโดยภาพนี้จะพบว่าแผนที่ในเขตเทศบาล สีขาวที่เห็นนี้คือตลาดขนาดใหญ่ขายทั้งกลางวันกลางคืน แต่แปลกมากเลยตลาดเหล่านี้มีตั้ง 15 ตลาด ทั้งตลาดสดและตลาดนัดแต่อยู่รวมกันได้ทั้งแข่งขันทั้งร่วมมือกัน เป็นตลาดที่พึ่งพาอาศัยกัน พบว่าตลาดขนาดใหญ่จะกระจายสินค้าให้กับตลาดขนาดเล็ก และก็กระจายไปตามอำเภอต่างๆ บางตลาดกระจายไปต่างจังหวัด บางตลาดส่งออกเพราะฉะนั้นระดับของตลาดกับหน้าตาของตลาด ถ้าเป็นคนเหมือนคนแต่ละคนมีศักยภาพไม่เท่ากันเลย ดังนั้นถ้าจะพัฒนาตลาดต้องดูว่าศักยภาพของตลาดเหมือนกันหรือเปล่า เขาบอกว่าต้องการให้เป็นเศรษฐกิจพอเพียงตอนที่ไปคุย ตลาดบนตลาดล่างเขาบอกว่าต้องการทำการค้าแบบเศรษฐกิจพอเพียงไม่ให้ห้างขนาดใหญ่ลงมา แม้กระทั่งถ้าร้านค้าปลีกอย่าง โลตัส เอ็กเพรส บิ๊กซี เขาก็ไม่ให้ แปลว่าจุดมุ่งหมายของการทำตลาดบางครั้งมีผลต่อภาพลักษณ์ของตลาด ผู้ที่มีอำนาจจริงๆคือเจ้าของตลาด ในขณะที่ตลาดปฐมมงคลบอกว่าอยากแข่งขันเลย เพราะส่งออกได้ ทุกวันนี้รอบๆมีสมรรถนะในการส่งออก ซึ่งเขามีปัญหาเรื่องการตรวจสอบความปลอดภัยจากสารพิษ ทำไม่ไม่มีหน่วยราชการมาสนับสนุนเขา พอถามไปถามมาเรื่องเบื้องหลังคือการเมือง สิ่งที่แปลกคือว่านอกจากตลาดใหญ่ 4

ตลาด และตลาดเล็กอีก 4 ตลาด มีการขายคนละเวลาสลับกัน เหมือนขายเข้าขายเย็น เพราะฉะนั้นการอยู่เหมือนแบ่งพื้นที่การทำมาหากิน แบ่งเวลากันทำมาหากิน จึงไม่ได้แข่งขันให้รายใดรายหนึ่งตายไป แต่เป็นการแข่งขันบนการพึ่งพาอาศัยกัน เพราะฉะนั้นทำให้พบว่าในขณะเดียวกันมีการพึ่งพากันระหว่างภายในเขตเทศบาล นอกเขตเทศบาล

ตลาดนัดมีขนาดใหญ่อยู่นอกเขตเทศบาล เมื่อไหร่ก็ตามที่อยู่ในเขตเทศบาลตลาดเล็กๆพวกนี้กลายเป็นตลาดสินค้าทันสมัยมากกว่า แต่ยกเว้นอยู่ตามชานเมือง ตลาดเล็กๆพวกนี้ปรับตัวเป็นตลาดสดด้วย แปลว่าตลาดนัดมีการปรับตัวด้วยเป็นทั้งตลาดสดและเป็นตลาดสินค้าทันสมัย ถ้าไปอยู่ในเขตเมืองอย่างกรุงเทพฯจะเป็นตลาดนัดแบบขายของทันสมัยอย่างชอยละลายทรัพย์ จะไม่ได้ขายสินค้าแบบตลาดสดแล้ว มีการปรับตัวได้ทันทีเลย คือกลไกในการรุกคืบไปแย่งชิงพื้นที่ในการทำมาหากิน ในขณะที่ยังมันเหมือนยักษ์ใหญ่ครอบงำในพื้นที่ แต่ตลาดสดกับตลาดนัดกลายเป็นแขนขาที่ช่วยกันทำงานเหมือนมด พบว่าพลังของการทำตลาดสดกับตลาดนัดจะช่วยทำให้เศรษฐกิจท้องถิ่นโตขึ้นได้ งานเทศกาลองค์พระเป็นตลาดนัดแบบหนึ่งเป็นตลาดนัดประจำปี ซึ่งผู้ที่ไม่ใช่คนนครปฐมะ โดยคนนครปฐมมีส่วนหนึ่งเป็นคนซื้อสินค้าจากตลาดนี้แล้วไปแปรรูปขาย แต่ไม่ใช่เป็นตัวตลาดสินค้าแปรรูปส่วนใหญ่จะมีคนจากต่างพื้นที่เป็นลักษณะอย่างนี้ ในงานเราพบว่าตลาดสดกับตลาดนัดไม่ใช่คู่แข่ง แต่ว่าถ้าเกิดไปคุยกับตลาดร้อยปีสามชุก อาจบอกว่าตลาดนัดนี้คือกองโจร ในอีกแง่มุมหนึ่งก็จริง แต่ถ้ามองในเชิงวิชาการ ถ้าเราสามารถมีกลไกในการกำกับดูมันพึ่งพาอาศัยกัน เพราะแม่ค้าในตลาดสดแปลงร่างขายสินค้าในตลาดนัดด้วย แล้วในตลาดนัดบางแห่งมีผู้ค้าที่เป็นเกษตรกรที่อยู่ในละแวกนั้นเอาของมาขายด้วยขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่คุณขายมันไกลจากเมืองไหม ถ้าไกลจากเมืองสินค้าที่หยิบจากบ้านมาขายตรงนั้นได้ แต่ถ้าอยู่ใกล้กับเมืองขึ้นอยู่กับลักษณะของตลาดด้วย

เพราะฉะนั้นตลาดสดกับตลาดนัดนั้นเป็นอย่างนี้ขึ้นอยู่กับภูมินิเวศหรือภูมิศาสตร์ที่อาจารย์ค้นพบเช่นเดียวกัน แต่ตลาดในนครปฐมที่น่าสนใจคือตลาดขนาดใหญ่ มีเครือข่ายการค้าเยอะมากและมีการขยายออกไป ทำให้เกิดกลไกเป็นตลาดเล็กๆมากระจายตัวและใช้สินค้าในตลาดแล้วนำไปขายตามที่ต่างๆทั่วไป ทั้งในและนอกจังหวัดนครปฐม ทำให้เกิดการเชื่อมโยง ซึ่งการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจแบบนี้สำคัญมากเพราะทำให้เกิดรายได้ สรุปได้ว่าตลาดนี้ทำให้เกิดเศรษฐกิจท้องถิ่น กันเงินไม่ให้ไหลออกด้วยเมื่อเทียบกับห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ที่กำลังรุกคืบเข้ามา อีกประเด็นหนึ่งที่ค้นพบคือว่าในมาตรการที่จะส่งเสริมต้องทำความเข้าใจตลาดที่มีหลากหลายแบบนี้มากเลย โดยเฉพาะเรื่องความปลอดภัยของอาหาร ข้อค้นพบของอาจารย์เกสัชที่บอกว่ามีการนิยามความปลอดภัยในแง่มุมที่ต่างกันไป โดยรัฐเป็นนิยามหนึ่ง แต่ชาวบ้านเป็นอีกนิยามที่แตกต่างกัน ถ้าจะทำงานเรื่องยุทธศาสตร์ความปลอดภัยของอาหารน่าจะเป็นเวทีที่ช่วยเป็นเครื่องมือหนึ่ง แล้วการพูดถึงการมีส่วนร่วมทำให้เป็นเครื่องมือคำนึงถึงตลาดที่แตกต่าง

ดร.กฤษฎา บุญชัย : ขอบคุณครับ อาจารย์สุวิดา มีคำถามเล็กน้อยเกี่ยวกับเรื่องตัวอย่างอาหารปลอดภัยที่รัฐเข้าไปรณรงค์แล้วไม่ค่อยสำเร็จเท่าไร เพราะผู้คนรับรู้ต่างกัน ถ้าเกิดชาวบ้านในตลาดเอง หรือจะใช้ตลาดนั้นสร้างการเรียนรู้กับผู้บริโภคคนมาซื้อขายด้วยเกี่ยวกับเรื่องของคุณค่าของอาหาร เรื่องของมิติในเชิงต่างๆที่อยากจะสร้างการเรียนรู้ จะทำได้ไหมครับอาจารย์ หรือควรจะทำอย่างไรครับ

ผศ.สุวิดา ธรรมมณีวงศ์: ให้อาจารย์ที่ทำเรื่องความปลอดภัยของอาหารตอบ

อาจารย์ภาณุพัฒน์ พุ่มพุกษ์: คือเนื่องจากนิยามในแต่ละหน่วยที่เกี่ยวข้องกับตลาดต่างกัน รัฐจะมองในเรื่องสารที่มีอยู่ในอาหาร สารใดอันตรายจะไปตรวจ แล้วก็แบน แต่ว่าในนิยามในผู้บริโภคของเรา คือเนื่องจากเราไม่มีเครื่องมือว่าเวลาเรามองอาหารว่าอาหารจะปลอดภัยได้อย่างไร เพราะฉะนั้นลักษณะทางกายภาพจึงเป็นลักษณะสำคัญที่เรามอง เช่น คือจากในห้างที่ดูว่าน่าจะปลอดภัยกว่า เพราะว่ามีกรห่อ มีเรื่องของบาร์โค้ด แต่ว่าพอเวลาข้อมูลออกมาจริงๆปรากฏว่าความปลอดภัยไม่ต่างกัน กลายเป็นเรื่องของภาพที่ถูกสร้างขึ้นว่าปลอดภัยมากกว่า ไม่รู้จะตอบประเด็นอาจารย์ตรงหรือเปล่าคือว่า ถ้าระบบการจัดการความปลอดภัย นอกจากจะพูดถึงการแชร์ meaning ให้ตรงกันหรือให้ใกล้เคียงกันก่อน สองคือว่าแต่ละรูปแบบนี้ไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบการจัดการความปลอดภัยรูปแบบเดียว เช่น สมมุติว่าเป็นตลาดชุมชนเล็กๆแล้วเรามั่นใจว่าคนในชุมชนนี้เรียนรู้และรู้จักกันหมด เป็นเครือญาติกันนี้ ไม่จำเป็นเลยที่คุณต้องไปตรวจเขา ถ้าแปลงที่เขาปลูกอยู่ในหมู่บ้านและเขาไม่ได้ใช้สารเคมีใดเลย ซึ่งคือการจัดการความปลอดภัยแบบหนึ่งในตลาดชุมชนนั้นเองอยู่แล้ว อีกเรื่องหนึ่งที่เห็นคือว่า เราไปตรวจเป็นจุดๆแบบนี้ไม่ได้ เพราะว่าในนครปฐมนี้มีวงจรอาหารที่สัมพันธ์กันไปหมด มีที่มาที่ไป มีเส้นสาย มีห่วงโซ่ของอาหาร เพราะฉะนั้นการไปจับเป็นจุดๆ จะไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย

ดร.กฤษฎา บุญชัย : ช่วงนี้จะเป็นช่วงที่ให้ผู้ร่วมประชุมซักถามแลกเปลี่ยนกันนะครับ

อาจารย์กนิษฐา ชิตช่วง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: มีข้อสังเกตอันหนึ่ง คือสืบเนื่องมาจากเคยให้นิสิตระดับปริญญาตรีไปทำวิชาสัมมนาปัญหาพิเศษ แล้วพอดีลูกศิษย์เป็นคนในพื้นที่ตลาดอัมพวา สิ่งหนึ่งที่ลูกศิษย์ไปพบคือเหมือนเป็นความไม่มั่นคงของผู้ประกอบการ อัมพวาเหมือนไม่ใช่ตลาดชุมชนที่แท้จริง จะมีการประกอบกิจกรรมเฉพาะวันหยุด วันจันทร์ถึงศุกร์ตลาดจะว่าง ผู้ประกอบการจะมีสองลักษณะคือ แม่ค้าพ่อค้าที่ขายของในเรือกับแม่ค้าพ่อค้าที่ตั้งแผงหรือร้านขายอยู่ริมตลิ่ง นิสิตไปพบเบื้องต้นคือกับการไม่มั่นคงของผู้ประกอบการในฐานะผู้เช่าที่ดิน

เพราะผู้ประกอบการบางท่านไม่ได้เป็นคนในพื้นที่ที่แท้จริงและเช่าที่ดินจากเจ้าของที่ดินซึ่งเป็นคนในพื้นที่นั้น และพื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่ของวัด แต่ว่าโดยรายละเอียดก็ไม่ได้บทสรุปเป็นแค่การสำรวจเบื้องต้น ไม่ทราบว่าท่านวิทยากรเมื่อได้ไปทำตลาดในกรณีที่จังหวัดนครปฐม ความไม่มั่นคงของผู้ประกอบการของคนที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่จริง มีประเด็นมากน้อยเพียงใดค่ะ

ดร.กฤษฎา บุญชัย : รอดตอบรอบเดียวนะครับ เชิญท่านอื่นที่มีคำถาม ข้อคิดเห็นอื่น ที่เราฟังแล้วไม่เข้าใจ หรือเห็นว่าไม่น่าใช่ หรือมีประสบการณ์อื่นอยากจะแลกเปลี่ยนเชิญได้ครับ

คุณประเวศ พันธุ์ศรี กลุ่มพัฒนายั่งยืน : ถ้าถามจริงๆเรื่องตลาด ผมว่าต้องเอาใจมาก่อนให้คนพื้นที่ เพราะรากฐานของรากหญ้าเรารับมาเยอะแล้วคืออ้าปากรับมาเยอะแล้ว อย่างเช่น ตลาดน้ำคลองจินดา มีงบประมาณจากรัฐบาลว่าทำตรงนี้ 2,000,000 บาท โดยเชิญหม่อมราชวงศ์ถนัดศรีไป เพราะเอาจริงๆไปให้ผู้ใหญ่ อบต.จัดการจบครับ จะเอาพวกญาติของตัวมา พองบประมาณหมดก็เกมส์ เพราะคุณไม่ได้ปลูกฝังจิตสำนึก สองอย่างตลาดสุขใจ ผมแยกหน้าที่งานให้ประธานกลุ่มทำการค้าขายในรากหญ้าในเมื่อมีการค้าขายแล้วในใจเกิดการแข่งขันกันก่อน เราจะทำยังไงเอาใจเขามา ก่อน ย้อนหลังไปอีกสามพรานหนึ่งอันดับสองของประเทศไทย รทส.สามพรานหนึ่งอันดับสองของประเทศไทย เพราะอะไรต้องสืบเพราะใช้ปุ๋ยเคมี ยาเคมีมากที่สุด รทส.รู้ดีครับ อันนี้เราจะทำอย่างไรให้เขาลดปุ๋ยเคมี สามพรานเป็นเกษตรกรที่หยิ่ง คิดว่าตนเองเก่งอันดับหนึ่งของประเทศ ก็ไม่ฟังใคร คราวนี้มาร่วมตลาดพอมาร่วมตลาดจะโดนพวกการเมืองท้องถิ่นล้มตลอด เพราะไม่ยอมให้เกษตรกรล้มตาอ้าปากด้วยตัวเองเพื่ออำนาจทางการเมืองด้วย ถ้ามพอเราเริ่มทำตลาดสุขใจเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีการคุ้มครอง คราวนี้แผนการที่สวนสามพรานกำลังจะค่อยๆลดนี้ต้องใช้เวลา แต่สวนผมนี้ตรวจก็ทึ่ก็ไม่เจอสารเคมี ในกฎข้อระเบียบตรวจสอบสารเคมี ถ้าตรวจครั้งที่สองเจอคุณต้องออก แต่ผมบริหารโดยในเมื่อกลุ่มหนึ่งเขาโดนตรวจว่าเจอสารเคมี ขยายชมพู่เหมือนกันขยายฝรั่งเหมือนกัน เราก็ให้กำลังใจครับ เรามาในนามกลุ่ม สมมุติว่ากลุ่มนาย ก. โดนตรวจฝรั่งว่ามีสารเคมี วัฒนธรรมดั้งเดิมก็จะได้อาญาติของตนเองเข้ามา แต่ไม่ใช่ ผมบอกไปทางสวนสามพรานว่าถ้ากลุ่มนาย ก.ยังมีอีกครั้งหนึ่งกลุ่มพัฒนายั่งยืนพร้อมออกทั้งกลุ่ม เพราะฉะนั้นคุณทำให้กลุ่มขายหน้าด้วยคุณต้องรับผิดชอบ

ตรงนี้เพราะฉะนั้นเราไม่ต้องไปบีบบังคับ ตอนนี้เขาเริ่มลด ละ เขาผลิตน้ำส้มพันธุ์ไม่เอง แต่เขาไม่เข้าใจ ใจร้อน กลุ่มเพาะปลูกองุ่น กล้วยไม้เป็นคนที่ยิ่งยะโสมาก ไม่เคยมารวมกลุ่ม แต่ทำไมต้องมารวมกลุ่ม เพราะหนี้สินไง ภาครัฐช่วยไม่ได้จนเราต้องร่วมมือกัน เพราะฉะนั้นคนในสวนสามพรานตรวจเจอสามแผงต้องออกหมดในกฎ ถ้าออกหมดผมออกด้วย ผมจะร่วมรับผิดชอบกับคุณ แต่ผมไปพูดกับสวนสามพรานว่าขอโอกาสอีกครั้ง โอกาสอีกครั้งถ้าพลาดคุณจะไปทำกลุ่มล้มเหลว แต่เขาก็ลดครับ

เพราะฉะนั้นคือประสบการณ์ หนึ่งคุณจะทำอย่างไรก็ได้ แต่ถ้าอำนาจทางการเมืองสูงมาก เอาของที่ไม่มีความหมายแล้วมาบีบกันทางนี้ก็ไม่ถูก เราต้องเริ่มกันที่จิตใจของเกษตรกรก่อน เพราะเขาไม่เคยมีอย่างนี้ครับ คุณไปทำยังงี้ก็ไม่เจอ อย่างในตลาดนัดดอนหาวายแข่งกันที่ 300,000-400,000 บาท ผมคนพื้นที่ผมรู้ คุณอย่ามาสร้างภาพ ตลาดนัดดอนหาวายคนจนๆไม่ได้ไปขาย มีเมียอบต. เมียผู้ใหญ่แค่นั้นเรื่องจริง ชาวบ้านไม่มีสิทธิหรอก เพราะฉะนั้นถ้าจะทำแบบตลาดชุมชนเราสร้างอาจจะช้าหน่อย วันนั้นถ้าตลาดสุขใจเกิดเจอเร็วก็อาจมีเรื่องเร็ว แรกๆก็เริ่มละการเมืองท้องถิ่นทั้งๆที่ไม่ได้ทำแต่มาซุบมือเปิบ แต่พอมีปัญหาเราก็จะได้ดูใจว่าใครรักเราจริง คนที่เอาของจากสวนมาขายอยู่อย่างไรรักอยู่ได้ เพราะเขาไม่ใช่คนซื้อแล้วเอามาขาย แม่ค้าที่รับชมพู่มาขายโลหนึ่ง 50 บาทแล้วมีสารเคมีด้วยของผมที่ผมผลิตเอง จะขาย 20 บาทผมก็ไม่เดือดร้อน โอเคนะครับ ผมไม่ใช่คนค้าขาย

อาจารย์วรภัทร รัตนพานิชย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: มีข้อสงสัยเรื่องตลาด คนกลางเกี่ยวกับผลิตผลของเกษตรกร อย่างเช่นตลาดทำข้าวก้านั้นทรง หรือว่าตลาดอื่นๆที่มีพ่อค้าคนกลางตรงนี้มีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง และมีรูปแบบของการบริหารจัดการแตกต่างจากตลาดน้ำทั่วไปอย่างไรบ้าง

คนนครปฐม : ในเรื่องของนโยบายเกี่ยวกับเรื่องของตลาด จริงๆตลาดเป็นที่รองรับทั้งสิ่งที่ดีและสิ่งไม่ดีรับทั้งคนดีและคนไม่ดีมาพร้อมกัน แต่สิ่งที่นโยบายของรัฐบาลนับปัจจุบันนี้ที่อยากจะเห็นสินค้ากับการเกษตรของคนไทยเราปลอดภัยและตั้งใจที่จะเป็นครัวของโลก แต่ผมเห็นมันเป็นแค่นโยบายเท่านั้นแต่ที่ที่เราปฏิบัติจริงมันไม่ใช่ อย่างกับคำว่าตลาดล่วงหน้าที่นครปฐมมาต้องบอกว่า 20 กว่าปีที่ผ่านมาจากที่เป็นตลาดสินค้าล่วงหน้าที่มีข้อตกลงระหว่างผู้ปลูกกับผู้ซื้อผู้บริโภคชัดเจน เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ปลอดภัยทั้งผู้ปลูก ผู้บริโภค สิ่งแวดล้อมต่างๆ 20 ปีที่ผ่านมาทำไมไม่มีผักอยู่แค่สองสามชนิดเท่านั้นที่เป็นหน้าเป็นตาของเราได้ แล้วทำไมหน่วยงานต่างๆจึงไม่มีความเข้าใจที่จะปรับปรุงคุณภาพให้ได้เหมือนกับนโยบายที่วางไว้เลย แล้วเรื่องสารเคมีต่างๆที่มีอยู่ในท้องตลาด นับปัจจุบันนี้เราขาดการควบคุมดูแลที่ชัดเจน กับสารพิษหลายๆตัวที่แบนไปแล้วแต่ยังอยู่หลังร้าน แบนปิดสืบตัวยังอยู่ครบสืบตัว ไม่มีใครไปตรวจสอบให้ชัดเจน และการตรวจสอบของหน่วยงานภาครัฐก็ไม่มีใครไปตรวจสอบได้ ถ้าต้องไปตรวจสอบ สมมุติว่าผมต้องนำผลิตภัณฑ์เกษตรกรไปตรวจสอบ ค่าชุดตรวจสอบชุดละ 500 บาท เป็นอะไรของเกษตรกรครับ มีอะไรต้องไปตามตรวจสอบผมต้องเสียชุดละ 500 บาท และอีกอย่างหนึ่งที่เกษตรกรใช้ภูมิปัญญาชีวภาพ ทำน้ำหมักใช้เอง ทำสมุนไพรใช้เอง

สิ่งต่างๆนี้ผมถูกถามจากหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ว่าคุณรู้ได้อย่างไรว่าปลอดภัย ซึ่งคำถามเหล่านี้ที่จริงไม่น่าถามผม ที่จริงมันน่าจะมียกบอกว่า คุณทำด้วยภูมิปัญญาดีแล้ว แต่ผมขออนุญาตแนะนำผมจะมา

ช่วยส่งเสริมในการตรวจสอบคุณภาพเพื่อให้หน้าหมักชีวภาพนี้ไม่มีสารปนเปื้อน ไม่มีเชื้อราต่างๆที่ปนเปื้อนไป แล้วทำให้มีคุณภาพดีอย่างไร จะช่วยปรุงแต่งอย่างไร ในเรื่องของสมุนไพรต่างๆนั้นพวกเรา ก็อยากจะรู้เหมือนกันว่างานวิจัยที่ทำมาแล้วนี้ สมุนไพรแต่ละชนิดมันออกฤทธิ์กับแมลงแต่ละประเภทใด มีอะไรตกค้างไหม เวลานี้ที่ทำพืชผักส่งออกไปต่างประเทศ เรามีปัญหาในเรื่องของน้ำหมักชีวภาพกับสมุนไพรที่ GAP ที่รับรองพืชท่านไม่รับรองสองชนิดที่เราใช้น้ำชีวภาพอยู่ เขาไม่รับรอง ถ้าจะทำให้พืชปลอดภัยให้รับกระบวนการผ่านการรับรองพืชนี้ แต่ถ้าผมใช้เคมีฉีดรับรองได้เลย ว่าเขาอนุญาต ปรับเปลี่ยนใจเท่านี้ครับผม

ดร.กฤษฎา บุญชัย : กลับมาที่วิทยากรนะครับ ท่านใดช่วยไขข้อข้องใจ เชิญครับ

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท : มีคำตอบที่อยากจะสื่อสารกับผู้ที่มีเกียรติในห้องประชุม ประเด็นเรื่องตลาดกลาง เรื่องทำข้าวก้านนทรง เรื่องที่อาจารย์ถามว่าไม่แน่ใจว่าผู้ประกอบการไม่แน่ใจว่าจะอยู่อย่างยั่งยืนได้อย่างไร ถ้าตอบตามภาษาวิชาการนี้ ต้องขอตอบว่าตลาดที่จะสมบูรณ์แบบนี้จะต้องมีผู้ซื้อผู้ขายมารายร้อยราย ผู้ซื้อผู้ขายที่เข้าไปในตลาดจะต้องมีข้อมูลข่าวสารอย่างสมบูรณ์ แต่ตรงนี้นักเศรษฐศาสตร์บอกว่าเป็นแต่เพียงทฤษฎี ในโลกเราไม่มีจริง ที่ไม่มีจริงอย่างที่มีเกียรติพูดมาแล้วว่าจากนโยบายรัฐบาล จากความไม่รู้ของคนที่เข้าไปอยู่ในตลาดบ้าง จะทำให้เกิดความไม่เป็นตลาดอย่างสมบูรณ์ เช่น ยกตัวอย่างสมัยก่อนทำข้าวก้านนทรงจะเป็นศูนย์รวมของการซื้อขายข้าวเปลือกของชาวนา แต่ตอนนี้ไม่เป็นแล้ว ทำข้าวก้านนทรงอยู่ไม่ได้เพราะนโยบายของรัฐในเรื่องการรับจำนำข้าวเปลือก หรือการประกันราคารายได้ หมายความว่าฝีมือของรัฐเก่งชะมัด ทำให้ตลาดข้าวของไทยที่ค่อนข้างจะเป็นการแข่งขันที่สมบูรณ์ เรามีงานวิจัยหลายชิ้นที่ศูนย์เศรษฐศาสตร์ประยุกต์ คณะเศรษฐศาสตร์ แต่การบิดเบือนตลาดโดยรัฐเข้าไปประกันราคาโดยที่ไม่มีกลไกที่สมบูรณ์เข้าถึงจริงๆทำให้กลายเป็นตลาดแบบผู้ซื้อน้อยราย แต่ผู้ขายเยอะทีเดียว ตรงนี้ทำให้ผู้ที่เดือดร้อนที่สุดดูเหมือนจะเป็นเกษตรกร รับจำนำเท่าไร จะประกันราคาเท่าไร ทฤษฎีแห่งโอดิมนี้เอามาใช้ได้เลย นโยบายราคาที่รัฐรับประกันเข้าถึงเกษตรกรได้ไม่กี่เปอร์เซ็นต์ ที่เหลือไปอยู่ที่ผู้ประกอบการหรือผู้ค้า อันนี้เป็นประเด็น เพราะฉะนั้นที่อาจารย์ถามว่าตลาดอัมพวาจะเป็นอย่างไรมันต้องใช้เวลา

การที่ตลาดจะมีผู้ซื้อผู้ขาย แลกเปลี่ยนอย่างไร ยั่งยืนอย่างไร มีองค์ประกอบอยู่ 3-4 ประการ ประการแรก location ต้องเอื้อ ถนนสะดวก ผู้ซื้อผู้ขายเข้าถึงตลาดได้สะดวก ต้นทุนต่ำกว่า สองสินค้าในตลาดที่ผู้ขายเอาไปจะต้องมีสิ่งจูงใจ เช่น สินค้าปลอดภัยหรือสินค้าที่แปลกแตกต่างจากที่อื่น อย่างกรณีของข้าวคุณธรรม หรือข้าวเกิดบุญที่พยายามจะสร้างแบรนด์ เป็นข้อผูกผันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายว่ายั่งยืนแน่ๆ และที่สำคัญอีกอันหนึ่งจะต้องมีระบบการรับรอง แต่ในระบบรับรองอันหนึ่งที่ผู้มีเกียรติ

ถามว่าแล้วเราจะเชื่อใจได้อย่างไรในเรื่องของการรับรอง จริงๆไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหารปลอดภัย หรือการผลิตพืชที่ปลอดภัย เป็นเงื่อนไขที่สร้างความมั่นใจให้ตัวผู้บริโภคไม่ใช่ตัวผู้ผลิต แต่ประเด็นสำคัญคือกระบวนการมันต้องเริ่มจากตัวผู้ผลิต เพราะฉะนั้นเป็นประเด็นที่งานวิจัยของชุดโครงการ กำลังศึกษาอยู่ และจะมีการริเริ่มโครงการรับรองการผลิตสินค้าปลอดภัยด้วยเกษตรกรเอง หมายความว่าเราเริ่มจะคิดแล้ว ตามที่ผู้มีเกียรติได้หยิบยกประเด็นขึ้นมาว่า การที่เราจะรับรองสินค้าเกษตรที่เราผลิตขึ้นมานี้ ผู้บริโภคจะบริโภคได้อย่างปลอดภัยจริงๆไม่ใช่บุคคลที่สามจะมารันตี เพราะบางที่เราต้ององค์กรขึ้นมาแล้วให้นิสิตจบใหม่จบปริญญาตรีเข้าไปในพื้นที่ที่ชาวนาปลูกข้าวทั้งปี แต่เข้าไปรับรอง ครั้งเดียวซึ่งเป็นกลไกการรับรองที่เป็นมาตรฐานจริงๆหรือเปล่า

เพราะฉะนั้นประเด็นในการรับรองความปลอดภัยในการผลิตสินค้าเกษตรด้วยตัวเกษตรกรเองนี้ สกว.ก็ได้หันมาให้ความสนใจ ประเด็นจริงๆว่าเป็นการมองที่สวนทางกันระหว่างรัฐกับแนวคิดเกษตรกร ยกตัวอย่าง เรื่อง GAP เกษตรกรไม่ค่อยชอบเพราะจะต้องวุ่นวายในเรื่องของกระบวนการผลิต และจะต้องมีในเรื่องของกระบวนการเอกสาร เพราะฉะนั้นโจทย์ของเราคือจะอย่างไรให้เกษตรกร มีจิตสำนึกในเรื่องการผลิตสินค้าปลอดภัยจริงๆอยู่ในหัวใจ อยู่ในกระบวนการผลิตของเขาเอง ตรงนี้ ไม่ต้องใช้เอกสารหลักฐาน แล้วใครจะรับรอง โจทย์ตรงนี้สกว. สนใจบอกมาแล้วเมื่อไหร่ถ้าเกษตรกร หรือเครือข่ายเกษตรกรลุกขึ้นมารับรองตัวเองโดยมีสถาบันหรือมหาวิทยาลัยเข้าไปช่วยเป็นพี่เลี้ยง ผู้บริโภค ก็น่าจะสนใจ อีกอันหนึ่งอยากขยายความเรื่องประเด็นตลาดสุขใจ

กรณีตลาดสุขใจเป็นการติดตั้งตลาดเหมือนกัน แต่เป็นการติดตั้งตลาดโดยคนในชุมชนมาร่วมกันที่จะวางเงื่อนไขว่าผู้ประกอบการที่จะเข้าสู่ตลาดนี้จะต้องเป็นเกษตรกรที่ผลิตสินค้าโดยตรง แต่มาจากรันตีสร้างเงื่อนไขว่าในที่สุดเราจะพัฒนากระบวนการผลิตจากที่เป็นการผลิตสินค้าปกติทั่วไปเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์ แต่กระบวนการที่จะปรับเปลี่ยนนี้เราใช้ตลาดสุขใจเป็นเครื่องมือโดยจะมีศูนย์เรียนรู้อยู่ข้างหลังตลาดสุขใจนี้ เมื่อไรก็ตามที่เข้าไปซื้อไปขายกันแล้วยังมีเวลาว่าง เราก็จะใช้กลไกของพี่เลี้ยงที่มีความรู้เชิงวิชาการ โดยเอาโจทย์ของเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน เรื่องของการผลิตสินค้า เรื่องของกระบวนการจัดการตลาด เอาไปติด เอาทุนปัญญา ในขณะเดียวกันนักวิชาการจะเรียนรู้จากเกษตรกร ด้วยว่ามีประเด็นปัญหาอะไร สรุปว่ากรณีของตลาดสุขใจพยายามจะใช้เครื่องมือใช้ตลาดเป็นกลไกของการเป็นศูนย์เรียนรู้ที่จะใช้พัฒนาการมีชีวิตอยู่ร่วมกันของผู้ซื้อและผู้ขายที่จะพัฒนาระดับการผลิต และการบริโภคร่วมกันค่ะ

ผศ.สุวิดา ธรรมมณีวงศ์: ขอบทประเด็นของคุณลงเมื่อสักครู่ จริงๆจะนำไปพูดช่วงที่สองถือโอกาสพูดไปเลย คือมีงานอันหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าเวลาพูดถึงความปลอดภัยของอาหารมีระดับความปลอดภัย ขึ้นอยู่กับลักษณะธรรมชาติของตลาด ซึ่งตลาดบางลักษณะมีการตรวจสอบจากที่แปลงเกษตรกร

วงจรมันสั้น ถ้ายังตลาดขยายเป็นค้าปลีกขนาดใหญ่มากเท่าไร กลไกที่ใช้เป็นมาตรฐานที่เป็นกฎหมายในเชิงที่ต้องต่อสู้เวทีการค้าโลกอย่างนั้น คนกลุ่มนั้นจะต้องไปอยู่ในกระบวนการแบบนั้น มีงานหนึ่งที่เคยทำแต่นานแล้ว งานเรื่องตลาดอินทรีย์ พบว่าทุกวันนี้เกษตรกรที่ทำการผลิต เจาะสี่กลุ่ม กลุ่มที่คุณพูดถึงคือกลุ่มนี้ กลุ่มที่ทำเรื่องของเกษตรสำโรงพัฒนา เขาใช้ปุ๋ยชีวภาพของเขาเอง อย่างนครปฐมนี้เข้มข้นเลย คือเขามีกกต. ของเขาเองเลย เขาทำผัก อันนี้ของสำนักงานเกษตรจังหวัด ที่สนับสนุน คือใช้ยาแต่ปลอดภัยจากการเก็บเกี่ยว กลุ่มนี้คือกระเจี๊ยบ ปลูกกระเจี๊ยบแล้วส่งออก อันนี้หลายปีแล้วประมาณปี 2546 เพราะฉะนั้นบริษัทที่รับซื้อเขาจะมีการควบคุมโดยมาตรฐานของเขา ที่เข้มข้นและมีระบบสนับสนุน แต่ถ้าเป็นเกษตรกรแบบนี้จะไม่มี เราพบว่า 4 กลุ่มนี้เวลาไปส่งตลาด เขาไปส่งสินค้า พบว่ามีตลาดผักที่เข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐมมี 5 รูปแบบ หนึ่งคือ ตลาดที่ซื้อขายกันด้วยความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ไม่ค่อยมีปัญหา แบบที่สองคือตลาดนัดในท้องถิ่น เรารู้กันเองในแปลงอยู่แล้ว แต่ที่จะมีปัญหาคือ รูปแบบที่สามตลาดค้าปลีกขนาดใหญ่ รูปแบบที่สี่ตลาด ส่งออกต่างประเทศ และรูปแบบที่ห้าตลาดกลางหรือตลาดค้าส่งภายในประเทศ ที่ไม่ใช่คนในกลุ่มนี้ แปลว่าจะดูถึงระดับความปลอดภัยต้องจำแนกแยกแยะด้วยว่าคนเหล่านี้เขาไปตลาดไหน เพราะแต่ อย่างไรก็ดีไม่ว่าตลาดทั้ง 15 ตลาดที่ศึกษาทั้งหมดจะกลับมาสู่ตลาดกลางขนาดใหญ่คืออย่างกรณีตลาด ปฐมมงคล เหลืออะไรมารวมที่จุดนี้เป็นจุดรวมของสิ่งต่างๆ

ดร.กฤษฎา บุญชัย : ขอบคุณครับ ท่านอาจารย์ชินสัคค หรือคุณกิตติพร มีอะไรจะเสริมไหมครับ

คุณกิตติพร ใจบุญ: คือถ้าในเรื่องของผลกระทบการท่องเที่ยวกับตลาดน้ำ มีการศึกษาที่ได้รับทุนของ สกว. เหมือนกันคือของอาจารย์มณีวรรณ ผิวนิม จะมีรูปแบบของตลาดน้ำและผลกระทบจากการท่องเที่ยวพูดถึงอยู่ ท่านที่พูดถึงความไม่มั่นคงของผู้ประกอบการในตลาดอย่างตลาดอัมพวา จริงๆที่ ตรงนั้นมีตัวละครเพิ่มมามากขึ้น คือจะมีคนที่มาจากนอกพื้นที่เข้าไปค้าขายในนั้นด้วย ในช่วงพีคคือ ช่วงศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ที่มีการจัดตลาด แต่ในวันที่เป็นวันปกติเขาพยายามจะพัฒนาพื้นที่ต่างๆ เช่น พื้นที่ริมน้ำ หรือการท่องเที่ยวที่เข้าไปดูสวนที่อยู่ตามลำคลอง เขามีการพัฒนาของเขาเหมือนกัน แต่ตรงนั้นค่อนข้างที่จะควบคุมได้ยาก และอีกอย่างหนึ่งคือพอเรื่องเงินเข้ามามากๆจะเป็นปัจจัยเสี่ยง ตัวหนึ่งเหมือนกันของการยั่งยืนของชุมชนหรือของการพัฒนา ตรงนี้เป็นส่วนที่เขาเองจะต้องตอบต่อไป ในส่วนหนึ่งที่ยากจะพูดถึง ที่พูดกันมาตลอดของผู้บริโภค ในเรื่องของห่วงโซ่อุปทานที่ไม่ค่อยมีใครได้ ศึกษา คือจริงๆแล้วการที่จะเปลี่ยนวิถีต่างๆต้องเปลี่ยนระบบความคิดต้องเปลี่ยนอะไรอีกหลายๆอย่าง น่าจะมีการศึกษาวิจัยเรื่องเหล่านี้เข้ามา แล้วดูว่าถ้าเราจะเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคต่างๆนี้ควรจะทำ

อย่างไร ดิฉันคิดว่าที่อยู่ในที่นี้น่าจะเป็นผู้ผลิตส่วนมาก แต่ในขณะที่เดียวกันชีกที่ใหญ่กว่าคือส่วนที่เป็นของผู้บริโภคที่ไม่ค่อยมีใครพูดถึงเท่าไรหรอก ฝากประเด็นไว้เท่านี้ละ

ดร.กฤษฎา บุญชัย : ผมอยากจะสรุปประเด็นเพื่อให้เห็นว่าช่วงเช้าเรายกกันประเด็นสำคัญที่น่าสนใจที่อาจจะพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยหรือเอาไปคุยต่อในช่วงบ่าย ประการแรก เวลาเรามองเรื่องตลาด วิทยาการทำให้เราเข้าใจว่าตลาดเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลาย มีคน มีทุน มีข้อมูลพื้นที่อะไรต่างๆ และมีอำนาจที่ไม่เท่ากันเข้ามาทั้งแข่งขัน ทั้งต่อรอง ทั้งร่วมมือ ดังนั้นถ้าเราจะศึกษาตลาดเราควรต้องคำนึงถึงความหลากหลายของคนเข้ามาเกี่ยวข้อง ความหลากหลายในความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ทางสังคมเหล่านี้ ฝากกับนักศึกษาเพื่อไปศึกษาต่อ ประการที่สอง สิ่งที่น่าสนใจคือเวลาเราพูดถึงตลาดประเภทตลาดทางเลือก ตลาดในชุมชนสร้างความร่วมมือต่างๆ นโยบายของม้านั้นหนึ่งคือเราเป็นกลไกหนึ่งที่ถ่วงดุลหรือต้านระบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่กำลังเข้ามาครอบงำ พยายามจะหาพื้นที่ของตนเอง สร้างอำนาจการต่อรอง แต่คำถามคือว่ากระบวนการเหล่านี้เราควรต้องคิดถึงคนหลากหลายและคนรุ่นใหม่ๆ ให้เขาเข้าไปในกระบวนการเหล่านั้นด้วย ตลาดทางเลือก ตลาดอินทรีย์จะเกิดขึ้นได้คงไม่ใช่เฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ พวกเด็กวัยรุ่น คนรุ่นใหม่ เยาวชน ซึ่งเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคด้วย จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเหล่านี้ได้อย่างไร

ประการต่อมาคือว่า แล้วเราจะเข้าใจตลาดจากวิธีการศึกษาแบบไหนบ้าง เมื่อสักครู่นานอาจารย์กิตติพรพูดถึงว่าเราต้องดูถึงห่วงโซ่ความสัมพันธ์เหล่านี้ ห่วงโซ่อุปทาน หมายความว่าดูแลหน่วยการศึกษาตัวตลาดอาจจะไม่พอแต่อาจจะต้องโยงไปถึงความสัมพันธ์ของคนเข้ามาเกี่ยวข้องร้อยเป็นห่วงโซ่เพื่อที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ชุดนี้ออกมา และอีกประการหนึ่ง เราควรจะต้องดูแผนปฏิบัติการในชีวิตประจำวันด้วย เราควรต้องดูว่าเวลาพ่อค้าแม่ค้าผู้คนในตลาด ในทางทฤษฎีอีกแบบหนึ่งแต่วิถีชีวิตที่เข้าแสดงออกในชีวิตประจำวันจะสะท้อนว่า เขาจะต่อรองกันอย่างไร จะซื้อขายกันอย่างไร จะเรียนรู้กันอย่างไร จะร่วมมือกันได้ไหม เงื่อนไขเหล่านี้เป็นวิธีที่เราอาจจะต้องเข้าไปศึกษา

ประเด็นต่อมาคือว่าเวลาเราคิดถึงตลาดเราอาจจะต้องทบทวนความคิดด้วย เดิมที่เราคิดว่าเราเอาตลาดเป็นตัวนำในการผลิตจริงหรือเปล่าหรือควรจะต้องเป็นเช่นนั้นอย่างเดียวยหรือไม่ แต่ตลาดกำหนด ไม่ว่าจะเป็นรูปลักษณะสินค้า ราคาทุกอย่าง เราต้องคิดใหม่ว่าเราจะมีส่วนกำหนดตลาดด้วยได้อย่างไร ประการต่อมาโยงกับในเรื่องของหลายกรณีที่รัฐเข้ามาจัดการตลาดให้หรือออกแบบให้ ปัญหาเมื่อเราขาดการมีส่วนร่วม ส่วนร่วมนี้มีหลายแบบ ด้านหนึ่งเราอาจจะสร้างตลาดของเราเองก็ได้ อีกด้านหนึ่งเรามีส่วนร่วมกับพื้นที่ที่รัฐหรือสาธารณะสร้างให้เป็นตลาดขึ้นมา การมีส่วนร่วมมันหมายถึงการมีอำนาจของเราเข้าไปต่อรองด้วย ถ้ารัฐเข้ามากำกับให้ หรือกลุ่มนายทุนเข้ามากำกับให้ ตลาด

เป็นรูปแบบนี้ ตั้งสินค้าแบบนี้ ขายแบบนี้ วิธีการจัดการแบบนี้ โดยที่เราไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมจะสะท้อนถึงความล้มเหลว

แล้วประเด็นต่อมาถ้าชาวบ้านพวกเราจะสร้างอำนาจต่อรองสร้างเครือข่ายขึ้นมาอย่างไร เราจะใช้ตลาดชุมชนเป็นเครื่องมืออย่างไหนั้น อาจารย์หลายท่านได้พูดถึงทุนทางวัฒนธรรมที่เรามีอยู่ ทุนทั้งความรู้ ทุนทั้งทางด้านการจัดการและอื่นๆ ที่เราสามารถนำพลังเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นทุนที่มีอยู่เดิมหรือสร้างขึ้นใหม่ ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ต้องกลับมาของสิ่งที่เรียกว่าพลังของท้องถิ่นและโยงถึงห่วงโซ่ต่างๆที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ขณะเดียวกันปรากฏการณ์ด้านหนึ่งเราเห็นว่า ตลาดท้องถิ่นบางกลุ่มเขาเรียกว่าปรับเข้าหาระบบขนาดใหญ่ หรือถูกกำกับโดยตลาดขนาดใหญ่มากขึ้น แต่เรามีภาพสะท้อนอันหนึ่ง คือที่นครปฐมเราเห็นตลาดท้องถิ่นเต็มไปหมด มูลค่าทางเศรษฐกิจมากมาย แต่ว่าตลาดเหล่านั้นไม่ได้ดำรงอยู่อย่างโดดๆแต่เราเห็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงกัน เราเห็นว่าพลังตลาดไม่ใช่แค่ตลาดเพียงตลาดใดตลาดหนึ่ง เราเห็นเครือข่ายตลาดที่เกี่ยวข้องร้อยกันเข้ามาเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ผู้ศึกษาตลาดอาจจะต้องมองให้มากกว่าตลาดหนึ่งตลาด ประการต่อมาคือการที่เราจะสร้างพลังทางสังคม ใช้เครือข่าย ใช้ทุนความรู้ ปัจจัยสำคัญอันหนึ่งคือการรวมกลุ่มของผู้คน ผู้ผลิต เกษตรกรต่างๆ กลุ่มเหล่านี้ทำหน้าที่ทั้งระดมทรัพยากร สร้างทุนของตัวเอง สร้างการแลกเปลี่ยนสินค้าหรืออะไรต่างๆขึ้นมา ตรงนี้ก็ปัจจัยที่น่าสนใจ แล้วกลุ่มต่างๆเหล่านี้จะสร้างการบริหารจัดการที่เข้มแข็งขึ้นอย่างไรเพื่อเข้าไปมีบทบาทในการกำกับและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อันนี้เป็นประเด็นทั้งท้าย ซึ่งยังมีเรื่องอื่นๆอีกมาก แต่ขอสรุปประเด็นไว้แต่เพียงเท่านี้เพื่อให้เราเอาไปลองคิดต่อ ขอขอบคุณครับ

ถอดเทป เวทีย่อย

ห้องที่ 1 การสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรมต่อชุมชน (ห้องสัมมนา สค.3 - 501)

ดำเนินรายการ โดย คุณยุทธดนัย สีดาหล้า (นักวิจัยอิสระ)

คุณยุทธดนัย สีดาหล้า (พิธีกร) : ประเด็นแรกผมอยากฟังความเห็นของพวกพี่ว่าเมื่อนึกถึงความเป็นธรรมนึกถึงอะไร

พระเกษม จิตส์โล: ผลผลิตที่ได้นั้นขายได้ในราคายุติธรรม

คุณยุทธดนัย สีดาหล้า (พิธีกร) : มีอะไรอีกไหมครับ เราช่วยกันมีเวลาถึง 4 โมงเย็น

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : เรามาช่วยกันสร้างหลายๆประเด็น

พี่แดง : เมื่อพูดถึงความเป็นธรรม ผมไม่ได้มองระดับแค่ในชุมชน แต่ผมมีมุมมองในระดับชาติ ยกตัวอย่างเมื่อตอนที่ไทยมีกรณีพิพาทกับเขมร นับตั้งแต่ลงข่าว ประเทศไทยขาดดุล 2 หมื่นล้าน นักวิชาการ นักธุรกิจ ที่ประมาณ 3 หมื่นล้าน พวกผิพนัน รัฐบาลในเขมรบางคน เรื่องน้ำมันพืช มีฝายเขียวฝายฟ้า ขายเกินราคา หน่วยงานต่างๆให้ราคาเท่าไร่ แต่พวกเรา อย่างซื้อของเขาดันทุนมา 47 บาท ขายเรา 50 บาท เราไปขายต่อในราคา 55 บาท ซึ่งไม่เป็นธรรมตั้งแต่แรก (หนูไม่ทราบว่าเป็นใครคือพี่แดงคะ)

คุณยุทธดนัย สีดาหล้า (พิธีกร) : พี่เขาช่วยเสริมว่าราคาที่เป็นธรรมต้องสอดคล้องกับต้นทุน มีใครจะเพิ่มอีกไหมครับ แล้วอะไรอีกบ้างที่จะถือว่าเป็นธรรม ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจนึกถึงอะไร

พี่แดง : อีกหนึ่งที่เจอจริงๆ เดี่ยวกระบวนการหรือประเด็นหลุด เรื่องตลาดนัดชุมชนอีกอย่างหนึ่ง หรือตลาดอะไรก็ได้ ทำไมยังแก้ปัญหาไม่ได้เครื่องช่างกิโหลหน้าหนึ่งเข็มหัก อีกหน้าหนึ่งเข็มไม่หักแต่หันหน้าเข้าหาแม่ค้า ทุ้งทุ้งที่ทางแก้ง่ายๆ มาตรฐานความเป็นธรรมเรื่องมาตรฐานการชั่งตวงวัด

คุณยุทธดนัย สีดาหล้า (พิธีกร) : คือต้องเป็นยุติธรรมทั้งผู้ค้าและซื้อ

พี่แดง : จริงๆผู้รักษากฎหมายต้องทำด้วย

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : ขออนุญาตคะ ปกติแล้วเครื่องชั่งกิโหลปกติแล้วเขาน่าจะทำมาแค่หน้าเดียวแต่ทำไมต้องทำมาถึง 2 หน้า พี่เคยเป็นแม่ค้ามาก่อน ทั้ง 2 หน้ามันไม่ตรงกัน เลิกขายผักมานาน

คุณยุทธดนัย สีดาหล้า (พิธีกร) : แล้วพี่หันด้านไหนครับ

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : เป็นอย่างนี้แหละค่ะ อยากให้ผลิตกิโโล แม่ค้าต้องทำคะ

คุณยุทธดนัย สีดาหล้า (พิธีกร) : หันหน้าที่มีเข็มให้แม่ค้า อีกด้านหนึ่งเอากระดาษปิดไว้

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : เป็นอย่างนี้แหละค่ะ เช่น 5 กิโล 7 ชีด ขอบหน้าเดียว หันหน้ากิโโลใส่ลูกค้า

คุณประวิทย์ บุญผล : อยากฟังมุมมองของเกษตรกรบ้างครับ มีผู้ผลิตในที่นี้บ้างไหมครับ ปีที่ผ่านมามีอะไรที่ไม่ยุติธรรมบ้างครับ พี่ปลูกอะไรครับ

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : ปลูกข้าวคะ

คุณประวิทย์ บุญผล : พี่ปลูกข้าว ขายได้เท่าไรครับ

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : ปลูกข้าวคะ

คุณประวิทย์ บุญผล : พี่ปลูกข้าว ปีที่ผ่านมาปลูกใหม่ ขายได้เท่าไรครับ เป็นธรรมไหม

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : ขายได้ราคา 7,500 บาท ไม่เป็นธรรมเลย ที่เสนอก่อนอื่นต้องขอชี้แจงว่าที่ไม่เป็นธรรมเพราะ ผลผลิตของเราดีแต่โรงสีตีราคาเรต่ำ

คุณประวิทย์ บุญผล : เพราะว่าอะไรครับ

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : เพราะว่าเราคิดว่ารัฐบาลให้ออกาสโรงสีมากเกินไปในการที่จะทำตรงนี้ เช่น เปิดรับซื้อข้าวไม่ดูว่าเมล็ดข้าวแห้งหรือเปียก ตีราคาให้เรา จะใช้แค่การวัดความชื้น ข้าวเราปลูกพันธุ์อะไรมา แต่เขาจะไม่ดูเมล็ดพันธุ์ เขาดูแค่ความชื้น และเก็บเอาไปกองรวมกัน

คุณประวิทย์ บุญผล : ราคาประกันจากรัฐบาลเท่าไร

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : จะเป็นรุ่นๆ

คุณประวิทย์ บุญผล : หมายถึงที่พี่บอกว่า 7,500 ไม่เป็นธรรม เพราะราคาต้นทุนของพี่สูงกว่านั้น

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : ใช่มะ มากกว่านั้น

คุณประวิทย์ บุญผล : สรุปแล้วคือพี่ขาดทุน

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : ถ้าเรื่องข้าวก็ขาดทุน แต่เผชิญพื้มีที่ของตัวเองเล็กน้อยเหลือตรงที่รัฐบาลประกันขายได้ แต่ถ้าไปขายหน้าโรงสีถือว่าขาดทุน

คุณประสิทธิ์ ประวิงวงษ์ : เรื่องความขึ้นของข้าว ทำไมบางที่ชาวนาปลูกข้าวเก็บเงินทำไมถึงไม่ศึกษาเรื่องความขึ้น เหตุใดถึงต้องขับไล่ไล่ส่ง

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : เมื่อก่อนจะมีลานตากข้าว เดิมนี่ลานตากข้าวของประชาชนที่มีมาแต่เดิม สมัยก่อนกลายเป็นศาลาประชาคมที่ได้มากกว่านี้ จะมีโรงตากเป็นของโรงสี โรงสีจะเก็บเกี่ยวณละ 20 บาท ค่าขนส่งที่รถมาจัดการให้อีก

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : ต้องขาดทุนตรงนั้นอีก ถ้าเราเก็บข้าวไว้ราคาจะขึ้นหรือจะลง เมื่อไหร่ก็ไม่แน่นอน จึงขายข้าวไปตอนนั้นเลยจะดีกว่าเพราะได้เงินเลย

คุณประสิทธิ์ ประวิงวงษ์ : เพราะว่าเดี๋ยวนี้พวกนายทุน คนที่เช่าจะมีส่วนต่างไม่ได้ เจ้าของจะมีส่วนต่างเอง สมมติ ผมต้องทำในส่วนต่าง ส่วนต่างคือที่รัฐบาลชว่นายทุนจะให้เราเช่า แต่ส่วนต่างจะไม่ให้ผู้เช่าไปทำส่วนต่างเอง เจ้าของนาจะเอาส่วนต่างนั้นไป ค่าเช่านาที่ปกติ 7,000 บาท ได้ส่วนต่างประมาณ 1,000 บาท

คุณประวิทย์ บุญผล : ผมสรุปว่าในเรื่องของข้าวเราไม่ได้เป็นคนกำหนดราคา เราต้องขายเพราะเราต้องใช้สตางค์ เพราะว่าผมทำงานอยู่ในฐานะเครือข่ายคนกินข้าวเพื่อคนชาวนา แต่ผมอยากถามพวกท่าน พี่น้องทุกคนว่าใครเป็นคนกำหนดราคาที่บอกว่าไม่เป็นธรรม เพราะชาวนาที่ผมทำงานอยู่ด้วยนั้นเป็นชาวนากลุ่มที่กำหนดราคาข้าวได้เอง และผมจะเล่าประสบการณ์ ให้ฟังว่าเพราะอะไรพวกเค้าถึงกำหนดราคาได้เองไม่เหมือนกับที่อื่นในประเทศที่โรงสีเป็นตัวกำหนด แต่ก่อนอื่นขอถามความคิดเห็นของคนอื่นๆก่อน

คุณยุทธดนัย สีดาหาล้า (พิธีกร) : แต่ขอเป็นช่วงหลังนะครับพี่ แต่ตอนนี้อยากให้เห็นก่อน ขอพูดคุยถึงเรื่องความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจแล้วนึกถึงอะไรให้ลึกเป็นเรื่องๆ เมื่อสักครู่พูดถึงการกำหนดราคา

คุณประสิทธิ์ ประวิงวงษ์ : เรื่องข้าวคือสินค้าทางการเกษตรทุกตัวขาดตลาดหมด ราคาไม่ดี น้ำมันขึ้น น้ำตาลขาด เป็นเรื่องแปลกที่สินค้าเกษตรราคาลดลงตลอดเวลา

คุณยุทธดนัย สีดาหาล้า (พิธีกร) : แต่อยากฟังต่อ ถ้าอยากเราจะสร้างความเป็นธรรมควรทำอะไร ทำอย่างไรบ้าง ตลาดเข้ามาช่วยได้อย่างไร

คุณประสิทธิ์ ประวิงวงษ์ : ถ้าจะสร้างความเป็นธรรมเกษตรกรจะต้องรวมกลุ่ม อาจจะมีโรงสีเองเป็นแบบสหกรณ์ พอพูดถึงเรื่องนี้ผมเคยพูดถึงการจัดตั้งเป็นสหกรณ์ แต่พอจัดตั้งกันทั้งหมด เจ๊งหมด เพราะว่าเราได้รับข้อมูลเก่าๆมาเป็น สังกัดได้ว่าเจ๊ง ล้มระเนระนาดหมด เรื่องของการจัดตั้งเกษตรกร

ถ้าหากเราไม่ทำอย่างนั้นเราก็กำหนดราคาไม่ได้ ไปขายโกงบราคา โกงบความชื้น สารพัด ถ้าเกิดเราได้จัดตั้งแก้ปัญหาโดยจัดตั้งสหกรณ์เป็นกลุ่มใหญ่ๆ โดยเกษตรกรเป็นสมาชิกร่วมกันและขอสนับสนุนจากภาครัฐบาล น่าจะแก้ปัญหาเรื่องราคาข้าวได้

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : เราปลูกข้าวของที่มีราคาหน่อย จะกำหนดราคาได้เอง โรงสีไปกองอย่างนั้น

พระเกษม ฐิตสีโล : พอพูดถึงเรื่องสหกรณ์อาตมาเคยคุยกับผู้จัดการสหกรณ์เอง คือเขาบอกเกษตรกรปลูกข้าวโพด 4,000 ไร่ สหกรณ์ขายเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดได้กำไร และรับซื้อไป

คุณประสิทธิ์ ประวิงวงษ์ : สหกรณ์กำหนด แต่ผลพลอยได้ก็คือ มีเงินปันผล เราอาจจะได้กลับมาบ้าง

พระเกษม ฐิตสีโล : ที่นี้เวลาสหกรณ์กู้เงินมา 1.เราต้องกู้เงินจากสหกรณ์ 2.เมล็ดพันธุ์ 3.ปุ๋ยเคมีสังเคราะห์ น่าจะขาดทุนเพราะเท่าที่ฟังแล้วผู้จัดการที่อาตมารู้จักก็เป็นหนี้เขา

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : เพราะว่าผลผลิตที่ได้ ไม่เหมือนกับที่เราไปเอาที่สหกรณ์ สมมติลงทุนแค่ไหนและเวลาเก็บผลผลิตและนำไปขายขาดทุน อาจจะมีปัญหาหลาย ๆ อย่าง

คุณประสิทธิ์ ประวิงวงษ์ : ผมว่าสหกรณ์น่าจะมาจากเกษตรกรพวกเรา

พี่แดง : อย่างที่ท่านอาจารย์พูด แต่สหกรณ์สามารถขายปุ๋ยได้ในราคาที่ถูกลงได้ ขายราคาที่ถูกลงได้ทั่วท้องตลาดได้ และถ้าเราจะจัดสรรปันส่วนแบ่งคืนให้กับสมาชิก แต่ที่ผมคิดต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ เช่น ทำอย่างไรให้ประหยัด ล่าสุดผมตั้งกลุ่มอาชีพในเรื่องของปลาเค็ม ผมสำรวจภายในหมู่บ้าน 150 หลังคาเรือน ว่าบ้านไหนที่กินปลาเค็มบ้าง เฉลี่ยแล้วบ้านหนึ่งทานเพียง 1 เดือนๆละ 3 กิโลกรัม ผมทำเดือนละ 4 ครั้ง พอบอกทุกบ้านว่าผมทำปลาเค็ม ทุกคนแย่งกันซื้อหมด ทุกอย่างต้องมี demand supply ซึ่งปลาเค็มเราอาจจะแพงกว่าที่อื่น ถ้าว่ามีคุณภาพมัย มีคุณภาพ ยกตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จต้องมีคุณภาพ และคนจะมาซื้อเอง ทั้งๆที่ของอย่างเดียวกันอาจจะแพงกว่านิดๆ ล่าสุดที่ร้านค้าชุมชนผมซื้อพริกแกงมาจากตลาดและแบ่งขายในชุมชน ซื้อมา 60 บาท ของทุกอย่างขึ้นหมด แต่ต้องขาย 100 บาท แต่ 100 บาทของคุณภาพดี ของมีคุณภาพกว่า กินอร่อยกว่า ถูกปากกว่า แต่ถ้ามองในภาพรวม ยังมีอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องข้าว ประเทศไทยในเรื่องของข้าว 50 ตันเองจะฮั้วยังงี้ก็ได้ แต่ทำอย่างไรที่จะออกนอกกรอบ แต่สิ่งสำคัญคือทำและขายเราต้องสร้างเครือข่ายของเรา คุณปลูกข้าวในเรื่องของเกษตรกรอินทรีย์มีเครือข่ายอยู่นครปฐม มีเครือข่ายเยอะ แต่พอท้ายที่สุดเราจะเอาเรื่องคุณภาพทำไม่ได้ อย่างส่วนต่างขายข้าวเดือนเดียว 300 ถึงเฉพาะหมู่ 6 หมู่เดียว แต่ขายข้าวจริงๆขายไม่ได้หรอก

คุณยุทธนัด สีดาล้า (พิธีกร) : เวลาที่แดงพูดถึงเรื่องกลุ่มเครือข่าย เป็นทั้งกลุ่มผู้ผลิตและผู้ซื้อ เราจะมั่นใจได้อย่างไรว่าเขาจะทำแลพ (ไม่เข้าใจคำว่าสิ่งนี้หมายถึงอะไร) ชื่อของพี

พีแดง : คือทุกอย่างเราจะมีสวัสดิการ มีปันผล อย่างใครมาขายข้าวผม กำไรปีหนึ่งผมกำไร คุณลงหุ้น 10 บาท ผมปันผลให้คุณ 3 บาท ในร้อยผมให้คุณ 3 บาท ถึงเวลาตัดงบประมาณ เช่น เข้าโรงพยาบาล การศึกษาเล่าเรียน พอบริหารคือจะอย่างไรให้มีกำไรอยู่ได้ เยอะมากจะโกงกัน ถ้าชาวบ้านศรัทธาใครจะศรัทธาคนนั้น คือเด็กรุ่นใหม่ต้องมีจิตอาสา และรู้จักตรวจสอบในหลายๆที่ ยกตัวอย่างที่ผมเจ็บหัวใจที่สุดคือตอนนี้ที่ประเทศไทยไม่ส่งออกพืชผักผลไม้ 16 ชนิดไปสู่ตลาดยุโรป เพราะกลุ่มที่ส่งไป ทำให้ผมคุณไม่สร้างจิตสำนึกกับสมาชิก คุณไม่ตรวจสอบกับสมาชิกพูดคุยให้เข้าใจ

คุณยุทธนัด สีดาล้า (พิธีกร) : สิ่งที่คุณแดงจะมีประเด็นดังนี้ รวมกลุ่มผลิต รวมกลุ่มซื้อ มีสวัสดิการ ทั้งผู้ผลิตผู้ซื้อที่รวมเป็นเครือข่ายเดียวกัน การกำกับของภาครัฐและผมขอเปิด 2 ประเด็นเลยว่าความเป็นธรรมนี้ถึงอะไรและความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจจะสร้างกันได้อย่างไร

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : ขออนุญาตินะคะ ถ้าเรื่องข้าวแล้วทำไมไม่นานแต่รู้เพราะศึกษามา เผอิญทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขนเนี่ย พอดีมีชื่อคุยกับน้องๆเขา ข้าวที่รัฐบาลให้ผลิตคือ 4 เดือนขึ้นไป แต่รู้มัยว่าแถวที่บ้านใช้ข้าว 3 เดือนเช่นเดียวกัน ซึ่งหนี้ธกส.ที่กำหนดชำระจะไม่ตรงล็อก เพราะ 6 เดือนให้ชำระอย่างข้าวอายุสั้น จะทัน 2 รอบส่ง 1 ครั้ง ถ้าข้าวอายุยาวจะเป็นได้แค่รอบครึ่ง พอผลิตออกมาแล้วที่รัฐบาลประกาศว่า ข้าวนำเข้า 3 เดือน ห้ามทำ แต่ทำไปแล้ว เพราะทำไปกันเยอะ แต่เวลาระบุลงในใบเกษตร เป็นข้าว 4 เดือน ราคาเท่ากัน

คุณยุทธนัด สีดาล้า (พิธีกร) : รบกวนเราต้องคุยกัน

คุณประวิทย์ บุญผล : แต่ผมขอมีเสริมของพีแดงว่าซึ่งใกล้เคียงกัน เราทำเครือข่ายคนกินข้าวเพื่อคนชาวนา เราเรียกเป็นเครือข่ายเกื้อกูลผู้ผลิต เรากำลังเชื่อมโยงของคนทั้ง 2 โลกเข้าด้วยกัน โลกของพีน้องชาวนา กับโลกของคนกิน อย่างที่พีบอกผมเห็นด้วยในแง่ที่ว่า ถ้าของดีมีคุณภาพ ผู้ซื้อหรือสมาชิกมีความยินดีที่จะซื้อ ตอนนี้เครือข่ายของผมก็กำลังขยายเฉพาะเครือข่ายของผมมีสมาชิกผู้บริโภค 100 คน รายปี โดยอย่างที่บอกสมาชิกชาวนาในกลุ่มของผมกำหนดราคาเองแต่พวกเขาไม่ขายข้าวเปลือกแต่ขายข้าวสาร แต่เขามีวิธีการเก็บการอะไร ในเรื่องของการสร้างความเป็นธรรมค้อย่างกัน คราวนี้ยืนยันว่าต้องมีเครือข่าย เพราะว่าสิ่งที่เราทำตอนนี้ อยากเห็นเครือข่ายเหล่านี้กระจายอยู่ทั่วประเทศ ไม่ว่าใครจะอยู่ตรงไหน สนับสนุนตรงนั้น เพราะว่าไม่ว่าเราจะอยู่ตรงไหน อย่างกลุ่มพีแดงทำเกษตรอินทรีย์ไม่ได้ทำเกษตรเคมี ใครอยู่เชียงใหม่เชียงรายรู้เห็นหมด อย่างพี่น้องคนไหนที่ปลูกพืชผลที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายธรรมชาติ เราก็นับสนุนเขา นี่เป็นรูปแบบของการสร้างความเป็น

กรรม วงกลมจะหมุนเวียนกลับไปสู่ผู้ผลิต เช่น ผมซื้อข้าวฟ่ำ พี่ก็ซื้อข้าวผม จะเห็นได้ว่าความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่จะเกิดขึ้น เรากำลังทำอยู่แต่ว่า ใครสนใจที่จะมาแลกเปลี่ยนผมยินดี เพราะว่าเราเริ่มต้นมาจะได้ 1 ปีแล้ว

พระเกษม ฐิตสีโล: เรื่องของเมล็ดพันธุ์ บั๊ยเคมี มีความไม่เป็นธรรม

คุณยุทธดนัย สีดาห้ำ (พิธีกร): ไม่ผูกขาดปัจจัยการผลิตที่จะสร้างความเป็นธรรม แต่ที่พูดมาคือเรื่องของ การกำหนดราคา มีการสร้างเครือข่ายผู้ผลิต ผู้บริโภครวมกลุ่มกัน การให้สวัสดิการ การทำให้สินค้ามีคุณภาพ มีการควบคุมกำกับคุณภาพ คิดว่าจะทำอะไรได้อีกไหมครับ

พระเกษม ฐิตสีโล: อย่างที่ดินทำกิน อย่างคนจน ชาวนา เช่น พ่อแม่ มีลูก 6 คน ที่ดินมี 20 ไร่ ถ้าแบ่งกันจะไม่พอกิน

คุณยุทธดนัย สีดาห้ำ (พิธีกร): นี่คือเรื่องของการกระจายที่ดินทำกิน

พี่แดง : รัฐบาลกำลังมีนโยบาย จะให้เกษตรกรหรือผู้ที่มีที่มากกว่า 50 ไร่มีภาษีก้าวหน้า คืออย่างไรพวกเรานายทุนถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะอีกหน่อยถ้าตรงนี้ผ่าน จะมีเงินกองทุนไม่แน่ใจว่าที่ลั่นที่จะซื้อให้กับเกษตรกร อย่างไรก็ตามนายทุนมีพื้นที่ที่ว่างเปล่า อย่งไรอยากให้นายทุนช่วยกันสนับสนุน

คุณยุทธดนัย สีดาห้ำ (พิธีกร): เราช่วยกันสนับสนุนในเรื่องของตลาดชุมชน เรากลับมาประเด็นของเรา ก่อน เราจะสร้างความเป็นธรรมได้อย่างไร จากที่พี่แดงพูดไป จากประสบการณ์เครือข่ายใหญ่ขนาดไหนจะเชื่อมถึงจะอยู่ได้กับคนหลายๆจังหวัด

คุณประวิทย์ บุญผล: ตอนนี้ที่เราทำเครือข่ายคนกินข้าวเพื่อคนชาวนาของทีวีบูรพา เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงผู้บริโภคเข้ากับกลุ่มข้าวคุณธรรม กลุ่มข้าวคุณธรรมเป็นกลุ่มชาวนาคุณธรรมที่ยโสธร อำนาจเจริญ มีเมล็ดพันธุ์ของตัวเอง ฟังพาดตนเองเป็นหลัก เป้าหมายระยะยาวของเราอยากดึงคนกลับไปสรรสร้างสวรรค์บ้านนา ดึงคนกลับไปที่บ้าน ถ้าเขาเห็นว่า ปลุกข้าวและมีคนกินให้ ขายของและสามารถกำหนดราคาได้ เราไม่อยากเห็นเขามาลำบากตรากตรำในกรุงเทพฯ แต่ท้ายที่สุดแล้วเราอยากให้เกิดกลุ่มลักษณะแบบนี้เกิดทั่วทั้งประเทศ ไม่ว่าใครจะอยู่ไกลไกลตรงไหนให้สนับสนุนตรงนั้น วิธีการในตอนนี้อยู่มีผู้บริโภคอยู่ 100 คน ตอนนี้อยู่มีสมาชิกแบบราย 6 เดือนกับรายปี จ่ายเงินซื้อข้าวล่วงหน้าเดือนหนึ่งกินก็กินได้ ทุกๆเดือนผมจะต้องตีข้าว คือทางนั้นจะดีและผมจะส่งกระจายให้กับสมาชิกเดือนหนึ่ง 800-900 กิโล เกือบ 1 ตันแล้วในส่วนของการดำเนินการ เราทำเครือข่ายจะมีค่าดำเนินการ ค่าน้ำมันรถ ค่าใช้จ่ายอะไรต่างๆ ค่าดำเนินการต่างๆของเราจะนำไปทำกิจกรรมเพื่อที่จะเชื่อมโยงให้มีผู้

เข้าใจในแนวทางนี้มากขึ้น และท้ายสุดแล้ววงกลมจะวนกลับไปสู่พี่น้องเกษตรกร เรียกว่า ผู้บริโภค เกื้อกูลผู้ผลิต

คุณยุทธดนัย สีดาหล้า (พิธีกร) : ขนาดสมาชิกเท่าไรถึงจะพอถึงจะคุ้ม

คุณประวิทย์ บุญผล: เพราะเมื่อสักครู่อย่างพี่แดงบอกพริกแดง ซื้อมา 60 บาทไม่ได้ต้องขาย 100 บาทถึงจะคุ้ม แต่ผมขอตอบว่าข้าวคุณธรรม 1 ปีมีผลผลิต 400 ตัน ถ้าเป็นข้าวเปลือกจะเหลือ 240 ตัน เราช่วยเขาได้อย่างมากที่สุดปีหนึ่งประมาณ 100 ตัน เรายังไม่มีความสามารถพอที่จะช่วยได้ทั้งหมด ซึ่งเป็นข้าวอินทรีย์ทั้งหมดที่ได้รับการรับรองมาตรฐานไทยคม การส่งออกต่างประเทศเพียงแค่ด้วยบริบทของข้าวหอมมะลียูที่ภาคอีสาน เป็นข้าวนาปี ปลูกได้ปีละ 1 ครั้ง ฉะนั้นเมื่อก่อนที่พี่น้องชาวนาจะมางานเกษตรแฟร์ เราช่วยกันซื้อคนละ 4-5 โล พอหมดแล้วขาดความต่อเนื่อง เพราะ 1. พอเราจะกินต่อ เราไม่รู้จะกินยังงัย เราจะโทรไปยังงัย ทางนั้นไม่สะดวกส่งมา 2. ผู้บริโภคเราเองขาดความกระตือรือร้น ใกล้เคียงไหนก็ซื้อตรงนั้น เพราะฉะนั้นเราจึงสร้างเครือข่ายผู้ที่กินประจำเกื้อกูลให้พี่น้องเขาเป็นระบบสมาชิกเลย ใครมีชื่ออย่างนั้นส่งตรง สำคัญคือจะสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดถ้าสำเร็จ เพราะว่าในอนาคตถ้าผมมีสมาชิก 2,000 คน ข้าว 200 กว่าตันก็ไม่พอ ผมต้องไปหากลุ่มของพี่ซึ่งเป็นกลุ่มอินทรีย์ ต้องไม่มีเคมี พี่ยังไม่ต้องรักษาดี 5 ก็ได้ เพียงแต่ปลูกข้าวให้ไม่มีเคมี ดังนั้น คนปลูกจะมั่นใจ ถ้ามีคนกินแน่นอน พี่จะกำหนดราคาได้ แต่กำหนดได้บนความเป็นธรรมไม่ใช่ตามอำเภอใจ ทำให้เราเห็นทุกขั้นตอนเพราะว่าอย่างง่าย ๆ กลุ่มนี้ซื้อข้าวจากสมาชิก ย้อนกลับมาที่การรวมกลุ่ม ชื่อว่า กลุ่มข้าวคุณธรรม สมาชิกกลุ่มประมาณ 100 ครอบครัว ใน 1 ปีมีผลผลิตประมาณ 400 ตัน เวลาซื้อข้าวออกมา น้องกับพี่จะเป็นกรรมการ กรรมการที่เป็นชาวนาเหมือนกัน มีปัญหาที่จะต้องหาเงิน ซื้อข้าวจากสมาชิกในกลุ่ม และเก็บข้าวในรูปข้าวเปลือก ไม่ได้ขายในรูปของข้าวสาร เวลาซื้อข้าวจากสมาชิกในกลุ่มจะซื้อในราคาที่สูงกว่าราคาประกันของรัฐบาล ทุกครั้งก็โล ละ 1 บาท แต่ต้องตามมาตรฐาน เพราะว่าเขามีปรัชญาศูนย์เด่น เป็นงานทางวิชาตามมาตรฐาน แต่ว่าขั้นตอนการเก็บเกี่ยวกว่าจะออกมา เขามีนักวิชาการส่งเสริมในกลุ่ม ให้ความรู้ตอนพี่ปลูก ตอนพี่ เก็บเกี่ยวและในทุกๆขั้นตอน หมายถึงว่าไม่ใช่ขอไปที เป็นระเบียบ เป็นวิธี ตามขั้นตอนแน่นอนที่จะได้ข้าวในราคาที่ถูก เพื่อขายคือข้าวพี่ต้องมีมาตรฐานตามที่กำหนด พอซื้อเสร็จแล้ว เก็บข้าวในรูปข้าวเปลือก สมมติกำหนดราคาข้าวตันละ 17,000 บาท ซื้อข้าว 1 ตัน หมายถึง ขายกิโลละ 17 บาท พอมาแปลงรูปเหลือ 600 กิโล จากราคา 17 บาท ฟุ้งไป กลายเป็นกิโลละ 26-27 บาท ไม่เท่าไรซื้อข้าวมา 100 ตัน เหลือ 97 ตัน ความชื้นหายไป เขาจะให้เราเห็นว่ามีความคุ้มค่าจ่ายความเป็นมาอย่างไรบ้าง แล้วพอที่วิบูลพามาทำเครือข่าย เรบอกทุกคนว่าทุกอย่างมีค่าดำเนินการ แต่ค่าดำเนินการเราไม่ได้เอาเข้าบริษัท พี่แดงเป็นเงินปันผล แต่ของผมจะมีการจัด

กิจกรรมเพื่อที่จะเชื่อมโยงให้คน 2 กลุ่มนี้ ไปพาคนไปดำนา พาคนไปเกี่ยวข้าว วันที่ 4-6 มีนาคม 2554 ผมจะพาคนไปเก็บแตงโม เพราะนอกจากปลูกข้าวแล้วยังมีการปลูกอย่างอื่นพึ่งพาตนเอง

คุณยุทธนัย สีดาหาล้า (พิธีกร) : พี่เขาเล่ามาจะเป็นเรื่องของมาตรฐาน เพื่อให้ขายได้ราคายุติธรรมเรา ต้องมีการแจกแจง

คุณประวิทย์ บุญผล : ใช่ครับ กระบวนการกลุ่มสำคัญที่จะช่วยกำหนด

คุณยุทธนัย สีดาหาล้า (พิธีกร) : เรามาพูดถึงตลาดชุมชนกันดีกว่าว่าควรจะเป็นอย่างไร

พี่แดง : ดูว่ามีคนซื้อคน มาลง จะเป็นขาใครขามัน เราเอาเป็นอย่างนี้ดีไหม

คุณประวิทย์ บุญผล : ตลาดในชุมชนดีมีการประสานงานกับอบต. ปลาเค็มไม่มีสารเคมี แทนที่เรา เรามีของดีเราเมืองกาญจน์มี OTOP เพราะว่าชุมชนมีนักท่องเที่ยวเยอะ ถ้าพวกเราเปลี่ยนวิธีคิดในการที่ มุ่งปลูกเพื่อขาย ถึงเวลาเก็บมาขายมันจะเดือดร้อนขายไม่ได้ราคา ต้องหาตลาด ถ้าเราเปลี่ยนเพื่อ บริโภคเอง และเหลือส่วนเกินไว้ค่อยขาย ตลาดในชุมชน 70-80 บาทเป็นรายได้ขึ้นมาแล้วเราไม่เน้นเพื่อ จะขายเป็นหลัก ชุมชนเรา รองรับความต้องการของคนในชุมชน เขาก็ยังทำได้ ถ้ามีตลาดในชุมชนยัง เชื่อว่าขายได้ ดังนั้นถ้ามีตลาดในชุมชนอย่างไรก็ขายได้ เช่น ตลาดนัด เช่น ย่านชุมชน โรงงาน อุตสาหกรรม แถววัด

คุณยุทธนัย สีดาหาล้า (พิธีกร) : เมื่อพูดถึงตลาดชุมชน จะสร้างบทบาทความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ให้กับคนในชุมชนได้อย่างไร

คุณประวิทย์ บุญผล : ตลาดนัดกับตลาดในหมู่บ้าน ตลาดคือผู้ซื้อ – ผู้ขายมาพบกัน แต่ว่าจำนวน อาจจะน้อย มีกิจกรรมร่วมกัน การรวมกลุ่มจะเกิดขึ้นผมเชื่ออย่างนั้น

พี่แดง : อย่างตำบลผมที่เลี้ยงหมู นำหมูชีวภาพมาแลกเปลี่ยนกัน และหมูที่ใกล้เคียงที่เคยไปประชุม ด้วยกัน มาถามราคา จากนั้นเริ่มมีคนอยากเลี้ยงมากขึ้น หมุนั้นหมูนั้นอยากเลี้ยง

คุณจาง กิมเฮียะ : ถ้าอย่างพี่แดงว่าต้องเป็นกลุ่ม ต้องสามารถกำหนดเลยว่า ใครจะเลี้ยงหมูมาแจ้ง จะได้หมูน ถ้าเกิดเลี้ยงทั้งหมดชุมชนหาราคาดี

พี่แดง : แต่ตอนนี้คนที่ทำก็ไม่อยากทำ พอทำไปได้สักพักอยากลงทุนแล้ว เพราะว่าเหนื่อย คือคนเรา เดียวนี้หวังทำงานง่ายๆ ไปเล่นหวยดีกว่า เอาเวลาที่จะมาทำงานไปนั่งกินเหล้ากันดีกว่า ทำยที่สุด กลับมาที่เราเอง ว่าจะทำงานเหล่านี้จริงจังไหม

คุณจาง กิมเฮียะ: แต่คนที่ทำเขายังมีความสุข เขาอยากให้ชุมชนเขาเจริญ

คุณยุทธดัย สีดาหล้า (พิธีกร) : อะไรที่ทำให้พี่มั่นใจว่า ทำแบบนี้แล้วจะเกิดความเป็นธรรม มีอะไรยืนยันไหม เคยเห็นที่ไหน? ลองยกตัวอย่างประสบการณ์ตรงของพี่ได้ว่าเราสามารถทำให้ผู้ผลิตและผู้ซื้อกำหนดราคากันเองและตกลงใจกันขายได้ เป็นเครือข่าย

พี่แดง : ผมเจออยู่ที่หนึ่ง แต่รัฐบาลบอกให้เขาเลิกทำ

คุณยุทธดัย สีดาหล้า (พิธีกร) : ที่ไหนครับ

พี่แดง : ที่กุดชุม เขากำหนดราคากันอย่างนี้ แต่รัฐบาลไปหาว่าจะมาแข่งรัฐบาลเลยยกเลิกเขา เขาใช้เบี้ยเป็นตัวแลกเปลี่ยนสินค้า

คุณบุญลือ มรกฏจินดา: ผมว่าทุกวันนี้สังคมไทยถูกปกครองอยู่ที่พันกว่าครอบครัวเอง พวกเราถึงได้ลำบากกันอยู่อย่างนี้ ไม่ว่าจะพระสงฆ์หรือฆราวาสต้องทำตามกฎระเบียบ แล้วแต่ว่าจะออกกฎหมายอะไรมา พันธุ์ข้าวหรือพืชผักต่างๆโดนกระทำมาตลอด ผมไม่รู้ว่าจะแก้ไขอย่างไร เป็นความคิดของผมเฉยๆ

คุณยุทธดัย สีดาหล้า (พิธีกร) : เรามีตัวอย่างไหมครับที่ทำได้ที่ไม่ใช่กุดชุม

คุณบุญลือ มรกฏจินดา: พวกเราต้องรวมตัวกัน พันกว่าครอบครัวนั้นต้องอยู่ข้างหลังเรา เราต้องออกหน้า กำหนดพันครอบครัวนั้นต้องฟัง เราทำเพื่อปากเพื่อท้อง ไม่ใช่เสื้อแดงเสื้อเหลือง พวกเกษตรกรนี้เพื่อปากเพื่อท้องทั้งนั้น

พี่แดง : ผมอยากจะสะท้อนกลับ ที่วิจัยที่ลงไปวิจัยตลาดชุมชน ที่ว่าตลาดโอเดียนไม่ใช่ตลาดชุมชน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของเขามาแบบนั้น คนแถวนั้นรุ่นพ่อรุ่นแม่เขาเป็นเจ้าของมานานแล้ว คำว่าตลาดชุมชนจริงๆต้องเกิดจากการที่ชาวบ้านมีอะไรแล้วออกมาขาย แต่ผมดูที่วิจัยเป็นตลาดอยู่แล้ว แล้วไปวิจัยว่าเป็นตลาดชุมชน

คุณบุญลือ มรกฏจินดา: ตลาดชุมชนที่หน่วยงานรัฐให้การสนับสนุนผมเห็นเจ๊มาหลายตลาดแล้ว

คุณยุทธดัย สีดาหล้า (พิธีกร) : ตลาดชุมชนที่พี่แดงว่าไม่เหมือนกับวิถีชีวิตที่อาจารย์เสนอ

พี่แดง : แต่พี่เห็นอีกตัวหนึ่ง ตลาดสุขใจอาจเป็นคล้ายๆตลาดชุมชนได้ แต่ที่ดูตั้งแต่ซอยสอง เป็นร้านค้าที่มีมานานแล้ว ทำมาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ เป็นธุรกิจของเขา เขามีเงินทุนที่จะประกอบตัวแล้ว ไม่ใช่ว่าเขา

เป็นคนทำสินค้าจากชุมชนแล้วเอาออกมา เขาไปรับจากบริษัทต่างๆที่จัดทำ มามา เป๊ปซี่ สบู่ ยาสีฟัน เขาไปเอามาขายกัน ผมไม่ได้ว่าทีมที่วิจัยผิด

คุณประวิทย์ บุญผล: พี่แดงกำลังจะพูดว่าตลาดชุมชนควรจะถนอมความต้องการของชุมชน หมายถึงว่าในชุมชนเนี่ยมีอะไรก็เอาออกมาขาย มาแลกเปลี่ยนซื้อขายกัน ไม่ใช่ตลาดที่ตั้งขึ้นมาเพื่อที่จะรองรับนักท่องเที่ยวเหมือนพวกดอนหาวาย

พี่แดง : ใช่ เพราะที่สุดมันเป็นตลาดที่เขาแข่งขัน มาแข่งกันขาย

คุณจาง กิมเฮียะ: ดอนหาวายขึ้นต้นจากชุมชน แต่ทุกวันนี้ไม่ใช่

คุณยุทธดนัย สีดาหล้า (พิธีกร) : แปลว่า ความเป็นตลาดชุมชน ควรตอบสนองความต้องการของชุมชน ชุมชนเอาของของตนเองมาขาย

คุณประวิทย์ บุญผล: คือถ้าผลิตภัณฑ์มีคุณภาพแล้วคนข้างนอกล่องรู้และแวะเข้ามาซื้อ

คุณยุทธดนัย สีดาหล้า (พิธีกร) : แต่ว่าตลาดแบบนี้ต้องมีเครือข่ายด้วยไหม?

พี่แดง : ต้องมีเครือข่าย ถ้าจะสร้างตลาดที่มีคุณภาพ คุณต้องมีเครือข่าย อย่างที่ผมมาเข้าทำงานภาคประชาชนครั้งแรก ผมไปเรียนรู้แผนแม่บทที่ไม่เรียง ไม่เรียงหมู่สามจะทำขนมจีน หมู่สิบจะเลี้ยงปลาถูก หมู่หนึ่งจะทำนาปลูกข้าว อีกหมู่หนึ่งจะทำอะไร เขาจะแบ่งไปเลยว่าหมู่ไหนจะทำอะไร แล้วมาขายกันเอง

คุณประวิทย์ บุญผล: ผมว่า case study ตลาดชุมชนที่เห็นได้ชัดต้องดูที่ภาคใต้ เพราะว่าตามถนนเขาเวลาเราผ่านเนี่ย เราจะเห็นตลาดแบบที่บอก มียกพื้นขึ้นไปหน่อย และแม่ค้าพ่อค้าจะเอาของมาขายกัน แล้วคนในชุมชนจะมาซื้อ เราเรียกมันว่าเป็นตลาดชุมชนได้ไหม?

คุณยุทธดนัย สีดาหล้า (พิธีกร) : ตลาดที่ภาคเหนืออยู่ใจกลางเมือง คนชอบของใส่กระจาด ใส่ตะกร้า มา ปลูกขาย

พี่แดง : อย่างนี้น่าเป็นตลาดชุมชน

คุณบุญลือ มรกฏจินดา: ตลาดชุมชนนี้มีจำกัดไหมว่าต้องวางบนโต๊ะ ต้องวางกับพื้น หรือวางบนอะไร? ผมตั้งข้อสังเกต

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : คือถ้าอย่างตลาดที่หนูอยู่ คือเทศบาลตำบลบางหลวง ถือว่าเป็นอย่างนี้เลย คือมีขายทุกอย่าง แล้วคนที่ขายประจำอยู่ที่ร้านเขาก็ไม่ว่า วางของหน้าร้านขายอย่างเดียวกันแต่เขาให้วางแล้วแต่ลูกค้าจะเลือกซื้อแบบไหน เข้าตั้งแต่ตีห้าคนจะแน่นยิ่งกว่าชอยสองที่นครปฐมอีก และมีสถานที่ท่องเที่ยว เสาร์-อาทิตย์คนไปท่องเที่ยวมากมาย ดาราไปถ่ายหนังประจำ และคนจะไปเที่ยวเยอะ น่าจะไปทำวีดิทัศน์มาให้คนดูมากกว่า

พี่แดง : ผมเสริมบางหลวงนิดหนึ่ง บางหลวงถือว่าเป็นตลาดชุมชน เพราะสามารถเอาของไปวางไว้หน้าบ้านของคนที่ย้ายของได้ แต่ตลาดชุมชนบางที่ที่ยกตัวอย่างนครปฐมโอเดียน ลองเอาของไปวางหน้าร้านสิ

คุณบุญลือ มรกฏจินดา : เตียวโดนตำแล้ว

พี่แดง : แล้วที่บางหลวงจะไม่เสียค่าที่ แบ่งกันขาย คุณอยากขายขายไป

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : ในกรณีของอย่างเดียว ที่บางหลวงเขาให้วาง เขาไม่หวง

พี่แดง : เขาอยากให้คนมาเยอะๆ

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : แล้วอาทิตย์หนึ่งมีสามวันที่เทศบาลจะไม่ว่าเลย ขายของอย่างเดียวกันและขายถูกกว่าในตลาดด้วย ตลาดต้องจูนใจกัน เห็นใจกันซึ่งกันและกัน

คุณยุทธนัย สีดาหล้า (พิธีกร) : ถ้าตลาดชุมชนจะเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ จะต้องมีความลักษณะอย่างไรบ้าง

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : ต้องมีความเอื้อเฟื้อกัน อย่างที่เล่าให้ฟังอย่างตลาดบางหลวง ของอย่างเดียวกันวางหน้าร้านนี้แล้วแต่ลูกค้าจะพอใจ

คุณบุญลือ มรกฏจินดา : ต้องมีน้ำใจซึ่งกันและกัน เอน้ำใจเป็นที่ตั้ง

คุณยุทธนัย สีดาหล้า (พิธีกร) : เป็นความเชื่อ

คุณบุญลือ มรกฏจินดา : ไม่ใช่ความเชื่อ เป็นความจริงเลย ต้องเป็นความจริงความเอื้อเฟื้อ คนจะซื้อจะขายได้ต้องเอื้อเฟื้อ

พี่แดง : คำว่าตลาดชุมชนต้องต่อรองได้ อย่างตลาดบางตลาดเข้าขึ้นมาราคาหนึ่ง สายๆราคาหนึ่ง อย่างไม่ต้องมาก กะหล่ำปลีเข้ามาหัวละ 10 บาท พอสายๆ 5 บาท พอตกตอนเย็น 3 หัว 5 บาท

คุณบุญลือ มรกฏจินดา: ไหลไปเรื่อย ตลาดมันไม่นิ่ง

พี่แดง : เป็นการเอื้อเฟื้อในตลาดชุมชน คือทำอะไรให้ขายหมดในวันนั้น เพื่อที่เอาของใหม่เข้ามา บางทีไปต่อสิ โดนค่า

คุณยุทธดนัย สีดาหาล้า (พิธีกร) : ถ้าจะศึกษาว่าตลาดชุมชนจะสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างไร เขาควรจะต้องไปศึกษาอะไรบ้าง

คุณจาง กิมเฮียะ: ชุมชนจะมีแรงสู้กับพ่อค้าได้ไหม?

คุณบุญลือ : ถ้าอาจารย์จะศึกษาไปดูท้องถิ่น

พี่แดง : ต้องศึกษาบริบทท้องถิ่น ศึกษาวัฒนธรรมประเพณี

คุณยุทธดนัย สีดาหาล้า (พิธีกร) : ตลาดที่พี่เห็นว่ามีความเป็นตลาดชุมชนแล้วทำให้เกิดความเป็นธรรม มีตัวอย่างที่ไหนบ้างครับที่เขาจะไปดูได้

คุณสุจิตรา ไร่ย่อย : ไปตลาดบางหลวงเสนอเลย ตั้งแต่ตีห้าเป็นต้นไป แต่สองโมงเช้าตลาดจะวาย ที่มาวางกับพื้นเขาจะไม่ให้วางแล้วนะ ไล่ เป็นเทศบาล คนจะเยอะ

คุณจาง กิมเฮียะ: มันเป็นชุมชนกลางๆไปแล้วก็ชาวบ้าน นี่แหละชุมชนแท้ๆ

คุณบุญลือ มรกฏจินดา: ตลาดหลวงพ่อบุญที่ดังๆ ที่อำเภอนครชัยศรี

คุณจาง กิมเฮียะ: ลำพูนตั้งแต่ เสาร์-อาทิตย์ และตลาดน้ำกว่าจะดังได้ ต้องมีความเป็นมา ต้องอดทนมานานกว่าจะดังมาได้ ไม่ใช่สร้างแป๊บๆแล้วคนจะมาดูเยอะแยะ

พี่แดง : ทำยที่สุดผมว่าทีมงานคณาจารย์น่าจะลงอย่างบอก แล้วไปศึกษาเสร็จเอามาบอกพวกผม พวกผมจะได้สร้างแนวทาง ถามว่าตลาดชุมชนหาได้ยากเพราะต้องใช้วิถีชีวิตเข้ามา เดี่ยวนี้เราโดนระบบเศรษฐกิจครอบงำไปเสียหมด ตลาดชุมชนจะเหลือน้อยลงมา

คุณยุทธดนัย สีดาหาล้า (พิธีกร) : คำถามสุดท้าย มีข้อกังวลใจหรือনাห้วงใหม่หากจะพัฒนาตลาดชุมชนเป็นตลาดที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมให้กับเศรษฐกิจได้

คุณประวิทย์ บุญผล: เรายังยืนยันว่าเรายังอยากได้ตลาดชุมชนในความหมายที่พวกเราคุยกันว่าเป็นตลาดของชุมชน ซึ่งเรากินเราบริโภคโดยรู้ที่มาของอาหารที่มาจำหน่าย เรายังอยากได้แบบนั้นให้เกิดกระจายกันขึ้นไป พี่ยังยืนยันว่าอยากให้มันมีลักษณะอย่างนี้เยอะๆ

คุณยุทธชัย สีดาหล้า (พิธีกร) : โดยที่ไม่ใช่ตลาดทองเที่ยว?

คุณประวิทย์ บุญผล : สุดท้ายจะมาเอง การท่องเที่ยวสุดท้ายจะตามมาเอง ท้ายแล้วหากพี่บุญลือทำอันนี้แล้วเด่นดังขึ้นมา พี่บุญลือจะเปิดบ้านเป็นโฮมสเตย์ได้ นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวจะมาเอง คือผมยังอยากเห็นตลาดรูปแบบนั้น

คุณบุญลือ มรกฏจินดา : เป็นอย่างนี้ที่พี่พูดถูกแล้ว

คุณประวิทย์ บุญผล : แต่มันต้องรู้ที่มาด้วยนะ ต้องรู้ที่มาของอาหาร ยิ่งเป็นคนในชุมชนยิ่งดี แต่ทั้งนี้ต้องอยู่บนฐานของการพึ่งพาตนเองนะ

พี่แดง : ผมเคยเป็นพ่อค้าตลาดนัดนะ ไปขายนมวัว เพราะแถวบ้านผมเป็นสหกรณ์ พอไปลงตลาดจะแบ่งกันกินกันก่อน พอตกเย็นผมกลับบ้านไม่ต้องซื้อกับข้าวเลย เดี่ยวคนโน้นคนนี้มาให้

คุณประวิทย์ บุญผล : เกิดรูปแบบของการเอื้อเพื่อเอื้อแม่

พี่แดง : เมื่อก่อนผมเคยแอนด์พวกพ่อค้า คิดว่าเขาเห็นแก่ตัว แต่พอเราไปทดลองขายเอง เราเข้าใจวิถีชีวิตของเขาเลยว่า ความเดือดร้อนเขามีเยอะ แต่ความเอื้ออาทรแต่พวกเขาเองเขาก็มี เขามีกับชาวบ้าน แต่บางครั้งที่เขาต้องรักษาผลประโยชน์ของตนเองเป็นบางครั้ง มีทั้งแสบก๊าลบ แต่ท้ายที่สุดผมเห็นได้ว่า เริ่มมาจากรากฐานของชุมชนก่อนแล้วต่อไปพวกท่องเที่ยวจะเข้ามาเอง จะขยายใหญ่เอง

คุณยุทธชัย สีดาหล้า (พิธีกร) : พี่กังวลไหม หากนักท่องเที่ยวมาเยอะๆ แล้วทำให้เราต้องลดคุณภาพ

พี่แดง : ไม่กังวลเลย

คุณประวิทย์ บุญผล : ผมกังวลกับการที่วัยรุ่น คนหนุ่มสาวในปัจจุบันที่ทำงานโรงงานแล้วขี่มอเตอร์ไซด์ไปซื้อร้านฟุ่มพวง (รถกระบะที่ขายสินค้าหลายๆชนิด) โดยที่ไม่ยอมปลูกอะไรไว้ในบ้านมากกว่า เพราะเดี๋ยวนี้ 7-11 เป็นตลาด เราเรียกว่าเป็นตลาดได้ เขาเข้าไปหามาหา หาเกี่ยวกิน ผมมีพี่ที่รู้จักทำโรงงานกระเป๋าดำบอกว่า ขนาดมีที่ดินในโรงงานให้ปลูกผักซี ผักต่างๆ พนักงานไม่สนใจปลูก พนักงานสนใจที่จะขี่รถมอเตอร์ไซด์ไปนิดเดียว ไปซื้อเครื่องต้มยำสับห่าบาท

คุณบุญลือ มรกฏจินดา : ผมขอเสริมว่า 7-11 เป็นตัวทำลายวัฒนธรรมไทย เสียหายหมด วัฒนธรรมเสีย คนนี้รุ่นนี้หมดการทำงานเกษตร ทำไม่เป็น

คุณยุทธดภัย สีดาหล้า (พิธีกร) : สุดท้ายถ้าอาจารย์ท่านจะศึกษาเรื่องความเป็นธรรมเศรษฐกิจในชุมชน พี่คิดว่ามีประเด็นอะไรที่จะต้องสนใจไหมครับ จะมีคำถามอะไรที่อาจารย์น่าจะหาคำตอบ

คุณบุญลือ มรกฏจินดา: เรื่องความซื่อสัตย์ ทุกคนต้องมีความซื่อสัตย์ก่อนที่จะมาทำอะไร ศึกษาเรื่องตลาดต้องมีความซื่อสัตย์กับตลาดก่อน

พี่แดง : อยากฝากให้ศึกษาเรื่องหนี้สิน ทั้งเกษตรกร ผู้ซื้อผู้ขาย คือบางคนมีหนี้สินเยอะ เขาอยากจะกินของมีคุณภาพ แต่จำเป็นต้องกินของที่ถูกกว่า

คุณยุทธดภัย สีดาหล้า (พิธีกร) : หนี้สินกับเรื่องความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจอย่างตอนที่เรากำลังกินไข่ใหม่

คุณยุทธดภัย สีดาหล้า (พิธีกร) : คนมีหนี้สินจะสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างไร คือที่ต้องการให้ไปศึกษา

พี่แดง : หมายถึงว่า เขามีหนี้สิน เขาอยากจะมีส่วนร่วม การเอื้ออาทร คุณภาพ แต่เขาไม่สามารถไปอยู่จัดนั้นได้

คุณประวิทย์ บุญผล: ผมคิดว่าเรื่องของการบริโภคมันเป็นเรื่องที่เราต้องกินอยู่แล้ว ฉะนั้นตลาดควรที่จะมีอยู่ในชุมชน อย่างเรื่องข้าวคนยังกินข้าวอยู่ทุกวัน ฉะนั้นจะอย่างไรต้องทำให้เกิดให้ได้ แต่ว่าจะมีที่ไปที่ไปอย่างไรต้องแล้วแต่บริบทของในแต่ละชุมชนนั้นๆ แต่ผมเห็นว่าควรต้องมีและต้องเกิดให้ได้ในส่วน of ตลาดชุมชน แต่ว่าที่ไหนจะเริ่มเป็นโมเดลแรกก่อนคงต้องใช้เวลาในการศึกษาระยะหนึ่ง เพราะถ้าเรายังต้องกินอยู่ทุกวันนี้ ตลาดต้องมีครับ ไม่มีมันเป็นไปได้ เพราะว่าถ้าไม่มีจะผลักดันให้เราเข้าไปในโลตัส ในอะไรก็ตามที่มีช่องตลาดสดให้เราเข้าไปซื้อ ซึ่งเงินก็ไหลออกต่างประเทศ

ถอดเทป เวทีย่อย

ห้องที่ 2 ถอดประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้สู่การสร้างตลาดเพื่อชุมชน

(ห้องศูนย์ปฏิบัติการวิจัยคณะสังคมศาสตร์ ชั้น 7 อาคารศรีวิชัย)

ดำเนินรายการโดย คุณเนตรดาว ย้งยุบล

คุณเนตรดาว ย้งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ห้องที่สอง ห้องถอดประสบการณ์การเรียนรู้ อยากให้ทุกท่านช่วยกันเล่าถึงเรื่องการสร้างตลาดชุมชน ของแต่ละตำบล หรือ เครือข่ายที่เข้ามา เช่น เครือข่ายคนกินข้าวเกลือกุลชาวนาว่า ทำไมถึงเกิดเครือข่ายตรงนี้ได้ มีบทเรียน มีประสบการณ์อย่างไร คนละ 5 นาที แล้วลองว่าถ้าเป็นตลาดชุมชนที่จะเกิดขึ้นได้ ท่านได้มีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง ความหมายของการเป็นตลาดชุมชนเป็นอย่างไร หรือว่ามีข้อเสนอแนะถึงตลาดชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน จะเป็นอย่างไร เป็น 4 ประเด็นที่จะคุยกัน เริ่มแรกจะคุยถึงประสบการณ์ของตนเองเรื่องตลาดชุมชน ก่อน

คุณวรวิศรา เมฆานนท์ชัย: คือมาในนามเครือข่ายคนกินข้าวเกลือกุลชาวนา เป็นคนทำงานอยู่ใน กรุงเทพฯ เป็นพนักงานปกติไม่ได้มีสวนมีไร่ที่ที่เราได้ข้าวจากที่วิบูลพา และได้ใช้ชีวิตของ ตู้ห่านที่เป็น ชาวนาอายุ 20 กว่าปีตัดสินใจที่จะไม่เรียนต่อ แต่ตัดสินใจมาคัดเลือกเมล็ดข้าวที่มันเป็นเมล็ดพันธุ์เดิม ของบ้านเราที่มันหายไปรวมเป็นหมื่นๆ พันธุ์แล้วปัจจุบันเลือกอยู่ไม่เท่าไร แล้วทางรัฐมาพัฒนาในเรื่อง ของ ก. ข. ร้อยห้าเอามาใส่ตัวเลขเป็นพันธุ์หมด แกลเลียดตัดสินใจมาดำเนินชีวิตแบบนี้โดยที่ชีวิต ต้องการอะไรคือสิ่งที่ยั่งยืนจริงๆ ในวิถีสังคมปัจจุบัน เกิดความสนใจเข้าไปลองดูว่า ชาวนากลุ่มนี้เขาคิด กันอย่างไรเขาๆ จับมือกันอย่างไรซึ่งชาวนากลุ่มนี้จะมืออยู่รู้สึกว่าจะมีอยู่ 3-4 จังหวัด ที่ ยโสธร อำนาจเจริญ อุบลราชธานีและมุกดาหารจับกันเป็นเครือข่าย นอกเหนือจากการปลูกคือเขามีความคิดว่า การที่เขาจะปลูกข้าวให้คนกิน ถ้าใส่สารเคมีเป็นบาปตกอยู่กับคนกินตก คนปลูกด้วย ฉะนั้นเขาจึงมี ความคิดว่าเขาจะต้องทำข้าวอินทรีย์ สิ่งที่จะต้องให้เขาอยู่รอดได้คือลดภาระค่าใช้จ่ายพวกสารเคมีปุ๋ย ทั้งหลายลงไปตัดค่าใช้จ่ายตรงนั้น เพราะว่าพวกนี้จะถีบตัวสูงขึ้นตลอดเวลา หันมาทำเรื่องของนา อินทรีย์จากที่เป็นหนี้ก็หมดหนี้ แต่ชีวิตชาวนาอาจจะยังไม่ดีขึ้นเลยมาเรียนรู้ต่อว่าทำอย่างไรชีวิตของ ชาวนาจึงจะดีขึ้นก็ต้องลด ละ เลิก อบายमुखเพราะว่าเวลาว่างจากนา คือ นาทางอีสานปลูกกันเป็นแฉ่นา ปี คือว่างจากนาแล้วเงินที่ชาวนาขายข้าวได้ บางทีเอาไปตีไก่ ไก่ชน ลงขวดเหล้า เขาเลยมองว่าตรงนี้ ต่างหากที่อีกข้อหนึ่งที่เราจะต้องลด ละ แล้วเลิกเขาเลยจับกันด้วยแกนอันนี้ว่า คนที่จะมาอยู่กลุ่มนี้ต้องมีคุณธรรมด้วยอย่างน้อยคือศีลห้า แต่พอเรารู้เรื่องราวของเขาเสร็จแล้ว เราารู้สึกว่าจริงๆ แล้วเป็นอย่าง นั้นหรือเปล่า เราเลยลงไปที่เขาโดยที่ทางวิบูลพาจะเป็นแกนจัดกิจกรรมลงไปดำเนินา ลงไปเกี่ยวข้าว

กับเขา ในต้นเดือนมีนาคมนี้ เราจะไปเก็บแตงโมอินทรีย์กับเขาคือช่วงที่ไปดำนาเราทราบวิธีคิดของกลุ่มเขาเป็นแบบนี้ ซึ่งเป็นเรื่องย่อยเพราะเรื่องเขาเยอะมากเรามาจับกันเป็นเครือข่ายดีกว่า เพราะว่าถ้าชาวนาจะอยู่ได้ชาวนาต้องเป็นคนกำหนดราคาข้าวไม่ใช่ให้พ่อค้าคนกลางหรือรัฐเป็นคนกำหนด เพราะเขามีต้นทุน เขาจะต้องว่าแค่ไหนถึงจะอยู่ได้ แต่ถามว่าถ้าชาวนาเป็นคนกำหนดราคาข้าวหมายความว่าชาวนาเองต้องมีคุณธรรมด้วย เพราะในการจะกำหนดแค่ไหนที่จะไม่เป็นเรื่องของการโลกคนปลูกอยู่ได้คนกินอยู่ได้และอยู่ในสภาวะสุขภาพที่ดีด้วย ฉะนั้นพอกำหนดตรงนั้นขึ้นมาแล้วบอกว่าเรามาช่วยตัดพ่อค้าคนกลางออกไปแล้วกัน ผลผลิตส่งตรงมาที่เราช่วยกระจายโดยใช้วิธีเครือข่ายตัวแทนเป็นคนกำหนด ถ้าปลายทางตกลงกันที่ราคานี้คือเขาต้องตกลงในกลุ่มเขาว่า ปีนี้เขาว่าจะกำหนดข้าวที่สูงจากราคาปกติที่ทางโน้นอาจจะแค่สักกิโลละบาทแล้วส่งมาที่เราเอาราคาปลายทางเป็นแบบนี้ทางเราตกลงไหม ถ้าทางเราตกลงก็เริ่มสั่งข้าวจากเขา สิ่งที่เราเครือข่ายทำคือบอกวากลับไปคิดว่าเดือนหนึ่งคุณทานข้าวกี่กิโล ชอบทานข้าวประเภทไหน ถ้าสมมติว่าเดือนหนึ่งที่บ้านกินข้าวเดือนละ 5 กิโล เราจะorderข้าวไปกับชาวนากลุ่มนี้ทั้งปี 5 กิโล 12 เดือนเท่ากับปีละ 60 กิโล ซึ่ง60 กิโลจะจ่ายเงินไปก่อน advance เงินไป 60 กิโล เพื่อให้เป็นก้อนโดยที่เงินก้อนนี้จะไปตกที่ชาวนา และชาวนาพอได้รับเงินก้อนนี้สิ่งที่ทำต่อคือทางกลุ่มชาวนาที่จับตัวกันเป็นสมาชิกจะเอาข้าวมาขายกันได้รับเงินไปเลยโดยไม่ต้องกั๊กนี้ยืมสินหรือจะเอาข้าวไปมัดจำหรือจำนำ นี่เป็นวิธีการที่เรากำลังทำอยู่ ต่อมาดูว่าผลผลิตเหล่านี้ปีหนึ่งประมาณ 400 ตันแต่ 400 ตันพอสีเป็นข้าวแล้วจะเหลือประมาณ 240 ตอนเราที่กำลังทำอยู่รายได้เดือนละ คือมี order อยู่ประมาณ 6 ตัน ซึ่งเรากำลังทำการตลาดเพิ่มให้ บางครั้งเราไปออกบูทที่นครปฐม สามพราน ตามโรงเรียนมาแตร์ที่ให้เด็กกิน โรงเรียนรุ่งอรุณ ทอสี จะเป็นdirect sale แต่ตอนนี้กำลังดูว่าจะไปคุยกับพวกร้าน green shop ทั้งหลาย เพราะว่าชาวนากลุ่มนี้ไม่ขายโดยตรงให้เราจะมีคนไปซื้อมาแพ็คยี่ห้อขายตัวเองแล้วมาวางขาย เพราะตอนนี้จะเห็นว่ามืออยู่เยอะมาก จะเป็นลักษณะแบบนี้

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ซึ่งตรงนั้นเขาได้ราคาไหมคะ

คุณวิศรา เมฆานนท์ชัย: ราคาจะสูงกว่าเราเล็กน้อย เพราะว่าเขาจะมีเรื่องค่าแพ็คเก็บค่าขนส่งแล้วเรายังมีสมาชิกอีกท่านหนึ่ง เผอญเขาเป็นเจ้าของบริษัทขนส่ง เขาเลยรับขนส่งให้กับสมาชิกที่สั่งข้าวราคาต้นทุน อย่างเช่นว่าเดือนหนึ่งของไหนสั่ง 10 กิโลสมมติจะคิดค่าขนส่งแค่ 50 บาท คือ 1-10 กิโลแรกคิด 50 บาท ไม่ว่าคุณจะสั่งข้าวกี่กิโลก็ตามภายในระยะกรุงเทพและปริมณฑลถ้าต่างจังหวัดจะเพิ่มไปตามระยะทาง

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): สมาชิกเครือข่ายมีประมาณเท่าไรคะ

คุณวริศรา เมฆานนท์ชัย: ข้อมูลทั้งหมดจะอยู่ที่ทางทีวีบูรพา แต่ค่อนข้างเยอะ

เนตรดาว (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): แสดงว่า 6 ต้นไม้ไม่น้อยถึงขายมา

วริศรา เมฆานนท์ชัย: เราเองทำงานอยู่บริษัทที่มีอำนาจบริหารในการจัดการของขวัญปีใหม่ให้ลูกค้า เราเปลี่ยนให้ข่าวกับลูกค้าแทน ทำให้มียอดให้ชาวนาเขาอยู่ได้ เรารันกันแบบนี้ ถ้าตัดช่วงของพ่อค้าคนกลางออกไปได้แล้วผู้ผลิตเจอกับผู้บริโภค ตรงนี้จะไปอยู่ที่ผู้ผลิตได้เยอะกว่ามาก

คุณเนตรดาว ยังยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): พี่ๆมีอะไรจะเสริมไหมคะ

คุณศรียทอง สงสาร: คือ พวกผมที่เป็นเครือข่ายคนกินข้าวช่วยในการที่จะขยายเครือข่ายหรือว่าขยายตลาด ซึ่งไม่ได้มีผลประโยชน์ร่วมกับกิจกรรมหรือธุรกิจไม่เหมือนกับที่จะต้องไปสมัครเป็นสมาชิกต้องมีค่าสมัครแล้วขายแล้วต้องได้ GP เท่าไรๆ คือตรงนี้ไม่มี

วริศรา เมฆานนท์ชัย: ไม่มี Commission

คุณศรียทอง สงสาร: คือเครือข่ายช่วยกันขยายเพื่อกลุ่มของเรา

คุณวริศรา เมฆานนท์ชัย: ขออนุญาตโหวตว่านี่คือตุ้หรั่ง 12.12 (ไม่เข้าใจว่าหมายถึงอะไรคะ) จันคำกล้าที่ลาน้อย คือสองคนนี้ไม่ใช่คนของทีวีบูรพา

คุณเนตรดาว ยังยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): เป็นการสื่อสารความรู้เรื่องข้าว

คุณวริศรา เมฆานนท์ชัย: จะมีแต่เรื่องข้าวเพราะตอนนี้เขากำลังคัดเลือกสายพันธุ์ข้าวเพราะตุ้หรั่งเป็นลูกศิษย์ของอาจารย์เดชา ศิริพัฒน์ ทางนี้เขาก็จะมีเครือข่ายอย่างอาจารย์ยักษ์

คุณเนตรดาว ยังยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): นี่เป็นเรื่องราวของในส่วนของเครือข่ายคนกินข้าวเกื้อกูลชาวนา ที่นั่งอยู่ทุกท่านส่วนใหญ่เป็นชาวนาและผู้ประกอบการ ต่อไปมาที่กลุ่มพัฒนายั่งยืนของเครือข่ายเรื่องตลาดชุมชนจะได้เล่าให้ฟัง ถึงบทเรียนและประสบการณ์ของเครือข่ายตลาดชุมชน

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: เราต้องย้อนคำว่าโอกาสเกษตรกรไม่มีสิทธิ์มานั่งแบบนี้และที่มานั่งพูด ลด เล็กกินเหล้าไม่ไช่หрок ผมอยู่ในพื้นที่ทำงานเกี่ยวกับวิชะตรงนี้มา แต่ผมไปได้เมียที่สามพรานมา 3-4 ปีผมฝังตัวอยู่ คือคุณไม่รู้คำว่าใช้แรงงานเวลาพื้นดินที่หนึ่งมันเหนื่อยขนาดไหน เมื่อยและจะมียา ใช้ดีงูเห่าที่สามารถขึ้นที่นั่น คนที่พูดอย่างกองทุนที่ผมว่าเล่นตรงนี้เพราะว่าที่ดินสามพรานตรงนั้นจะโดนยึดโดยรทส.ขนาดหนัก ลูกเขาขายทอดครั้งแรก 80% แล้วก็ไปะกันไม่ให้ใครไปซื้อครั้งที่สองซื้อในราคา 50% จะหมดไปเป็นของนายทุนหมดคราวนี้เขาทำเขาพยายามเซฟพอกินเหล้าก็เป็นเหล้าป่าขวดละ

50-60 บาท คนที่พูดนั้นประธานกองทุนคุณกินไวส์ขวดละ 200,000 บาท ถ้าคุณไม่โกงเขามากินแล้ว คุณจะมาพูดได้อย่างไร อัดเทปไปเลยบอกหลายเที่ยวแล้วคุณมีอาชีพเป็นทหารโดยเฉพาะคุณจรรยาตรี ใหม่ ๆ คุณนั่งรถเมล์ แต่คุณมาบอกเกษตรกรรถเล็กกินเหล้า ตัวคุณไม่ดูตัวเอง คุณกินไวส์ขวด 200,000 บาท คุณเอาตรงไหนมากิน ถ้าคุณไม่คอร์รัปชั่น พอพวกผมกินเหล้าขาว 50 บาทเงินของพวกผม สังคม ต้องเปลี่ยนได้แล้วเลิกตัดจรีตกันชักที่เถอะ ผมพูดเลยนะว่าตรงนี้ไม่ว่าจะเป็นการตลาดหรืออะไรก็ตาม ผมต่อโดยตรง ผมต่อว่าให้การตลาดหมายถึงว่าคนเข้าไปสัมผัสอย่างสวนสามพรานที่ไปฟឹไปดูชาวสวน มาซื้อกับคนซื้อเอง

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ผู้ผลิตพบผู้บริโภคโดยตรงนี่คือหลักการของ ตลาดสวนสามพรานใช่ไหม

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: ใช่ แต่ผมไม่มีเวลาได้ดูผมให้ประธานดูแล้วผมไปเดินเรื่องการคืนโฉนดของที่ดิน เยอะ ผมเห็นว่ามียาหลายอย่างพวกลด ละ เลิกจริง ๆ ต้นเหตุสำคัญของการเป็นหนี้ คือปุ๋ยเคมีกับ สารเคมี 1,000% เบิกเงินรทส. สหกรณ์มา แต่ว่าที่สหกรณ์เมื่อก่อนมีร้านขายปุ๋ยขายยา คุณต้องมี อดมการณ์ของสหกรณ์กับรทส.

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): สิ่งนี้คือปัญหาที่ว่ามีชาวนาเป็นพื้นฐานใช่ไหมคะ

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: นี่คือนโยบายเลย คุณเชื่อไหมว่าปุ๋ยยา ปุ๋ยเคมียี่ห้อ (ไม่เข้าใจว่าหมายถึงอะไร ค่ะ) ใช้เงินสด ไม่โคเมท 2007 ดิกเอ ถ้าไม่ฉีดผมไม่ใหญ่ผมไม่โทษเกษตรกร ผมโทษผู้ผลิต (น่าจะเป็น “ผู้บริโภคมากกว่าค่ะ”) นั่นแหละ เวลาซื้อผมต้องการลูกใหญ่ถูกไหมครับพฤติกรรมของคนกรุงเทพฯ ทำเอง พูดแต่ว่าตัดตักนั้นเองซึ่งไม่ถูก พอสารอินทรีย์ถูกไม่สวยก็ไม่ชอบ ถูกไหมครับ ต้องกินลูกใหญ่ๆ แล้วตลาดต้องการแบบนี้ คุณเลิกโทษกันชักที่เถอะ คุณโทษเกษตรกร

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): คือปัญหาพื้นฐานของกลุ่มเกษตรกรที่มีคุณลง เป็นประธานใช่ไหมคะ ตลาดสุขใจได้ยื่นข้อเสนอมานานแล้ว คุณลงลงเล่าให้ฟังว่าการก่อเกิดตลาดสุขใจ วิธีการทำงานหรือว่าบทเรียนสำคัญสำคัญของตลาดสุขใจที่เป็นในแง่ของความรู้ ลงเล่าให้ฟังได้ว่าเป็นยังไงบ้าง

คุณประกฤติ เกิดมณี: ต้นกำเนิดจริงๆ แล้วเกิดจากแนวทางสวนสามพรานเขามีแนวทางเหมือนกับ กลุ่ม กลุ่มพัฒนายั่งยืนอย่างคุณโอ แยกจากนอกมา แก่แอนตี้สารเคมีมากเลย สวนสามพรานแกมีส่วน แก่มีส่วนของเขาเอง ปลูกผักกินเอง คุณโอแจะไม่ใช่ของห้างกินเด็ดขาด ของในห้างแกบอกว่า สารเคมีตัวนั้น อย่างนักวิชาการจะไปทำเรื่องพืชพันธุ์ ปลูกทานเองแล้วใช้เงินในสวนสามพรานด้วย กลุ่ม

ผมทำเกี่ยวกับเรื่องหนี้เกษตรกร ตอนนี้การที่จะปลดหนี้ได้ ต้องลดต้นทุนการผลิตเลยลองให้สมาชิกพยายามลด ละ เลิกสารเคมีตัดทอนต้นทุนให้เหลือน้อย มีเงินเหลือไปใช้หนี้เขา พอได้ไปคุยกับสวนสามพรานเลยได้มีแนวทางร่วมกัน คือสวนสามพรานเขาอยากจะทำคีนประโยชน์ให้แก่ชุมชนในสวนสามพรานด้วย เพราะว่าได้อาศัยสวนสามพรานในการทำมาหากินมาสิ้นปีก็ร่ำรวยแล้ว คุณโอเขาเป็นลูกชายเจ้าของสวนสามพราน

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: เอาจริงๆนะผมพูดอะไรผมพูดตรง พูดแรง และตรงประเด็นด้วย ไม่นานหรอกสวนสามพรานก่อตั้งมาปีพ.ศ. 2505 ตั้งแต่ตอนนั้นร่วมกับภาคฝ่ายการเมืองท้องถิ่นมานานแล้ว แต่ไม่ประสบความสำเร็จเพราะความไม่ซื่อสัตย์การที่ว่าจะใช้ให้คุณไปบอกว่าให้เกษตรกรหยุดสารเคมีคุณพูดได้ง่ายทำไมไม่ได้หรอก แต่ทำไมผมทำได้เวลาเขามีหนี้อย่างบางคนมีหนี้ทั้งต้นทั้งดอกจากธกส. สามพรานโดนเข้าไป 4,200,000 บาทที่ 25ไร่ ผมไม่สามารถเอาออกมาโดยให้เกษตรกรใช้ 800,000 บาทตัดไป 3,400,000 บาทไปสืบดูได้ข้อมูลที่ธกส.สามพราน ผมรักษาที่ดินโดยไม่เป็นการโดนยึดพื้นที่กว่าไร่เมื่อปีที่แล้วพอพื้นที่กว่าไร่ก็ไปเล่าให้เขาฟัง

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): เล่าให้คุณโอเหอะคะ

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: เล่าให้เกษตรกรฟังครับ และคุณโอเอาจริงๆ คุณมาต่อสู้นคนเดียวคุณไปไม่รอด

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): เลยมาร่วมมือกันกับกลุ่มเกษตรกร

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: เพราะว่าเวลาจะจับต้องจับกับอบต.กำหนดผู้ใหญ่ เ้านี้ก็ต่อแหลแล้ว รู้ๆ ใช้ไหม กังมๆ

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): คือจับกับนักการเมืองท้องถิ่นจิ้งๆ (ไม่เข้าใจว่าหมายถึงอะไรคะ) แล้วพอจับกันเสร็จแล้วทำไมมาเป็นตลาดสุขใจได้ มีข้อตกลงมันมี... (ไม่เข้าใจว่าหมายถึงอะไรคะ)

คุณประกฤติ เกิดมณี: แกพยายามหาองค์กรเกษตรกรรวมกลุ่มกันให้มากๆอย่างกลุ่มผมมีสมาชิกประมาณสองเจ็ดร้อย (ไม่แน่ใจว่ามีจำนวนเท่ากันแน่ะ) กว่าคนเกือบทุกอำเภอใน จังหวัดนครปฐม ถือว่าเป็นองค์กรใหญ่ผลิตเองที่นี้มาทำตลาดร่วมกันเอาสมาชิกในกลุ่มเราที่ผลิตเองเอามาขายเองเลยขายตรงให้ผู้บริโภคเลยครับ

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): สิ่งที่ได้ผลจากตลาดสุขใจที่คิดว่าเป็นบทเรียนที่น่าขยายคิดว่าเรื่องอะไรคะ

คุณประกฤติ เกิดมณี: มันก็เป็นประโยชน์กับสมาชิกถือว่าเป็นประโยชน์มากนะ

#ก็จะได้มีช่องทางการตลาด (ประโยชน์นี้ไม่ทราบคนพูด)

คุณประกฤติ เกิดมณี: สมมติว่าฝรั่งเราเคยขายพ่อค้าคนกลางเราได้ 20 บาท ไล่ละ 20 บาท เรามาขายสวนสามพรานเราได้ 30 บาท เราไม่ขายแพงกว่าตลาดอื่นหรอก แต่ได้เพิ่มอีกหน่อยสมาชิกเราดีใจแล้ว

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): แล้วปริมาณการขายเท่ากับคือเวลาเฉลี่ยแล้วกำไรเหมือนกับขายพ่อค้าคนกลางกับตลาดสุขใจไหนดีกว่ากัน

คุณประกฤติ เกิดมณี: ตลาดสุขใจดีกว่าครับ ขายตรงให้ผู้บริโภคเลย ไม่ต้องให้พ่อค้าคนกลางกิน

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: คืออย่าง 20 ไร่ของเราต้องเปรียบเทียบ 20 ไร่เวลาเก็บมะนาว มีการเก็บเป็น 10,000 ลูกใช้ไหมครับ ต้องเปรียบเทียบตรงนี้ สมมติว่าเก็บได้ 80 ลังส่งแม่ค้าคนกลางส่งหมดถูกไหมครับ แล้วรอเงินอีก 1 เดือน โดยที่ไปแล้วแต่เขาจะดีแล้ว ชาวสวนก็ไปหยิบยืมเงินเขามากินก่อน ผมขายได้ว่าตลาดสุขใจเป็นที่จำหน่ายแต่เป็นโซว์รูมเข้าใจไม่เป็นตัวโปรโมทหมายถึงว่าคุณเคยส่งพ่อค้าคนกลาง 8 ลังแต่ตอนนี้คุณมาขายได้ 2 วัน 1,000 ลูก โดยที่ 1,000 ลูก คุณได้ 2,000 บาทกว่า จันท์ถึงศุกร์คุณเอาไปหมunkินโดยไม่ต้องไปกู้เขามากิน คือเงินเก็บถูกไหมครับ แล้วพอคุณไปรู้จักเยอะๆ พี่คนนี้ทำห้องอาหารต่อกันเขาเรียกว่าโซว์รูมมรณะเดียวกันกำลังทำอยู่ถามว่าจะไปขายเอามาร่ำรวยเป็นไปไม่ได้ ต้องอธิบายให้เขาเข้าใจว่าอยู่ได้ไหม อยู่ไม่ได้หรอก แต่อย่างน้อยเขาอยู่บ้านอยู่ทำเฉยๆดีกว่านั่งเล่นไฟ ตีตัมมี เล่นไฟจอมก็ต้องมานั่งขายและได้รู้จักคนใจ เพราะเราเกษตรกรไม่เคยรู้จักคน

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): คนที่เขารู้จักจัดการรูปแบบการผลิตที่อย่างไรคะ พอสมมติส่วนหนึ่งขายพ่อค้าคนกลางยังอยู่ อีกส่วนหนึ่งเข้ามาในการตลาดสุขใจตรงนี้การจัดการการผลิตของเขานี้เขาเริ่มเปลี่ยนไปหรืออย่างไร

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: คือเนวินไม่รู้เขาจะรักอะไรพวกผมมากมายเลยให้บไทยเข้มแข็ง โดยการสร้างโรงงานปุ๋ย 1,500,000 บาทเข้ามาในเข้ามาใน 5 โรงในจังหวัดนครปฐม พอสร้างเสร็จเดินกันได้สักโรงเอามาผลาญหมด เพราะกินกัน มีกลุ่มพัฒนายังยืนไปแปลงเป็นผลิตปุ๋ยได้ พอผลิตปุ๋ยได้คุณไม่มีเงินคุณเอาไป เพราะการทำปุ๋ยอินทรีย์คือการทำด้วยหุ่นคือปั้นมาด้วยดินแต่ของผมปั้นหุ่นด้วยกระดูกวัวคนไม่มีเอาไปจะลไปเอง แต่เพราะเขาไม่ได้มาอุดมการณ์กับเราหนักหนา เพราะเขาไม่มีเงินซื้อแล้วเราให้เขาใช้ไปก่อนเขาใช้ก็รู้สึกที่ดี

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): คือใช้ปุ๋ยเป็นตัวเชื่อมก่อน 2,700 คนใช้ปุ๋ยของเราหมดไหมคะ

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: ไม่ใช่ครับ คือตอนนี้คนที่เริ่มใช้ปุ๋ยจริง 2,000 กับอีก 100คน ไม่เกิน 15 คนจริงๆแล้วควรจะเริ่ม เพราะสามพรานเป็นอันดับสองของประเทศ อันดับหนึ่งเป็นบ้านแพ้ว ทำไม้บ้านแพ้วอันดับหนึ่ง สารเคมีเท่าไร่ไฟ ต้องพูดอย่างกุหลาบ กุหลาบนี้ไม่ใช่จังหวัดตากที่ไปบุกเบิก พวกนครปฐม แล้วทำอะไรเอาฟอร์มารีนไปแช่ก่อนจะลงมาผขึ้นไปด่าเลย พม่าถึงไม่ตัดหนามพ้อโดนไปทิ่มเนื้อตายหมด กุหลาบไม่มีคุณภาพเพราะคุณเห็นแก่ตัวเพราะฉะนั้นเราต้องมาร่วม แล้วหน่วยงานราชการล้มเหลวเอาความจริง ปัญหาที่แท้จริงมาร่วมพูดกัน

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): คือว่าการผลิตเริ่มมีปุ๋ยมาร่วม เปอร์เซ็นต์การใช้ต้องเริ่มจากจุดเริ่มต้นที่ดีอยู่

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: ใช่ครับ ต้องเริ่มจากการใช้ ตัวผู้ใช้ เริ่มที่ตัวผมเอง ใช้ร้อย 3 ปี โดนตลาดใหญ่ตรวจ 3 ปีไม่เจอ เพราะไม่ได้ใช้ แต่ผมเจอคนในกลุ่มผมที่ใช้อยู่ พอตรวจเจอเอาออก สมมติผมตรวจของพี่เจอเอาออกแล้วเอากลุ่มผมเข้าเอง กลุ่มก็ล่มสลาย แก้มโดยเตือนพี่เขาว่าอย่าทำนะ แล้วไปบอกตลาดสุขใจว่าถ้าเจออีกในกลุ่มพัฒนาจะขอร่วมรับผิดชอบออกทั้งหมด แล้วพี่ทำให้เดือดร้อนก็เดือนร้อนกันทั้งกลุ่ม ต้องรับผิดชอบไม่งั้นจะโดนพิพากษานินทากันในกลุ่มอยู่ไม่ได้

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ในเรื่องของตลาดสุขใจเป็นเรื่องมีปัญหาาร่วมกันในเรื่องนี้เกษตรกร ส่วนทุนการผลิต เป็นวงจรที่เราคุยร่วมกันประจำ พอมีตลาดสุขใจเข้ามาดิร่วมกันก็มีการจัดการเรื่องการผลิตที่เชื่อมโยงกัน จัดการเรื่องชีวิตที่หันหน้าเข้ามาคุยกันแลกเปลี่ยนกันปรึกษาหารือกันแทนที่จะอยู่คนเดียว มีปัญหาก็มาร่วมกันจัดการ การตลาด ระบบ การซื้อการขายหลักๆ สุดท้ายคือการบริหารเครือข่าย การจัดการกลุ่ม ที่ตลาดสุขใจเป็นบทเรียนสำคัญๆ

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: ขอเสริมต้องให้เสมอกันก่อนคนจนมี สองแบบ คือ มีกิน กับ ไม่มีกิน สมมติสามพรานถ้าคนไม่มีเงิน มีที่ดิน มีกิน แต่ไม่มีเงินก็ถือว่าจนอยู่ พออยู่กันได้ จะเห็นแก่ตัวกันไม่ร่วมมาสัมมนากันหรอก ว่าไอ้ฉันไม่มีที่ ไอ้ฉันรับจ้าง แต่เดี๋ยวนี้คนนี้หนักจึงต้องมาร่วมมือกันหมด จึงต้องล้มระบบ

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ดังนั้นเมื่อระบบมันล่มจึงต้องมาร่วมมือกันใหม่ต่อมามาเริ่มจากตลาดดอนหวาย

คุณชาญศักดิ์ วุฒิสังคะ: ตลาดน้ำดอนหวายเป็นตลาดเพื่อชุมชนมาขายร่วมกัน ต่อมาเน้นว่าเป็นตลาดของฝาก ตลาดท่องเที่ยว มีการตั้งเรือเอี่ยมจันทน์เหมือนฮ่องกง ระยะเริ่มแรกของตลาดดอนหวายเริ่มแรกจะทำไม่มีอยู่แล้ว จึงมีการร่วมกันของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผอ.โรงเรียนมาประชุมร่วมกันและจะทำตลาดนี้ให้เป็นตลาดที่ดีขึ้น ระยะแรกเป็นตลาดเพื่อชุมชนใครมีอะไรก็เอามาขาย แต่เราพยายามเน้นคนที่ ต่อมาพอท้องที่ที่ดีญาติก็บอกต่อญาติ จึงกลายเป็นว่าไม่ได้เน้นคนที่ท้องที่ 100% จึงได้มีการวางกติการ่วมกัน พอมีประชุมที่ก็ถามฝ่ายโฆษณาเป็นอย่างไร ต้องไปจัดแจงเรื่องสื่อ ฝ่ายสถานที่ดูเรื่องสถานที่จอดรถกันไม่ให้รถหาย ฝ่ายตรวจคุณภาพ ขนาดส้มโอแม้ว่าคนจะซื้อลูกสองลูกก็ต้องมาซื้อที่ตลาดดอนหวาย เพราะคนมีความเชื่อมั่น ตลาดดอนหวายจะมีส้มโอจากชาวสวนไม่ผิดเพี้ยน จะมีพ่อค้าแม่ค้าเห็นแก่ได้บางรายที่เห็นแก่ตัว แต่ก็น้อยรายผิดเพี้ยนไป เรามีคณะกรรมการตรวจเป็นผลิตภัณฑ์รู้ว่าที่นี่ไม่ใช่ของที่แม่น้ำท่าจีน ระยะแรกจะตกเดือนและต่อไปก็จะไม่ให้ขาย บางรายเอามาจากที่อื่น เช่น ทองผาภูมิ อยุธยา จากนครนายกมา ถึงจะสวยกว่าบ้านเรา ลุ่มน้ำนครชัยศรี แต่รสชาติจะขมลิ้นจะทราบรสส้มโอเจ้าไหนๆ ต่อมาระยะแรกๆ พ่อค้าแม่ค้าไม่พอใจไม่พูดด้วย แต่พอมาตอนนี้ก็ขอบคุณ เพราะเปลี่ยนให้ถูกต้องก็ขายดีสบายใจ เป็นตลาดของฝากพูดถึงเสาร์อาทิตย์ เรือวิ่งทุกวัน ขายของดี ตลาดเปิดทุกวัน ต้องบอกว่าคนไหลไป คือก่อนอื่นต้องตั้งคณะกรรมการดูแลแต่ละฝ่ายๆ ฝ่ายโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ตอนนั้นโฆษณาทุกอย่างกำหนดจะออกทุนเริ่มแรกให้ก่อน เรามีการโฆษณาทุกอย่าง เดือนหนึ่งเกือบ 200,000 บาท มีตารางออกรายการ ทำให้คนรู้จักว่าเป็นตลาดน้ำดอนหวาย เรื่องเน้นการเรือท่องเที่ยวตอนแรกมีสองคนสามี่(อาจารย์สวัสดิ์)และภรรยาจากนนทบุรี วันแรกมี 2 คน วันที่สองไม่มีเลย คณะกรรมการให้กำลังใจว่าสู้ก่อน ต่อมาวันหนึ่ง 3 คน 4 คน มากขึ้นเรื่อยๆ มีการทำโปรโมชั่นแจกของเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวมาเหมาได้ล้นละ 10,000-20,000 บาท นอกแคว้นละ 2,000-3,000 บาทก็เอา ก็ยังดี บางวันเรือแทบจะไม่พอ

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): คิดว่างานเดินไปด้วยดี สามารถทำให้ตลาดมีชื่อติดตลาด มีคนมาท่องเที่ยว คิดว่าอะไรเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ตลาดเดินไปด้วยดี

คุณชาญศักดิ์ วุฒิสังคะ: ความร่วมมือของพ่อค้าแม่ขาย และการดำเนินงานที่ดีของอาจารย์สวัสดิ์ด้วยที่คิดว่าสามารถทำให้ตลาดดำเนินไปด้วยดี เรามีของให้เขาชิมนักท่องเที่ยวเดินชิมไปได้ทุกร้านเลย บางร้านจะมีการจัดเตรียมรอเอาไว้ มีความสนุกสนานดี แม่ค้าบอกว่าชิมแล้วไม่ซื้อไม่เป็นไร ด้วยการพูดจาที่ดีของแม่ค้าและเอาใจลูกค้าเป็นอย่างดีจะขายดี มีขาประจำเยอะจะค้าขายดี ร้านขายเปิดพะโล้มีคนมาซื้อเปิดพะโล้ยังมีให้ชิมเป็นชิ้นเล็กๆได้ เป็นกระแสของพ่อค้าแม่ค้าที่มีความผ่อนคลายมีคนลูกค้าเยอะ มีสอบถามเพิ่มไหมครับ

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ถามว่าอะไรที่เป็นปัญหา และ อุปสรรคมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคะ

คุณชาญศักดิ์ วุฒิสังคะ: มีพ่อค้าแม่ขายบางคนระยะแรกเอาแต่กำไร คณะกรรมการบอกว่าเราเอาของดีมาขาย ไม่ต้องเอาก๊วยเตี๋ยวขามละ 10 บาท ข้าวแกง 10 บาทมาขาย ให้พ่อค้าแม่ขายทำของดีเข้าไปทำอร่อย ถึงราคาแพงก็ขายดีแทบไม่ทัน ทั้งพะโล้ ห่อหมก ขาย 40 บาท ตลาดอื่น 10-20 บาทแต่แพงกว่าขายดีกว่า ทำของดีก็ขายดีแทบจะขายไม่ทัน แพงสมชื่อแต่ทำอร่อย ถึงแม้ว่าไม่ใช่ดอนหวายใครทำไม่อร่อยก็จะขายไม่ได้ อยู่ไม่ได้เหมือนกัน

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): เพราะฉะนั้นรูปแบบของตลาดดอนหวายตั้งแต่การมีคนที่มิวสิคทัศน์อย่างอาจารย์สวัสดิ์ มีการสร้างความร่วมมือในแม่ค้าและคิดเรื่องคุณภาพราคาที่เหมาะสมกัน ตลอดจนถึงกลไกในการบริหารจัดการตลาดร่วมกันโดยมีคณะกรรมการ 4 ฝ่ายด้วยกัน ทั้งฝ่ายสถานที่ โฆษณา ประชาสัมพันธ์ คุณภาพ จนถึงมีกิจกรรมที่น่าสนใจและการสร้างบริการที่สร้างความประทับใจด้วย นี่คือลักษณะรูปแบบเด่นที่เป็นสัญลักษณ์ดอนหวายหากใครมาก็เจอแบบนี้แน่นอน และอยากถามต่อว่าลักษณะเด่นอย่างนี้เชื่อมกับตัวชุมชนอย่างไร สัมพันธ์กันอย่างไร เกิดประโยชน์กับชุมชนร่วมกันอย่างไร เพราะคนในตลาดก็คือคนในชุมชนอยากทราบว่าจะสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนได้อย่างไร

คุณชาญศักดิ์ วุฒิสังคะ: ตลาดดอนหวายในระยะแรกๆ เป็นชุมชนของตลาดดอนหวายแท้ๆ ใครมีความสามารถเรื่องไหน มีความสามารถเรื่องขนมก็ทำขนมออกมาขายก็ขายกันเอง เอาคนที่จริงเวลานี้คนมากก็เกิดจากบอกต่อกันเรื่อยๆ ในหมู่ญาติด้วยกัน เวลานี้เรามีร้านค้าประมาณ 500 กว่าร้านร้านแต่ละร้านเราก็มีการเหน็ดกตาเข้าไป เรื่องสิ่งแวดล้อมต้องดูช่วยกัน จะเห็นได้ว่าตลาดดอนหวายสวย จะไม่มีถังขยะใหญ่ไม่มี จะนำถังวางไว้ใต้ร้าน เวลาคนเดินผ่านไปมา เช่น ถังขยะจะบอกว่าถังขยะไหมครับ เขาจะส่งมาให้ พ่อค้าแม่ค้าทุกคนทำลักษณะนี้ทุกคน ดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมร่วมกัน แต่ก่อนผมเป็นคณะกรรมการด้านสิ่งแวดล้อม แนะนำพ่อค้าแม่ค้าอย่าทิ้งลงแม่น้ำ สมัยก่อนทิ้งลงแม่น้ำคนเห็นจะถูกตำหนิ ตอนนี้จะมีคนทิ้งลงแม่น้ำใครเห็นจะมีคนมาบอกว่าทิ้งไม่ได้ให้อามาทิ้งที่นี่ เราจะช่วยกันดูแลแม่น้ำเราจะดีขึ้นสวนสามพรานจะดีไปด้วย แต่ก่อนแม่น้ำของเราไม่ดีมีการร่วมมือกับชมรมรักแม่น้ำท่าจีนดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมให้เราได้มาก เราก็ถือกันตลอดทั้งแม่น้ำเลย ไม่ใช่เรานครปฐมดูแลแต่นครปฐมเรามีโครงข่ายดูแลไปจนถึงสุพรรณ ตลาดชัยนาท โดยเราพยายามทำให้ดีแล้วมีการต่อสู้กับบางโรงงานบางหมู่บ้านที่มีการบำบัดน้ำเสีย ช่วงแรกใช้วิธีการแบบพุ่งชนเลยเข้าไปต่อว่าแต่ไม่ได้ผล เราจึงใช้วิธีเข้าไปชวนแล้วมาเป็นพวกชวนมาดูแลแม่น้ำร่วมกันก็ได้ผล วัดทุกวัดที่เราให้เขาช่วยเลี้ยงปลาโดยปลาเป็น

ตัวชีวิต หากปลาวัตไหนไม่กินอาหารแสดงว่าน้ำเริ่มเน่าเสียแล้ว ชมรมรักแม่น้ำท่าจีนก็ดำเนินการติดต่อผู้ว่า คสจ. ไม่กี่วันจะได้รับการจัดการ

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): แสดงว่าตลาดสร้างอาชีพอย่างน้อยห้าร้อย ร้าน ซ้ำกันไม่เป็นไร แต่มีอาชีพดั้งเดิมที่เป็นรากเหง้าต้นตระกูลที่ถ่ายทอดกันมาพัฒนากันมา เช่น ตระกูล ทองหยิบ เบิดย่าง มีการพัฒนาความรู้กัน เขาช่วยเหลือกันถึงแม้ว่าจะขายอย่างเดียวกันก็ตามไม่มีการ บาดหมางกัน

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): พัฒนาความรู้กัน

คุณมนต์ภัสสรณ พิพัฒน์เตชากร: เป็นการคุยร่วมเพราะตัวเองทำงานประสานของเครือข่ายกับ หน่วยงานด้วย ที่ว่าจะมีการรณรงค์เรื่องตลาดปลอดบุหรี่เขาก็ไปทำที่ตลาดดอนหวาย ไม่ทราบทาง สสจ. มีการประสานลงพื้นที่อย่างไร

คุณชาญศักดิ์ วุฒิสังคะ: จะมีการร่วมมือกับอบต. จะมีโครงการหลายโครงการตลาดปลอดบุหรี่ตลาด ปลอดสารพิษแต่ตรวจครั้งไหนก็ไม่เคยเจอ เครื่องมือทางอบต.และกำนัน และเจ้าอาวาสถามว่าจะเอา ก็ เครื่อง 3 เครื่องมีการตรวจกันทุกวันตั้งแต่วันนั้นจนถึงวันนี้ เรายังมีการตรวจอยู่เรื่อยแต่ก็ไม่เจอ ทั้งๆที่ บางครั้งคิดว่าจะมีแต่ก็ไม่

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): จากอาชีพเปลี่ยนมาเป็นเรื่องสิ่งแวดล้อมมาเรื่อง การจัดการที่เป็นชุมชนร่วมกันทั้งในรูปแบบของชุมชนในลุ่มน้ำนครชัยศรีนี้ คำว่าตลาดชุมชนขยาย กระบวนการในการเชื่อมโยงในรูปแบบนี้ตลาด สำหรับตลาดดอนหวายจะมีใครสอบถามอะไรเพิ่มไหมคะ

คุณวิศรา เมฆานนท์ชัย: ขออนุญาตเรียนถามว่าพอดีไปตลาดดอนหวายตั้งแต่ยังไม่ขยายจนกระทั่ง ตอนนี้เดินไม่ได้เป็นเพราะคนกรุงเทพฯ สิ่งนี้ต้องโทษคนกรุงเทพฯ คืออย่างที่พี่ที่ว่าเมื่อไหร่ที่คน กรุงเทพฯไปไหน จะเฮลละโลแล้วทำให้วัฒนธรรมชุมชนหายไป แล้วตอนหลังไม่ค่อยไปแล้ว เพราะว่าจะ เข้าหามาตลอดว่าผลิตภัณฑ์ที่ไปขายที่ดอนหวายเอามาจากตลาดไท แล้วเราจะซื้อต้องไปถึงตลาดดอน หวาย แต่จริงๆแล้วมาจากตลาดไทย เราไม่รู้ว่ามีผักมันปลอดสารพิษหรือไรสารพิษหรือเปล่า นี่เป็น ความเห็นของคนที่ไม่เที่ยว นักท่องเที่ยวไม่ใช่ของเครือข่าย แต่ก่อนไปสิ่งที่พบได้คือเห็นพ่อแม่ๆใส่เสื้อ คอกระเข้าปิ้งกล้วยขายใส่กระถางใบตอง 10 บาทได้ตั้ง 15 ลูก เดียวนี้ 10 บาทได้แค่ 4-5 ลูกภายในไม่กี่ ปี คืออารมณ์ตอนนั้นหายไปไหน คนกรุงเทพฯที่เป็นคนทำลายบรรยากาศ เห็นพ่อแม่ๆนั่งทำข้าวเกรียบ ปากหม้อ ขนมแป้งจี๋ ซึ่งอันใหญ่แบบที่ไม่เคยเห็น เพราะตอนเด็กๆเคยแต่ซื้ออันเล็กๆ หน้าโรงเรียนกิน กินครั้งหนึ่งได้หลายอัน 20 บาทยังใส่กระถางอยู่ และหลังมานี้กลายเป็นโฟม ทำให้อารมณ์ที่เราอยาก

ได้ คนชุมชนชายของให้เรา เริ่มกลายเป็นตลาดที่เป็นแบบนี้เหมือนดอนหวานเปลี่ยนและแบบสามชุกทุกอย่างเปลี่ยนไปหมด ถามว่าในแง่ผลประโยชน์ของพี่น้องในชุมชนจริงตรงนั้นเราคงไม่ได้อะไรหนักหนา แต่ตอนนี้คือไม่ใช่ทุกคนคือเหมือนกับตรงนี้หรือที่ดี จะเฮกันไปกลายเป็นไม่ใช่คนดอนหวาน ไม่ใช่พี่น้องตรงนั้นที่ได้ประโยชน์ 100% กลายเป็นอย่างอื่นไป แต่ก็โอเคเป็นญาติของพี่น้องก็ตามแต่มาจากแหล่งอื่นหมดเลย ไม่รู้ว่าจะเชื่อได้อย่างไรว่าร้านนี้คือคนดอนหวาน

คุณชาญศักดิ์ วุฒิสังคะ: แต่เวลานี้เป็นคนดอนหวานส่วนมาก คนเหล่านี้บอกว่าถ้าอย่าใส่โฟมถ้าใส่โฟมแล้วถามว่าใส่ใบต้องเข้าไปไม่ได้หรือทำไมมันจริง ๆ ผมเพิ่งไปแนะนำมาและจากนั้นก็มีการใช้เอาใบต้องใส่ในโฟมแล้วก็ปล่อยไปอีก

คุณวิศรา เมฆานนท์ชัย: คือประเด็นอารมณ์ของนักท่องเที่ยวหายไป

คุณมนต์ภัสสรณ พิพัฒน์เตชากร: เข้าใจในระบบตลาดพอโตความเป็นชุมชนส่วนหนึ่งจะหายไปเวลาพูดถึงช่องทางการสนับสนุนช่องทางการตลาด จะมองว่าถ้าเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนน่าจะมีความเป็นวัฒนธรรมสินค้าชุมชนจะคงความมีรูปแบบมีกลไกวิถีทำการจัดการ ในเรื่องของการเกื้อกูลเรื่องข้าว ในเรื่องของตลาดดอนหวานเห็นด้วยกับพี่ โดยส่วนตัวแล้วเป็นคนในพื้นที่ จังหวัดนครปฐม จะไปดูตลาดในจังหวัดค่อนข้างเยอะไม่ว่าจะเป็นสามชุก ลำพญา บางเลน บางหลวง รศ.112 ไปมาหมดแล้วเห็นว่าสังคมที่มีคนมาเที่ยวส่วนหนึ่งเป็นส่วนที่มีการแสวงหากำไรผลประโยชน์ที่มากขึ้นกลายเป็นเชิงพาณิชย์ไป เรื่องของพาณิชย์จะต้องมีการจัดการในเรื่องของราคากับคุณภาพซึ่งต้องมีการจัดรูปแบบอีกเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจะเห็นตลาดสองส่วน ส่วนหนึ่งถูกขยายเชิงพาณิชย์จะอย่างไรให้วัฒนธรรมมันยังคงอยู่ คิดว่าส่วนหนึ่งจัดรูปแบบกระบวนการทำงาน เมื่อมีความโตจะมีลักษณะรูปแบบของการพัฒนารูปแบบของการจัดการอย่างไร

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): คิดว่าเป็นชุดรูปแบบของประสบการณ์ แต่ละส่วนก็คง perfect คือรูปแบบการเป็นตลาดชุมชนกับตลาดภายนอกต้องมีการปะทะประสานกันตลอดเวลาใครก็ตามที่มองตลาดสามชุกและให้เป็นสามชุก ซึ่งสามชุกได้ตายไปแล้วหมายถึงว่าชาวบ้านเขาบอกการปรับตัวให้ลองคิดว่าวันหนึ่งมาเป็นพันคนสามชุก จะเป็นสามชุกใหม่คงไม่เป็นสามชุกหรอก แต่ระหว่างที่ชาวบ้านกำลังรุกขึ้นมาที่ก่อรูปสภาพเพื่อจัดการเศรษฐกิจของตัวเองได้ในระดับหนึ่งโดยใช้ตัวตลาดเป็นช่องทางการเปิดโอกาสตลาดเงื่อนไข ทำให้คนสามชุกอยู่ตรงนั้นได้ และบนฐานของวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวที่หลังไหลมามันสู่ทุกคนอยู่เพราะฉะนั้นไม่ใช่ชาวบ้านจะรักษาวัฒนธรรมไว้ได้อย่างไร ต้องถามต่อว่าเงื่อนไขอะไรที่ทำให้เขารักษาตรงนั้นไว้ได้ อันนี้เป็นโจทย์เฉยๆแต่เรายังไม่ต้องตอบวันนี้ก็ได้

คุณฉลอง ปิ่นทองคำ: ขออนุญาตเรื่องกล้วยช่วงนั้นที่ฝนตก กล้วยจะหักกล้วยที่กินในอากาศที่แล้งจัด ต้นกล้วยในยามแล้งต้นกล้วยจะสูง เพราะฝนตกก็หักกลางเลย ยอมรับว่ากล้วยตอนนั้นแพงจริงๆเหมือนมะพร้าวที่แพงขึ้น (เถียงกันมั่ว) (ไม่เข้าใจว่าในวงเล็บข้างหน้าหมายความว่าอะไรคะ)

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ลองฟังที่อื่นดูบ้าง ไม่มีอะไรผิดถูกเพียงแต่เรามาลแลกเปลี่ยนบทเรียนกันมาสะท้อนกัน ลองฟังกันดู

คุณสมมาตร เทียนถนอม: ตำบลดอนช้าง ผู้ผลิต การเปิดตลาดถามว่าจะเปิดตลาดเท่าไรเปิดไปเลย แต่การผลิตเคยคิดถึงผู้ผลิตบ้างไหม หาวิธีการให้ผู้ผลิตบ้างไหม กล้าพูดเลยว่าผม 52 ปีแล้ว และเมื่อ 4 กว่าปีที่แล้วในปีที่ 8 มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของบึงสามพรานเอาองุ่นเข้ามาที่สามพรานเป็นแห่งแรก ตอนนั้นผมอายุ 8 ขวบโลละ 250 บาท พ่อไม่มีปัญญาซื้อให้กิน ผมไปหาที่ร่วงๆแตกๆ ตั้งแต่ปี 2508 มาการปลูกเกษตรเชิงเดี่ยวปรากฏขึ้นมาสารเคมีเกิดขึ้นตามมา ถามว่าฝ่ายวิชาการยอมรับความจริงบ้างไหม ถามว่าทุกวันนี้เราควรจะไปปลูกจิตสำนึกให้ผู้ผลิตก่อน ผมถามว่าคลองจินดาปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยวจริงไหมทุกวันนี้ เคยมีจิตสำนึกใหม่ที่จะปลูกแบบผสมผสานแบบที่ผ่านมา ซึ่งเลยจากที่ 200 เมตรไปแล้วจะเป็นที่นาโละ อยากให้ปลูกจิตสำนึกแบบผสมผสานอย่างละ 5 ตัน 10 ตันได้ไหม แต่ลดทุกวันนี้ไม่เห็นพูดกันเลยว่าจะทำแบบนี้

คุณสมมาตร เทียนถนอม: ทุกวันนี้ถ้าเรามีกระบวนการผลิตที่ดี ตลาดสุขใจก็เกิดได้ ตลาดดอนหวายก็เกิดได้ทุกตลาดเกิดได้หมด ทุกที่เกิดได้หมด ผมยอมรับผลไม้ในสวนผมยังอยู่ได้ในทุกวันนี้ส่งแม่ค้าปลีกก็อยู่ได้ ผมถามแม่ค้าผมหมู่เดียวรับได้ทั้งตลาดดอนหวาย

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ถ้าสมมติของพี่มี 30 ราย เกษตรอินทรีย์ตำบลนี้มี 20 รายในจังหวัดนครปฐมอยู่ประมาณ 300-400 ราย สินค้าตรงนี้สามารถแชร์ไปตลาดดอนหวายได้ ตลาดสุขใจได้เชื่อมกันอย่างไร

คุณสมมาตร เทียนถนอม: ไม่ใช่ คือ ถ้าเรามีของมีคุณภาพเมื่อไหร่แม่ค้าวิ่งมาหาทันที โดยไม่จำเป็นต้องมีตลาด ผมถามว่าของที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร หรือ ปริมาณในตลาดนัดที่คนใช้กันกันอยู่ทุกวันนี้เป็นของนครปฐมนี้เท่าไรแล้ว ต้องมองตรงนี้ด้วยว่าคลองจินดาแม่ค้าเร่ วิ่งวันละกี่สิบกตัน ทุกอย่างมีแม่ค้าเร่งเข้าออกการตลาดให้เราโดยที่ช่องทางเรามีคุณภาพ เน้นคุณภาพออกมาได้ ถ้าทำตรงนี้ได้จับเน้นที่คุณภาพ

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: ผมเข้าไปที่ฟุต คือ หนึ่ง คลองจินดาต้องช่วยกันต้องทำเลย ผู้ช่วยผู้ใหญ่จะยิงตัวตายเพราะ ทรกส. จะยึดที่ ผมไปจัดการเรื่องสารอินทรีย์เรื่องการตลาดไปค้าขายที่ไหนที่สนามบินสุวรรณภูมิมา 4 ปีแล้ว

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): นี่มีเคทชัดเจนอยู่แล้ว

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: บางช่วงผม 30 รายทำมา 10 ปี พี่ทำ 20 ราย ผมบอกไม่ได้อยู่บ้าน 100%

คุณชาญศักดิ์ วุฒิสังคะ: ที่ผมกำลังพูด ผมหมายถึงทำไมไม่ปลูกจิตสำนึกขึ้นจะดีไหม

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): เข้าใจค่ะ ตำบลต่อไป มีใครที่ทำตลาดชุมชนคะ ต่อ สามง่ามไช้ไหมคะ พี่ผัดสวนครัวที่ว่าจะเป็นตลาดบ้านพี่ที่เทศบาล เป็นผักปลอดสารของพี่ทำอย่างไรที่จะทำตลาด ก่อตั้งที่เทศบาล เพราะว่าคุยกับท่านนายกอยู่ แล้วมีการรวมกลุ่มของสมาชิกอย่างไร

คุณสุจิตใจ สามง่ามไกร: มีการรวมกลุ่มขึ้นมา ปลูกพืชผักสวนครัวส่วนที่เหลือก็ขายที่ตลาดนัดปลอดสาร

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): พี่มีสมาชิกที่ปลูกผักปลอดสารกี่ครัวเรือน

คุณสุจิตใจ สามง่ามไกร: ตอนนี้มืออยู่กว่า 20 ครัวเรือน

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ทางกลุ่มใช้เกษตรอินทรีย์ตัวปลอดสารนี้เหมือนกัน เรื่องของตลาดเราพบเห็นเป็นรูปธรรมกันแล้วว่าความแตกต่าง อย่างเช่นเครือข่ายที่ผู้ผลิตพบผู้บริโภคโดยมีจิตอาสาช่วยเชื่อม หรืออย่างพี่สองคนในตลาดดอนหวายที่เป็นท้องถิ่นเป็นชุมชนจนพัฒนาเป็นระดับยกระดับขึ้นมาเป็นเชิงพาณิชย์ด้วย เราต้องยอมรับร่วมกัน มีทั้งจุดเด่นเราไม่ทิ้งของเก่า

คุณชาญศักดิ์ วุฒิสังคะ: เราก็กังไม่ทิ้งของเก่ามีแม่ค้าอยู่ 2-3 รายที่แต่งตัว มีแม่ค้าอยู่ 2-3 ร้านที่ขายของแบบโชว์ห่วย ใส่เสื้อกัก ใส่เสื้อคอกระเช้า ยังมีให้เห็นและขายของดี ตอนนี้กำลังสู้กับบิ๊กซีที่กำลังจะเปิดวันพรุ่งนี้ โลตัส และเซเว่นอีก 2 ร้าน เขาต่อสู้ไปโดยใช้ความเก่าแก่ของร้านที่ขายของโชว์ห่วย ถ้าท่านจะซื้ออะไรบอกว่ามีก็เข้าไปซื้อ อาแปะ 60 กว่าปีขายของเรียกว่าร้านโชว์ห่วยขายของเก่าให้คนกรุงเทพฯ มีของเกือบทุกอย่างเลยที่โลตัสมีหรือไม่มี เขาเห็นใจและยังอยากจะมาซื้อ และที่เมื่อสักครู่ว่าแม่ค้าขายกล้วยย่าง กล้วยปิ้งยังใส่คอกระเช้าอยู่

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ลุงอย่าเพิ่งติดกับดักตรงนี้ ที่คนในเมืองโยหาความเก่า แต่ตลาดเราถูกประสาน และถูกจัดการรูปแบบหนึ่งไปแล้ว เดี่ยวเราต้องเรียกร้องความเป็นความเก่าโดยที่ความเก่าได้กลายสภาพ แล้วความเป็นจริงมันอยู่ในระดับนี้เดี๋ยวกลายเป็นแบบเฟลิกวาน

คุณชาญศักดิ์ วุฒิสังคะ: นี่คือข้อเสนอ อยากจะให้แม่ค้าแต่งตัวเป็นชุดชาวสวน แล้วยังมีแม่ค้าของผมที่ยังใส่เสื้อแบบชาวสวน คือ เสื้อสีม่อฮ่อมยังใช้อยู่

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): นี่คือความเป็นจริงของดอนหาวเป็นแบบนี้มีทั้งจุดเด่นและจุดที่อยากจะพัฒนาต่อ ตลาดในชุมชนในเรื่องที่จะหันหน้ามาเรื่องปลอดภัยอย่างที่พูดหลายตำบลเป็นเช่นนี้ เข้าใจว่าจะมีเรื่องบัญชีในครัวเรือนที่เราทำ เรื่องพบตรวจเลือด เรื่องสารเคมีเกิดเป็นกระแสที่แต่ละตำบลจะเกิดขึ้นเป็นเรื่องแบบนี้เยอะเป็นตลาดภายใน ตลาดสุขใจเกิดความร่วมมือในส่วนของคุณโอ อะไรต่างๆที่มาจับมือกันเกิดการพัฒนาาร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่กลุ่มเกษตรกรสมาชิก 2,700 คนมีปัญหาเดียวกันคือหนี้สิน สิ่งนี้เป็นกระบวนการที่เรียกว่าชาวนา ชาวบ้านเจอกับเรื่อง เป็นเรื่องที่ต้องสู้กันต่อ อย่างเช่นเรื่องของตลาดที่เชียงใหม่ ร้านอัมบุญกว่าจะได้มา ปลุกผักเขาไม่ยอมรับ เอามอเตอร์ไปขายเขาก็ไม่เอา ตลาดชุมชนไม่ได้มองแค่ว่ามีอาคารแล้วคนมาขายของความหมายของตลาดชุมชนมีรูปแบบหลายๆอยู่ในตลาดชุมชน อย่างนี้เราค่อยๆเรียนรู้กันไปมีอยู่ทั่วประเทศไทย สิ่งที่เป็นบทเรียน ลองมาดูจากที่เราฟังเมื่อเช้าของอาจารย์ทั้งสี่ท่านกับวิทยากร การมีตลาดชุมชนมีทั้งในแง่ของการสร้างอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนของคนท้องถิ่นที่จะบอกว่าตนเองมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นแบบนี้ สองเป็นเรื่องของการต่อรองอำนาจเชิงพื้นที่ความร่วมมือต่างๆ การช่วงชิงจะต้องมีอาชีพหรือการกำหนดราคาสินค้าคือเรื่องหนึ่งมองผ่านตลาด กลไกเศรษฐกิจเรื่องเครือข่ายทางสังคมวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ เครื่องมือการเรียนรู้ ตลาดชุมชนเป็นเครื่องมือการเรียนรู้อย่างหนึ่ง มีการกำหนดมากมาย เช่น อาชีพ การพึ่งพาอาศัย เศรษฐกิจ ความเป็นชาติพันธุ์ เรื่อยุทธศาสตร์ จนถึงความปลอดภัยต่างๆ รวมถึงการแก้ปัญหาเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อม คือจุดที่ตลาดชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งทำงานมาจากฐาน แต่ตอนนี้อาจฟังจากทุกท่านว่า ตลาดชุมชนของเราให้ความหมายอย่างไร คืออะไร นักวิชาการก็พูดกัน เอามาจากชาวบ้านเป็นการศึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน จะถามว่าตลาดชุมชนคืออะไร จากบทเรียนประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมา

คุณสมภาร เทียนถนอม: ตลาดชุมชนในความคิดของผม ชาวบ้านให้ของพืชผักผลไม้ต่างๆที่ปลูกไว้กินเองไม่ใช่ทำธุรกิจมาแลกเปลี่ยนกับญาติพี่น้อง ไม่ใช่การซื้อขาย เพราะหากเป็นการซื้อขายคนนอกชุมชนจะเข้ามา ยกตัวอย่างอดีตย่าผมขายของที่วัดโรมันมีตลาดนัดที่ออกมาแลกเปลี่ยนกัน พอนานๆเข้าจะมีคนข้างนอกเข้ามาซื้อ ทำให้แม่ค้าที่อื่นเข้ามาแทรก จะไม่เป็นชุมชนแบบแลกเปลี่ยนกันแล้ว การ

จะปลูกจิตสำนึกเริ่มจากชาวบ้านก่อนโดยการปลูกมากินเองใช้เองแต่ถ้าปลูกเป็นธุรกิจอย่างเดียวก็ไม่รอดเหมือนกัน

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ตลาดที่แลกเปลี่ยนสินค้ากันเป็นตลาดที่สร้างจิตสำนึกแก่คนในชุมชนและท้องถิ่น

คุณสมมาตร เทียนถนอม: เหมือนกับอดีตเมื่อน้ำน้ำมา บริเวณดอนหาวไม่มีต้นไม้คนแถวบางพร้าว แถวสามพานเอามาพรวัวมาแลกข้าวกัน คือเขาไม่ได้มีการตีราคาของกันเป็นความพอใจของเขาโดยเอามาพรวัวไป 8 ลูกแลกกับข้าว 1-2 กระป๋อง เอามาแลกเปลี่ยนกัน

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ความรู้สึกที่ว่าตัวเขามีคุณค่าไม่ใช่ขอทาน

คุณสมมาตร เทียนถนอม: และเขาก็ไม่ต้องไปซื้อข้าวกิน มีดที่ไหนกินอนที่นั่นเหมือนเครือญาติกันเลย

#ถ้าหมายถึงการที่เราเข้าไปขายในตลาดใหญ่ๆ (ไม่ทราบว่าประโยคนี้ใครพูดคะ)

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ความหมายตลาดชุมชนพีคิตได้อย่างไร

คุณนกน้อย ศรีนวลมาก: ถ้ามีการผลิตแลกเปลี่ยนเพื่อจำหน่ายนอกเขตของเราก็ต้องเน้นคุณภาพนิดหนึ่งให้ปลอดภัยจากสารเคมีก่อนตามตัวยาประมาณ 7 – 15 วัน กินไปสะสม เพราะตอนนี้เขาเน้นเก็บเงินฉีดเข้า ไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพของเราแล้ว อยากจะให้เขาคำนึงถึงสุขภาพของเราหน่อยคำนึงถึงคุณธรรมไม่เอาเปรียบผู้บริโภค ซึ่งส่วนใหญ่ตอนนี้เรากินเองเพราะเห็นว่าผักสวยแต่พบว่ามีสารเคมีพอกาเราหันดูแล้วแซ่ปากลิ้นก็ขึ้นแล้ว โดยเฉพาะคะน้ากินไม่ได้เลย ในถั่วฝักยาวจะมีหนอนเข้าไปอยู่

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ให้มีคุณธรรมซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค แล้วของพีปัญญาให้ความหมายของตลาดชุมชนอย่างไร

คุณปัญญา นิตยลาภสกุล: มองว่าต้องมีข้อมูลก่อนว่าคนในชุมชนของเราบริโภคอะไร พอมีข้อมูลตรงนี้แล้วสร้างจิตในการรัก รักถิ่น รักสิ่งแวดล้อม รักลูกรักหลาน อย่างน้อยอันดับแรกคือต้องรักตัวเองก่อนจริงๆ แล้วที่เราทานเรา ใช้อะไรเข้าไปทุกวันๆ มีข้อมูลสำคัญอะไร วิธีการคือต้องมาสร้างการเรียนรู้ก่อนว่า เช่น การทำแป้งมีการใช้สารอินทรีย์ที่เป็นธรรมชาติสามารถย่อยสลายได้ แล้วยกตัวอย่างว่าคนที่ทำงานในโรงงานปูนเป็นโรคปอด โรคทางเดินหายใจ แต่พวกที่ทำงานโรงสีไม่ตรวจ ทั้งที่มีความเสี่ยงเป็นโรคมะเร็ง โรคปอดเพราะเป็นสารเคมี ที่สำคัญคือต้องถามตัวเองว่ารักตัวเองไหม ที่บ้านผมทำนามีการใช้น้ำหมักชีวภาพ หากต้องการดูแลตัวเองอยู่กับลูกหลานไปนานๆ ต้องดูแลสุขภาพ สร้างความศรัทธาทำอะไรก็เต็มที่ทำให้เป็นแบบอย่าง ทำงานตรงนี้มานานแต่มีคนตามก็น้อย แต่ยังทนทำไป

เรื่อย ๆ พอเริ่มมีองค์ความร่วมมือร่วมใจก่อเกิดขยายตัวขึ้น เริ่มจากความศรัทธาจากเล็กขยายตัวไปใหญ่

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ความหมายของชุมชนของพี่ไฟคืออะไร

คุณอำไพ หนูหอม: เริ่มจากการเก็บข้อมูลกันก่อนว่าชุมชนกันอะไร เรื่องราคาถ้าหากเราไปซื้อข้างนอกราคาก็ต้องแพงกว่าในชุมชน พอเราได้ข้อมูลแล้วเราก็จะทำขายในชุมชน ที่เราก็ก็นมีปลาแห้ง หมูหลุมราคาที่ยขายตอนนี้จะถูกกว่าท้องตลาด เราต้องการให้ชุมชนกันของราคาถูกของตลาดและปลอดภัย สารพิษด้วย อาหารใหม่ เราใช้การลดต้นทุนเพื่อให้ได้ของที่ถูกกว่า เราสอนให้ชุมชนลดต้นทุนการผลิตในการสร้างรายได้

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ต้องดูเรื่องความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลักตลาดชุมชนดูความต้องการของคนในชุมชน และความต้องการของตลาดภายนอกต้องรู้ว่าราคาเหมาะสมคุณภาพต้องได้ที่สำคัญคือเรื่องสุขภาพต้องมีเรื่องสุขภาพเป็นหลัก การลดต้นทุนก็ต่ำ

คุณสายชล ศรีเอม: ถ้าเราจะทำตลาดชุมชนเหมือนกับการปลูกผักในบ้านเรือนของแต่ละคน ปลูกผักปลอดภัยแล้วเอามาขายในตลาดชุมชนของเราเอง

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): อยากให้เกิดการเชื่อมโยงของตัวชุมชนโดยใช้เรื่องของการแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นตัวเชื่อม

คุณสุดใจ สามงามไกร: ตำบลสามง่ามแก้ปัญหาด้วยการลดหนี้ คือเป็นหนี้กันมากและมากกว่าตำบลอื่น ข้อสำคัญที่เราต้องการปลูกผักปลอดภัยเพราะต้องการเสริมรายได้ของตำบลเรา เพราะรายได้หลักจากชุมชนนี้มาจากรับจ้างทั่วไปการเกษตรมีน้อย และที่สำคัญหนี้ของตำบลเรามากกว่าตำบลอื่น การที่เราจะเข้าร่วมตลาดชุมชนเราต้องการเสริมรายได้ตรงนี้ และเพื่อทำบัญชีครัวเรือน แก้ปัญหาของตำบลและผักปลอดภัยช่วยเรื่องสุขภาพของตำบลเรา เพราะผู้สูงอายุในตำบลเราเป็นความดันเบาหวานส่วนมาก เราต้องการผักที่มีคุณภาพและต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และปลูกจิตสำนึกจากการเล่นหวย การพนัน และสารเสพติดให้หันมาปลูกผักปลอดภัยเป็นอาชีพเสริม โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่มีอะไรทำให้หันมาออกกำลังกายและได้กินผักปลอดภัยที่มีคุณภาพ ข้อสำคัญคือเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอย่างน้อย 3-5 ปี ตำบลของเราจะดีขึ้นเข้มแข็งขึ้นจะมีบัญชีครัวเรือนอย่างเต็มตัว

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ตรงนี้เป็นการเสริมรายได้และใช้บัญชีครัวเรือนสู่การจัดการตัวเองได้ เชื่อมกับตัวตลาดชุมชนของเรา และยังมีเรื่องเพื่อสุขภาพ สุขภาวะของคนใน

ท้องถิ่น คุณภาพสิ่งแวดล้อม ชุมชนต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้วย ประมาณ 10 เดือนไขววางแผนไว้ในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้า

ขอเสริมเนื่องจากถูกพาดพิงหลายข้อ สิ่งที่เราขายพูดในฐานะคนประสานงานเหมือนกับเราได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงกระบวนการของการเชื่อมประสานทักษะตลาดทั้งเก่าและใหม่ ทั้งกับเชิงพาณิชย์กับการเกื้อกูลกัน เรามีแนวโน้มในการสร้างฐานจากแนวเล็กๆ ทำให้เป็นขั้นโมเดล รูปแบบของคนในจังหวัด 11 ตำบล ของการนำร่อง ตั้งแต่การทำระบบข้อมูลแก่นจน เราทำข้อมูลแก่น 100 ครั้วเรือน เราสกัดมาเป็น 25 ครั้วเรือนเป็นเกษตรกรนำร่องเป็นการสร้างสุข อีก 5 ตำบลเราจะเน้นเรื่องของระบบครั้วเรือนต้นแบบที่ลดตอบายมุขได้ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเรื่องเหล้าบุหรี่ เรามีโมเดลรูปแบบกระบวนการของหลายๆที่แล้ว ถ้าเรามีตลาดที่โตพอ เหลือใช้ในชุมชนแล้วเก็บมาขาย เราอาจจะเชื่อมต่อกจากทางเกื้อกูลกัน ตลาดสุขใจหรือตลาดน้ำดอนหวายเรามีโมเดลในการเชื่อมโดยมีสักมุมหนึ่ง หรือโดยอาจให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม เพราะรูปแบบต้องมีการพัฒนา ส่วนใหญ่ตำบลที่เราทำวันนี้เป็นตำบลก้าวหน้า 11 ตำบล เราทำเรื่องแผนข้อมูลชุมชน รู้ความต้องการ รู้ว่าอยากได้อะไร ข้อมูลการผลิตและส่วนหนึ่งการทำร้านค้าชุมชนภายใน บางที่มีสถานที่ใช้กระบวนการรวมซื้อรวมใช้ คือซื้อของมารวมกันไปซื้อสำรวจน้ำตาล ข้าวสาร และมีเวทีประจำตำบล มีการมาออมเงินกัน มีการขายของกัน เขาซื้อมาแล้วขายให้กับชุมชนโดยมีเงินปันผลและสวัสดิการ เรียกว่าการรวมซื้อรวมใช้โดยไม่มีร้านค้า (ไม่ทราบคนที่กล่าวประโยคนี้ แต่คาดว่าจะน่าจะเป็น คุณมนภัตสรณ์ พิพัฒน์เดชากร)

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกท่านพูดมาทั้งหมดสำคัญตรงที่ว่าเป็นตลาดชุมชนเพื่อชุมชน แต่ที่ผ่านมาอาจจะเป็ตลาดชุมชนเพื่อคนภายนอก การท่องเที่ยว ซึ่งต้องยอมรับนโยบายของรัฐ เช่น ตลาดบางสายน้ำผึ้ง ตลาดทุกตลาดที่เกิดขึ้นมาบนฐานของการสนับสนุนความต้องการของนโยบาย แต่บางชุมชนเอานโยบายมารวมกันได้ บางอันก็ไปไม่ได้ เป็นอุปสรรคเงื่อนไขที่อยู่ในตัวเรา คิดว่าตลาดชุมชนเน้นการแลกเปลี่ยน สร้างจิตสำนึกเน้นการสร้างคุณธรรมบนฐานข้อมูลความรู้ เน้นความศรัทธา ความร่วมมือร่วมใจ ความต้องการของชุมชนที่เป็นหลัก รวมถึงราคาที่เป็นธรรมและมีความยั่งยืนในชุมชน กำหนดเศรษฐกิจชุมชนได้ เรื่องหนี้สินตรงกับของพี่ อดต้นทุนเรื่องที่ดินคือต้องกำหนดปัจจัยการผลิตของตนเองได้ คือ ที่ดินไม่มี คุณจะอยู่ได้อย่างไร ไม่สามารถมีสวนที่มีไร่ มีนา มีผักปลอดสารพิษให้มาขายมาแลกเปลี่ยน นี่คือนโยบายการผลิต เรื่องของการเสริมรายได้ เรื่องการจัดการตัวเอง เรื่องสุขภาพสิ่งแวดล้อม และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ให้ชุมชนสามารถลุกขึ้นมาจัดการของตนเองได้ คือตลาดชุมชนที่เราคิดว่าเพื่อคนชุมชน สร้างความยั่งยืนท้องถิ่นของชุมชนได้ ใครมีอะไรเติมอีกในความหมาย

คุณวริศรา เมฆานนท์ชัย: ขออนุญาตเสริมที่พี่ว่า ในบางช่วง ในโลกของความเป็นจริง ในการที่จะกลับไปในตลาดของการแลกเปลี่ยนไม่มีทางที่จะเป็นไปได้ถ้ามองกันแบบจริงๆ สังคมปัจจุบันเป็นแบบนี้ทำอะไรถึงจะพัฒนา โมเดลนั้นให้กลมกลืนกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริง คือ ถ้าไปนั่งฝันว่าเอาข้าวมาแลกแดงโมหรืออย่างอื่น คงทำไม่ได้เหมือนกับถ้าจะเอาความจริงมาพูดกันจะกลับไปรูปแบบอย่างที่พี่ว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ในความเป็นจริงเป็นไปได้ไม่ได้ เพียงแต่เอารูปแบบนั้นมาทำอะไรเป็นอีกเรื่องหนึ่ง อยากจะเรียนถามผู้ที่ทำการเกษตร วันนี้คงอยู่หลายท่าน ถามว่าปลอดสารกับไร้สารแตกต่างกัน เป้าสูงสุดน่าจะไปแบบไร้สาร ไม่ใช่ปลอดสาร เพราะปลอดสารเกษตรกรยังต้องเจอสารเคมีอยู่ระยะหนึ่ง ยังเป็นเรื่องสุขภาพของเกษตรกรอยู่ แต่เมื่อไหร่ที่คุณไปถึงไร้สารเมื่อนั้นแหละทั้งคนกิน คนขาย คนผลิต จะมีสุขภาพดีด้วยกันตั้งแต่ต้นทางยังปลายทาง

คุณมนต์ภัสสรณ พิพัฒน์เตชากร: คือ เรามองว่า ตลาดชุมชนคือลักษณะการสร้างฐานเศรษฐกิจเช่นเรื่องเชิงนโยบายการกำหนดราคา ผลพวงคือมีความต้องการแสวงหากำไรกับการปลดหนี้เป็นหลัก แต่กำลังมองว่าใช้ตลาดชุมชนที่เขาย้อนไปให้เห็นพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลง แต่ว่าตลาดชุมชนถ้าเราสร้างดีมีคุณภาพเราสามารถที่จะเป็นตลาดพาณิชย์ได้ แต่ต้องเน้นกระบวนการทำให้เห็นรูปธรรมชัดเจน เราคิดว่าเราน่าจะมาร่วมกันในลักษณะสร้างโมเดลจริง ๆ ถึงจะเข้ากันได้ (01:24:53) (ไม่เข้าใจว่าวงเล็บข้างหน้าหมายถึงอะไรคะ)

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): มีรูปแบบของความหลากหลาย ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีรูปแบบเดียวที่เป็นจุดยืนของชุมชน

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: ขอเสริมว่าเราจะทำอะไร ตลาดสุขใจเราไม่ได้คิดคำว่าคนไหน เราคิดเหมือนโซว์รูมรถ หากคุณไปซื้อที่ตลาดแล้วคุณอยากจะไต่เยาะๆก็มาหากลุ่ม แล้วกลุ่มจะมีการจัดการ แล้วถามกลุ่มว่ามีการจัดการอย่างไร ผมจัดรายการวิทยุเงินมาจากสมาชิกทุกคนแล้วไปเสียด่าสถานี แล้วประกาศวิทยุบอกถึงวัฒนธรรมเก่าๆคนก็หลงใหล โดยการใช้สื่อสูง

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): ตลาดชุมชนที่พูดมาทั้งหมดนี้ขอเพิ่มอีกข้อหนึ่งคือ เรื่องการสื่อสารทางสังคม และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ มีทั้งหมด 12(เหมือนกับว่าข้อความยังไม่ครบคะ)

คุณวริศรา เมฆานนท์ชัย: ขอเพิ่ม เข้าใจว่าทางกลุ่มข้าวคุณธรรม มีกองทุนเรียกว่ากองทุนหนุนเกื้อ โดยเก็บจากสมาชิกวันละ 1 บาท จ่ายรายเดือนหรือรายปีแล้วเงินตรงนี้จะนำมาหมุนวนให้กับสมาชิกเป็นสวัสดิการ เช่น คลอดลูก เจ็บไข้ได้ป่วย มีคณะกรรมการไปเยี่ยม ค่าทำศพและอื่นๆ ซึ่งสมาชิกสามารถให้เงินกองทุนตรงนี้ได้ ในส่วนเครือข่ายเองที่เป็นส่วนของคนกรุงเทพฯสามารถเป็นสมาชิกของ

กองทุนได้ สมาชิกสามารถตรวจสอบได้ และได้มีการจดทะเบียนกับกระทรวง ปีหนึ่งไม่เยอะเพียง 360 บาท แต่หลาย ๆ คนเป็นองค์กรรวมเงินก็จะกลายเป็นก้อนใหญ่ ช่วยเหลือเกษตรกรได้ เช่น ลูกเปิดเทอม

คุณศรีทอง สงสาร: เครือข่ายมีความสบายใจ กลุ่มที่บริหารจัดการสามารถไว้วางใจได้เพราะเป็นกลุ่มของเกษตรกร มีการกำหนดคุณธรรมในตัวอยู่แล้ว

คุณวิศรา เมฆานนท์ชัย: นอกจากตัวสมาชิกยังมีการจับกับวัดสวนธรรม ใช้วัดเป็นหลักมีการปฏิบัติธรรมร่วมกัน มีการกระจายเสียง มีเว็บไซต์ moralline.net

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): เพิ่มอีก 2 ประเด็น คือ เครือข่ายตลาดชุมชน คือ เรื่องสื่อสารสังคม วิถีชุมชน กับเรื่องกองทุนระดมทุนสวัสดิการ จากนั้นอีก 20 นาทีอยากให้ช่วยกันคิดว่าเราจะทำอะไรให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น แนวคิดเพื่อที่คนอื่นจะสามารถนำไปใช้

คุณสมมาตร เทียนทอง: แนวทางเริ่มจากหนึ่งทีนครปฐมให้เป็นจุดเรียนรู้ที่สามารถจับต้องได้เริ่มจากหนึ่งหมู่บ้านในสามตำบล เลือกสักสิบครัวเรือนแล้วทำให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนคิดว่าทำให้เกิดได้ แต่ถ้าทำกระจายมากเกินไปจะไม่เห็นผล ถ้าทำแบบเจาะจง มีการปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมเป็นเรื่องง่ายที่เกิดขึ้นได้

คุณสมเกียรติ สุทธิธนากร: อยากจะให้มีการสรุปวิเคราะห์บทเรียนก่อน ก่อนที่จะมีการขับเคลื่อนไปว่าจะเป็นอย่างไร

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): บทเรียนที่ได้มีการคุยกันนี้จะมองดูถึงสามตลาดเป็นหลัก คือ เครือข่ายคนกินข้าวเกลือภูเขาชาวนา มีบทเรียนสำคัญคือการมองเห็นปัญหาของชาวนาร่วมกัน และการรวมกลุ่มกันของผู้บริโภคมีกลไกหลักๆคือที่วิบูลพาให้ผู้ผลิตพบผู้บริโภคโดยตรงเลยเป็นการเชื่อมโยงกันของระบบผู้บริโภคด้วยกัน ต่อมาเป็นเครือข่ายของตลาดสุขใจ มีบทเรียนสำคัญคือเรื่องปัญหาของเกษตรกร หนี้สิน ต้นทุนการผลิต สารเคมี ที่ดิน

คุณสมเกียรติ สุทธิธนากร: อยากจะให้เสนอความเหมือนหรือความต่างในการบริหารจัดการของในแต่ละแห่งให้ดูบทเรียนร่วมคืออะไรและบทเรียนต่างคืออะไร ในความต่างสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในแต่ละชุมชนอย่างไร นำไปสู่บทสรุปของการขับเคลื่อนว่าเป็นไปอย่างไรที่อาจจะไม่เหมือนเดิมหรืออาจพัฒนาขึ้นไป มีข้อเสนอคือจากที่เห็นตลาดชุมชนจะมีอยู่หลายรูปแบบทั้งวัฒนธรรมการท่องเที่ยวตลาดเชิงนิเวศตลาดเพื่อชุมชน โดยการบริหารจัดการร่วมกันทั้งหมด ข้อหนึ่งคือการมีส่วนร่วมของชุมชน การคำนึงถึงผู้ผลิตจะเป็นหลัก ที่เหมือนกันอย่างหนึ่งคือนำผลผลิตที่ได้ของชุมชนนำมาสู่ตลาด ไม่

ต้องคำนึงว่าผู้บริโภคต้องการอะไร สิ่งนี้คือประเด็นร่วมกันทั้งหมด ในประเด็นที่ต่างของชุมชนมีปัญหาที่แตกต่างกันไป ประเด็นร่วมกันคือการควบคุมคุณภาพของสินค้า ประเด็นที่ต่างคือบางแห่งทำได้บางแห่งทำไม่ได้ และเรื่องเกษตรผสมผสานที่บางแห่งทำได้บางแห่งก็ทำไม่ได้และอีกเรื่องของการย้อนยุคของตลาด เห็นด้วยกันหรือไม่ แล้วค่อยมาสรุปบทเรียน ถ้าไม่อย่างนั้นจะได้แค่แชร์ประสบการณ์กันเฉยๆ จะไม่ได้แนวทางในการประยุกต์ใช้ อยากให้หาปัญหาของแต่ละชุมชนด้วย

คุณเนตรดาว ยังยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): คิดว่าในเรื่องของความแตกต่างนั้นมีสูง เพราะเป็นระดับของผู้บริโภค ระดับของชุมชน ระดับของดอนหวายจากชุมชนสู่พาณิชย์ เรื่องของเกษตรกรที่ต้องการปล้นหนี้และที่ดินเป็นหลัก แต่หากจะให้ลงลึกจะใช้เวลาพอควร ซึ่งเราไม่มีเวลามากพอจะขอพูดถึงภาพรวมร่วมกันและเป็นตัวพัฒนา ตัวข้อเสนอแนะการพัฒนาโจทย์วิจัยต่อไปว่าชุมชนให้ความสำคัญของตลาดชุมชนตรงไหนคือหัวใจของตลาดชุมชน โดยผ่านประสบการณ์และบทเรียนนี้ของทุกท่าน ประเด็นสุดท้ายที่ทุกท่านว่าตลาดชุมชนควรจะทำอย่างไรโดยเสนอหนึ่งถึงสองข้อ จะพิจารณาจากบทเรียนของท่านเองว่าจะเป็นการตลาดชุมชนต่อไปโดยจะมีเงื่อนไขว่าอย่างไร มีวิธีการสำคัญๆอย่างไรบนฐานบทเรียนของตนเอง

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: พูดว่าการขับเคลื่อนปัญหามีอะไร ปัญหาจริงๆคือเขาไม่มีหัวใจที่จะทำเกษตรอินทรีย์จริงๆ ถ้ามันใจว่าจะขยับขยายเรื่องหนี้สินให้เขาได้ศรัทธาจะเกิด แต่อย่างที่คุณบอกก็แหกตาเกษตรกรว่าจะตัดดอกเบี้ยยแต่ก็เบี้ยย เมื่อสองวันผมเอาเกษตรกรไปฟังทำเนียบรัฐบาลโกหกเกษตรกรแล้วจะไปเชื่อใจได้อย่างไร ถ้าหากทำเรื่องนี้ได้ก็จะจัดเรื่องอื่นได้ง่ายๆ ไม่ใช่เอาเรื่องกำไรขาดทุนมาเป็นที่ตั้ง และอีกปัญหาคือเกิดการแย่งชิงลูกค้าอยู่ที่ใจต้องพิสูจน์ ตลาดสุขใจเกิดในกลุ่มไม่ผ่าน 3 กลุ่มเราบอกว่าถ้าไม่ผ่าน 1 กลุ่มเราจะออกทั้ง 3 กลุ่มเราพร้อมรับผิดชอบร่วมกัน ลูกค้ามีขาประจำอันไหนจริงไม่จริงเขารู้เขาก็จะมาซื้อกัน สิ่งสำคัญคือการขยายความศรัทธาร่วมกัน

คุณเนตรดาว ยังยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): คือต้องมีนโยบายที่ทำให้เกษตรกรหายใจได้ และต้องมีการสร้างความศรัทธาในระดับปฏิบัติการ ต้องปลดปล่อยตัวเกษตรกรและหันมาเรื่องเกษตรอินทรีย์ด้วย

คุณปัญญา นิตยลาภสกุล: ข้อเสนอวิธีการมีรูปแบบของทีมงาน ผู้ประสานถ้ามีการรวบรวมหลายตำบลหลายองค์กร รัฐวิสาหกิจก็ดีกว่าจะทำตลาดชุมชนอะไร เริ่มต้นน่าจะมีคณะทำงาน มีผู้ประสานองค์ความรู้จากหน่วยงานต่างๆ สร้างความศรัทธาและเป้าหมายให้ชัดเจนร่วมกันด้วย

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): สรุปคือต้องมีรูปแบบในการประสานงานในทุก ระดับการทำงานที่เป็นตลาดชุมชนในทุกวันนี้ โดยเริ่มจากคน ข้อมูลและความร่วมมือที่เชื่อมโยงกับ หน่วยงานอย่างเป็นระบบ

คุณศรีทอง สงสาร: ปัญหาส่วนหนึ่งที่เกิดตามมามองที่ทำให้เกษตรกรมีปัญหา คือไม่ได้เริ่มต้นให้ ตัวเองจากการพอมีพอกิน จะทำอย่างไรให้มีเศรษฐกิจและรายได้ที่มากพอหรืออาจจะมีมากกว่าคนอื่น ทำให้เกิดอยากที่จะลงทุนมากเกินไป เช่น การนำสารหรือปุ๋ยเคมีมาใช้เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มากกว่าหรือ เร็วกว่าคนอื่นเขา ทำให้เกิดภาวะหนี้สิน ซึ่งตรงนี้ภาครัฐต้องให้ข้อมูลและต้องมีการปลูกจิตสำนึก โดยเริ่มต้นจากทำเพื่อกินและที่เหลือจึงนำไปขาย เป็นความคิดในมุมผู้บริโภคครับ

คุณเนตรดาว ยัยยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): สิ่งที่น่าสนใจสำหรับชุมชน คือมองเห็นตลาด ชุมชนเป็นหมู่บ้านจริงๆ ชาวบ้านพยายามจัดการตัวเองในเรื่องรายรับรายจ่ายเกิดเป็นกลุ่มสีเขียวใน ระดับหมู่บ้านขึ้นมา อีกหนึ่งลักษณะตลาดชุมชนกับเครือข่ายคือตลาดดอนหวายที่เป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ของตลาดในระดับชุมชนของตำบลที่มีหลายตำบลรวมกันอย่างตลาดสุขใจ เป็นระดับ เครือข่ายของชุมชนเหมือนกัน แสดงว่าตลาดชุมชนมีรูปแบบที่หลากหลายมีระบบความสัมพันธ์ที่ เชื่อมโยงกัน ในเรื่องของชุมชน กลุ่ม เครือข่าย และผู้บริโภค

คุณวิศรดา เมฆานนท์ชัย: ถ้าเป็นเกษตรกรที่ปลูก หมายถึงตลาดชุมชนเพื่อให้ครอบครัวของตัวเองมี กินเหลือถึงเอาไปขาย โดยใช้สภาพทางภูมิศาสตร์คือชุมชนของตนเองตลาดในชุมชน และถ้ามองถึง ชาวนาตนเองมีข้าวเก็บไว้กินทั้งปี เมื่อเกษตรกรจะหาตลาดที่ไหนเพื่อระบาย supply เช่น ครอบครัวละ 10 ไร่ข้าวที่เหลือจะนำไปขายใครเพื่อนก็ปลูกข้าว ตรงนี้จะหาตลาดให้ชุมชนที่นอกเหนืออย่างไร ถ้าไม่ อย่างนั้นนา 20 ไร่ก็ต้องมาบริหารจัดการกันใหม่ จะปลูกข้าวพันธุ์ไหนให้ทยอยออกผลผลิตว่าบ้านนี้ ก่อน ซึ่งก็ต้องมีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีด้วยว่าจะกระจายสินค้าได้อย่างไร ซึ่งตอนนี้พยายามหา ช่องทางให้เขาระบายสินค้าทยอยเป็นรายเดือน

คุณประกฤติ เกิดมณี: สำหรับผมไม่มีปัญหา สวนสามพรานมีโรงแรมเยอะแล้วเขาบอกว่าหากมีสินค้า พอให้นำมาจำหน่ายในเครือโรงแรมและการบินไทย แต่ตอนนี้คนที่ทำยังมีน้อย ปัญหาเรื่องการส่งเสริม ให้คนมาทำมันยาก แต่หนทางการระบายมีอยู่แล้ว

คุณวิศรดา เมฆานนท์ชัย: เครือข่ายจะมีทางใต้ อย่างชุมพรก็มีปนาท ที่ส่งข้าวให้อยู่ประจำใช้ใน โรงแรมของเขา ในเมืองไทยไม่ใช่ค่อยทำอย่างไรปลายทางถึงจะรับ

คุณสมเกียรติ สุทธิธรรการ: ผมมีประสบการณ์ในเรื่องส่งเสริมสิ่งแวดล้อม ผลผลิตทางการเกษตร ได้ทำวิจัยที่นำแนวเกษตรกรรมส่วนใหญ่จะปลูกข้าวโพด จะแก้ปัญหาของสิ่งแวดล้อมของเกษตรกรรมว่าปลูกข้าวโพด ซึ่งเรื่องใหญ่มากเป็นทางที่เขาจะทำ เราเข้าไปหาเขาทดลองให้ปลูกสโตเบอร์ โดยทดลอง 10 รายสามารถทำจริงแค่ 3 ราย เกษตรกรบอกว่าให้เอาอะไรมาปลูกก็ปลูกได้หมด ขออย่างเดียวให้มีตลาด 3 รายมี 1 รายที่ทำผลผลิตได้ รายได้เขา 200 ตารางวาได้ผลผลิตประมาณครึ่งไร่ แต่ว่าปลูกข้าวโพดเบ็ดเสร็จกับรถส.ด้วยได้ประมาณ 5,000 บาท 32 ไร่ได้หักลบลดหนี้กับรถส.เรียบร้อยแล้ว ตรงนี้ห้ามใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ใช้ปุ๋ยคอก ในส่วนตลาดเราใช้การติดต่อกับเพื่อนที่ศูนย์สินค้าที่ท็อป ขอให้รับซื้อเกษตรกรรมเพื่อเป็นการระบายผลผลิต โดยไม่มีเรื่องพ่อค้าคนกลางคือส่งสินค้าไปที่ท็อปเลยแล้วเขาจะการันตีสินค้าให้กิโลละ 100 บาท แต่ว่าถ้าราคาดีกว่านี้เกษตรกรห้ามเรียกร้องแต่หากราคาต่ำกว่านี้ท็อปก็จะให้ 100 บาท และเกษตรกรก็พอใจ ตรงนี้เป็นรูปแบบตัวอย่างหนึ่ง ในฐานะคนกลางเรามีเรามี Network ข้างนอกด้วย มีอีกอย่างหนึ่งคือ กระหล่ำที่เพชรบูรณ์พ่อค้าที่ไปซื้อกิโลละ 50 สตางค์ถึง 2 บาท พอที่ตลาดไทยกิโลละ 20-30 บาท พอไปที่ชุมพรที่ดอนเม็ก ซื้อกิโลละ 40 บาท ผมบอกว่าเรามีสถานีวิจัยดอนเม็กของเกษตร บอกว่าถ้าเราส่งกระหล่ำทุบเบ็กไปดอนเม็กส่วนต่างของกิโลเราให้ 5-40 บาท เขาอาจจะซื้อของได้ถูกลง แต่เกษตรกรสามารถขายกระหล่ำได้ในราคาที่สูงกว่าพ่อค้าคนกลาง ตัวอย่างนั้นะครับ famer to famer การทำตัวอย่างนี้ต้องมีเครือข่ายต้องสร้างคณะกรรมการ แต่ผมเห็นว่าจากชุมชนหนึ่งไปชุมชนหนึ่งไม่ได้ใช้คำว่าแลกเปลี่ยนสินค้า เราต้องการซื้อขายให้ผู้ผลิตผู้บริโภคเป็นตัวอย่างที่วิธีการ

คุณเนตรดาว ยังยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): จากวิธีการนี้ใช้วิชาการและตัวชุมชนช่องทางการตลาดมารวมกันเป็นลักษณะพิเศษ

คุณสมเกียรติ สุทธิธรรการ: การส่งเสริมอย่างเดียวไม่ได้ การจะเปลี่ยนแปลงยาก ต้องมีการทำกับชุมชนจริง มีตลาดรองรับที่ดี ถ้าครบวงจรอย่างนี้เกษตรกรจะสบายใจ และต้องมีตลาดทุน

คุณเนตรดาว ยังยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): แสดงว่าตลาดชุมชนก็คล้ายกัน คือในแง่ของผู้ผลิต และ การผลิตที่ว่าสามสิบล้านยากเหลือเกิน และช่องทางการขาย การติดต่อผู้ผลิตพบผู้บริโภค และตัวความรู้ก็ต้องหมุนสัมพันธ์กันตลอด

คุณสมเกียรติ สุทธิธรรการ: สัมพันธ์กันครับ คือ โมเดลมีผู้ผลิตผู้บริโภค ช่องทางปลายทาง ตรงกลางคือตลาด ที่พวกเรากำลังทำคือตลาดซึ่งจะมีหลายรูปแบบ ตลาดนี้จะอยู่ตรงไหน บางคนบอกว่าตลาดชุมชนอยู่ในชุมชน บางคนบอกตลาดสุขใจนำไปรวมที่ท่องเที่ยว สามพรานเป็นอีกวิธีการหนึ่ง แต่ละวิธีการเป็นตลาดชุมชนตั้งอยู่ที่ไหนขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละชุมชนว่าเราจะมีบริหารจัดการ

ว่าอยู่ที่ไหนได้บ้าง ตลาดคือตัวกลางในการนำผลผลิตสินค้าของเกษตรกรนำมาจำหน่าย และผู้บริโภคมาซื้อสินค้า ซึ่งเป็นตลาดเพื่อเศรษฐกิจ แต่ถ้าตลาดโดยวัฒนธรรมจะมีส่วนเข้าไปในแง่ของวัฒนธรรม ชุมชน รูปแบบการแต่งกาย หรือวิถีชีวิต เช่นตลาดน้ำ ตลาดแบบเชิงประวัติศาสตร์ ตลาดน้ำบางแห่งมีความเป็นมาอย่างแหล่งเสด็จประพาสของในหลวงจะมีวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นคนที่มาท่องเที่ยวมาซื้อสินค้าไม่ได้ซื้อที่ตัวสินค้าอย่างเดียว เราซื้อความรู้ บรรยากาศ สิ่งที่เป็นคุณค่าของชุมชนด้วย เพราะฉะนั้นที่เกษตรกรหรือคนที่มาขายบางที่เขาอยากจะแต่งการที่เป็นเกษตรกรจริงๆ เป็นสิ่งที่ไม่แปลก เพราะว่าตรงนั้นคือคุณค่าของสิ่งที่คุณจะมาซื้อ ผู้บริโภคจะมาซื้อที่ไม่ได้เป็นตัวอาหาร แต่ซื้อสิ่งที่จับต้องไม่ได้เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะฉะนั้นทางออกหรือวิธีการ

คุณวริศรา เมฆานนท์ชัย: ขอเพิ่มตรงที่อาจารย์สรุป คือนอกเหนือจากที่อาจารย์เขียนโมเดลว่ามีต้นทางคือผู้ผลิตกับปลายทางผู้บริโภค และตรงกลางคือตลาด สิ่งหนึ่งในฐานะคนกรุงเทพเป็นผู้บริโภค โดยเฉพาะเรื่องของเกษตรกรอินทรีย์มาเมืองไทยนานมากแล้ว เพียงแต่ว่าตอนนั้นและตอนนี้ ผู้บริโภคไม่ได้เพิ่มขึ้น กลุ่มคนที่รับประทานพวกเกษตรกรอินทรีย์ และขอถามว่าวิถีคิดคนบริโภคต้องเปลี่ยนด้วย ต้องขับเคลื่อนตัวคนกินด้วย ไม่ใช่ขับเคลื่อนเฉพาะคนผลิตว่าต้องเลิกใช้สารเคมี และเลิกใช้ปุ๋ยเคมี แต่ว่าคนกินกลุ่มนี้ กลุ่มเดิมตลาด supply over demand คือตลาดชุมชนจะใหญ่หรือจะมีหลายช่องทาง เชื่อว่าถ้าปลายทางคนกินไม่ได้เพิ่มขึ้นก็จะตันอีก ขอฝากไว้กระบวนการต้องไปกันหมด

คุณเนตรดาว ยังยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): จะมีเหมือนว่าลักษณะจากผู้ผลิตไปปลายทางของผู้บริโภค ตรงกลางเป็นตลาด ตลาดน่าจะมีกลไกการจัดการ ซึ่งจะมีเครือข่ายและมีหน่วยงานกับภาครัฐกับนักวิชาการ จะมีการเชื่อมโยงเครื่องมือที่จะมาช่วยกันพัฒนาเป็นกระบวนการ และโยงสู่เรื่องตลาดชุมชนตลาดเครือข่าย ซึ่งมีทุนทางวัฒนธรรมและมีรูปแบบตลาดเศรษฐกิจลักษณะนี้ เพราะว่ากระบวนการน่าจะเป็นจิ๊กซอที่เอามาต่อเชื่อมกันได้ คือว่าในกระบวนการ โจทย์ของการพัฒนาให้เกิดรูปธรรม ในเชิงรูปธรรมที่ทำให้เห็นว่าเราไปติดต่อกับเรื่องของ contract coming ซึ่งตัวเองเคยมองและสร้างโมเดลในระหว่างการผลิตและทำงานภาคส่วนของชุมชนที่ทำ มองถึงขนาดว่านอกเหนือจากนำข้อมูลของการวิจัยเรื่องของการสำรวจข้อมูลเชิงลึกหรือของการทำบัญชีฟาร์ม แม้แต่เรื่องของการผลิตพืชแต่ละอย่างไปแปรรูปและนำสู่ตลาดเรามอง เพราะว่าเราจะพัฒนาสร้างกลไกให้ได้ในลักษณะของการที่จะไปหาช่องทางการตลาด โดยอบรมคล้ายๆ เซลล์แมนมืออาชีพ คือให้เป็นสังคมตลาดชุมชนแบบมีคุณธรรม มีความชัดเจนเรื่องจริยธรรม สังคมเศรษฐกิจพอเพียงนำสู่ระดับเศรษฐกิจได้ สามารถบรรเทาปัญหาความยากจนหรือหนี้สิน ซึ่งเป็นรูปแบบโมเดลที่มองว่าจังหวัดนครปฐมพัฒนาและไปต่ोजิ๊กซอเชื่อมรูปแบบพัฒนาของพาณิชย์เศรษฐกิจที่จะเป็นกระบวนการ 2-3 ส่วนที่มองไว้

คุณประเวศ พันธุ์ศรี: ขอเสริม การตลาดที่จริงแล้วผมทำมา ชมพู่ ทับทิมจีนปลอดสารพิษมาปีนี้เข้าปีที่ 4 โดยไม่ใช้สาร เมื่อก่อนไม่รู้จักสามพรานไม่รู้ว่าจะไปส่งไหน ก็ไปส่งแม่ค้าคนกลาง คนกินชอบเลือกที่ลูกใหญ่ๆ ลูกเล็กไม่เอา คนกินเป็นคนเลือก และ เมื่อต้นปีผมขายได้ 70 บาทผมเอง ลงทุนไปกว่า 10,000 ลูกลงทุนไป 7,000 บาทได้มา 140,000 บาท ปีนี้ก็เกิดจากตลาด พอไปขายตลาดสุขใจซื้อไม่มาก แต่โรงงานเกาหลีส้มสั่งเป็นกระเช้าๆ ถ้าไม่ซื้อสตัยก็ไปไม่รอด บางคนที่เขาไม่กินสารเคมีเขาก็รู้เลยไม่ต้องโกหก เพราะฉะนั้นการตลาดสำคัญที่สุด ผมยกตัวอย่างตัวเองชมพู่ผมโลละ 4 บาท ปีนี้ผมได้ 70 บาทเป็นไปได้อย่างไร 4 บาทปีที่แล้วได้เงินมาทั้งหมดเก็บทั้งปีได้ 10,000 กว่าบาท ปีนี้หน้าเดียวได้ 140,000 บาท แล้วนี่คือโอกาส ถ้าเราทำอินทรีย์แล้วจะไปขายที่ไหนไม่มีตลาด คนกรุงเทพชอบเลือกของสวย

คุณประกฤติ เกิดมณี: อันไหนไม่สวยก็ไม่เอาตอนที่ไปขายที่ตลาดดอนหวาย แสดงว่าเขาชอบที่มีสารเคมี

คุณเนตรดาว ยิ่งยุบล (ผู้ควบคุมประเด็นสัมมนา): สรุปบทเรียน เริ่มต้นจากตุกรณี 3 ตัวหลักๆ เครือข่ายคนกินข้าวเกลือขาวนา พัฒนาเกษตรยั่งยืนตลาดสุขใจ ตลาดดอนหวาย และดูประสบการณ์ของตัวชุมชนที่เริ่มผ่านมารีเอชสุขภาพ มีบทเรียนสำคัญร่วมกันคือ เรื่องการจัดการ แนวคิด ว่าด้วยเรื่องการสร้างตลาดชุมชน การเกิดตลาดชุมชนได้พื้นฐานมาจากการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เช่น เรื่องนี้ ที่ดิน เกษตรกร การลดต้นทุนที่เป็นปัญหาร่วมกัน ดังนั้นจึงมีกระบวนการสร้างตลาดชุมชนโดยเริ่มต้นจัดการระบบการเชื่อมโยงที่ทำให้ก่อเกิดระหว่างผู้ผลิตกับผู้ขาย คือ ระบบการจัดการตลาด ระบบการผลิต รูปแบบชีวิตเกษตรกรที่พยายามปรับเปลี่ยนจากเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ที่พยายามกันอยู่ ที่สำคัญในการทำงานเริ่มต้นโดยคนมีกิจกรรมและมีสิ่งทีบริหารการจัดการสื่อสาร ความร่วมมือถึงเป็นตลาดชุมชนได้ คือบทเรียนที่ร่วมกัน ชุมชนต้องสร้างอาชีพ โอกาส สิ่งแวดล้อม วงจรการผลิตที่ดี การเชื่อมโยงของเครือข่ายทางสังคม คือในแง่บทเรียนร่วมกันของตลาดชุมชนและเครือข่ายผู้บริโภค ร่วมกันบนพื้นฐานของการที่จะแก้ปัญหาร่วม เป็นสิ่งทีสำคัญของตัวตลาดชุมชน จากนั้นมาให้ความหมายของตลาดชุมชนในมุมมองของเรา คืออยากเห็นตลาดชุมชนมีความหมายร่วมกันอย่างไร มี 13 ข้อทั้งหมดทีเรากุยกัน จากนั้นมองเห็นว่าตลาดชุมชนที่มีอยู่สามารถแบ่งได้คร่าวๆว่าเป็นระดับชุมชนจริง ระดับหมู่บ้านที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนในเรื่องของผักปลอดสารต่างๆ เพื่อสุขภาพของคนในชุมชน และการจัดการชุมชนอีกตลาด คือ ตลาดกลุ่มและเครือข่าย เช่น ดอนหวาย สุขใจ และอีกหลายๆ ตลาดที่เกิดขึ้นในนครปฐม เพื่อเน้นเรื่องสุขภาพะ และในเชิงสุขภาพะ และเรื่องเชิงเศรษฐกิจ สามตลาดที่เกิดขึ้นเป็นกระแสนี้ใหม่ตลาดผู้ผลิตพบผู้บริโภคเป็นอีกลักษณะของนวัตกรรมที่เกิดขึ้นเชื่อมโยงกันแต่เกิดขึ้นมานานเป็นสิบปีแล้วจะได้เชื่อมโยงกัน จากทีคุยร่วมกันมาทั้งหมดพอทีจะสรุปเป็นโมเดลเรื่อง

ของตลาดชุมชนที่เป็นข้อคิดเห็นร่วมกัน 1. เรื่องของผู้ผลิตทั้งหมด 13 ข้อที่ว่ามาทั้งหมดที่ว่าเป็นกระบวนการตลาดชุมชน 2. ผู้บริโภคทางเครือข่ายคนกินข้าวเกลือชวานาเสนอว่า ต้องพินิจพิจารณาผู้บริโภคด้วยให้เห็นความสำคัญของสุขภาพ ความปลอดภัย กระบวนการผลิตของผู้ผลิต สองเรื่องเครือข่าย สิ่งแวดล้อมผู้บริโภคเป็นตัวกำหนดว่าไม่ต้องการสารเคมีเข้าร่างกายที่เป็นตัวกำหนดกระบวนการผลิตของผู้ผลิตด้วยเหมือนกัน จากนั้นเรื่องหนึ่งคือ เรื่องของวิชาการที่เป็นตัวข้อมูลความรู้ และการส่งเสริม ต้องมาส่งเสริมทั้งสองด้าน คือ ผู้ผลิตและผู้บริโภค เพราะฉะนั้น คำว่าตลาดชุมชนในรูปแบบนี้เป็นการเชื่อมโยงกันทั้งสามฐานร่วมกัน ซึ่งตลาดชุมชนอาจมีรูปแบบอย่างที่อาจารย์กล่าว คือ รูปแบบพหุมีกระบวนการชัดเจน รูปแบบอาจจะเป็นตลาดประวัติศาสตร์ แบบภูมิปัญญาก็ได้ สมุนไพรรักษาตลาดแบบกินเพื่อสุขภาพที่ดีขึ้น ตลาดแบบท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีชีวิตชาวบ้านมาเรียนรู้ศึกษา เข้าไปดูตลาดน้ำดำเนินสะดวกก็ยังเห็นอยู่ แต่ก็ยังเป็นตลาดแบบท่องเที่ยว ซึ่งทั้งหมดสามารถเอาไปฟัน สร้างแนวคิด ปฏิบัติการ การเปลี่ยนแปลงในเชิงที่เราสามารถแก้ไขปัญหาาร่วมกัน กำหนดการแก้ไขปัญหาทางสังคมร่วมกันได้ เพราะฉะนั้นตลาดชุมชนจึงไม่เป็นเพียงแค่ตลาดอย่างเดียวในความหมายของพาณิชย์ หรือความหมายของทุนนิยมโลกแต่มันคือชีวิต และ สิ่งที่เราเฝ้าหมายมีความศรัทธาร่วมกันขอสรุปเพียงเท่านี้ ไม่สามารถที่จะสรุปบทเรียนที่ทุกท่านทำมาในหลายสิบปี ถ้าอย่างนั้นคงต้องใช้เวลาพอสมควร

ถอดเทป เวทีย่อย

ห้องที่ 3 ตลาดชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพสังคม

(ห้องประชุม ชั้น 7-701 อาคารศรีวิชัย)

ดำเนินรายการ โดย ดร.กฤษฎา บุญชัย (นักวิชาการอิสระ)

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): สามพราน พุทธมณฑล ดอนหวาย นครชัยศรี ลองพูดมาทีละกลุ่มดีไหมครับว่าแต่ละกลุ่ม ชุมชนของเรามีปัญหาคุณภาพชีวิตอย่างไรบ้าง คุณภาพชีวิตอาจเป็นเรื่องของความเจ็บไข้ได้ป่วย อาจเป็นเรื่องมลภาวะมลพิษ สาธารณสุข เรื่องความไม่ปลอดภัย หรือเรื่องข้าวยากหามาแพง อะไรที่เป็นปัญหาหลักๆ ความจริงทุกที่คงมีปัญหาร้อยแปดอยู่แล้ว แต่เอาสิ่งที่ว่าชาวบ้านของพวกเราห่วงใยกันมาก คืออะไรครับ

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: ที่บ้านโรงงานเยอะ และเป็นโรงงานหลอมอลูมิเนียม แล้วปล่อยควันมา ทุกปีเราปลูกผักปลูกหญ้า เคยได้กินดีแต่ไม่ได้กินมันเหลืองแล้วก็ตายไปเอง เคยร้องเรียนก็อย่างนั้นแหละ คือเขาเส้นใหญ่มาจากจังหวัด

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แล้วมันกระทบยังไงบ้าง

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: ส่งกลิ่นเหม็น คือพวกเราหายใจเข้าไป ลมมันไปทางเหนือ ไปทางบ้านฉัน ก็จะเจ็บคอแสบจมูกและก็เป็นหวัดกันทั้งปีทั้งชาติเลย มีโรงงานเนี่ย โรงงานคลองคลองอะลูมิเนียม

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): อลูมิเนียมก็อาจจะมีสารอันตราย

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: เคยเข้าไปดูในโรงงาน เวลาเข้าไป ตอนแรกเราไปร้องเรียนให้สื่อมา ผู้จัดการเขารับออกมาเลย เขามาทำอะไรกันเนี่ย พวกเราเดือดร้อนเราไม่ได้จับไล่ให้พวกเขาออกไปแต่คือว่าปรับปรุงให้ไม่มีกลิ่นเหม็นที่เป็นอันตรายต่อพวกเรา เขาก็บอกว่าเขากำลังทำอยู่

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แล้วนอกจากกลิ่นเหม็นกระทบกับน้ำดื่ม หรือการปลูก การเกษตรอย่างไรบ้าง

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: น้ำนี่ ธรรมชาติเราจะกินน้ำฝน แต่ตอนนี้ก็กินไม่ได้เลย เพราะมีสารตะกั่วลงมา แล้วปลูกผักมันก็ไม่ได้กินเพราะสารมันลงทำให้ผักเหลืองและก็แห้งตายไปเอง

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แล้วผักนี้ปลูกกินหรือปลูกขาย

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: ปลูกขาย

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แล้วทำอย่างไร พอผักเหลืองแล้วแห้งตาย

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: ต้องทำอย่างอื่นที่ยืนต้น ที่แรกปลูกผักชีฝรั่ง ตอนนั้นฉันเปลี่ยนมาปลูกกุหลาบแล้ว

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แล้วนอกจากนี้ คือปัญหาใหญ่ที่เราชาวบ้านห่วงที่สุดใช้ไหมครับ แล้วอย่างนี้ผักที่ไปขายที่ตลาดมันก็ไม่ค่อยมีสิครับ กลายเป็นกุหลาบแทน

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: แต่ทางอื่นเขาก็ปลูกได้นะ ที่ว่าไกลจากบ้านฉัน 2-3 กิโลเมตร เขาก็ปลูกผักชีฝรั่ง ผักกาดหอม คื่นห่าน กวางตุ้ง ปลูกได้ ที่ใกล้ๆก็ถ้าไม่พटक็นก็อยู่ตรงนั้น ถ้าไปพटकก็ไม่ได้กินแล้วแต่ ถ้าไปเหนือก็โดนฉ่น ไปใต้ก็โดนทางอื่น

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): พวกเรามีใครมีปัญหาเหมือนแมวไหมครับ

คุณโกมล อ่อนสด : ที่บ้านไม่มีโรงงาน

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: แล้วโรงงานพุดไปก็ กันตนาฟู้ทาวน์

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): อะไรนะ

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: กันตนาฟู้ทาวน์

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): พุดเสียงดัง ๆ กันไปเลย เตียวผมพุดให้กันตนาฟู้ทาวน์ทำไมต้องพุดเบาๆ พุดดังๆกันไปเลย กันตนาฟู้ทาวน์

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: เวลาที่ล้างฟิล์ม น้ำเขียวก็ปล่อยลงคลอง น้ำก็เสียหมด

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แล้วอย่างปัญหาโรงงานหรือกันตนา ชาวบ้านได้เคยไปคุยกับพวกเขาไหม พวกเราได้ไปร้องเรียนกันไหม

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: อย่างกันตนาไม่มีใครกล้า แต่โรงงานเคยไปร้องเรียนแล้ว เขาก็ขุดท่อให้สูงขึ้นไปอีก แต่มันก็ไม่พ้นหรอก แต่กันตนา

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แล้วทำถึงไม่กล้า เขาไม่ใช่บริษัทค้าปิ่นสักหน่อย ไม่ต้องกลัว ก็กันตนาวิจารณ์ได้ เราก็ไม่ต้องไปเกี่ยวกับเบื้องหลัง

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: ไม่มีใครกล้า ก็แล้วแต่เวรแต่กรรมของพวกเรา

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): พี่น้องพ่อแม่คนอื่นครับว่าไง ที่ชุมชนของเราอะไรที่เป็นปัญหากระทบกับคุณภาพชีวิตของเราบ้างครับ

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: คือที่หมู่บ้านผมมีโรงงานอบกล้วยไม้ ฟาร์มดีมาเลยอ้างว่าบอกจังหวัดแล้วอ้างว่าผ่านเทศบาลเซ็นต์มาเรียบร้อยแล้ว จะใช้ถ่านหิน ก็ตั้งกรรมการหมู่บ้านเลย

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ใช้ถ่านหินเลยหรอ

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: ใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงในการอบ พวกเราพอรู้ปั๊บ ก็เอาเอาความรู้เรื่องถ่านหินมาให้ชาวบ้านได้รู้เลย ว่ามีอะไรบ้าง

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): กรดซัลเฟอร์ใช้ไหม

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: ยื่นรายชื่อไปที่เทศบาลให้มีการตรวจสอบ การก่อสร้างโรงงานเรื่องกล้วยไม้ในหมู่บ้าน ยื่นไปสามที่ ยื่นที่เทศบาลจังหวัด ให้มาตรวจสอบว่าที่จะมาสร้างตรงนี้มีความปลอดภัยกับพี่น้องประชาชน และก็ยื่นไปที่เทศบาลให้ทำประชาพิจารณ์

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: แล้วเขาว่าไง

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: ก็ไม่ผ่านสิครับ คือเราต้องเล่นกันแบบนี้เลย คือสาเหตุคือเราต้องรวมกันให้ได้ ถ้ารวมกันได้ ส่วนใหญ่ที่รวมกันไม่ได้คือพวกนายทุนที่แยกส่วนออกจากชาวบ้านไปเลย แต่คือเราเป็นคนชุมชนเราต้องให้ความรู้กับชุมชน เรื่องเอกสารต้องลงทุนไปเลย

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): กลุ่มที่เขาแยกออกมาจากเรา เรามีการให้ความรู้เขาไหม กลุ่มที่เหมือนกับเป็นฝ่ายตรงข้ามแล้ว เรามีการให้ความรู้เขาไหม

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: ของผม แบบว่าเพิ่งจะเริ่มก่อสร้าง มีแนวร่วมแค่เล็กน้อย ประมาณสักสี่ห้าหลัง มีแนวร่วมคือเจ้าหน้าที่เล็กน้อย อันนี้แต่เราชิงที่จะตัดไฟก่อน คือเอาความรู้ไปให้ชาวบ้านรู้ก่อน ให้ชาวบ้านเขาตระหนักถึงความไม่ปลอดภัยที่จะมาถึง แต่พอประชาพิจารณ์ไม่ผ่าน ตรงนี้เป็นต่อม่อ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): นอกจากอันนี้แล้ว มีอะไรที่กระทบคิดว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่บ้านคุณพี่ นอกจากโรงอบกล้วยไม้ครับ

คุณโกศล แยมบางแก้ว : ที่กระทบกับชีวิตนะครับ ตอนนี้อยู่ถึงเรื่องอ่า (ไม่เข้าใจว่าหมายความว่าถึงอะไรคะ)

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ครับคือตอนนี้หัวข้อของเราคือตลาดชุมชนกับคุณภาพชีวิตนะครับ แทนที่ผมจะไปกล่าวว่ามันตลาดของพวกเราเป็นอย่างไร แต่ผมเริ่มที่ไปแล้วตอนนี้คุณภาพชีวิตของพวกเราเป็นอย่างบ้าง ก็เลยอยากจะรู้ว่าปัญหาคุณภาพชีวิตหลัก ๆ เป็นอย่างไรบ้าง อันนี้คือที่กล่าวคือโรงอบกล้วยไม้และถ่านหิน

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: คือเมื่อกี้ผมเสนอเป็นแนวคิดถ้าเราไปสู้กับนายทุน กับอุตสาหกรรม คือชาวบ้านต้องพร้อม พร้อมทั้งข้อมูล พร้อมทั้งความรู้ และก็ใจก็ต้องพร้อมด้วย

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: สามัคคีด้วย

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): เรื่องข้อมูลสำคัญครับ กรณีแบบนี้ผมไปเจอหลายที่แล้วชาวบ้านจะแตกกัน เพราะว่าพวกบริษัทหรือว่าหน่วยงานรัฐมาให้ข้อมูลด้านเดียว ถ้ามัวมิงบ่ไหม พวกเทศบาล อบต.พาไปดูงานที่นั่นที่นี้ สุดท้ายเขาก็ได้รับข้อมูลเพียงแค่นี้เดียว แต่ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบนี้ ใช่ว่าเราได้รับผลกระทบอย่างไรแต่อีกฝั่งหนึ่งเขาไม่รู้ ก็แตกกันไปอีกฝั่งหนึ่ง บทเรียนอย่างนี้มีเยอะ ทางแก้ เลยก็คือ 1. เราไม่ต้องกันว่าเขาเป็นฝ่ายตรงข้าม อย่งไรก็คือคนในชุมชนเดียวกัน ขณะเดียวกันเราก็ต้องมีวิธีการให้ข้อมูลกับพวกเขา อย่างล่าสุดผมไปที่ อำเภอท่าศาลา เขาจะสร้างโรงงานถ่านหินลิกไนต์ อยู่นครศรีธรรมราช ชาวบ้านก็อย่างนี้ครับ แตกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งก็คือ

ถูกโฆษณาชวนเชื่อจาก กฟผ. พุดตรง ๆ เลยนะครับ ว่าดีอย่างโน้นอย่างนี้ถ่านหินมันสะอาดใช้ไหมครับ แต่ว่าชาวบ้านส่วนหนึ่งก็เลยว่าเอ้ามันก็คงจะดี แต่ว่าส่วนหนึ่งก็มีปัญหาคือที่ดินถูกซื้อ ถูกกว้านซื้อ แถมที่บรรพบุรุษก็ถูกชิง ถามว่าจะกระทบต่อชายฝั่งทั้งหมดเลย ก็เลยแตกกัน แต่ว่าก็คุยกัน มีการพยายามคุยว่าความจริงข้อมูลจริง ๆ มันเป็นอย่างนี้ มีการเข้าใจขึ้นหน่อยหนึ่ง อันนี้เราคุยกันแบบฟรีสไตล์นะครับ แบบว่าแลกเปลี่ยนบทเรียนแบบชาวบ้านด้วยกัน

คุณโกศล แยมบางแก้ว : พุดถึงหน่วยงานภาครัฐ อย่างเช่นอบต. หรือหน่วยงานท้องถิ่น อย่างที่อาจารย์บอกว่าให้ข้อมูลที่ไม่เป็นธรรมจริง ให้ข้อมูลฝ่ายเดียว ซึ่งที่จริงแล้วงบประมาณไปดูงาน ถามว่าเกี่ยวข้องกับพี่น้องเกษตรกรหรือพี่น้องทั่วไป การไปดูงานเขาจัดตั้งงบประมาณมา ถามว่างบประมาณแต่ละครั้งไม่น้อย อันนี้บังเอิญไปสัมผัสมาจริง ๆ คืออยากจะรู้ว่าไปจริง ๆ ไหม จริง ๆ พอไปเห็นแล้วครับมันไม่ใช่ แต่จริง ๆ แล้วงบประมาณมากขึ้น มาอน มาตีมันกัน ไปเล่นการพนันในส่วนตรงนั้น งบประมาณที่ออกมาถามว่าประชาชนรับรู้ไหม ชุดข้าราชการพุดถึงความเป็นจริงแล้ว พี่น้องคนไทยจะยอมรับความเป็นจริงว่า เขามาพุดเราเชื่อเขาเป็นหัวหน้าชาวบ้านที่รับผลกระทบคือ เขาไม่ได้รับความเป็นธรรม สิ่งที่เขาไม่ได้ไปเขาไม่รู้หรอก แต่พวกที่ไปปิดบัง ความเชื่อถึงพี่น้องคนไทยจะเชื่อตรงไหน คือเขาเป็นหัวหน้าเราต้องเชื่อเขาละ ในเมื่อเป็นหน่วยงานของรัฐเราต้องเชื่อตรงนั้น

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ที่น่าสนใจคือ อยากจะชวนพวกเราคุยว่า แล้วเราจะทำอย่างไรให้คนในท้องถิ่น ได้รู้ปัญหาตรงกัน มีความคิดตรงกัน มีข้อมูลตรงกัน เพื่อที่จะมาตัดสินใจร่วมกันได้ พวกเราคิดว่าน่าจะมีวิธีการอย่างไร

คุณโกศล แยมบางแก้ว : นี่แหละ ที่ผมจะอยากบอกว่าคนที่จะมาพุดคือจะกล้าเปิดเผยข้อมูลตรงนั้นไหม

คุณโกมล อ่อนสด : พุดถึงเรื่องเปลี่ยนความคิดของคนมันเป็นเรื่องยาก

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): เปลี่ยนคนอื่นยาก คนในบ้านยังเปลี่ยนยากเลยครับ

คุณโกมล อ่อนสด : พุดถึงคนบ้านเรายังยากมาก พุดกับคนในชุมชนยังว่ายากเลย เกษตรเชิงเดี่ยวทั้งหมด ปลุกอ้อยเล่าสู่กันฟังนะครับ ว่ามันก็ไปกระทบกับแผนนโยบายของภาครัฐ แผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 1 เกษตรเชิงเดี่ยว ปีแรกที่เปิดป่าใหม่ อ้อยพ่อผม 400 กว่าไร่ ปีแรกๆเลย ที่เขาส่งลูกชายกับลูกสาวไปเรียนด็อกเตอร์ 5 ปีกลับมาเดินแบบผู้ใหญ่ตีกลองประชุม บ๊อบ 5 ปีดินบ้านผมพัง บ้านผมดินเสียหมดแล้ว อ้อยมันดูดแร่ธาตุในดินไปหมดเลย มันโดนปลูกฝังตั้งแต่นั้นมา พักหลังนี้เคมีเริ่มต้นแล้ว ยิ่งใส่ดินยิ่งดี ไม่มีใครฟัง เคมีเข้ามา พอพักหลังเคมียิ่งตันแล้ว พอไปเปลี่ยนความคิดเขาว่าต้องหมักเหมือนกู ไม่มีใครฟัง ยิ่งใส่ดินยิ่งดี ยิ่งใส่ดินยิ่งดี แล้วเราไปเปลี่ยนความคิดเขาเห็นว่า มึงมาหมักมาต้มมาตุ๋นอย่างกูสิ เขาไม่ฟัง

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แล้วที่บ้านมะเรียงเขาหาความดันเยอะไหม

คุณโกมล อ่อนสด : แม่ยายพึ่งตาย คือเขาฉิดยา ปลุกกุหลาบ มะเขือเทศกุหลาบ ฉิดน็อต ฉิดน็อตจนในที่สุดตัวเองเป็นมะเร็งตาย ตัวผมเนี่ยโดนกับตัวผมเองเลย อันนี้เล่าสู่กันฟัง ตัวผมเอง ปลุกแดงกวาจัม น้ำพริก แดงกวาลูกเล็ก ๆ ปีประมาณปี 2547-2548 ผมลงทุนไป 1,700,000 บาท เข้าที่ไป 100 กว่าไร่ ที่เราไม่รู้เลยว่าเกษตรผสมผสานมันดี เมื่อก่อนเราไม่เคยทำ ว่าไอ้เคมีนี่มันต้องดีต้องอะไร ผมปลุกระบบสั่งมาจากออสเตรเลียทั้งหมด วางสายระบบน้ำหยด แรงงานต้องใช้แรงงาน คนไทยไม่จ้าง เขาไม่มาจ้างกับเราเลย ประกาศวิทยุชุมชนให้กิโละบาทเขายังไม่มาเลย ต้องเอาต่างประเทศมา คนงานยี่สิบกว่าคน แจ้งออเดอร์เข้ามาเลย 20 กว่าคนเป็นพม่าทั้งหมด วันหนึ่งผมเห็นเข้ามาตลาดสี่มุมเมืองวันหนึ่ง 3 คัน ปิกอัพ ต้นทุนอยู่ที่ 6 บาทแต่ผมขาย 4 บาท 50 พอไม่เคยเล่าให้ฟังเลยว่าพอได้กำไรเท่าไร พอไม่เคยพูดถึงเรื่องต้นทุนเลย เขาพูดแต่ว่าปีนี้เราได้ 2,000,000 บาท แต่ไม่ได้พูดถึงต้นทุน ที่จริงต้นทุนอาจจะ เป็นสองล้านห้าก็ได้ นั่นนะสิเราก็กินโดนปลูกฝังตั้งแต่นั้นมา ซึ่งผมไม่เคยรู้เลย แต่ตอนนี้แบบว่ารู้แล้ว ตอนนี้ไม่ใช่แล้ว

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): อ้าวแล้วตอนนี้ทำไงครับ พอรู้แล้วทำอย่างไร

คุณโกมล อ่อนสด : ตอนนี้ผมมาจัดการที่ดินของผม 5 ไร่ 3 งาน 48 ตารางวา ผมไม่ได้จ้างช่างนอกเลย ผมทำเอง ปูชีวภาพผมทำเอง

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ตอนนี้ขายที่ไหน

คุณโกมล อ่อนสด : มารับคนที่มีบุญในเมืองนี้ว่าเอาอะไร ตอนนี้ตลาดที่จับหนัก ๆ เลยคือ โรงพยาบาล นครปฐม แล้วก็คนในเมืองที่มีบุญในเมืองนี้ ว่าวันนี้คุณต้องการอะไร

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ทำไมถึงเลือกคนที่มีบุญ

คุณโกมล อ่อนสด : อ้าวคนไม่มีบุญกินของผมไม่ได้นะ พูดจริง ๆ อย่างข้าวของผมที่โยนไปนั้นนะ เรียกว่าข้าวเทวดาเลี้ยง ดูแลการผลิตข้าวทั่ว ๆ ไป เอายูเรียอัดเข้าไป ดูดเข้าไป พอยาฆ่าแมลงเสร็จเริ่มที่จะตั้งท้อง พอออกรวงมาตรงนั้นไม่เสมอกันก็ยูเรียฉีดเข้าไปอีก อาหารเสริมฉีดเข้าไปอีก

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): อย่างนี้ข้าวก็ตายหมด

คุณโกมล อ่อนสด : พอไปถึงโรงสี โรงสีทำใจรู้ไหม โรงสีซบเลยกลัวมอดกิน สเปรย์ ข้าวตอนนี้เด็ก ๆ เดียวนี้ไม่ได้ชาน้ำทิ้งแล้วก็ใส่หม้อหุงข้าว

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ตอนนี้กลุ่มของพี่ที่ทั้งหมดก็คนที่ทำแบบนี้

คุณโกมล อ่อนสด : ที่ทำแบบนี้ที่การันตียอยู่ประมาณ 7 คน

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): 7 คนหมู่บ้านเดียวกัน

คุณโกมล อ่อนสด : คนละหมู่บ้าน 4 คน

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: หมู่บ้านข้างๆยัง

คุณโกมล อ่อนสด : ที่หมู่บ้านเป็นรอยต่อกันเลย พอผมทำกันมา ทำกันได้สักพักหนึ่งตลาดก็มาจับเอง

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): อันนี้คือต่อตรงกับผู้บริโภค กับโรงพยาบาลที่เห็นชัดคือโรงพยาบาลนครปฐม แต่ไม่มีแบบไปวางขายแบบตลาด

คุณโกมล อ่อนสด : วางขายเคยไปวางขาย อาจารย์คนไหนไม่รู้บอก แบบตลาดโอเดียนส์ คนมาแป๊บเดียวคนก็หายไปหมดเลย แล้วเขาก็บอกว่าราคาของพวกเราแพง เออเขาก็บอกว่าทำไมราคาของพวกมึงแพงแท้

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ไหนลองบอกบอกมาสิราคาเท่าไร

คุณโกมล อ่อนสด : การที่เราตั้งคือเราเอาต้นทุน เราต้นทุน 10 บาท จะไปขาย 5 บาทอย่างคนอื่นเขาได้อย่างไร ก็เราเคยขาดทุนมาแล้ว

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แล้วตอนนี้ขายอยู่เท่าไร

คุณโกมล อ่อนสด : ตอนนี้ขายอยู่ ค่ะน้ำกวางตุ้งผมขายอยู่ 15 บาท

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ถ้าเป็นทั่วไปล่ะ

คุณโกมล อ่อนสด : ทั่วไปผมไม่รู้

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: ค่ะน้ำกวางตุ้งนะหรือ 5 บาท

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): คือ 5 บาท

คุณโกมล อ่อนสด : : น่าจะ 5 บาท

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ของพี่ 15 บาท โห้แพงกว่าตั้งเยอะ

คุณโกมล อ่อนสด : ก็แพงกว่าสิ เพราะผมบวกต้นทุนเข้าไป

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แล้วผู้ซื้อยอมซื้อไหม

คุณโกมล อ่อนสด : ก็ยอม

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ผมอยากถามต่อ ทำมานานแล้วยังกลุ่มนี้

คุณโกมล อ่อนสด : ปีนี้ปีที่ 3 แล้ว

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ปีที่ 3 มี 7 คน แล้วเรามีวิธีชักชวนอย่างไร เอา 7 คนนี้ยอมมาทำกับเรา

คุณโกมล อ่อนสด : เอาคนที่มอง ๆ แวดตาได้ เราก็จึงเข้ามาคุย คนไหนแวตามาไม่ได้เราก็ไม่คุย

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): คนไหนไม่มีแวตา

คุณโกมล อ่อนสด : คนไหนไม่มีแวตา เราก็จึงปฏิเสธไว้ไง คนไหนไม่เชื่อเราก็จึงพาเข้าไปดู

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ที่นี้ผมสงสัยว่า เราต้องโฆษณาคนขายเขาเยอะไหม

คุณโกมล อ่อนสด : ครั้งปี ปีจะมาเที่ยวหาแปลงผม 2 ครั้ง ผมจะพาเขาไปดูว่าเราทำอะไรให้เขาทาน

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): เริ่มต้นมันมาอย่างไรครับตรงนี้

คุณโกมล อ่อนสด : จุดเริ่มต้นเราชนตลาด วิกฤตตรงนี้เราชน เผอิญเราเจอเต๋าดำ ไม่แน่ใจ ที่ไปส่งเสริมกะเหรี่ยงให้ปลูกผัก พอดีพวกที่เขามาหาผม ก็เลยจุดประกายตรงนี้ พุดคุย และก็ตลาดที่เขาได้ยินเขาก็เริ่มเข้าไปจับ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): เขาคือใคร

คุณโกมล อ่อนสด : เขาก็คือหน่วยงานราชการ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ของกรณีอื่นครับ คนอื่น ๆ มีอะไรจะเล่าให้พวกเราฟังไหมว่าเป็นไร คุณลุงมีเรื่องจะเล่าให้พวกเราฟังไหม คุณภาพชีวิตที่บ้านเป็นไรบ้างครับ

คุณสวัสดิ์ นิมองหน้: ก็มีเพียงเล็กน้อยครับ อย่างที่ตลาดน้ำดอนหวายมันก็เป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่เกิดมาอย่างธรรมชาติ โดยธรรมชาติที่เกิดจากเล็กมาหาใหญ่ ฉะนั้นปัญหาต่าง ๆ ก็ควรช่วยกันดูแล

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): คนไปขายของเป็นคนท้องถิ่นหรือคนต่างถิ่น

คุณสวัสดิ์ นิมองหน้: คนท้องถิ่นครับ เพราะว่ามันก็เป็นดังของผลไม้ พืชผักสวนครัว

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): สินค้าก็มาจากท้องถิ่นทั้งนั้น

คุณสวัสดิ์ นิมองหน้: ใช่ ถูกต้อง ก็ค่อย ๆ โต ปัญหาก็มีบ้างแต่ก็ค่อย ๆ แก้กันไป ปัญหาหลักใหญ่ก็คือ ตรงที่อยู่ติดกับแม่น้ำท่าจีน น้ำก็เกี่ยวกับแพอาหารที่อยู่ริมน้ำ เราก็ก่อไขด้วยการใช้ถังดักจับไขมัน นอกจากนั้นเราก็ได้รับความร่วมมือจากชมรม เราตั้งชมรม ชมรมเรารักแม่น้ำท่าจีน สมาชิกของเราเข้มแข็ง

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): รู้จัก อ.เผชญ์ไหมครับ

คุณสวัสดิ์ นิมองหน้: ทั้งนั้นแหละ อ.สันติ เย็นสบาย เราได้เครือข่ายจากพวกนักเรียน พวกวัด พวกครูบาอาจารย์ ชาวบ้านมาช่วยกันมาทำให้แหล่งน้ำของเราใสขึ้น แม้จะไม่ใสขึ้น 100 เปอร์เซ็นต์ แต่ก็ดีขึ้นมาก ปัญหาอยู่ตรงที่ว่าแม่น้ำท่าจีนของเรามันมีน้ำขึ้น น้ำลง ต้นน้ำไปทางบางเลน ไปทางห้วยพลู ไปทางโน้นเลยทางสุพรรณเลย หน้าแล้งก็มีการจับปลากัน และก็ปล่อยผักตบมาลงปากอ่าว

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: ตอนนั้นจะเล่าให้ฟัง เต็มเลย เขาเอาแม็คโคมาดักใส่รถบรรทุกแล้วก็มาทิ้ง รถวิ่งไม่ได้เลยถนนลื่น

คุณสวัสดิ์ นิมองหน้: โดยเฉพาะแม่น้ำทางนี้สะพานเยอะ พอสะพานเยอะก็เต็มไปด้วยตอม่อ พอตอม่อ ก็ไหลไม่แรง กักน้ำอีกด้วย เพราะว่าสะพานก็เป็นช่วง ๆ ก็ติด คือปัญหาแต่ไม่ได้แก้กันง่าย ๆ แต่ละอำเภอที่มันผ่านแต่ละจังหวัด อบต. จังหวัด อย่างเช่นถ้าแกระหว่างสามพรานนครชัยศรี เพราะฉะนั้นต้องแก้ทั้งระบบ

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: ลองดูข่าวปะ ที่ว่าออกข่าวกันที่สะพานวัดสำโรงที่ตะบองกลับ

คุณโกศล แยมบางแก้ว : แต่อบต. แค่นี้ที่ เอาตรงนี้ไปเป็นประโยชน์มากที่สุด อย่าทำเฉพาะกลุ่ม ที่ แยกที่สุดคืองบประมาณน้อย ท้องถิ่นก็มั่งง่าย เอาทีมมือโกชนมาฉีดเลย ผมเคยเอาผู้สื่อข่าวมา เรืออบต. ตามหลัง ฉีดเลยทีมมือโกชน พอหนึ่งเรือไปปิด ผู้สื่อข่าวแบบว่าไม่ไหว รับไม่ได้

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ทำไมผักตบถึงเยอะ เพราะอะไรครับ

คุณโกมล อ่อนสด : เพราะเราใช้เรื่อน้อย ถ้ามีเรือมันก็ช่วยตัด

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): อย่างที่ผมรู้คือน้ำเสียน้ำทิ้งจากอาคารบ้านเรือนทำให้ ผักตบชวามันโต

คุณสวัสดิ์ นิ่มมองห์: และข้อสำคัญอยู่ตรงนี้ ผู้มีส่วนรับผิดชอบ มีเรือที่เขาเรียกว่าเรือตัดผักตบชวา จอดเรือจอดไว้เฉย ๆ เบิกค่าน้ำมันอย่างไรผมไม่ทราบ เวลาเรารายงานไปที่กรมเจ้าท่ามักจะไม่ได้ผล แต่เรือลำนั้นเราซื้อมาหลายสิบ ๆ ลำน ปีหนึ่งออกปฏิบัติงานไม่ถึงสิบครั้ง

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ที่นี้ความเดือดร้อนที่มากกระทบชีวิตเราผวกผักตบมันอุด

คุณสวัสดิ์ นิ่มมองห์: อันนี้เป็นปัญหา เพราะน้ำจะไหลลงทะเล กักน้ำทำให้ท่วมกัน ทำให้ท่วมแทบบาง เสน

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ปัญหาส่วนหนึ่งของเราที่ทำให้น้ำท่วมคือมาจากผักตบ

คุณสวัสดิ์ นิ่มมองห์: ถูกต้องเลยครับ ครับผมก็คงมีเรื่องราวแต่เพียงแค่นี้ ขอบคุนครับ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ท่านอื่นครับ ใครมีเรื่องมาเล่าสู่กันฟัง หรือปัญหาของที่บ้าน ไหมครับ

คุณโกศล แยมบางแก้ว : ขอเพิ่มเติมครับ ตรงไปจุดของสะพาน ของผมในฐานะที่อยู่ในกลุ่มของตลาด สุขใจ เขาเรียกว่าเป็นตลาดที่เริ่มมีอาจารย์มาให้ข้อมูลที่ว่าเราจะทำตลาดอย่างไร ให้มัน Concept ว่า ตลาดสุขใจ ของผมเองก็มีการทำปุ๋ยเองเหมือนพี่ ได้งบประมาณมาจากอำเภอมอบให้มา แต่มันก็เป็น เรื่องแปลกโง่งบประมาณของปุ๋ยที่เขาให้มามันเป็นอนุสาวรีย์ อนุสรณ์ใช้ไม่ได้แล้ว กลุ่มของเราการพัฒนา ยังยืนสามารถผลิตปุ๋ยเองได้ เราก็พยายามบอกทางวิทยุชุมชน ไปพูดเองอะไรเองด้วย พยายามทำให้ เขาสนใจว่าการใช้ปุ๋ยชีวภาพดีกว่าสารเคมี ซึ่งชาวบ้านยังฝังใจมาตลอด ไม่มีใครเชื่อ คิดว่าปุ๋ยเคมีดีกว่า ที่จริงแล้วคนใช้ปุ๋ยชีวภาพก็เห็นว่าดีกว่า แต่คนจะเชื่อใหม่ ปุ๋ยตายายไม่รู้จักปุ๋ยเคมีด้วยซ้ำไป แต่พอ ปุ๋ยเคมีขึ้นมา ใช้ 5 วัน 7 วัน มันชัดเจนนะ ซึ่งสะสมมานานเข้า ๆ กลายเป็นปลูกฝังมาตลอด ซึ่งเราย้อน ไปดูที่อดีตที่เรายังไม่เคยรู้จักปุ๋ยเคมี เป็นกลุ่มเราเป็นพลังชวนเชื่อ เริ่มจากกลุ่มเราก่อน อย่างที่ เกษตรกรเอาไปขาย เราเอาไปขายเองนะไม่ได้ผ่านคนกลาง ไม่ได้รับของที่อื่นไปขาย ทำไมคนถึงพูดว่า สินค้าที่เราแพงกว่า เพราะ 1.เรากล้าพูดได้ว่าสินค้าของเรานั้นสามารถตรวจสอบได้ เรามีศูนย์ตรวจสอบ ว่าปลอดภัยไหม เรามีตัวอย่างเคมีที่ออกมาเป็นสีชมพูแปลดคือเคมี สีส้มคือปลอดภัย มีตั้งแต่ 15%-100% สินค้าที่ลูกค้ามาซื้อนั่นคือ concept ของตลาดสุขใจ โอเคนะถามว่าคุณไปที่อื่น คุณได้แบบนี้ไหม

เราให้ใจลูกค้า ถ้าซื้อแล้วคุณบอกว่าของคุณมีสารเคมี อันนี้เราต้องมาคิดแล้วว่าเราจะอยู่ได้ไหม เพราะฉะนั้นตลาดสุขใจถึงเป็นตลาดหนึ่งที่กำลังพัฒนาให้ชุมชนแห่งนั้นเห็นว่าการที่เรากินอยู่เป็นอยู่ทุกวันนี้เพื่อสุขภาพเรา แล้วลูกหลานของเราจะอยู่อย่างไรในอนาคต เราไม่ได้ทำเพื่อตัวเรา นี่คือเป้าหมายหลัก ที่เราจะส่งเสริมให้กลุ่มนั้นขยายออกไปสู่วงกว้าง เวลาสื่อหรือผู้สื่อข่าวมาพยายามสื่อคนกลุ่มนี้เขาทำกันจริงไหม แล้วให้ลงพื้นที่ไปดูแล้วจะเห็นที่เราทำ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): คนมาซื้อส่วนมากเป็นคนที่ไหน

คุณโกศล แยมบางแก้ว : ส่วนมากเป็นคนต่างจังหวัดหรือคนกรุงเทพฯ ที่เขารักสุขภาพ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): คนแถวบ้านเขาไม่มาซื้อหรือ

คุณโกศล แยมบางแก้ว : คนแถวบ้านนี่เชื่อไหมว่าคนใกล้ตัวที่สุดจะมองข้ามไปอีกซัดหนึ่ง เขาจะไม่มอง แต่พอเราประชาสัมพันธ์บ่อย ๆ แล้วอย่างตลาดสุขใจเป็นตลาดของสดสามพราน อยู่ในกลุ่มของตลาด เขาอาจจะมองไปว่าเป็นตลาดไฮโซ พอรู้ข้อมูลว่าเป็นตลาดไฮโซ เราก็ไปประชาสัมพันธ์อีกที่ว่าตลาดนี้ไม่ใช่ตลาดไฮโซ แต่เป็นตลาดทั่วไป ทุกคนสามารถเข้าไปเลือกซื้อและเข้าไปดู

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): วิธีประชาสัมพันธ์ของเราทำไง

คุณโกศล แยมบางแก้ว : ผมจัดรายการวิทยุ ประชาสัมพันธ์ว่าเป็นตลาดสินค้าทั่วไป ซึ่งมันไม่แพ่งอย่างที่เราคิด ซึ่งคุณกลับไม่เคยกล้าเข้ามาแต่ไปคิดที่บ้านว่าเป็นตลาดไฮโซนี่แพ่งแน่นอน ซึ่งเราก็ต้องบอกคนใกล้ตัวให้พาไปดู พอเขามาดูปุ๊บโอเคแล้ว ผักสด ๆ เลย ยกตัวอย่างน้ำผักข้าว คุณค่าสารอาหารในน้ำผักข้าวมันเป็นประโยชน์อยู่แล้ว ใช้ต้านมะเร็ง อย่างไข่ของเปิดไรฟุ้ง เราไม่ได้เลี้ยงอาหารอะไรที่มีสารตกค้าง พอเอามาผสมเคมีดูว่าปลอดภัยไหม อย่างผักผลไม้เราก็เอามาบีบเอามาบิด มันออกมาเป็นสีส้มหมดมันสบายใจใจ แม่ค้าที่ขายของมาเปิดใจใจ เปิดใจกว้าง ว่าสินค้าที่นำมาขายนี้ พื้นที่เราปลูกอย่างไรถ้าคุณสงสัย และมีโครงการนาร่องพาเที่ยวไร่ผักปลอดสาร ไม่ว่าจะเป็นสื่อที่มาทำขาย พอมาเจอประโยชน์อย่างนี้แล้วเราสามารถแรงค์ให้ตลาดใกล้เคียง ละแวกใกล้เคียงเล็กรับสารเคมี

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แต่ปัจจุบันคนส่วนใหญ่ที่มาบริโภคก็เป็นคนต่างถิ่น

คุณโกศล แยมบางแก้ว : ต่างถิ่น แต่ตอนนี้ก็เริ่มเข้ามาแล้ว คนมาพูดว่าเออพี่ผมอยู่ตรงนี้เอง สบายใจมากเลย เนื่องจากฟังวิทยุ พาลูกหลานมาเดินเสาร์อาทิตย์ มันดูแล้วมีความสุข เป็นตลาดที่ไม่หวือหวามีรถเข็นรถออกประมาณนี้ ไม่ใช่ตลาดนัดที่แออัด ไม่ใช่ตลาดนัดที่เดินแล้วเบียดกันอยู่แบบนั้นคือคนนี้เข้าคนโน้นออก คนเขามองว่าทำไมตลาดนี้เงียบจัง แต่ถามว่าตลาดนัดมีความสุขไหม แม่ค้ามีความสุขไหม เพราะของเอามาขายเองไม่ได้รับคนอื่นมา เชื่อไหมว่าขายไม่ได้ไม่เป็นไร

คุณโกมล อ่อนสด : เพราะรู้ต้นทุนใจ

คุณโกศล แยมบางแก้ว : ใช่เพราะรู้ต้นทุน ไม่ใช่รับมาร้อยขายได้สามสิบบาทแล้วอีกเจ็ดสิบบาทละทำไง นี่แหละ concept เรา ขึ้นชื่อว่าตลาดสุขใจ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แล้วราคาสะ

คุณโกศล แย้มบางแก้ว : ราคากว่าลูกค้มาต่อได้ไหม ก็ได้เพราะว่ากุสบายใจ มันมีด้วยหรอแบบนี้

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แล้วราคาเมื่อเทียบกับผักที่ปลูกสารเคมี สินค้าตลาดอื่นเป็นไง

คุณโกศล แย้มบางแก้ว : อาจจะหล่อมล้กว่ากันนิดหนึ่ง

คุณโกมล อ่อนสด : ตลาดพวกนั้นราคามันผันแปรไป ช่วงผักมีมันก็แพงหมด

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): อยากจะรู้ว่าเมื่อเทียบกับตลาดอื่น ๆ แล้วเป็นไง

คุณโกศล แย้มบางแก้ว : ตลาดอื่น ๆ ยกตัวอย่างเช่น มันแพงกว่าสักที่บาท 1. พอบอกว่าแพงหน่อย ผมสามารถบอกได้ว่าสินค้าที่ขายแพงขนาดนี้ คือเราสามารถ present ได้เลยว่า กินแล้วคุณปลอดภัย อย่างฝรั่งยกตัวอย่างง่าย ๆ อย่างใครไม่เคยกิน ฝรั่งที่ปลูกธรรมชาติ พอเวลากินมันหวาน มันได้กลิ่นธรรมชาติ พอกินจะได้รู้สึกที่เรากิน แต่ถ้าเอาไปเทียบกับตัวที่ใช้สารเคมีนะ คนละเรื่องกันเลย เวลากินจะได้รู้สึกว่ามันฝรั่งก็คือฝรั่ง ฝรั่งที่จินดาไปขายที่การไฟฟ้าบางกรวย ฝรั่งก็คือฝรั่ง มะม่วงก็คือมะม่วง ไม่ใช่อย่างอื่น ฝรั่งก็คือฝรั่ง ไม่ใช่กินแล้วบอกว่าทำไมฝรั่งรสชาติเป็นอย่างนี้ อย่างนี้เรียกว่าฝรั่งไม่ใช่ฝรั่ง โดนเคมีมันแรงไป ที่นี้พอลูกค้ากินก็ถามว่าทำไมถึงได้แบบนี้

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ผมขอถามข้อหนึ่งคือสงสัยว่า จะให้บรรดาคู่ให้คนซื้อเข้าใจระหว่างคนซื้อที่อยู่ในเมืองที่อยู่ห่างไกลกับคนซื้อที่อยู่ข้างบ้าน มันมีวิธีแตกต่างกันอย่างไร

คุณโกมล อ่อนสด : อาจารย์มันอย่างนี้ มันแตกต่างกันอย่างนี้ วิธีคนใกล้บ้านเรามันแตกต่างจากคนในเมือง กำลังซื้อมันผิดกัน บ้านเราเวลาเจอ เฮ้ยทำไมมันแพงนักวะ แต่พอเวลาคนในเมืองเจอเฮ้ยนี้ถูกวะ เฮ้ยและมันปลอดภัยด้วย นี่ของถูกจะปลอดภัยไม่ปลอดภัยไม่สนใจ เพราะเขาไม่ได้ห่วงเรื่องสุขภาพ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ก็นั่นแหละปัญหาจะทำยังไงให้เขาเข้าใจ คนใกล้บ้านนะ

คุณโกมล อ่อนสด : นี่แหละต้องให้คนไกลมาซื้อให้เราดู พี่ก็เริ่มเข้ามาผมก็เริ่มเข้ามา คนโน้นก็เริ่มเข้ามา

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): คือต้องให้คนไกลนำ

คุณโกมล อ่อนสด : ใช่ต้องให้คนไกลนำแล้วคนใกล้ทำตาม คือใกล้ไกลกินต่าง โออย่างนี้จะได้กินหรอ ถ้ามันทำข้าวอย่างนี้ให้ดูรอกอย่างนี้ เรามาสักรวดตัวเรานี้สิ ตัวผมเองบ้านผมอยู่กันสามคน ทานข้าว 20 กิโล แล้วเขาบอกว่าข้าวเปลือก 100 กิโลจะสีข้าวสารได้ถึง 50 กิโล 55 กิโล ตัวผมเองทำได้ 500 กิโลผลิตข้าวสารได้เท่าไร 2000 ส่วนต่างเราขายเท่าไร 8 บาท ถ้าแต่ก่อนส่วนต่างอยู่ไหน อยู่ที่โรงสีหมด ใครเข้าไปไรผม คนที่เขาไปคือคนที่มิบุญเข้าไปเที่ยว

คุณโกมล อ่อนสด : ครบตั้งว่าคนที่มิบุญจะถูกแล้ว

คุณวัฒนพงษ์ ทัพชัย: ช่วงแรกที่มีการเปลี่ยนจากเกษตรมาเป็นเกษตรอินทรีย์ มันใช้เวลานานเท่าไรกว่าสารเคมีจะหมด

คุณโกศล แยมบางแก้ว : ช่วงแรกที่ทำนะ ปีแรกถ้าหยุดเลย คงไม่เหลืออะไรหรอก คือที่แรกเราค่อย ๆ ลดไปเรื่อย ๆ เราอย่างพึ่งไปลดทีเดียว เหมือนคนเลิกยานะ จะลดทีเดียวคงลดไม่ได้ มันเสียช่วงแรกเราใช้ชีวิตอย่างไร เราค่อย ๆ ลดไปเรื่อยจนกว่าดินจะปรับสภาพ อย่างสวนของพี่ท่านะครับ แกไม่เคยใช้เลยปีแรกขาดทุนบาทหนึ่ง พอต้นไม้อยู่สภาพมากินปุ๋ยส่วนตัวแล้ว แล้วไปดูดินปุ๋ยธรรมชาตินะครับ คนละเรื่องเลย ดินจะดำแล้วก็มีตะไคร้ขึ้น หญ้าไม่ขึ้นสักต้น พี่มันดูอาหารจากราก ดินมันอมอยู่ ถามว่าผลไม้มันดูซึมตรงไหน ไปหล่อเลี้ยงผลไม้ให้มันโตได้ โรคฉี่หนูคือเคมีทั้งนั้นที่ตกค้างในดิน แต่ไปโทษหญ้าไง มันคงไม่มีหรอก ผมนั่งขายของในโรงพยาบาล เป็นชาวไร่นาทิ้งนั้น อากาศมันนิ่ง ผมแพ้เจอเคมีปุ๋ยมันลอยคาง และเขาฉีดตอนเช้า สารตกค้างมันสะสม ๆ มันเป็นเวลาเป็นปีเพราะฉะนั้นผลผลิตมันก็ต้องขาดทุน

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ให้น้อง ๆ ช่วยซักถามแลกเปลี่ยนมีอะไรแลกเปลี่ยนบ้างไหมครับ

คุณโกมล อ่อนสด : ผมหักดิบเลยนะ ักฎาหน้าตาแบบนี้ดูักฎาเลยนะ ยาเสพติดเล่นทุกอย่างเลยมีคนเดียวที่นำทางผม ไม่ใช่พ่อแม่ผม แต่เป็นพระราชินีเฮียมึงต้องทำให้ได้นะ ผมต้องทำเกษตรแบบผสมผสานต้องพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด ผมขึ้นประเด็นเลย ที่ผมจะพอฝนตกที่เกลือขึ้นขาวโพลน หญ้าแทบไม่ขึ้นเลย ขึ้นอย่างเตี้ยตันครุย ยอดนี้มันจมน้ำปรกอร่อย พอแห้งแล้งนี้ะใครตักงาน เป็นบ้านผมได้ไปเตะฝุ่นใส่กระสอบ เรื่องขบวนการผมได้เรียนรู้ว่าห่มดิน พระราชินีบอกให้ห่มดิน ผมไปเกี่ยวหญ้ามาไว้ ชาวบ้านก็ว่า ผมซื้อเฮียะ ชาวบ้านก็ว่าเฮียเอ๋อมันบ้าไปแล้ว ช่วงนั้นผมไว้ผมยาวนะ หนวดคั่งเลย และก็มานั่งสังเกตดู ไอ้ต้นพืชที่พืชไม่กินนั้นนะ ช่วงแรกเราก็ไม่ได้เรียนรู้เรื่องจุลินทรีย์ พอหมักปุ๋ยมันเหม็นอะครับ คือหมู่บ้านห่างจากไร่ผมประมาณสัก 1 กิโลเมตร ชาวบ้านก็ว่าไอ้เอ๋อมันไปตีใครตายใส่ตุ่มไว้ห่มดินพระราชินีบอกให้ห่มดิน เกี่ยวหญ้าที่มันงาม ๆ หมักช่วงแรก ๆ เราก็ ปลูกที่แรกเลยคือปลูกพืชตระกูลถั่ว พอปลูกเสร็จได้โลละ 70 บาท ได้ 3 โล แล้วผมไม่ได้ลงทุนสักบาท แล้วที่ตรงไหนบอกขายไม่มีใครซื้อเลยนะ ที่ประมาณ 5 ไร่ ปลูกข้าว 5 งาน พอผมทำได้พอคนเข้ามา

คุณโกศล แยมบางแก้ว : ที่ประมาณกี่ไร่

คุณโกมล อ่อนสด : ที่ประมาณ 5 ไร่ ปลูกข้าวไว้ประมาณ 5 งาน ข้าวเทวดาเลี้ยงผม ก็พอผมทำได้คนที่เข้ามาก็ทยอยเข้ามาเห็นเราดีกว่าดีด้วย

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): น้อง ๆ นั้นมีอะไรแจ่มด้วยไหมครับ

คุณรัตนมาตร พงษ์ชาบาน : เมื่อกี้คุณพี่ทั้งสอง ขอเรียกว่าคุณพี่ตลาดสุขใจและคุณพี่ข้าวเทวดาแล้วกันนะคะ ตัวพี่ทั้ง 2 ที่ประสบความสำเร็จตัวพี่คือผักปลอดสารพิษ ส่วนของคุณพี่คือข้าวเทวดาคือปลูก

อย่างไม่มีสารพิษ ต้องให้คนภายนอกหรือคนในต้องเข้ามาเป็นคนนำ เหมือนกับว่าเป็นเกษตร ตรงนี้หนูมองว่ามันเป็นวัฒนธรรมการบริโภคอย่างหนึ่งใหม่กว่า คนใกล้ตัวมักจะไม่ค่อยเห็นความสำคัญ พอจะมีวิธีอื่นใหม่ที่จะช่วยเป็นการดึงดูดคนใกล้ตัวเราใช้วิธีอื่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ผมยกตัวอย่างให้ สมมติหน่วยงานเกษตรออกมายอมรับว่าให้เลิกใช้ปุ๋ยเคมีจะพังไหม เช่น ให้นักวิชาการไปคุย ให้นักศึกษาไปคุยจะพังไหม

คุณโกศล แยมบางแก้ว : คือจริง ๆ แล้วหน่วยงานที่เข้ามาจริง ๆ แบบนี้มันก็ดี แต่อันที่จริงแล้วหน่วยงานที่เข้ามามีการทำงานนั่งในห้องแอร์

คุณโกมล อ่อนสด : นโยบายมาที่ ไ้มาทำที่

คุณโกศล แยมบางแก้ว : เป็นอย่างนั้นจริง ๆ ครับ ถ้าไม่ไปเจออยู่ 2 อย่างคือ 1. แก่ปัญหาเรื่องนี้สินของเกษตรกรด้วย นี่แหละหน่วยงานภาครัฐไม่ได้ให้ความจริงจัง คิวเซเราเห็นจากสวนสามพรานมาให้ข้อมูล ไม่มีลงมาอย่างจริงจัง อยากได้ข้อมูลว่าเราจะทำอะไร จะทำอะไรให้ชาวบ้านเลิกใช้สารเคมี เราเห็นคิวเซมาให้ข้อมูลอย่างจริงจัง ดีใจครับ ให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลอย่างจริงจัง มันเป็นการตัดสินใจอย่างลำบาก แต่ทุกวันนี้เรารณรงค์อย่างพอเพียง ความเป็นอยู่เราจะแก้อย่างไร ซึ่งชาวบ้านให้ข้อมูลที่ชัดเจนขอให้มันนักวิชาการเกษตรอย่างจริงจัง จากคนพูดมาผมพูดได้ เกษตรกรผิดถูกมาดีดเขาเคยสอนมาอย่างนี้ ทำอย่างไรหน่วยงานภาครัฐถึงลงเข้ามาช่วยอย่างจริงจัง ทำอย่างนี้ทำจริงนะ เขาพอใจเขาเลิกแล้ว ตอนนี้ในกลุ่มก็มีหลายคนแล้ว พอบริษัทที่จะนำส่งแล้ว เขาจะเอาข้อมูลแล้ว เอาออเดอร์แล้ว คือช่วยประชาสัมพันธ์ว่าจะทำอะไรให้เขาเลิกใช้ นี่แหละคือปัญหา ผมยังขึ้นชอบคิวเซเขา ลงพื้นที่เขาทำจริง

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ผมถามต่อนิดหนึ่ง ถ้าเราทำเป็นสปอตโฆษณาเหมือน สสส. เลิกเหล้าเลิกบุหรี่ แต่ให้เลิกใช้ปุ๋ยเคมี เกษตรกรจะสนใจไหม

คุณโกมล อ่อนสด : อาจารย์จำได้ไหม ไอ้เขี้ยวกับไอ้แดง ที่สสส.ทำออกมา เกษตรเชิงเดี่ยวเกษตรแบบนี้ทำแบบเปรียบเทียบ คนเขาก็ชอบใจ คนชอบใจปุ๊บเขามาคุยกับเราถ้าทำได้ดี

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: ถ้าเกิดว่าอย่างนี้น้องได้กล่าวว่า กรณีที่นักวิชาการหรือนักที่สนับสนุนนี้ อย่างนักวิชาการมาก็เหมือนไฟไหม้ฟาง มาที่คุณจะเอาผลงาน ปลอ่ยให้ชาวบ้านอยู่ตามลำพัง อย่างเทศบาลตำบลฝักน่าน อำเภอดอนตูม ที่แรกเลยเท่าที่รณรงค์ตามโครงการพระราชดำริเป๊าะ ชาวบ้านเขาก็มีปัญหาเวลาทำขึ้นมานี้ คนที่ปลูกผักจริง ๆ ถ้าจะเปลี่ยนมาเป็นเกษตรอินทรีย์เขาทำได้ยาก คือ 1. เขามีรายได้จากตรงนี้ทุกวัน พอเขามาทำเกษตรอินทรีย์เขาขาดรายได้ที่เขาควรได้ และมันมีปัญหาในการจัดการพอภาครัฐไม่สำเร็จปุ๊บภาคประชาชน ภาครัฐเขาโยนโจทย์มาเรามีปัญหาเทศบาล เราก็เลยลองมาสืบสวนกันดูในขณะทำงาน ชูผลงานของตนเองขึ้นมาว่าให้เป็นตลาดปลอดสารพิษจะอย่างไร พอทำขึ้นมาจะเห็นว่าบางครั้งวิ่งรถปลูกผักไร้สารพิษ ปลูกเล็ก ๆ น้อย ๆ เขาสามารถนำผักตรงนี้มาขาย

ได้ แต่การปลูกในแง่ธุรกิจแล้วทำไม่ได้ แต่บางคนปลูกแบบผสมผสานไว้กินเล่น เช่น ปลูกกวาดตุง ก็เกิดการรวมกลุ่มขึ้นมา อันนี้ผมคิดว่ามันเป็นสัญญาณในการรวมกลุ่มขึ้นมา ก่อให้เป็นตลาดได้ ก็เป็นข้อนำเสนอครับ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ถาถามนิดหนึ่งว่า ปกติชาวบ้านเราหาข้อมูลการเกษตรหาจากไหน เช่น ไม่รู้เดี๋ยวนี้ยังมีอยู่ไหม ที่มีฐานข้อมูลทางการเกษตร ส่วนมากหาจากไหน จะใช้อะไรดี ปลูกพันธุ์ไหน ปลูกอะไรดี เราหาจากไหนกันครับ

คุณโกมล อ่อนสด : ส่วนมากที่เกษตรทั่ว ๆ ไป จะไปตามร้านขายปุ๋ยขายยา ส่วนมากจะเป็นเซลล์ ส่วนหนังสือเกษตรสื่อเทคโนโลยีจะน้อย ส่วนมากไปร้านขายยาที่แหละ ส่วนมากคนขายพูดอะไรก็เชื่อ เมื่อก่อนผมก็เชื่อเห็นเขาว่าใช้ดี เอาไปคืนก็ไม่ได้เขาว่าใช้แล้ว ก็เอามาหมิ่นห้าก็ต้องจ่าย15,000 บาท นี่มันเป็นอย่างนี้ส่วนมากรับมาจากส่วนนี้

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: เออตอนนี้อย่างกลุ่มคนเลี้ยงปลา เมื่อก่อนเลี้ยงปลาก็เลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้งก็เลี้ยงกุ้ง แต่ตอนนี้เขาสามารถนำมาเลี้ยงด้วยกัน พวกแพลงตอนอะไรที่อยู่ในบ่อปลา ถ้าดูจากกำไรแล้วเขาได้กำไรจากการเลี้ยงกุ้ง จากการพูดคุยเครือข่ายแล้ว ผมว่าเป็นสื่ออย่างหนึ่ง

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): น่าจะไปได้ด้วยดีด้วยนะ

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: ครับคือเขามีการแลกเปลี่ยนการพัฒนา อย่างนี้ดี อย่างโน้นดี เหมือนกับว่าอย่างที่พูดคุยกันในกลุ่มที่ทำงานใครอยากแลกเปลี่ยนอะไร จะได้รู้กัน

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): มีใครอยากแลกเปลี่ยน ครับน้องเชิญเลย

คุณวัฒนพงษ์ ทัพชัย: จะสานสัมพันธ์ ครับเมื่อเช้าผมดูวิทยากรท่านหนึ่ง ที่ว่าปัจจัยสำคัญคือเครือข่ายความรู้ เงินนะไม่ต้องมีก็ได้ สำหรับพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ คิดว่าประสบความสำเร็จทั้งสองท่าน ทั้งตลาดสุขใจ ข้าวเทวดา คิดว่าเงินมันสำคัญขนาดไหน เห็นหลายที่ที่ไปเจอมาจะบ่นว่ารัฐไม่ทุ่มเงินมา คิดว่าเรื่องเงินมันสำคัญมากแค่ไหน

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): มันสำคัญแค่ไหน ถ้ามันสำคัญเขาจะได้ทุ่มงบมา ตอนนี้กองทุนหมู่บ้านก็มีแล้ว

คุณโกศล แยมบางแก้ว : อาจารย์พูดเรื่องกองทุนหมู่บ้าน อันนี้เป็นข้อคิดของผมเองนะ เขาบอกว่าชาวบ้านไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย เขาบอกว่าเงินตรงนี้นั้นเยอะเยอะมากมาย คนที่อยู่ข้างบน มันเลยโยนมาให้เรา เขาบอกว่าตามทฤษฎีประเทศไทยเหมือนต้นไม้ต้นหนึ่ง ไม้ต้นหนึ่ง ไม้ต้นข้างบนคือใบ วงการข้าราชการอะไรต่ออะไร แล้วพวกผมทุกคนเป็นรากอะไรต่ออะไร ลองตัดยอดนะตายไหม ตัดรากเขาว่าต้นไม้จะตาย เขาก็เลยโยนกองทุนมาให้ ชาวบ้านดีใจ พอได้เงินมาชาวบ้านเอาไปทำอะไร ซื้อโทรศัพท์ ถาถามว่าชาวบ้านคนไหนผลิตโทรศัพท์ เงินก็กลับไปสู่ที่ใบ รากเป็นนี้เป็นสินกันทั่วประเทศ ชาวบ้านที่เขาไม่รู้ไง เมื่อก่อนนี่เงินเป็นปัจจัยที่ว่ามันจำเป็น แต่ตอนนี้มันไม่ใช่ ผมมาที่นี้ผมมีตังค์มาร้อยเดียว ตอนนี้ไม่มี

ตั้งค์ผมอยู่ได้ ข้าวผมมีกิน ชะอมผมมีกิน พริกผมมีกิน วันข้างหน้าผมไม่มีบ้านญาติกิน แล้วผมเองในความคิดผมเอง ตอนนั้นผมปลูกไม้บ้านญาติเอาไว้ ตอนนั้นผมปลูกไว้ ยางนา กระถินเทพา ตะเคียน ถ้าเกิดผมตายผมก็บอกกับลูกผมว่าถ้าผมตาย บอกลูกว่าถ้าผมตายมึงไม่ต้องทำอะไรเลย เอากระตูดึงไว้ที่ใต้ต้นตะเคียน แล้วไม่ต้องทำอะไรเลยเอาผ้าสามสีมาผูก ตั้งศาลเพียงตาเล็ก ๆ ลูกผมทำอะไร ขาดดอกไม้ ธูปเทียนอยู่ในไร่ อยู่ในบ้านผม ลูกผมต้องทำอะไรไหม ไม่ต้องไปเป็นข้าใคร ข้าวมันมีกิน ผักมันมีกิน อยู่ในนั้นเสร็จ แล้วถ้าถามว่ามันไม่เป็นเช่นนั้นละ ถ้าเกิดมันไม่เอียนขึ้นมามันก็สามารถเอาไม้มาปลูกเป็นบ้านได้ เหลือจากที่เหลือแล้ว เกิดขายกระบือ ขายไม่ได้บ้านหลังหนึ่ง อย่างน้อง ๆ เนี่ยจบไปใส่ชุดสีขาวไปเป็นข้าเขาแน่นอนถ้าเราไม่คิดปฏิวัติ ไปค้นหาว่าบ้านเกิดเรามีอะไร ผมส่งลูกสอนหลานผมอย่างนั้นละ ตอนนั้นให้มันเรียนไป เรียนเพื่อรู้ พัฒนาบ้านเกิด ลูกผมนะตอนนั้นไม่ต้องทำอะไรเลย จันทรถึงศุกร์ไปเรียน พอเสาร์อาทิตย์ก็กลับมาอนที่เปลยวน บ้านผมจะปลูกไผ่ มันก็ทำการบ้านไปด้วย ดูพ่อแม่มันทำ ดูว่าพ่อแม่ทำอะไร เรื่องการใช้จ่ายก็น้อยลง เพราะรู้ว่าพ่อแม่ทำอะไร ถ้าไม่รู้ว่าพ่อแม่ทำอะไรก็เอาแต่แบมือขอ ๆ ส่วนหนึ่งแต่จริง ๆ แล้วแต่ส่วนตัวผมเอง แต่ใครไม่รู้ แต่เมื่อก่อนนี้เรื่องเงินเหล้า กิน กิน กินกินเหล้าเลยเหล้า แต่ตอนนั้นไม่แล้ว (คาดว่าประโยคนี้น่าจะเป็นคำพูดของพีโกมล อ่อนสดหรือพีจีเอมากกว่าคะ)

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แก้ววานิดหนึ่งผมไม่ได้เป็นอาจารย์ที่ไหน ผมเป็นนักวิชาการ ล่องลอยอิสระ

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: คืออย่างที่น้องถามผมคิดว่า เงินที่ชาวบ้านยื่นมาไม่ได้เกิดจากความต้องการจริง ๆ โครงการไบโอดีเซล กองเป็นโบราณวัตถุอีกหลาย ๆ โครงการดี ๆ ที่รัฐทุ่มไปมันจะไม่เกิดประโยชน์เลยถ้าเกิดชาวบ้านไม่ลุกขึ้นมาทำอะไรขึ้นมาที่เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาจริง ๆ ผมคิดว่าสำคัญมันอยู่ที่รากหญ้าของเรา จะรู้ตัวตนและลุกขึ้นมาทำ ค่อยขอเงินจากรัฐ มันจะเกิดประโยชน์ได้มากกว่า

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ผมอยากชวนคุยอีกเรื่องหนึ่งต่อครับ ก็คือเรื่องของบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อบต.ทั้งหลาย แนนอนหลายท่านอาจมองไปที่ผลประโยชน์ เพราะผู้รับเหมาเข้ามาก็เยอะ เป็นไปได้ไหมให้องค์กรเหล่านี้เขาเข้ามาสนับสนุนงานที่พวกเราทำอยู่ เป็นไปได้ไหมครับว่าจะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนเรื่องพวกนี้

คุณโกศล แยมบางแก้ว : ในนครปฐม กล้าการันตีได้เลย ทำไม่ได้ มีบางระกำที่ทำได้ เพราะร้านายกเล่นด้วย นอกจากนั้น พูดไม่ได้

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ประสพการณ์ตรงนี่เชิญครับ

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: วันนั้นไปประชุมประชาองค์กรภาคประชาชน พูดถึงเรื่องถนนทางบ้านฉัน สายมะเกลือสิบล้อจะวิ่งกัน10-30 คัน และก็ตรงสวนกล้วยไม้ลาดปลาดุกกับคลองชอย เขาจะเอาน้ำนี้ราด

หยุด ๆ ตลอดเวลา ทางเราก็มารู้กับเทศบาลว่า ทำไมเขาไม่ทำถนนให้ดี ให้ทางเทศบาลพูดกับผู้รับเหมา เลขาเขาก็อยู่ เลขาก็ว่าพูดไม่ได้เขาเส้นใหญ่เป็นลูกท้อหลานเธอ ถนนชนบท บังเอิญวันที่ 12 กุมภาพันธ์มาเปิดถนนอย่างยังกับนกยูงเลย ทำถนนชะดีเยี่ยมเลย ผู้ใหญ่จามา เขาบอกว่าจะคุยกันยืนของทำนายนายกว่าให้ทำถนนให้ดี กลัวไม่ก็ส่งออกนอกไม่ได้ คนเจ็บคนแก่ก็หายใจไม่ออก แหมได้บารมีทำนายนาย ทำนายนายไม่มาคงไม่มี

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): เล่าประสบการณ์ให้น้อง ๆ ฟัง

คุณแม่ว พันธ์สุรินทร์: เด็ดร้อนมากเลย เพราะว่าถนนเส้นนั้นเรียกว่าถนนสายเศรษฐกิจ เพราะว่าสิบสี่วิ่งมาที่สิบคัน ถ้าเราเป็นรถเล็กนะ จะวิ่งไม่ได้ต้องให้เขาวิ่งหมดก่อนถึงจะวิ่งได้

คุณเมทนี นิตยลาภสกุล : คือว่าพ่อเป็น อบต.คะ เมื่อก่อนมีงบมาก็จะไปทำถนน ทำที่ก็วิ่งที่ แล้วแบบว่ามันก็เป็นหลุมพ่องเป็นหลุมชาวบ้านก็ร้องเรียนให้ทำใหม่ คือทุกครั้งทุกปีที่มีงบก็หมดไปกับการทำถนน ก็คิดว่ามันเป็นอะไรที่ไม่เอาเองมาละลายกับเรื่องถนน และก็ตอนนี้มีแบบสอบถามมาให้คนในชุมชนทำคะ และคนในชุมชนก็เห็นตรงกันว่าขอเองบตรงนี้มาทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะดีกว่าไหม ซึ่งทุกคนก็เห็นตรงกันว่าเอามาทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ดีกว่า ทั้งการทำปุ๋ยชีวภาพ การทำฐานความรู้ชุมชน การแบบให้ทุกคนมาประชุมกันและรวบรวมความคิด จะทำอะไรได้มากกว่าทำถนนนะคะ แต่รู้สึกว่างบประมาณที่ได้มาจะเอามาจัดงานเสียมากกว่า

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): พ่อหนูเป็นสมาชิกหรือเป็นนายก

คุณเมทนี นิตยลาภสกุล : เป็นสมาชิกคะ ไม่มีใครเลือกเป็นนายก

คุณวัฒนพงษ์ ทัพชัย: พ่อเป็นอบต. แม่เป็นสมาชิก คือว่าจริง ๆ แล้ว อบต.ทุกอบต.อยากจะทำถนนมาก

คุณโกมล อ่อนสด : 70 30 จะไปได้อะไร

คุณวัฒนพงษ์ ทัพชัย: ถนนนี้ไม่ค่อยมีคุณภาพ อันนี้ยอมรับครับ อบต.ส่วนใหญ่

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ไม่มีนักการเมืองดี ๆ เลยหรอ

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: ผมคิดว่าถ้าเราคุยกับนักการเมือง จะเห็นว่า ถนน ไฟฟ้านี้กินง่าย แต่เรื่องคุณภาพมันเห็นภาพได้น้อย แต่อย่างเทศบาลผมนะก็ไม่ใช่ว่าเลวร้าย ไม่เห็นภาพอะไรเลย เราเป็นภาคประชาชน การทำงานกับนักการเมืองถามว่าทำอย่างไรให้ประชาชนอยู่ในแนวร่วม ถ้าประชาชนเกิดแนวร่วมเกิดการร่วมตัวกัน เสียงจะเทไปที่ประชาชน ส่วนใหญ่จะเลี้ยงไม่ได้ที่จะร่วม แต่ถามว่าจะร่วม 100 เปอร์เซ็นต์ไหม ความจริงคือเราน่าจะเป็นผู้นำก่อน เมื่อร่วมกันได้อย่างอื่นจะตามมาเอง ซึ่งความจริงแล้วไม่น่าจะเป็นเรื่องยากเราต้องเริ่มที่เรา่อนนักการเมืองจะตามมาเอง เพราะที่จริงแล้วเขาทำอะไรก็ได้เพื่อช่วยหาเสียง

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): น่าจะมีประสบการณ์ที่ดีสำหรับ อบต.หรือรัฐบาลครับ สมัยหน้า
ลองสมัครดู

คุณสวัสดิ์ นิ่มมอญ: ผมว่าท่านผู้มีเกียรติที่นั่งอยู่ ณ ที่นี้ ของเทศบาลตำบล หรืออบต.ก็ตามที่เขามี
ความเข้มแข็ง ถือว่าท่านเป็นผู้ที่โชคดีที่สุดเลย

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ใช่ ๆ ๆ

คุณสวัสดิ์ นิ่มมอญ: มันเป็นกับว่าเป็นธรรมชาติ เป็นสิ่งที่เหมือนกับเลียนแบบกันมาหรืออะไรก็ไม่
ทราบ เพราะว่านักการเมืองในตอนนี้บางจังหวัดก็เยี่ยมเห็นได้ชัดไม่ต้องเอ่ยชื่อ แต่บางจังหวัดมันไปไม่
ไหว มันเลียนแบบกัน ช่วงนี้ไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองท้องถิ่น นักการเมืองระหว่างประเทศ ช่วงนี้ไม่รู้
เหมือนกัน แต่พวกเราก็ต้องอดทน อดกลั้น และก็พยายามทำตนเป็นที่พึ่งของตน ผมว่าเป็นบุคคลที่ยอด
เยี่ยมครับ ผมก็คงไม่พูดอะไรมากเพราะเป็นข้าราชการบำนาญ พูดไปจะเป็นการเสียหายครับ

คุณแมว พันธุ์สุรินทร์: ตนต้องเป็นที่พึ่งของตน

พรทิพย์ ชุตินวงศ์สกุล : บางที่ถ้าอบต.เข้มแข็งก็รอดตัวไป แล้วถ้าบางที่อบต.ไม่เข้มแข็งแล้วเราจะทำ
อย่างไรคะ ไม่ถึงกับไม่เข้มแข็ง คือชุมชนสามารถให้ความร่วมมือได้ หรือต้องไปผูกติดกับอบต.ตลอด
หรือเปล่า หรือว่าอบต.อยากทำอะไรก็ปล่อยเขาไป เราทำของเราเอง

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ฟังสมัครเลย นายกอบต.

คุณโกมล อ่อนสด : ไม่ลงครับ เพราะว่าพวกนี้วงการนี้มันเป็นวงการมายา ไม่มีใครได้ผลประโยชน์
หรือก็ได้ของคนอื่นเขามาสุดท้ายหมด มันเป็นเวรเป็นกรรมสุดท้ายหมดนะ ผมเห็นมาหลายสมัยหลาย
ยุคแล้วไม่มีใครยั่งยืนเลยนะ สุดท้ายล่มสลาย แล้วอย่างนี้น้องตอบคำถามมาตอนนี้พวกเราทำระเบิดจาก
ใต้ล่างขึ้นมา เอาคนที่มันแฉร่วมกับเราเอาคนที่เข้มแข็ง พระราชาก็บอกแล้วว่าให้พึ่งตนเองมากที่สุด ทีม
พวกผมสร้างกันอยู่พยายามให้เดินด้วยตนเอง ไม่ใช่ให้คนอื่นมาเดินจูง อบต.จะเอาไม่เอาเราไม่ว่า ดูแว
ตา สื่อเข้าไปสร้างเข้าไป เอาคนที่แท้ ๆ ที่เขาสามารถมีแนวคิดจากเรา ระเบิดจากใต้ล่างขึ้นมา

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): แลกเปลี่ยนนิดหนึ่งครับ มีบางที่ชาวบ้านเข้มแข็ง แฉคิดอบต.
ส่งคนเข้าไป เพื่อที่ว่าบางที่ชาวบ้านสามารถจัดการได้ เรื่องที่ว่าคุณภาพชีวิต มันก็สามารถเอื้อได้ อย่าง
น้อยก็มีตัวเชื่อม บางที่อาจจะทำได้ บางที่อาจจะยากหน่อย อย่างน้อยมันมีตัวเชื่อมกันได้ แต่พื้นที่ของ
พวกพี่เป็นไปไม่ได้เลยหรือไง หรือว่าอันนั้นควรจะผลักดันอะไรสักหน่อย

คุณโกศล แยมบางแก้ว : พอมีตำแหน่งก็ใช้ตำแหน่ง พอมีอำนาจก็ใช้อำนาจ ยกตัวอย่างเช่น
เป็นรองนายก แต่อภิสิทธิ์เป็นนายกรัฐมนตรี ถามว่าพอเราจะบอกว่าให้นายกเป็นประธาน รองนายก
ถามว่าข้ามเรามาได้ยังงัย ข้อมูลเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ที่ผ่านมา ข้อมูลลงมือบชชานาบุกทำเนียบ ผมอยู่บน
เวทีทำไมเจรจากันพี่น้องเกษตรกรเขาเดือดร้อนด้านหนี้สินรัฐบาลไม่แก้ไขอย่างจริงจัง ในเมื่อมีมติครม.
มาแล้วนี่ ใ้แก้ปัญหาเรื่องนี้ เรื่องสิน ของพี่น้องนี้ นโยบายสวยหรู แต่การกระทำไม่ใช่ คุณออกเฉพาะ

นโยบาย ออกสื่อ ชาวบ้านทั่วประเทศรู้หมดว่าชาวบ้านจะต้องแก้ปัญหาอย่างไร สุดท้ายมันกลับเหมือนการพูดมาจากศาลแล้วก็ลงไปเท่านั้นเอง ไม่ได้แก้ไขอะไร พี่น้องเขาก็เลยรวมตัวกันมา ใช้อำนาจสิทธิเขา และเชื่อใหม่ว่าการต่อรองเจรจาเขาก็รู้ว่าชาวบ้านเดือดร้อน คุณเป็นรัฐบาลแทนที่คุณจะลงมาคุยกับชาวบ้าน ถามว่าคุณแต่งตัวแล้วออกมาคุยกับชาวบ้านประตูก็ไม่ต้องพังไง แต่สุดท้ายตั้งแต่บ่ายสามโมงถึงห้าโมง การเจรจากลับไม่ได้ผล พอเข้ามานั่งข้างในทำเนียบสิ สุดท้ายไม่มีรัฐบาลคนใดออกมารับหน้าพอประตูพังคุณกรออกมาครับ คุณต้องให้แสดงอาการออกมาใช้ไหมครับ คุณถึงจะรับผิดชอบ คุยกับพี่น้องประชาชน ปัญหามันแก้ไม่ยาก ปัญหามันมาแปลว่าเขาเดือดร้อน คุณก็ต้องพูดต้องชี้แจงให้ทราบ พี่ชายผมเป็นรองนายกรัฐมนตรี ผมคุยทุกวัน ถ้าผมสมัครเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผมไม่เป็นหรอกครับผมค่าใครไม่เป็น ผมว่าใครไม่ได้ เพราะลงไปต้องเก็บตัว ถามว่าเงินเป็นหลายแสนตั้งกี่พันตั้งกี่หมื่น ถามว่าตอนนี้เป็นหนี้เป็นสิน มันได้อะไรขึ้นมาถามว่าคุณเองประมาณมากิน มาเป็นหนี้ ไม่ยุติธรรม การเป็นนักการเมืองแล้วมีปัญหาหลายอย่างมันไม่ยุติธรรมเลย พอคุณเป็นนักการเมืองแล้วคุณเป็นหนี้ ทำไม่ได้ ชาวบ้านก็ด่าคุณ มันไม่ใช่ เพราะฉะนั้นเราก็ต้องคุยกันเราจะแก้ปัญหานโยบายของรัฐบาล หน่วยงานของท้องถิ่นอย่างไร บางคนเป็นนักการเมืองทั้งต้นตระกูลทั้งสายเลือด เวียนอยู่นั้นแหละ ไม่ไปผิดไปเกิดสักที ทำไมไอ้คนที่ไปเป็นที่ยากทำหน้าที่เสียสละทำงานอย่างจริงจัง ให้มันได้งานจริง แต่คุณกลับไปนั่งโต๊ะตากแอร์ กินเงินเดือน ประวิงเวลา เวลาจะผลิงานที่อย่างโน้นอย่างนี้ ดึงให้ถึงสิ้นเดือน แล้วอย่างคนที่เขาไม่มีเงินเดือน อย่างชาวไร่ชาวนา อย่างคุณลุงขออนุญาตนะครับ มีบำเหน็จบำนาญเวลาเกษียณยังมีบำเหน็จบำนาญ แล้วถามว่าพวกชาวนาเอาใจ แต่โชคดียังไงตอนนี้มีกฎกระทรวง 262 พอตายแล้วยกเรื่องหนี้ให้ คือเราไปต่อรองกับคุณกรมาแล้ว คือตอนนี้เรามีตัวประกันอยู่นะ อันนี้เป็นโชคดียังไงของชาวนา อันนี้คือกองทุนฟื้นฟู อันนี้เอามาเล่าสู่กันฟัง เหตุผลเพราะอะไรทำไมชาวไร่ชาวนาต้องไปทำอย่างนั้น ถ้านักศึกษาจบไปได้เป็นรัฐมนตรีอันนี้ฝากไว้ก่อนนะ เรายังไม่รู้ว่าจะเรียนจบจะไปทำอะไร แต่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างที่ในหลวงว่า ผมไปพูดทุกวัน อ่านทุกวัน มาประชุมวันนี้ผมบอกกับลูกเมียผมว่า ลูกเรียนไป อยากเรียนเรียนไป แม่ทำงานโรงพยาบาลทำไป แต่ผมจะอยู่ตรงนี้ ที่มีอยู่ 10 ไร่จะแบ่งพื้นที่ว่า เหลือกก็ขาย เลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด เท่านั้นก็จบแล้ว แค่นี้ทำได้ แต่ถ้าคนไม่มีที่ไม่มีทางจริง ๆ เขาก็ต้องซื้อเรากิน ลูกหลานข้างหน้ามองให้มันไกล ๆ อย่าไปคิดว่าโลกมันเป็นธุรกิจ ใช้สารเคมีเข้าไปมีอะไรก็ใส่เข้าไป แต่ตัวเองกลับไปซื้ออาหารปลอดภัย พอคิดอันนี้ก็เก็บขาย พอลูกหลานไม่รู้ก็ไปซื้อกิน มันหมดค่าปุ๋ยค่ายา เพราะฉะนั้นหน่วยงานภาครัฐก็ควรเอาคนที่เสียสละและมีจิตอาสาจริง ๆ เข้ามาทำงานตรงนี้ เพราะฉะนั้นก็ขอฝากคนที่กำลังจะจบ ผมไม่มีความรู้หรอก แต่อาศัยประสบการณ์ที่ว่าทำนากับพ่อแม่มานาน อะยกตัวอย่างง่าย ๆ ขอยกตัวอย่างอีกอันอย่างไถนาพอควายถ่ายมากก็เป็นปุ๋ยเป็นยา แต่ทุกวันนี้ใช้รถไถใช้หมอน้ำมันเครื่อง แล้วล่อมันหนักขนาดไหน ดินก็แน่นเข้าไปอีก น้ำมันเครื่องถ่ายน้ำมันเครื่องลงบนพื้นดิน สารเคมีก็สะสมมันก็เป็นอันตราย แต่ถ้ามูลสัตว์นี่พอเวลาถ่ายมันก็เป็นปุ๋ย

ไปเรียบร้อย ฟางธรรมชาติ แต่ทุกวันนี้ใช้ธัญพืช สมัยก่อนต้องกวาดลานใช้ขี้วัว นึกแล้วมีความสุข เห็นแล้วชานาตอคนนี้ เป็นนักธุรกิจชานาตอไปแล้ว ถ้าถามว่าคนรุ่นนี้หมดแล้วคนรุ่นหลังจะทำอะไร อย่างน้อง ๆ มีพ่อแม่เป็นชาวไร่ชาวนาแต่มานั่งโต๊ะบัญชี และเกิดถ้าสักวันหนึ่งชานาตอโลกจะทำอย่างไร ผมดีใจนะที่มีโรงเรียนสอนชานาตออยู่ที่ราชบุรี ใครก็อยากจะไปเรียน เรียนฟรีด้วยจะได้เกิดไอเดียใหม่ ๆ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): มีโรงเรียนสอนชานาตอที่สุพรรณบุรีด้วย ของอาจารย์เตชา สิริพัฒน์

คุณโกศล แยมบางแก้ว : ครั้นของผม พอเวลาผ่านากลิ่นโคลนสาบควายมันหอมชื่นใจ แต่บางที่มีสารเคมีมันไม่ใช่ ที่นี้แหละพวกเราจะทำอย่างไร ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุกคนในภาคส่วน อย่างวันนี้คุณบอกคุณไปเช็ดตลาดไปดูพี่น้องเกษตรกร แต่ความจริงไปหาหมอนวด นี่มันเป็นอย่างนี้ครับ อันนี้เรื่องจริงครับ ชาวบ้านไปดูที่พื้นที่ พอไปหาบอกว่าไม่อยู่ลงพื้นที่แต่พอดูจริง ๆ กลับไม่มี แต่ละอำเภอไม่มีไปเจอที่โรงหมอนวด เอานี้มีจริงนะ กินเงินเดือน ยกตัวอย่างประจวบคต. สรุปเองเออเอง ถามว่าชาวบ้านทั้งหมด 60 คนไม่มีใครถามไม่มีใครตอบ เป็นการครอบงำประชาชน พวกที่ไปก็อสม. ซึ่งผมไม่เกี่ยวข้อง ผมถามอย่างเดียว เขาก็มองหน้า ผมก็ถามก็ทำไมไม่ถามกันล่ะ พอไปถึงคุยกันอย่างนกกระจอก พอกลับมาบ้าน แต่ชาวบ้านทุกวันนี้ กลับมาแล้วว่าไปเที่ยวมาเขาพาไปดูงาน พอกลับมาถามว่าแม่มีได้อะไรบ้าง บอกว่าไม่รู้วะ อยู่โรงแรมหรูเลย นั่นขอให้คนที่เลือกมาทำงานจริง ๆ ขอให้ทำงานจริง ๆ โอเคครับ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): น้องๆเพื่อเป็นรัฐมนตรี มีประเด็นที่พูดแปลกขึ้นมาหน่อยคือเรื่องประเด็นหนี้สินกับที่ดินของชาวบ้านพวกเราหนักหนาขนาดไหน ขณะนี้มีมือมาประทุกันที่ลานพระบรมรูป ทั้งเรื่อง ถูกยึดที่ดิน ไม่มีที่ดิน เยอะแยะมากมายไปหมด กองทุนฟื้นฟูก็มาผ่านหน้าไปเลย อยากถามว่าตอนนี้พวกเราเป็นอย่างไรกันบ้าง

คุณโกศล แยมบางแก้ว : หนี้สินคือตอนนี้ที่มีอยู่คนที่เดือดร้อนจริง ๆ ก็คือคนที่ล้มสลาย ขายทอดตลาดบ้าง ถูกฟ้องถูกยึด ถ้าเกิดว่าเกษตรกรส่งไปแล้วไม่ไหว อย่างเช่น ภูมาแล้ว 1 แสน ส่งไปแล้ว 2 แสน แต่ต้นทุนไม่หมดถามว่าทำไมมันไม่หมดก็ดอกเบี๊ยมมันขึ้นอัตราดอกเบี้ยของมัน ขาดส่งไม่ได้ ก็ไปยืมนายทุน แทนที่จะเป็นหนี้ธกส.อย่างเดียว นี่คือนโยบายที่ว่าแก้ไม่ได้ รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนว่า ลดต้นทุนหักดอก เมื่อวันที่ 7 เมษายน 53 นี่มติครม.ห้าแสนหนึ่งหมื่นราย แต่ไม่ได้รับการยืนยันมันก็เลยสะสม บางคนพรรคพวกซื้อเป็นราย ๆ ไม่ได้ซื้อเป็นระบบ คุณก็ต้องเอาพรรคพวกมารวมตัวกัน แก้ไขอย่างจริงจัง เพราะฉะนั้น วันที่ 7 มาคุยกันก็คือเพื่อจะขอลดหนี้ซะ รัฐบาลองค์กรเครือข่ายจัดอบรมก็จะรู้ข่าวกันในวันนี้อาจจะยกหนี้ได้ไหม คนตายไปที่เป็นหนี้ก็ยกเลิกซะ หรือทุพพลภาพก็ยกเลิก คุณกรก็มาคุยกันโครงการที่มาคุยกันไม่ว่าจะเป็นไผ่ตรง หน่อไม้ อะไรต่าง ๆ มันไม่ได้ผลอะไร เหมือนรัฐโยนหนี้มาให้ชัด ๆ ซึ่งไม่ได้รับความเป็นธรรม

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): มีใครจะเสริมเรื่องนี้บ้างไหมครับ เรื่องที่ดิน

คุณโกมล อ่อนสด : เรื่องนี้ผมก็ได้เจอ กองทุนต่างๆ ที่ได้เข้ามาพูดคุย เรื่องของเรื่อง แผนงานของรัฐที่เข้ามาส่งเสริมท้องถิ่น แต่ไม่ได้ผล ส่งเสริมมาจ้ะ อะไรบูบวามากๆเอาหมด อย่างเพื่อนผมรับโครงการอันนี้มา ส่งไข่ไก่ลงภาคใต้ เป็นเจ้าของฟาร์มเพาะพันธุ์ไก่ ตอนนั้นเขามีงบประมาณลงมาเขาก็เพาะ เพาะลูกแต่ไม่ใช้ลูกไข่ไก่ เป็นลูกข้าวตอก ไก่ตัวเล็ก ๆ เรามองไม่ออก แล้วถามว่ามีเพาะมาได้อย่างไร ก็บอกว่าข้างบนสั่งมาว่าเพาะไปเถอะ ทำอย่างไรก็ได้ให้มันเป็นไก่ไป แล้วพอไปถึงคนที่รับเป็นใจ บั่นปลายชีวิต มันเริ่มต้นตั้งแต่ที่แรกใจพัฒนามาโดยไม่ถูกทาง ตกหนักเป็นปัญหาของรากหญ้า พอพวกเราไปต่อสู้ก็ว่าหัวรุนแรง ขอบพังอะไรอย่างนี้ พอเวลาเราจะเดินทำไมไม่เดินมาคุยกับเรารู้ว่าเราก่อตัว มันไม่มีเลย ต้องให้เขาเข้ามาในเมือง อย่างที่ผมเห็นใจที่สัญญา

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): คนไทยผิดถิ่น

คุณโกมล อ่อนสด : ใช่คนไทยผิดถิ่นที่เขาเดินจากชุมพรมา อย่างนี้เขาถึงออก คนที่ใส่แว่นออก

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): สาธิต วงศ์หนองเตย

คุณโกมล อ่อนสด : พอเขาออกมาสี่ออกข่าวทุกวัน แล้วทำไมที่แรกไม่บอกเขาว่าไม่ต้องเดินมาหรอก เขาเดินมาตั้งหลายวันแล้ว เดี่ยวถูกรับเองก็ว่าไป แล้วก็มาสร้างปัญหาถดถิด

คุณโกศล แยมบางแก้ว : มันเริ่มมาจากการประสานงาน ปัญหามันเดือดร้อน เอาทำมาว่าบ้านเขาไม่บอก สส.ที่เลือกมาโผล่หน้าใหม่ ยกตัวอย่างเช่น พ่อเมือง พุดงาย ๆ ทำไมต้องให้รองผู้ว่าออกมารับหน้า นี่คือปัญหา กลายเป็นว่ารองผู้ว่าจะเป็นผู้ว่าเสียเอง ท่านก็ว่าไม่เป็นไรผมยังไม่ถึงวาระตรงนั้น คนเดือดร้อนถ้าไม่เดือดร้อนเขาไม่มาหรอก ทำไมต้องให้ใช้กำลัง ไม่มีใครอยากใช้กำลัง ถามว่าถ้าอนาคตประเทศไทยเป็นแบบนี้จะอยู่อย่างไگان ลูกหลานจะอยู่อย่างไกรู้ ผมถึงบอกว่าวันนี้เรารู้เมื่อก่อนเรารู้ อนาคตเราไม่รู้

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: คืออย่างกลุ่มกองทุนฟื้นฟู ผมว่าอนาคตมันจะทำให้เราทำหนี้เสีย เพื่อที่จะรวมกลุ่มกันหาช่องทางในการปลดหนี้ ผมเองก็เป็นลูกค้า ธกส. เป็นประเภทเกรดเอ ส่งดีมาตลอด ถามว่าเอาเงื่อนไขคนที่ส่งดีมาเทียบกับคนที่ไม่ส่งมันกลับกลายเป็นว่าเขาได้รับการอภัย ได้รับการแก้ไขหนี้สิน คุณมีปัญหาหนี้เสียนะ ต้นทุนเราไม่คิด แบ่งต้นเป็น 2 ช่วง ช่วงหนึ่งพักไว้ก่อน คือไม่มีดอกเบี้ย ช่วงหนึ่งผ่อน กระจายหนี้กระจายจ่ายหนี้แล้วส่งเป็นรายเดือน แล้วกับคนที่ลูกหนี้ชั้นดีก็ต้องส่งตามปกติ ดอกเบี้ยก็ถูกกว่า แล้วอย่างกองทุนฟื้นฟูผมคิดว่ารัฐแก้ปัญหาไม่ถูกทาง การที่ใช้จำนวนคนไปบีบเรื่องการเงินตรงนี้ อนาคตทุกคนก็จะปล่อยเป็นหนี้เสียเพื่อให้รัฐเข้ามาแก้ปัญหา อนาคตทุกคนจะเป็นอย่างไร ผมว่ามองในแง่ยาว ๆ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ให้ข้อมูลนิดนึงนะครับ ข้อมูลหนี้เสียภาคเกษตรกรรมน้อย แต่ภาคครัวเรือนเยอะกว่าเยอะแต่แน่นอนว่ามันจะเป็นการชักจูงให้คนก่อหนี้เสียมากขึ้นหรือเปล่า

คุณโกศล แยมบางแก้ว : คนก็ใช้ปกติ ถามว่าคุณไปล้านหนึ่งไปสองล้านมันพอไหมล่ะ คุณเอามาตั้งต้นใหม่ แล้วเราต้องดูด้วยการเอาคนมาเป็นสมาชิกกองทุนไม่ใช่เอามามั่ว ๆ เราต้องดูด้วยว่าคุณเป็นหนี้ลักษณะอย่างไร เป็นหนี้เท่าไร ไม่ใช่ว่าขอเป็นสมาชิกหน่อย ต้องนี้เป็นหนี้มาก็แล้ว กูมาเท่าไร การที่จะเป็นสมาชิกกองทุนพันพูนมันไม่ใช่ว่ารับมั่ว ๆ นายทุนเราก็ไม่รับเลยนะครับ เป็นการได้เปรียบเสียเปรียบ ไปดูข้อมูลธกส.จะรู้ครับ ถามว่าตอนนี้ ธกส.ได้ดอกเบี้ยเท่าไร เงินมหาศาล มีเงินยอดจริง ๆ แล้วมีเงินเท่าไร พันล้านครับเงินยอดอันนี้เรื่องจริงครับหากเรามานั่งดูข้อมูล ธกส. มันเยอะมาก ทำไมเราถึงเรียกว่าสถาบันการเงิน มันไม่ใช่บอกแล้วว่าเกษตรกรมันไม่มีเงินเดือนกิน ถ้ามีภัยธรรมชาติเข้ามา น้ำท่วม ก็ต้องไปกู้นายทุนก็เป็นหนี้หลายต่อ และถ้าเกิดแท้จริง ๆ ทำงานกันจริง ๆ ถามว่าชาวนาน้ำท่วมใครรับผิดชอบ ชาวนาก็อ้างเอง รัฐบาลยื่นมาไม่กี่บาท แล้วกองทุนพันพูนไม่ใช่เราอุปโลกน์ตั้งขึ้นมาเป็นรัฐกิจจานุเบกษา ในหลวงเป็นคนตั้งขึ้นมาเอง ตรงนี้แหละ ที่ทำไมเกษตรกรถึงมารวมกันถ้าไม่ได้ออกมาจากพระเจ้าอยู่หัว เปิดเป็นพรบ.ฉบับนี้ขึ้นมา คงไม่มีใครร่วมทำหรอก

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): โอเคครับ น้อง ๆ มีอะไรจะแลกเปลี่ยนใหม่ครับ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของพี่น้องเกษตรกรครับ

คุณวิวัฒน์พงษ์ ทัพชัย: กลับมาที่เศรษฐกิจพอเพียงของคุณพี่ข้าวเหวดตา ครับก็ยังคุยกันอยู่ครับว่าการที่พี่ประสบความสำเร็จ การแปรรูปที่ดิน 10 ไร่จนมีเป็นมรดกแล้วแหละตอนนี้ แล้วอยากจะถามว่าถ้าจะให้สรุปสั้น ๆ เพื่อผมบอกชาวบ้านท่านอื่นว่ามันดี ผมจะเอาไปบอกอย่างไรดี

คุณโกมล อ่อนสด : ผมทำนา 6 ปี ปีนี้ปีที่ 6 นะครับ ถ้าจะเอาแบบสั้น ๆ เลย สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น ไปเที่ยวบ้านผม บ้านผมอยู่นครปฐม

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ถ้าเขาให้ออกสปอตสั้น ๆ โฆษณา 30 วินาที ให้ประชาชนทั้งประเทศ

คุณโกมล อ่อนสด : สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น ไปเที่ยวบ้านผม ไปดูให้เห็นกับตา ว่ามันทำได้จริง ถ้าผมมาเล่าให้ฟังแบบนี้ใครก็เล่าได้ บ้านผมอยู่บ้านลานอี่หม้ย ครอบคลุมที่ 7 ตำบลห้วยขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม085-378-9535 ปรึกษาได้ทุกเรื่องยกเว้นเรื่องเงิน

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ถ้าแปลประเด็นของพี่ก็คือ การสื่อสารแบบพบปะกัน แบบเห็นจริง ๆ เป็นวิธีการสื่อสารที่สำคัญของการเรียนรู้ของเกษตรกรมีไหมครับท่านอื่น ๆ ถ้ายังไม่มี เดี่ยวผมลองจับประเด็นที่เราคุยกันเมื่อสักครู่นะครับว่าเราได้อะไร หลังจากคุยกันมาหลายเรื่องหลายราวตั้งแต่ปัญหาผักตบชวาถึงกองทุนพันพูนเกษตรกรอันแรกเราได้เห็นตัวอย่างของการทำเกษตรอินทรีย์ของพี่ทั้งสองท่าน ซึ่งก็มีกลุ่มทำกันมาเรียกว่าการสร้างการเรียนรู้จากเกษตรกรเดิมมาสู่เกษตรกรอินทรีย์ ข้อสำคัญคือต้องมีกระบวนการเรียนรู้เข้ามาเกี่ยวข้อง บางคนหักดิบได้บางคนหักดิบไม่ได้ ข้อสำคัญกระบวนการที่เข้ามาเกี่ยวข้องคืออะไร ข้อสำคัญคือว่ามันต้องมีการรวมกลุ่มกัน เดี่ยว ๆ ไม่ได้ ต้องมีการระดมทุน

ระดมความรู้เข้ามาแลกเปลี่ยน ต้องมีการต่อรองด้วย ส่วนปัญหาอื่น ๆ เช่น โรงงานอูมิเนียมปล่อยน้ำทิ้งลงมา กันตนาฟิล์มก็ทำงานใช้ไหมครับ พวกนี้มันต้องอาศัยการรวมกลุ่มต่อสู้ต่อรองด้วยนะครับ และก็พยายามที่จะบุกเบิก หาความรู้เข้ามา อย่างเกษตรอินทรีย์ของพี่สามารถสร้างทางต่อตรงไปยังผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นโรงพยาบาล เรียกว่าเป็นไคเรกเซลล์ ไม่จำเป็นต้องอาศัยพื้นที่ในทางการตลาดก็ได้ แต่ถ้ามีก็ดี คือผมเห็นพื้นที่ที่มีการสัมพันธ์อย่างนี้ด้วยนะครับ ที่นี้จะทำอะไรที่จะทำให้เกษตรกรหันมาดูแลกันมากขึ้น ชวนคนอื่นน่าจะง่าย แต่ชวนใกล้ตัวน่าจะยาก ผู้บริโภคก็มาอ้อดี อันนี้ดี ปลอดภัย คุณภาพสูง ผู้บริโภคก็อาจจะยอมจ่ายในสิ่งที่แพงกว่าได้ แต่ว่าเทคนิคของพี่ที่เล่ากันมาบางที่รატองอาศัยเทคนิคคนใกล้ตัวเพื่อนำมาสู่คนใกล้ตัว ถ้าคนใกล้ตัวมาดูงานกันเยอะ มาซื้อของกันเยอะ คนใกล้ตัวก็ว่าเอ๊ะมันน่าสนใจ อันนี้ก็เป็นการอันหนึ่งที่อาศัยคนใกล้ตัวแนะนำคนใกล้ตัว อันที่ 2 ก็กลุ่มที่มีอาชีพเดียวกัน ใกล้กัน การกระจายข้อมูลข่าวสารในกลุ่มที่มีอาชีพเดียวกันน่าจะทำให้เรารู้ พบปะ แลกเปลี่ยนกัน มันมีพลังมากกว่าร้านขายปุ๋ยขายยามาบอก แน่แน่นอนครับว่าส่วนอื่น ๆ ก็จะสามารถเข้ามาเสริมวิชาการกับเราได้ ส่วนอื่น ๆ ก็เช่นสถาบันวิชาการในท้องถิ่นที่เข้ามาเสริมความรู้เป็นหลัก หรือสื่อมวลชน แต่พวกนี้เป็นปัจจัยเสริม แต่ปัจจัยหลักก็คือ มีรูปธรรมเห็นจริง มีเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้กัน มีกระบวนการที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน อันนี้เป็นปัจจัยที่สำคัญ อันนี้สิ่งที่เราจะทำให้ผู้บริโภคยอมรับกระบวนการที่เกิดขึ้นจริงได้ อันนี้ต้องมีการพิสูจน์ให้เห็น แสดงให้ดูด้วย ยกตัวอย่างเช่น เรามีการพิสูจน์สารเคมี ให้ดู เรามีกระบวนการที่ชาวบ้านทำการพิสูจน์สิ่งเหล่านี้ และพร้อมกับให้ชาวบ้านร่วมพิสูจน์กับเราว่าข้าวมีสารเคมีจริงไหม ผักเรามีสารเคมีไหม เรียกว่าเป็นกระบวนการเปิดกว้างให้คนอื่นเข้ามาร่วมกันทำให้เกิดการยอมรับ และก็นอกเหนือจากสิ่งที่เราคุยกันมาตลอด เรายังมีปัญหาคืออื่น ๆ ที่ใหญ่กว่านอกเหนือในพื้นที่ของเรา ในเชิงนโยบายที่เราคุยกันเยอะ นโยบายภาคอุตสาหกรรมที่หนุนนโยบายทางด้านเกษตรกรสิ่งที่มาเอื้อต่อการเรียนรู้การทำเกษตรของเรา อันนี้เราต้องรู้เท่าทันมัน ขณะเดียวกันสิ่งที่ทำให้เราถกกันเยอะคือ องค์การที่น่าจะมาช่วยเราได้กลับช่วยไม่ค่อยได้เท่าไร เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐบาล น่าจะเป็นองค์กรของชาวบ้านและประชาชนได้ก็กลับเป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่สามารถเข้าถึงได้ยาก ถ้าเราพึ่งตนเองไม่เกี่ยวกับมันอยู่ได้ อยู่ไปก็มี แต่คำถามคือแล้วเราจะทำอะไร ถ้าเราพึ่งตนเองไม่เกี่ยวกับมัน อยู่ได้ อยู่ไป แต่ถ้าวันหนึ่งเราคิดว่าเราต้องอาศัยพลังของพวกเรา เราจะทำอย่างไร เอาจริงก็เป็นเสริมทั้งท้าย มีใครเสริมไหมครับ

ผศ.ดร.โสวัตร ธิ์ กลาง: อยากจะทราบบทบาทของนักวิชาการว่ามีมากน้อยแค่ไหน ทางด้านนักวิชาการกับการปฏิบัติจริง ๆ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติร่วมกัน โดยเฉพาะโจทย์ของเราตลาดชุมชนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยากทราบว่าชาวบ้านมีความคิดเห็นอย่างไร ว่ามีการจูนกันอย่างไรระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ โดยเปิดโอกาสให้นักวิชาการทำงานร่วมกันไปคู่กันไป โดยที่ไม่มีความขัดแย้ง เปิดโอกาสให้ทำงานคู่กันไป ตรงนี้ขอฟังความคิดเห็นหน่อยค่ะ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ว่าไงครับพี่ท่าน

คุณโกศล แยมบางแก้ว : ในส่วนวิชาการนั้น ที่จริงแล้วในการทำตลาดชุมชน ที่จริงแล้วตลาดชุมชนก็ยังขาดนักวิชาการที่จะมาให้ความรู้อย่างแท้จริง อยากให้ใจอย่างแท้จริง อย่างชาวบ้านบางคนเวลาเจอนักวิชาการก็กลัว บางคนก็กลัว พูดตามภาษาชาวบ้านคือ กลัวนักวิชาการกลัวโม้ความรู้ชาวบ้านไป มันก็มีหลายคำพูดนะ อันนี้เป็นข้อมูลที่เป็นจริง แต่ถ้าทำจริงมีการลงพื้นที่เอาข้อมูลมาให้ เอาใจมาให้ อย่างจริงจัง ชาวบ้านก็รับได้กับนักวิชาการ ซึ่งยอมรับได้เลยนะครับว่า เพราะว่าที่ผ่านมาก็ดูว่าดูอะไร ส่วนมากจะเป็นวิชาการที่มันขัดแย้งกับที่เขาทำอยู่ ก็ถึงได้บอกว่าในภาคส่วนนะครับก็อยากจะได้หน่วยงานภาครัฐหรือนักวิชาการลงมาจริง ๆ ตรงนี้ก็ถือเป็นการที่ดีนะครับว่าถ้านักวิชาการภาครัฐหรือนักวิชาการภาคส่วนลงมาให้ความรู้กับชาวบ้านจริง ๆ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): คนอื่นครับเชิญครับ

คุณสวัสดิ์ นิ่มมองห์: รับก็ขออนุญาตกราบเรียนที่ว่าตลาดชุมชนเนี่ย จะมีโอกาสให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ชุมชนตลาดน้ำดอนหวาย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวและก็มีประเภทผัก ผลไม้ ขนมมณเฑียรอะไรมากมาย และก็เป็นที่ศูนย์ที่เป็นแหล่งที่มีอาหารคุณภาพ มันมีอยู่ครั้งหนึ่งเราได้รับความร่วมมือจากพัฒนากรอำเภอ คณะกรรมการทำงานตลาดน้ำดอนหวาย ร่วมกัน ปรึกษาหารือกัน ว่าเราจะมีวิธีใดที่จะถ่ายทอดความรู้ในชุมชนในตลาดน้ำดอนหวาย ให้แผ่กระจายถ่ายทอดไปทั่วกรุงเทพ ทางอำเภอก็มีความเห็นซึ่งตรงกับความคิดของเรา คือเปิดการสอนการเรียนรู้โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง หลังจากนั้นก็มีการประชุมสัมพันธการท่องเที่ยว ว่าใครอยากจะมีความรู้การทำก๋วยจั๊บ การทำปาต่องโก๋ การทำห่อหมก คือเอาของดัง ๆ ดอนหวายมาให้เรียนรู้กัน ก็ปรากฏว่าจะมีคนทั่วไปต่างจังหวัดจำนวนมากมาสมัครเรียน โดยที่เราไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น โดยที่ผมก็ได้เสนอแนะไปว่าเมื่อเขามาเรียนแล้วเราก็ควรมีหลักฐานให้เขาสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ เลยออกเป็นวุฒิบัตร โดยให้นายอำเภอเซ็น เหมือนกับเป็นการการันตี วิธีการคือ ก็จับกลุ่มไป เรียนโดยสมมติเป็นร้านก๋วยจั๊บ ผู้เรียนผูกเอี๊ยมเลยไปเป็นพนักงานร้านไหน เรียนการลวกเส้น การล้างไส้ ไส้หมู ว่าล้างอย่างไรถึงจะไม่มีคาว เมื่อนำไปปรุงก๋วยจั๊บ โดยเจ้าของร้านนั้นเป็นอาจารย์ ก็เป็นแหล่งเรียนรู้อย่างนั้น หรือว่าจะไปเรียนทำปาต่องโก๋ก็เรียนไปเลย เป็นแผนก แต่ละแผนก ๆ ปัญหาที่มีอยู่หนึ่ง เกี่ยวกับเรื่องที่พัก เพราะว่ามาจากต่างจังหวัด เราก็ประสานกับทางชาวบ้านในท้องถิ่น ว่าให้ช่วยอนุเคราะห์ที่ให้อาศัยอยู่ตามบ้าน บ้านวัดเหมือนคล้ายเป็นโฮมสเตย์เลย คล้าย ๆ กับว่าช่วยเหลือกัน ซึ่งมันเป็นโอกาสเหมาะที่ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำดอนหวายของเราด้วย ส่วนชาวบ้านที่ว่าเขาก็เต็มใจได้ขายของ งานนี้รู้สึกว่าจะได้ผลและได้ผลอย่างมากเมื่อมีการสำเร็จและมีการมอบวุฒิบัตร ที่สำเร็จเพราะเขามาเรียนโดยประสบการณ์ตรง แล้วก็ค่าใช้จ่ายก็ไม่มี เขามาเป็นพนักงานล้างถ้วย ล้างชาม ล้างไส้หมู ทำรายการทุกอย่างเลย ทำก๋วยเตี๋ยว ทำเปิดพะโล้ ทำอะไรทุกอย่างเลย ที่เขาจะเรียนรู้ตามความต้องการของเขา

เพราะฉะนั้นกิจกรรมตรงนี้พอหลังจากเจ้าหน้าที่ ชุตพัฒนาการชุดนี้ผ่านไป เปลี่ยนนายอำเภอ พอมาชุดใหม่ ปรากฏว่าเราไม่ได้รับการตอบสนอง ด้วยสาเหตุอะไรก็ตาม เราไม่สามารถไปสัญญาได้ เพราะว่าเราไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง ก็น่าเสียดายแต่เรากำลังเริ่มแล้ว มีเจ้าหน้าที่เข้ามาใหม่ เปลี่ยนหัวหน้าใหม่ มีการประชุม อย่างที่ว่ามีการประชุมประชาคมของตำบลนี้ อันนี้ของผมนั้นยังมีอยู่ อันนี้คือจะขอกราบเรียนว่าแหล่งท่องเที่ยว หรือสถานที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นของชุมชน สามารถที่จะเปิดให้ผู้ที่มีความสนใจ สามารถที่จะรับประสบการณ์โดยตรงได้อย่างดี อย่างระบบที่ว่านี้ละ หากใครสนใจไม่ใช่ว่ามาดูเฉย ๆ สามารถมาพักแรม ก็ขอขอบคุณครับ ขอกราบเรียนเพียงเท่านี้

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: อย่างปัญหาเรื่องนักวิชาการที่เข้ามาในพื้นที่ ผมว่ามีอยู่ประมาณสองสามข้อ อย่างบางที่ที่มาลงพื้นที่อาจมีโจทย์ในใจอยู่แล้ว แบบว่าคุณจะทำอะไรในพื้นที่นี้ อยู่ที่ว่าโจทย์ในใจของนักวิชาการจะตรงกับชาวบ้าน แล้วชาวบ้านสามารถที่จะนำประโยชน์จากงานวิจัยมาใช้ประโยชน์จริง ๆ หรือเปล่า ตรงนี้ก็เป็นสิ่งสำคัญ บางที่ชุมชนเราเราก็ต้องมีหลักของชุมชน อย่างผมเป็นผู้นำชุมชน เพื่อที่จะบอกเขาแต่บางที่เรื่องของการขับเคลื่อนนี้ ธงที่เราปักไว้ด้วยกันบางที่มันต่างทิศต่างทาง เราต้องการอย่างหนึ่ง นักวิชาการต้องการอย่างหนึ่ง พอประวัติของชุมชน ไปทางไหนให้ชุมชนเรายังยืนขึ้นมาได้ อันนี้มันเป็นประโยชน์ ชาวบ้านคือบางที่ชาวบ้านก็เบื่อเสียเวลากับนักวิชาการ บางที่ทำแล้วก็เพื่อผลงานของตัวเอง ทำแล้วไม่ได้ทำอะไรไว้ให้ชาวบ้านเลย ทำแล้วก็ทิ้งไป คือปัญหาที่ประสบมาในพื้นที่ครับ

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ผมเพิ่มเติมนิดหนึ่งครับ การมีโจทย์ของตนเองมาใช้เรื่องผิดเพียงแต่ว่าต้องรับฟังโจทย์ของชาวบ้านด้วย หมายถึงต้องเรียนรู้ว่าโจทย์ของชาวบ้านเป็นอย่างไร เราไปไหนเราไปเป็นทีม สิ่งที่เราเตรียมไว้ในใจอาจจะแตกต่างจากคนอื่น ก็อยากฝากบอกชุมชนด้วยนะครับ ไม่ทราบว่ามีอะไร ๆ อยากจะแถมอะไรไหมครับ ปรัชญาอะไรในพื้นที่ เรามีประเด็นอะไรบ้างไหมครับ

คุณวัฒนพงษ์ ทัพชัย: คือตอนนี้ส่วนใหญ่ เราลงชุมชนไปในกรอบของชุดนิสิตครับ อันนี้ส่วนใหญ่จะง่ายที่จะถามที่จะอะไร อันนี้เลยไม่มีปัญหาอะไรมาครับ ในการลงพื้นที่ คือยังไม่มีประสบการณ์ในการเจอปัญหา แต่เท่าที่เคยไปมาหลายจังหวัด ชาวบ้านเองก็ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล ที่จริงชาวบ้านชอบวิชาการอยู่แล้ว แต่การเข้าถึงข้อมูล ชาวบ้านอาจจะมีเส้นทาง ๆ คือกลัว แต่โดยส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านสนใจวิชาการ แต่การเข้าถึงมันจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละที่ครับ ขอขอบคุณครับ

ผศ.ดร.โสวัตร ธิกลาง: ขอถามอีกนิดแล้วกัน อยากจะเรียนรู้จากพี่ ๆ ะว่า คือเท่าที่เราคุยกันมาตลอดเมื่อเข้านี้จากวิทยากรทั้งสี่ท่าน เราพี่ ๆ นักวิชาการ พวกเราทำอย่างไรที่จะพัฒนาทักษะให้มีคุณภาพได้ ในมุมมองของเราอาจจะผิดอาจจะถูกไม่มีมุมมองสำเร็จรูป เราจะใช้ตัวตลาดชุมชนนี้ เป็นเครื่องมือนำไปสู่สังคมคุณภาพได้อย่างไร ว่าใส่ปุ๋ยมันดี ต้องปลอดสาร ต้องไร้สาร ต้องเน้นเรื่องความยั่งยืนเออเรามีความคิดอย่างนี้ละ ว่าผักคุณภาพของเราต้องปลอดสารต้องไร้สาร เรื่องของความยั่งยืน

อะไรแบบนี้ นั่นแหละเราจะชี้หน้าตรงไหนได้อย่างไร ตลาดชุมชนที่เรามีอยู่ ในฐานะที่เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ที่ท่านสามารถเป็นรูปธรรมได้พอแนะนำได้ไหมคะ จะใช้มันอย่างไรตลาดชุมชนที่เรามีอยู่ในฐานะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง มาทักปัญหาไว้ให้

คุณโกศล แยมบางแก้ว : คำว่าตลาดชุมชนและก็เพื่อการพัฒนาคุณภาพสังคมในความหมายของผมนี้เป็นตลาดชุมชนของเราเนี่ย ผมยกตัวอย่างอย่างง่าย ๆ ที่ตลาดของเรานี้ตลาดสุขใจเริ่มให้ทุกคนมองเห็นว่าการที่มาเป็นตลาดสุขใจครั้งนี้ มันเป็นการร่วมมือร่วมใจของกลุ่มของเกษตรกรและกลุ่มของผู้ที่มาบริโภค ทำให้เห็นว่าตรงนี้ก็กำลังเริ่ม ลดละเลิก สารเคมี ถ้ามีตลาดแนวทางลักษณะอย่างนี้ทั่วไป เราพยายามขยายตลาด คุณภาพชีวิตในสังคม มันจะเริ่มดีขึ้นแน่นอน เพราะว่าถ้าเกิดเกษตรกรร่วมมือและให้ความสนใจ และมีภาคส่วนอย่างเกษตรอำเภอเข้ามาให้ข้อมูลเลิกใช้สารเคมี แล้วเรามาขายสินค้าแบบว่าสินค้าปลอดสารเคมี แล้วก็หันกลับมาใช้เหมือนเดิม คุณภาพที่ประชาชนยังคงไม่แน่นอน เพราะว่าคำว่าดีเนี่ย มันดีอยู่แล้ว มันเป็นราคากันเอง คุยกับชาวบ้าน ขายกับชาวบ้าน มันเป็นตลาดที่จะต้องร่วมมือกับกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าร่วมกัน ว่าจะต้องจับมือกัน ต้องให้ความสำคัญตรงนี้กับลูกค้า เราจะไปมองเพียงแค่งานไม่ได้ ต้องคำนึงถึงลูกค้าที่ไปใช้บริการผู้บริโภค ว่าคุณกินสินค้าตรงนี้แล้ว มันดีอย่างไรต่อผู้บริโภควันนี้มันดีอย่างไรในสังคม 1.ก็ไม่ต้องเข้าโรงพยาบาลไปหาหมอแล้ว สภาพทุกอย่างมันจะดีหมดไปตามขั้นตอน มันก็ขึ้นอยู่กับกลุ่มนี้กลุ่มเกษตรกร ที่ว่าสภาพทุกอย่างจับมือแล้วพยายามหน่วยงานภาครัฐที่ขายปุ๋ยเคมีส่งเสริมเหลือเกิน แล้วพยายามให้ชัดเจนว่าลงโทษหนักกว่าการใช้ปุ๋ยเคมีมันไม่ดี มันเป็นประโยชน์ต่อนายทุนและนักการเมือง แค่มันพยายามดึงเราเข้ามา ใช้อปุ๋ยเคมีที่เลิกไม่ได้ เพราะใคร เราไม่รู้ แต่เราทำอะไรเขาไม่ได้ ถ้าเกิดชุมชนนั้นรวมตัวกันและหันมาทำกันจริงก็จะเลิกได้ ยิ่งตอนนี้ชุมชนมีความสนใจและก็ทำตลาดอย่างไรให้เกิดเป็นตลาดท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ลดโลกร้อน ปลูกพืชผักเราก็ไม่ใช่ เป็นการเริ่มต้นการอนุรักษ์ จากที่เคยทำมาแล้วประสบความสำเร็จมาแล้ว จะทำให้คุณภาพของสังคมดีขึ้น ผมเชื่อว่ามันเป็นการบูรณาการที่ยั่งยืนได้แน่นอน

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ท่านอื่น ๆ หรืออยากจะถามบ้างก็ได้เนาะครับ ครบคืออยากจะถามก็ได้เนาะครับ

คุณสุทัศน์ สามสีเนียม: คือตอนนี้นะของผมเอง จะพูดให้ฟังว่ามันมาจากโจทย์เล็ก ๆ หนึ่งเห็นเขาทำงานที่โรงพยาบาลก็นั่งคุยกันว่าเรื่องผักปลอดสารพิษเนี่ย ก็มานั่งคุยกันว่าเราจะทำอย่างไรให้คนไข้มีผักกินก็เริ่มรวมกลุ่ม จากกลุ่มเล็ก ๆ นะครับว่า คือชาวบ้านก็ปลูกกันอยู่แล้ว ก็มาลงบัญชีไว้เป็นสมาชิกกับคนที่จัดเอกสาร แต่ตอนนี้มันเริ่มมีปัญหาตรงที่ว่า ทำอย่างไรที่เราจะสร้างสมาชิกเราให้มากขึ้น ตอนนี้มีอยู่แปดเก้าราย ตอนนี้มีคนอื่นที่เขาทำกันอีก แต่เราก็กังขาตึงใจเนาะที่จะใช้แชร์ประโยชน์ ถ้าเราคิดว่าจะเหมือนเดิมคือพ่อค้าคนกลางอันนี้อะไรไปทำ อันนี้แชร์ประโยชน์ได้ด้วย คุณค่าได้ด้วย

ความต้องการก็เยอะ มูลค่าของความต้องการตรงนี้ขาดเยอะมาก ตรงนี้ที่ผมเข้ามาฟังตรงนี้คือต้องการทราบว่าเราจะมีแนวทางอย่างไรทำให้กลุ่มของเราเข้มแข็ง

ดร.กฤษฎา บุญชัย(ผู้ดำเนินรายการ): ถ้าไม่มีอะไรก็สมควรแก่เวลานะครับ ใครอยากจะมีเพิ่มเติมอีก รอบสุดท้าย ก็ขอขอบพระคุณทุกท่านนะครับที่มาร่วมอภิปรายในวันนี้จะได้ประโยชน์จากพวกเรา โดยเฉพาะพ่อแม่พี่น้อง ก็ขอบคุณครับ เดินทางโดยสวัสดิภาพนะครับ ขอบคุณครับ สวัสดีครับ